ULLA ARNELL-GUSTAFSSON

OM BOSTADS-SEGREGATIONENS EFFEKTER

UPPSALA 1975

OM BOSTADSSEGREGATIONENS EFFEKTER

av
Ulla Arnell-Gustafsson
fil. kand.

AKADEMISK AVHANDLING
som med vederbörligt tillstånd av Samhällsvetenskapliga Fakulteten vid Uppsala Universitet för vinnande av filosofie doktorsexamen framlägges till offentlig granskning å sal IV torsdagen den 29 maj 1975 kl. 10.

UPPSALA 1975

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/IA41548926_0031

ULLA ARNELL-GUSTAFSSON

OM BOSTADS-SEGREGATIONENS EFFEKTER

UPPSALA 1975

UNIV.
LEIDEN
BIBL.

© Ulla Arnell-Gustafsson
ISBN 91-506-0028-1
Printed in Sweden by
Uppsala Offset Center AB 1975

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

KAPITEL 1		Allmänt om bostadssegregation/integration	8
	1.1	Diskussion av begreppen bostadssegregation/integration	8
	1.2	Utbredning av bostadssegregation	11
	1.3	Orsaker till bostadssegregation	12
	1.3.1	Det ekologiska betraktelsesättet	12
	1.3.2	Det socio-kulturella betraktelsesättet	13
	1.3.3	Ett politiskt-organisatoriskt betraktelsesätt	13
	1.3.4	En syntes	14
	1.4	Bostadssegregationens/integrationens effekter	15
KAPITEL 2		Allmänt om effekter av bostadssegregation/integration	17
	2.1	Inledning	17
	2.2	En distinktion	18
	2.3	Om kontextuella studier	18
	2.3.1	Kontextuella studier som sociologisk metod	19
	2.3.2	Tidigare studier med kontextuella data	20
	2.3.3	Metodproblem vid kontextuella analyser	22
	2.3.4	Några synpunkter på kontext som teoretiskt begrepp	27
	2.4	Bostadsområdet som kontext	29
	2.4.1	Fungerar bostadsområdet som kontext för sina invånare?	29
	2.4.2	Varierar bostadsområdets betydelse för olika befolkningsgrupper?	33
	2.4.3	Hur fungerar bostadsområdet som kontext?	37
KAPITEL 3		Mer specificerat om effekter av bostadssegregation/integration	43
	3.1	Inledning	43
	3.2	Socialt rangordnande segregationsvariabler. Resursaspekten	45
	3.3	Socialt rangordnande segregationsvariabler. Relationsaspekten	49
	3.3.1	Majoritetens situation	50
	3.3.1.1	Konsekvenser för relationerna inom området	50
	3.3.1.2	Konsekvenser i ett vidare perspektiv	57
	3.3.2	Den privilegierade minoritetens situation	61
	3.3.2.1	Konsekvenser för relationerna inom området	61
	3.3.2.2	Konsekvenser i ett vidare perspektiv	65
	3.3.3	Den underprivilegierade minoritetens situation	65
	3.3.3.1	Konsekvenser för relationerna inom området	65
	3.3.3.2	Konsekvenser i ett vidare perspektiv	79
	3.4	Socialt icke rangordnande segregationsvariabler. Resursaspekten	85
	3.5	Socialt icke rangordnande segregationsvariabler. Relationsaspekten	87

	3.5.1	Konsekvenser för relationerna inom området	87
	3.5.2	Konsekvenser i ett vidare perspektiv	91
	3.6	Några avslutande kommentarer	91
	3.6.1	Den geografiska storleken	92
	3.6.2	Grad av homogenitet/heterogenitet	95
KAPITEL 4		Den empiriska studiens uppläggning	97
	4.1	Syfte med den empiriska studien	97
	4.2	Val av effektvariabler	98
	4.3	Val av undersökningsenheter	102
	4.3.1	Val av bostadsområden	102
	4.3.2	Val av individer	103
	4.4	Datainsamlingsmetod	105
	4.5	Problem vid tvärsnittsundersökningar	105
	4.6	Bortfallet	105
KAPITEL 5		Beskrivning av de utvalda bostadsområdena	108
	5.1	Beskrivning av områdenas fysiska utformning	108
	5.2	Beskrivning av områdenas demografiska och socio-ekonomiska struktur	110
	5.3	Beskrivning av undersökningsgruppens demografiska och socio-ekonomiska struktur	112
	5.4	En något fylligare skiss	120
KAPITEL 6		En analys av kontextuella respektive individuella effekter	124
	6.1	Analysstrategi	124
	6.2	Analysen genomförd	129
	6.3	Några sammanfattande kommentarer	156
KAPITEL 7		En finare gradering av den oberoende, individuella variabeln	160
	7.1	Inledning	160
	7.2	Kodarens bedömning av tveksamma socialgruppsbestämningar	165
	7.3	Andra socio-ekonomiska variabler	166
	7.4	Några sammanfattande kommentarer	176
KAPITEL 8		Boendetid och flyttningshistoria	178
	8.1	Boendetidens längd i nuvarande område	178
	8.2	Flyttningshistoria	186
	8.3	Några sammanfattande kommentarer	193
SUMMARY IN ENGLISH			196
LITTERATURFÖRTECKNING			205
TABELLFÖRTECKNING			215
BILAGOR			

INLEDNING

Bostadssegregation är ett internationellt förekommande fenomen som intresserat forskare sedan länge. Framför allt har man studerat segregationens utbredning och förändring över tid samt dess orsaker.

I stor utsträckning har denna forskning varit USA-dominerad. Detta framgår väl av de litteraturhänvisningar som finns i den här förelagda studien; de härrör i stor utsträckning från nordamerikanska undersökningar.

De senaste decennierna - kanske speciellt under 70-talet - har bostadssegregation börjat uppmärksammas i Sverige. Bland svenska forskare som varit aktiva inom området kan nämnas Carl-Gunnar Jansson, Harald Swedner, Birgit Werner och Göran Lindberg.

Här framlagda studie har till syfte att studera en speciell aspekt av segregationsproblemet, nämligen vilka effekter en bostadssegregation kan ge. Detta problem har behandlats i mindre omfattning än kartläggningen av och orsakerna till segregationen. Lindberg och Swedner tar visserligen upp effekterna av bostadssegregation, men lägger inte den huvudsakliga vikten vid dessa. I den amerikanska forskningsinriktningen finns en mindre gren som behandlat effekter av bostadssegregation och den därmed sammanhängande skolsegregationen; omfattningen publikationer är emellertid relativt begränsad och metoderna diskutabla.

Föreliggande studie redovisas i två delar: Den första delen är en litteraturgenomgång och behandlar bostadssegregationens effekter generellt. Den andra delen redovisar en empirisk undersökning, som berör vissa delar av problemområdet, genomförd i Uppsala våren 1972. Huvudsakligen ligger tonvikten - speciellt vad beträffar den empiriska delen - på att beskriva bostadssegregationens effekter på individnivå, d.v.s. för de enskilda grupperna eller individerna. Dessutom behandlar studien väsentligen socio-ekonomisk bostadssegregation; segregation med avseende på andra faktorer har tagits upp i betydligt mindre omfattning.

Att isolera effekter av bostadssegregation från effekter av andra faktorer i boendet är svårt. Det är också svårt att isolera boendet från andra faktorer. I studien görs exempelvis

försök att analysera hur befolkningshomogenitet/heterogenitet påverkar de sociala relationerna inom ett bostadsområde. Samtidigt är det så, att grundorsakerna till hur de sociala relationerna utformas mellan olika befolkningskategorier kan återgå på andra faktorer än på boendet. Förändras dessa andra faktorer förändras även boendets betydelse och innebörd. Någon mer ingående analys av hur relationerna mellan boendet och andra faktorer kan antas vara utformade ges inte i studien. Detta är en begränsning som jag ansett mig vara tvungen att göra. Det underförstås att de undersökningsresultat som redovisas - såväl i litteraturgenomgången som i Uppsalaundersökningen - ger data från vissa tidpunkter och från vissa samhällstyper. De samband som redovisas är inte några "eviga sanningar".

I kapitel 1 förs en begreppsdiskussion samt ges en summarisk redogörelse för forskning om bostadssegregationens utbredning och orsaker. Här finns självfallet mer noggranna och specificerade data och teorier att tillgå i litteraturen. Då jag emellertid haft ambitionen att koncentrera studien på effekter av bostadssegregation har framställningen här så långt möjligt begränsats.

I kapitel 2 ges en allmän diskussion om bostadsområdets betydelse för dess invånare. Speciellt behandlas här befolkningssammansättningen. Dessutom diskuteras en del metodproblem gällande bostadsområdets och boendets betydelse för individerna.

I kapitel 3 diskuteras mer specifikt bostadssegregationens effekter. Här görs en indelning i sådana effekter som har att göra med samhällets resursfördelning och olika gruppers tillgång till dessa resurser, och effekter som har att göra med hur relationerna mellan olika befolkningskategorier utformas. Dessa två aspekter behandlas med avseende på två huvudtyper av segregationsvariabler: sådana som är statusrangordnande respektive sådana som inte är statusrangordnande. Således tas upp hur bostadssegregationen påverkar resursfördelningen och relationerna mellan jämställda respektive statusrangordnade befolkningsgrupper.

I kapitlen 4-8 redovisas den empiriska studien. Denna studie söker testa vissa av de hypoteser som diskuteras i det teore-

tiska avsnittet. Självfallet har här begränsningar varit nödvändiga. Så behandlar exempelvis den empiriska studien endast en typ av segregation, nämligen den socio-ekonomiska. De effekter som tas upp berör till största delen relationsaspekten men kommer in även på resursfördelningen. Den empiriska studien får också illustrera några av de metodproblem man generellt stöter på, då man söker mäta effekter av boendet.

Professor Birger Lindskog, som varit min huvudhandledare, har under arbetets gång bistått med stöd och uppmuntran. Han, liksom professor Ulf Himmelstrand, har givit värdefulla kommentarer till det skrivna manuskriptet. Detta gäller också flera av mina kollegor, av vilka jag dock speciellt vill nämna fil.kand. Mårten Söder, som bidragit med såväl allmänt stimulerande diskussioner som med mer konkreta råd.

Fil.kand. Gunnar Gelin och fil.kand. Ann-Sofi Svensson har varit mig behjälpliga vid databearbetningen. Med.lic. Lars H. Gustafsson medverkade i vissa delar vid konstruktionen av frågeformuläret. Fil.kand. Gunnel Gustafsson kodade intervjuerna. Fru Kerstin Ohlsén och fröken Lillemor Carlsson har skrivit ut manuskriptet. David Minugh, B.A. har språkgranskat den engelska sammanfattningen.

Till samtliga dessa personer riktas ett varmt tack. Detta innefattar även alla de personer som ej nämnts vid namn ovan, men som i olika faser av arbetets gång och på olika sätt tagit del i tillblivelsen av denna studie.

KAPITEL 1 ALLMÄNT OM BOSTADSSEGREGATION/INTEGRATION

1.1 DISKUSSION AV BEGREPPEN BOSTADSSEGREGATION/INTEGRATION

Då man talar om begreppen bostadssegregation/integration brukar man vanligtvis endast ha den rumsliga fördelningsaspekten i åtanke. Således ger Carl Gunnar Jansson i "Svensk samhällsstruktur i sociologisk belysning" följande definition, som används relativt ofta i svenska undersökningar: Med segregation menas att det föreligger "olika rumsliga fördelningar för skilda befolkningskategoriers bosättning, särskilt uppdelningar efter sociala, ekonomiska, rasliga eller nationella kriterier".[1] Med integration menas följaktligen att det förekommer relativt lika rumsliga fördelningar för skilda befolkningskategoriers bosättning. Att man i dessa sammanhang endast har denna aspekt på begreppet integration är värt att betona, eftersom "integration" i sociologiska sammanhang ofta är en benämning på det sociala livets kvalitet hos en befolkningsgrupp; social integration har ofta jämställts med "gruppsammanhållning", "förekomst av gemensamma strävanden och solidaritet" o. dyl.[2]

Den givna definitionen av bostadssegregation/integration bör emellertid diskuteras ur olika synvinklar.

För det första avser man med segregerade/integrerade områden den inre differentieringen, d.v.s. i ett segregerat område bor vissa befolkningskategorier på vissa ställen, i ett integrerat område bor befolkningskategorierna mer blandat. Ett segregerat område kan således sägas bestå av ett antal mindre områden som är homogena med avseende på befolkningens sammansättning, medan däremot ett integrerat område innehåller ett antal mindre, heterogena områden. Om man således vill uttrycka, att exempelvis

---

1. Jansson, C.G. "Stadens struktur", ur Dahlström, E. (red.) Svensk samhällsstruktur i sociologisk belysning, Stockholm 1969, sid. 305.
2. I vissa studier betecknas den rent fysiska befolkningsblandningen som "desegregation" medan termen "integration" förbehålls innebörden "kontakt", "gemenskap" o. dyl. Se exempelvis Jencks, Ch. Inequality. A reassessment of the Effect of Family and Schooling in America, New York, 1972 sid. 98.

ett bostadsområde har en relativt enhetlig befolkningssammansättning, bör man inte använda termen "ett segregerat område", utan hellre termen "ett homogent område".[3] Graden av segregation är beroende av de geografiska områdenas storlek samt av storleken på delområdena inom denna större enhet. Betraktas ett lågstatushomogent och ett högstatushomogent område som två områden blir den större enheten segregerad; läggs däremot de två områdena samman utgör de tillsammans ett heterogent område och kan utgöra en del i ett större, integrerat område. Bestämningen av vilken geografisk enhet som skall studeras är således viktig och problematisk; detta diskuteras mer ingående i de avslutande kommentarerna i avsnitt 3.6.

För det andra kan man behandla bostadssegregation/integration med avseende på olika segregationsvariabler. De variabler som främst studerats är ras, ålder (eller "fas i livscykeln") och socio-ekonomisk status. I svenska studier är det då främst de två sistnämnda faktorerna som behandlats. - Ett område kan, helt självfallet, vara integrerat med avseende på en variabel och segregerat med avseende på en annan.

En tredje aspekt på segregation/integration är graden eller styrkan av denna. Ofta beaktas här enbart den relativa fördelningen av olika befolkningsgrupper. En annan relevant dimension är storleken av skillnaderna mellan de olika befolkningskategorierna. En boendeintegration med avseende på socialgrupp 1 och 2 innebär något annat än en integration av socialgrupp 1 och 3; en blandning av unga och gamla något annat än en blandning av medelålders och gamla. Denna sociala avståndsfaktor är naturligast att ta med i beräkningen då man studerar kvantitativa segregationsvariabler (t.ex.

---

3. Denna åtskillnad mellan segregerade - homogena och integrerade - heterogena områden påpekas i Eriksson, R."Boendesegregationen - en målvariabel för samhällsplaneringen?" Plan, 1974, sid. 9-15.

ålder, socio-ekonomisk status); då det gäller kvalitativa segregationsvariabler (t.ex. ras, etnisk tillhörighet) är problemen större. Även här skulle man emellertid kunna tänka sig någon slags uppskattning av det sociala avståndet, och denna skulle enligt min uppfattning i vissa sammanhang vara meningsfylld att göra. Således innebär troligen t.ex. i det amerikanska samhället en integration av olika slags européer något helt annat än en integration av européer och folk från andra världsdelar. - Hur en sammanvägning av dessa två dimensioner av segregationsstyrkan bör ske skall här inte utredas. I de flesta fall kringgår man problemet genom att endast betrakta fördelningsaspekten.[4] I många studier undslipper man problemet genom att endast betrakta en befolkningskategoris boendemönster. Man ser exempelvis endast till andelen "socialgrupp III" i olika bostadsområden, och gör en komparativ studie av dessa.

En fjärde aspekt på begreppen segregation/integration har att göra med huruvida begreppen skall betraktas som benämningar på tillstånd eller processer. Bägge användningssätten förekommer. I denna studie tillämpas det förstnämnda; i den mån själva processerna som åstadkommer tillstånden åsyftas kommer benämningarna segregationsprocesser/integrationsprocesser att användas.

Var gränsen dras för att ett område skall benämnas som ett segregerat, integrerat, homogent eller heterogent område varierar i olika studier. Ofta rör man sig i de enskilda studierna med relativa begrepp och gör jämförelser mellan "mer eller mindre" segregerade (homogena)/integrerade (heterogena) områden. Inte heller i den här studien vill jag dra någon sådan generell gräns. Jag finner det dels onödigt med en sådan, dels försvårar det diskussioner av tidigare gjorda undersökningar. I den empiriska studie som redovisas i kapitlen 4-8 har naturligtvis av praktiska skäl gjorts vissa sådana godtyckliga gränsdragningar; där påpekas emellertid gränsernas relativa karaktär.

---

4. Det finns dock index som tar hänsyn till det sociala avståndet, t.ex. det olikhetsindex som Duncan & Duncan konstruerat. (Duncan, O.D. & Duncan, B. "Residential Distribution and Occupational Stratification", The American Journal of Sociology 60, 1955, sid. 493-503.) Detta innebär i grova drag att man beräknar skillnader i bosättningen mellan yrkeskategorier parvis; man får då ett mått på hur var och en av yrkeskategorierna skiljer sig i fråga om bosättningen från varje annan yrkeskategori.

Föreliggande studie har till syfte att behandla - huvudsakligen effekterna av - såväl bostadssegregation som bostadsintegration. Av dessa båda variabelvärden kommer emellertid störst vikt att läggas vid bostadssegregation. En bostadsintegration upplevs i allmänhet såsom varande det "normala" tillståndet; det fenomen som uppmärksammats, och som i allmänhet betraktas som ett socialt problem av något slag, är den rumsliga fördelningen av ensidigt sammansatta befolkningsstrukturer, d.v.s. boendesegregation. I fortsättningen kommer jag därför att ofta tala endast om bostads- eller boendesegregation; emellertid ligger implicit i detta att boendesegregation och boendeintegration egentligen är två sidor av samma sak, nämligen olika grad av "befolkningsblandning".

1.2 UTBREDNING AV BOSTADSSEGREGATION

Boendesegregation eller bostadssegregation - uttrycken används här som synonymer - tycks vara ett internationellt fenomen, åtminstone vad gäller segregation efter socio-ekonomisk status och vissa fall av rassegregation. I USA har förekomsten av dessa bägge segregationstyper studerats under lång tid. De data som finns tyder dels på att bostadssegregationen är mycket utbredd, speciellt i de amerikanska storstäderna, dels att segregationen är relativt konstant över tiden. En del data tyder till och med på att bostadssegregationen har tilltagit med tiden.[5)]

I Sverige har undersökningar rörande utbredningen av socio-ekonomisk boendesegregation gjorts i några av de större städerna. Även här konstaterades en relativt stark boendesegregation. Så fann exempelvis Birgit Werner[6)] år 1954 ett tydligt segregationsmönster i Malmö. Göran Lindberg[7)] gjorde år 1964 en ny genomgång av Malmös socio-ekonomiska fördelningsmönster. Han fann

---

5. Se exempelvis Cowgill, D.O. "Trends in Residential Segregation of Nonwhites in American Cities, 1940-1950". American Sociological Review 21, 1956, sid. 43-47, eller Farley, R. & Tauber, K. "Population Trends and Residential Segregation since 1960". Science 159, 1968, sid. 953-56.
6. Werner, B. Malmö och dess tillgreppsbrottslighet, Lund 1963.
7. Lindberg, G. Social omgivning. En social-ekologisk undersökning av tjugo bostadsområden i Malmö. Lund 1967.

att mönstret från år 1954 i stort sett fanns kvar oförändrat; om det fanns någon förändring tydde den snarare på att bostadssegregationen ytterligare skärpts än att den avtagit.[8] I Stockholm har konstaterats en tydlig segregation efter socio-ekonomisk status.[1] I Uppsala gjordes år 1972 en ekologisk kartläggning av en mängd segregationsvariabler; man undersökte bl.a. den rumsliga inkomstfördelningen, socialhjälpsfördelningen, ingripanden av barnavårdsnämnd och polismyndighet. Man fann här ett mycket slående geografiskt mönster.[2]

Socio-ekonomisk boendesegregation torde vara den typ av segregation som uppmärksammats mest i de svenska studierna. Detta kan anses vara naturligt, eftersom det är denna typ av segregation som mest iögonfallande strider mot det jämlikhetsideal som de senaste decennierna funnits i svensk politik. Att det, åtminstone i de större städerna, också förekommer t.ex. en stark ålderssegregation eller segregation efter "fas i livscykeln" torde emellertid stå klart.

1.3 ORSAKER TILL BOSTADSSEGREGATION

En relativt lång forskningstradition har sysslat med att studera orsakerna till boendesegregation.

1.3.1 Det ekologiska betraktelsesättet[3]

Redan den s.k. Chicagoskolan behandlade fenomenet bostadssegregation; Burgess' kända teori om städers indelning i zoner av varandra utanför liggande cirklar tar ju bl.a. upp boendesegregation.[4] Burgess kan betraktas som en typisk representant för

---

8. Lindberg, G. a.a. 1967 sid. 50.
1. Altvall, H. Bostadssocial beskrivning av Stockholm år 1968. Stockholms socialnämnd, 1971.
2. Öhman, S. Social kartering av Uppsala, Uppsala 1974.
3. De tre indelningsgrunder som använts vid beskrivningen och huvuddragen av denna är tagna från Lindberg, G. a.a. 1967 sid. 31-49. För en mer ingående beskrivning och kritik av olika teorier om orsakerna till bostadssegregation se detta arbete.
4. Burgess, E.W. "The Growth of the City: An Introduction to a Research Project" ur Theodorson, G.A. (ed.) Studies in Human Ecology, New York 1961.

de klassiska socialekologerna, vilka förklarar uppkomsten av boendesegregation med hjälp av teorier om individens rationella val, konkurrens och ekonomiska lagar.

Socialekologerna menar, att vissa bostadsområden eller geografiska lägen rent generellt har fördelar framför andra områden. Det är då självklart att alla individer strävar efter att bosätta sig i de bästa områdena. De som lyckas med detta är de individer som har de bästa ekonomiska förutsättningarna; de med medelgoda ekonomiska förutsättningar kan konkurrera sig till en bosättning i medelgoda områden; de sämst lottade tvingas att bo i de sämsta områdena. Bostadssegregation uppkommer således som en naturlig konsekvens av denna konkurrens.

1.3.2 Det socio-kulturella betraktelsesättet

En reaktion mot det rationellt-ekonomiska synsättet hos de klassiska ekologerna kommer till uttryck i bl.a. Firey's[5] arbeten. Firey kan ses som en representant för en skola som i stället för att betona individens ekonomiska val tar upp individens sociala val. Man kritiserar bl.a. ekologernas tankegång om att en enhetlig värdeskala skulle kunna bedöma olika bostadsområdens attraktionskraft; man betonar att olika samhällsklasser har olika värderingar och att således områdenas attraktionskraft kan variera mellan klasserna. Man kritiserar också tankegången om "economic man" och betonar att individen är en mänsklig varelse, motiverad av kulturellt betingade böjelser och värderingar.

1.3.3 Ett politiskt - organisatoriskt betraktelsesätt

Bägge de ovanstående betraktelsesätten upplevs som otillräckliga förklaringsmodeller för det nuvarande, planerade stadssamhället. Det är framför allt mot det individuella betraktelsesättet och uppfattningen om en marknadsmekanism såsom bestämmande markanvändningen som kritik kan riktas.

Det politiskt - organisatoriska betraktelsesättet betonar i stället följande faktorer: bostadssegregationen är i hög grad en direkt följd av hur planeringen utformas och hur redan färdigbyggda områden sköts och administreras - således ej resulta-

---

5. Firey, W. Land Use in Social Boston, Cambridge 1947.

tet av en fri marknadsmekanism. Det som bör studeras är således själva planeringsprocessen, hur beslut fattas, vilka organisationer som är inblandade, maktrelationerna mellan olika intressegrupper, dessa olika intressegruppers mål och värderingar etc.

Bland amerikanska representanter för det politiskt - organisatoriska betraktelsesättet kan nämnas exempelvis William Form,[6] F. Stuart Chapin Jr.[7].

Även i de svenska studier som på senare tid studerat boendesegregation och mer generella problem i nyare bostadsområden har man inriktat sig mot det politiskt - organisatoriska betraktelsesättet. Bland studier med en sådan ansats kan nämnas "Fallet Rosengård"[8] och "Man bara anpassar sig helt enkelt".[1]

1.3.4 En syntes

De tre ovan beskrivna förklaringsmodellerna är i högre utsträckning kompletterande varandra än konkurrerande. De ekologiska och socio-kulturella betraktelsesätten kan förklara varför olika kategorier flyttar till olika slags bostadsområden, men inte varför dessa områden är utformade så, att de drar till sig olika slags människor. Det politiskt - organisatoriska betraktelsesättet kan däremot förklara hur dessa segregerande områden uppkommer.

Utan tvekan är det avseende denna sistnämnda förklaringsmodell som behovet av forskning är mest markerat. Dels finns minst forskning gjord inom detta fält; dels är det troligen inom de politiskt - organisatoriska ramarna som de mest effektiva åtgärderna bör sättas in om man vill förändra vissa upplevda missförhållanden med avseende på boendesegregation/integration.

---

6. Form, W.H. "The Place of Social Structure in the Determination of Land Use: Some Implications for a Theory of Urban Ecology", Social Forces 32, 1954 sid. 317-323.
7. Chapin, F. Stuart Jr. Urban Land Use Planning (1957), Urbana 1963.
8. Flemström, C. & Ronnby, A. Fallet Rosengård, Stockholm 1972.
1. Gordon, H. & Molin, P. (red.) "... man bara anpassar sig helt enkelt", Stockholm 1972.

1.4 BOSTADSSEGREGATIONENS/INTEGRATIONENS EFFEKTER

Det finns relativt många studier som behandlar boendesegregationens utbredning och orsaker. Det som emellertid avgör huruvida en boendesegregation utgör ett socialt problem eller ej är de effekter i vid bemärkelse som den medför.

Denna aspekt av boendesegregation har i allmänhet diskuterats i mindre omfattning än de två förstnämnda. Detta beror troligen i stor utsträckning på att de negativa effekterna av en boendesegregation betraktas som självklara. Boendesegregation har, utan att dess effekter närmare preciserats, ansetts vara ett tecken på social ojämlikhet som vårt samhälle inte borde uppvisa.

På senare tid har emellertid framkommit studier som påvisar en del negativa effekter av en mer eller mindre påtvingad boendeintegrering. Man har exempelvis påvisat de kommunikations- och kontaktsvårigheter som kan uppstå mellan människor ur olika befolkningskategorier,[2] och man har påpekat att bostadsplaneringen i sig inte kan lösa några jämlikhetsproblem.[3]

I denna studie görs ett försök att systematiskt gå igenom de effekter som en boendesegregation kan ge satt i relation till de effekter som ett integrerat boende ger. Dessutom redovisas en empirisk undersökning som belyser vissa aspekter av segregationens/integrationens effekter. Denna empiriska undersökning får dessutom illustrera några av de metodiska problem man rent generellt stöter på, då man önskar studera hur bostadsmiljön påverkar de boende.

Här berör jag en mycket viktig inskränkning i arbetet. Detta har till stor del koncentrerats på studiet av effekterna av boendesegregation/integration för en viss grupp, nämligen de boende. Detta är naturligtvis en väsentlig målgrupp - kanske

---

2. T.ex. Keller, S. The Urban Neighborhood: a sociological perspective, New York 1968 och Gans, H. "The balanced community: Homogenity or Heterogenity in Residential Areas?" The Journal of the American Institute of Planners 26, 1961 a, sid. 176-184.
3. Saarkoppel, H. "Grannkontakt och bostadsintegration - en målkonflikt". Sociologisk Forskning 1972:4 sid. 252-258.

den väsentligaste - men utan tvekan vore det intressant att göra en genomgång av bostadssegregationens/integrationens effekter för fler intressenter, t.ex. för byggherrar, kommunala instanser (bostadsförmedling, socialförvaltning, barnavårdande institutioner o.s.v.), statliga instanser, etc.; där skulle i högre grad maktfaktorer och intressekonflikter kunna projiceras. I denna studie berörs dessa aspekter relativt ytligt; genomgången av bostadssegregationens/integrationens effekter för de boende får här ses som den huvudsakliga målsättningen.

KAPITEL 2 ALLMÄNT OM EFFEKTER AV BOSTADSSEGREGATION/INTEGRATION

2.1 INLEDNING

Effekter av boendesegregation/integration kan studeras på åtminstone tre olika nivåer:[1)]

a) Segregationens/integrationens effekter på samhällsnivån

Hit hör problem som tar upp frågor av följande typ: Hur påverkar en boendesegregation samhällets resursutnyttjande? Hur påverkas frekvensen och fördelningen av "sociala problem"? Hur relateras ett samhälles jämlikhetsideal till förekomsten av boendesegregation?

b) Segregationens/integrationens effekter på organisations- och institutionsnivå

Hit hör problem som tar upp frågor av följande typ: Hur påverkar bostadssegregationen sådana institutioner som skolor, daghem, fritidshem o.s.v.? Hur påverkar bostadssegregationen exempelvis organiserandet av olika folkrörelser?

c) Segregationens/integrationens effekter på grupp- och individnivå

Hit hör problem som tar upp frågor av följande typ: Hur anpassar sig en grupp människor i ett bostadsområde, om de är i minoritet jämfört med om de är i majoritet? Är graden av kontakt beroende på om det bor lika eller olika slags människor i bostadsområdet? Kan attityder, värderingar och normsystem spridas inom bostadsområden och hur är i så fall detta beroende av befolkningssammansättningen?

De tre nivåerna a), b), c) är självklart starkt kopplade till varandra.

Den följande framställningen koncentreras i hög grad på den tredje nivån - effekter på individer och grupper - men kommer även i viss mån in på den andra nivån - effekter på institutioner och organisationer. Den empiriska studien är emellertid helt inriktad på mikronivån.

---

1. Indelningen densamma som tillämpas i Lindberg, G. a.a. 1967 sid. 124.

2.2 EN DISTINKTION

Då man diskuterar effekterna av bostadssegregation, bör man inledningsvis särskilja två typer från varandra:

En bostadssegregation med avseende på exempelvis socio-ekonomisk status kan leda till en geografiskt ojämn fördelning i samhället med avseende på sådana företeelser som sjukdom, kriminalitet, alkoholism etc. Koncentrationen av dessa företeelser kan för samhällets del innebära svårigheter av olika slag; det kan dels innebära att problemen är svårare att dölja, dels att det ställs ojämna krav på de institutioner som skall ta hand om problemen.

En bostadssegregation kan således ge vissa konsekvenser för samhället helt enkelt beroende på en ojämn fördelning då man adderar samman vissa befolkningskategoriers individuella egenskaper. Sett ur samhällets synvinkel är dock "de sociala problemens" storlek konstant, oavsett om det föreligger en ojämn eller jämn befolkningsfördelning.

Detta sätt att resonera kan ligga bakom utsagor av följande typ: "Om vi inte hade Rosengård, skulle vi ha något annat område som var besvärligt. Folk med sociala problem har vi alltid haft i vårt samhälle, och någonstans måste de ta vägen."

Den andra typen av effekter utgår från antagandet att den ojämna befolkningsfördelningen i sig kan skapa effekter som inte skulle finnas, om man hade en jämnare fördelning. Individerna i Rosengård skulle se ut på ett annat sätt, om de bodde i ett annat område. Denna typ av effekter kommer att benämnas kontextuella effekter, och de betonar individernas samspel med omgivningen (i detta fall bostadsområdet) och de effekter som uppstår i detta samspel.

2.3 OM KONTEXTUELLA STUDIER

Begreppen kontext eller kontextuella studier används ofta med olika innebörd i skilda sammanhang. Ibland ges begreppen en metodisk innebörd, andra gånger ges de en mer teoretisk betydelse.

2.3.1 Kontextuella studier som sociologisk metod

Johan Galtung behandlar i sin metodbok kontextuella studier från den metodiska utgångspunkten.[2] Galtung gör inledningsvis en indelning av data i tre analysdimensioner. Han talar om

a) analyselement, d.v.s. vilka enheter man har i sin studie;
b) dimensioner eller variabler, d.v.s. vilken egenskap man studerar hos sina enheter;
c) värden på de ingående variablerna, d.v.s. vilka värden de ingående enheterna antar.

En enhet kan således beskrivas genom att ange vilket värde den har på en viss variabel.

Denna beskrivning kan ske på en mängd olika sätt. Man kan t.ex. ange enhetens absoluta variabelvärde, enhetens variabelvärde i relation till andra enheters värden o.s.v.

Dessa olika sätt att beskriva enheters värden i relation till varandra har systematiserats av bl.a. Lazarsfeld och Menzel enligt nedanstående.

Lazarsfeld's och Menzel's variabelsystem[3]

	absolute properties	properties that are based on distribution	structure	inclusion
unit, level n	"absolute"	"comparative"	"relational"	"contextual"
unit, level n+1	"global"	"analytical"	"structural"	(only one subunit)

I uppställningen behandlas enheter på två olika nivåer, där "n" utgör en mindre och "n+1" en större enhet; "n" ingår som en del i "n+1". Utifrån den gjorda uppställningen kan i enlighet med Galtungs resonemang varje enhet karakteriseras på fem olika sätt:[4]

a) Genom referens endast till sig själv ("absolute", "global")
b) Genom referens till andra enheter på samma nivå ("comparative")

2. Galtung, J. Theory and Methods of Social Research, Oslo 1967 sid. 37.
3. Galtung, J. a.a. sid. 40.
4. För en mer detaljerad genomgång se Galtung, J. a.a. sid. 40-45.

c) Genom referens till strukturen av enheter på samma nivå ("relational")
d) Genom referens till subenheter
   d.1) Genom referens till subenheternas fördelning ("analytical")
   d.2) Genom referens till subenheternas struktur ("structural")
e) Genom referens till superenheten ("contextual")

Här karakteriseras enheten genom att utgöra en del i den större enheten, eller superenheten. Denna karakteriseras på ett för analysen relevant sätt. Detta kan ske med såväl globala som med analytiska och strukturella variabler.

Den typ av studier som här är av intresse faller inom kategori e) ovan. Det är just individens eller gruppens position i förhållande till den större gruppen eller kategorin som är föremål för analys. Ytterligare en precisering kan göras; i de studier som framför allt gås igenom karakteriseras superenheten med analytiska variabler. I första hand fokuseras intresset mot befolkningens fördelning med avseende på etnisk tillhörighet, socio-ekonomisk status o.s.v. Det är sedan subenhetens plats i denna fördelning som är av intresse; är den exempelvis i majoritet eller minoritet? Ännu en precisering av den typ av kontextuella studier som kommer att behandlas i det följande kan göras: förutom att den större enheten karakteriseras av analytiska variabler kommer den större och den mindre enheten att karakteriseras av samma variabel; så jämförs exempelvis en arbetares situation i ett arbetardominerat och ett icke-arbetardominerat bostadsområde eller, om vi går till amerikanska studier, negrernas situation i ett negerdominerat eller icke-negerdominerat område.

2.3.2 Tidigare studier med kontextuella data

Att göra studier med kontextuella data är knappast något nytt inom sociologin. Åtskilliga av sociologins klassiker gjorde analyser med kontextuella data. Nämnas kan exempelvis Durkheim,[5] vars analys av självmordsfrekvensens variation bl.a. tar hänsyn till majoritets - minoritetsförhållanden med avseende på religion.

---

5. Durkheim, E. Självmordet, (1897) Uppsala 1968.

Bland de ekologer som använt sig av kontextuella analyser kan nämnas Faris & Dunham.[6] I sin studie från år 1939 av mentala sjukdomars rumsliga fördelning i Chicago fann de bl.a. att vissa sjukdomar hade högre frekvens bland negrer som bodde i områden dominerade av vita och bland vita som bodde i områden dominerade av svarta än vad fallet var för respektive ras boende i områden där den var i majoritet.

Kontextuella analyser kom till en del något i bakgrunden i samband med den riktning som företräddes av den amerikanska, empiriskt inriktade sociologin. Här användes ofta surveyundersökningar av traditionell typ, vid vilka det gjordes ett slumpmässigt urval direkt av individer; vid kontextuella studier är det lämpligare att först göra ett urval av större enheter för att senare inom denna enhet göra ett urval av individer eller av andra primärenheter. Detta medförde naturligtvis att möjligheten till kontextuella analyser vid såväl primär- som vid sekundäranalyser försvårades. Inom socialpsykologin har man emellertid relativt kontinuerligt ägnat uppmärksamhet åt kontextuella analyser; man har sysslat med problem som "gruppanda", "gruppsammanhållning" o.s.v. Man har här försökt kontrollera de individuella variationerna genom experimentella tekniker som randomisering och förmätning.[7]

Just denna kontroll av de individuella variablerna är något som många socialekologer inte alls intresserat sig för. De har beskrivit rumsliga fördelningar av olika sociala karakteristika men inte försökt förklara varför fördelningarna ser ut som de gör eller förklara effekter av olika fördelningar.

Självklart innebär detta en begränsning av studiernas värde. Det intressanta med kontextuella studier är, att man där söker

---

6. Faris, R.E.L. & Dunham, H.W. Mental Disorders in Urban Areas. Chicago 1939.
7. Det bör emellertid påpekas, att kontextuella studier kom att uppmärksammas i amerikansk sociologi under 1950 och -60-talen. Se exempelvis Kendall, P.L. & Lazarsfeld, P.F. "Problems in Survey Analysis" i Merton, R.K. & Lazarsfeld, P.F. (eds.) Continuities in Social Research: Studies in the Scope and Method of "The American Soldier", Illinois 1950, sid. 195-196 och Coleman, J.S. "Comments on three 'Climate of Opinion Studies'" Public Opinion Quarterly 25, 1961, sid. 607-608.

särskilja den effekt som individens sociala karakteristika ger från den effekt som den kontext åstadkommer i vilken individen ingår som en del. Så är en studie som beskriver exempelvis hur politiska preferenser varierar i olika typer av bostadsområden av visst begränsat intresse; en intressantare frågeställning är om samma slags individer har olika politiska preferenser beroende på hur befolkningens politiska preferenser ser ut inom det bostadsområde de bor i. Har således bostadsområdets karaktär någon betydelse, eller kan de geografiska skillnaderna helt förklaras av att olika individer bor i olika typer av bostadsområden och att summan av dessa individers politiska preferenser således varierar geografiskt? I denna fråga framgår klart det typiskt sociologiska i kontextuella analyser. Vad man här söker komma åt är just om det sociala samspelet mellan individer i sig åstadkommer en social verklighet som i sin tur påverkar individerna och "den sociala verkligheten".

2.3.3 Metodproblem vid kontextuella analyser

Den kontextuella analysen söker således skilja den effekt som individens karakteristika ger från den effekt som kontexten i vilken individen ingår som en del åstadkommer. Den förra typen av effekt kommer i fortsättningen att benämnas individuell effekt, den senare kontextuell effekt.[8)]

Ett av de allra svåraste problemen vid kontextuella studier är just att skilja dessa två effekter från varandra. Svårighe-

---

8. Beteckningarna "individuella" respektive "kontextuella" effekter bör kanske något kommenteras; speciellt den förstnämnda. Beteckningarna "individuell" variabel eller effekt kan leda tanken till en syn på mänskligt beteende såsom varande uttryck för en inre disposition eller läggning. Denna disposition kan sedan komma till olika uttryck i olika omgivningar eller "kontexter". Jag vill här ta avstånd från ett sådant synsätt och i stället betona ett mer interaktionistiskt synsätt; de individuella beteendena eller uttrycken skapas till stor del av kontexten. I detta sammanhang betyder individuella effekter eller variabler endast de uttryck och beteenden som individerna i ett bostadsområde skulle uppvisa även om de inte bodde i det specifika bostadsområdet; jag går här inte närmare in på hur dessa beteenden eller uttryck skapats. Med kontextuella effekter eller variabler menas de beteenden eller uttryck som individerna uppvisar just därför att de bor i det specifika bostadsområdet. Jag begränsar mig således i denna studie till att söka klarlägga denna kontexts inverkan på individuella uttryck och beteenden.

ten kan illustreras med följande exempel:

Vi vet att individer tillhörande medelklassen har högre utbildningsaspirationer än individer tillhörande arbetarklassen.[9] Antag att vi finner att arbetare boende i bostadsområden av medelklasskaraktär har högre utbildningsaspirationer än arbetare boende i bostadsområden av arbetarkaraktär. Detta kan då förklaras på två sätt.

Den ena möjligheten är, att arbetare som bor i medelklassområden är en annan slags arbetare än de som bor i arbetarområden. De liknar kanske mer medelklassen, ligger närmare medelklassen på kontinuet arbetare-medelklass. Förklaringen till det funna sambandet ligger således då på det individuella planet. Denna förklaring synes plausibel; det torde troligen vara så, att arbetare med medelklassambitioner söker likna medelklassen också i sättet att bo och således i högre grad har råd och vilja att söka sig till bostadsområden av medelklasskaraktär. Det sker således en individuell selektion, och det är denna mekanism som förklarar de uppkomna skillnaderna.

Den andra förklaringen skulle vara, att arbetare som bor i bostadsområden med medelklasskaraktär påverkas av de värderingar som är dominerande i bostadsområdet, och således på grund därav förändrar sina beteenden och värderingar så, att de alltmer kommer att likna medelklassens. Denna förklaring är kanske ur min synvinkel den intressantaste: har bostadsområdets karaktär någon betydelse för individernas beteende? Fungerar bostadsområdet på något sätt som en "community", som en referensram för invånarna? Förklaringen ligger i detta fall således på det kontextuella planet; det är en kontextuell effekt som förklarar de uppkomna skillnaderna.

Som tidigare nämnts är det stora metodiska problemet vid kontextuella studier hur man skall kunna särskilja dessa två effekter eller mekanismer från varandra.

---

9. I framställningen har följande beteckningar använts:
   a) "arbetare" - "arbetarklass" - "lägre socio-ekonomiskt skikt" som synonymer.
   b) "medelklass" - "högre socio-ekonomiskt skikt" som synonymer.
   Som framgår av texten betraktas övergången mellan dessa bägge klasser som relativt kontinuerlig.

Här nedan skisseras fyra olika hårddatametoder som varierar i svårighetsgrad och förklaringsförmåga.[1)]

Typ I En ekologisk beskrivning

En ekologisk beskrivning innebär att man beskriver hur olika sociala karakteristika fördelar sig rumsligt. Man beskriver exempelvis hur brottsligheten eller andelen socialhjälpstagare varierar mellan olika bostadsområden.

I denna typ av studier har man inte alls anspråk på att särskilja vad som tidigare benämnts selektionseffekter från effekter av områdespåverkan. Man gör i denna typ av studie över huvud taget inte någon kontextuell analys. Det är därför tveksamt om denna typ av undersökningar här bör nämnas. Emellertid är denna undersökningstyp mycket vanlig i ekologiska studier, varför den av fullständighetsskäl redovisas. Typ I är den enklaste och metodiskt sett den minst raffinerade metoden.

Typ II En samtidig konstanthållning av de individuella och kontextuella variablerna

I typ II går man ett steg längre än i analystyp I. Här konstanthålls och jämförs samtidigt de individuella och kontextuella variablerna; man jämför exempelvis arbetares politiska attityder och ser om de varierar beroende på om de bor i ett bostadsområde dominerat av arbetare eller av medelklass. Inte heller i typ II kan man avgöra om de eventuella effekter som erhålls beror på selektionsmekanismer eller områdespåverkan.

Typ III En fingradering av de individuella, oberoende variablerna

En selektionsmekanism skulle innebära att exempelvis de arbetare som flyttar till medelklassområden "i själva verket" är annor-

---

1. Självfallet kan här också diskuteras hur man med data av mer mjuk karaktär kan särskilja effekter av selektion från effekter av områdespåverkan. De undersökningar som nedan diskuteras har emellertid så gott som uteslutande en hårddatainriktning, varför jag här finner störst anledning att ta upp metodiska problem som har relevans för denna typ av studier. Också den empiriska undersökning som diskuteras i kap. 4 och framåt är av hårddatakaraktär. - Det kan dessutom påpekas att Herbert Hyman i sitt arbete Survey Design and Analysis (New York (1955) 1963, sid. 193-226) ger en grundlig genomgång av hur man i enkla tvärsnittsundersökningar kan söka särskilja selektionseffekter från effekter av områdespåverkan. För en mer detaljerad och praktiskt tillämpbar redovisning hänvisas till detta.

lunda än de arbetare som bor i ett arbetarområde. De är "uppåtsträvare", de ligger närmare medelklassen i en mängd avseenden. I typ III söker man med en mer fingraderad analys av den oberoende, individuella variabeln komma åt sådana skillnader, exempelvis i uppväxtmiljö och livsstil; finner man då några skillnader mellan de två grupper som jämförs kan visst stöd ges för att en selektionsmekanism finns.

Typ IV En tidsanalys

Om en områdespåverkande effekt fanns, skulle denna troligen förstärkas med tiden. En områdespåverkan skulle ju innebära att bostadsområdets befolkning verkar som ett stimulus på de betraktade individerna eller grupperna; ju längre tid dessa utsattes för stimulus desto större skulle effekterna på de beroende variablerna bli.

Olika typer av tidsanalyser vore således rimliga metoder för att särskilja effekter av områdespåverkan från effekter av selektionsmekanismer. Några olika sådana nämns nedan:

IV a Retrospektiva frågor

Hyman[2)] nämner i sitt arbete några olika sätt att använda retrospektiva frågor för att mäta beroendevariablerna, innan undersökningsenheterna utsattes för områdespåverkan. Man kan exempelvis fråga om arbetarnas politiska attityder innan de flyttade till medelklassområdet och också om tidpunkten för när en eventuell förändring skett.

Nackdelarna med att använda retrospektiva frågor har ofta påtalats; det finns exempelvis risk för minnesfel, efterrationaliseringar o.s.v.

IV b En analys av boendetidens längd

En annan typ av tidsanalys går ut på att jämföra boendetidens längd med utfallen på beroendevariablerna. Vi tar i exemplet ovan - om arbetares politiska attityder - reda på hur lång tid de undersökta individerna bott i bostadsområdet. Visar det sig då exempelvis att de arbetare som bott längre tid i medelklassområdet har mer "medelklasslika" partipreferenser än arbetare, som bott där kortare tid, kan man med vissa reservationer säga, att det troligen inte endast är selektion som påverkar utfallet på effektvariabeln.

---

2) Hyman, a.a., sid. 294-298

De reservationer som finns är tämligen starka; selektionsmekanismen kan också fungera så, att arbetare som inte har den borgerliga livsstilen trivs sämre med bostadsområdet än arbetare som har den borgerliga livsstilen, och de förra skulle då i större utsträckning flytta från bostadsområdet. Denna effekt skulle man i viss mån kunna kontrollera genom att göra en studie av dem som flyttat från bostadsområdet. En annan faktor som måste kontrolleras är den tidigare bostadshistorien. Har de arbetare, som vi är intresserade av att studera, tidigare bott i bostadsområden av medelklass- eller arbetarkaraktär? Om vi har hypotesen om områdets påverkan på effektvariabeln, måste detta naturligtvis vara av allra största betydelse att ta reda på.

IV c En panelstudie

Någon form av panelstudie skulle med relativt stor säkerhet kunna särskilja effekter av områdespåverkan från effekter av selektionsmekanismer.[3)]

Sammanfattande utvärdering av de nämnda metoderna

Som nämnts vid genomgången av de enskilda metoderna kan studier av typ I och II inte alls särskilja effekter av en selektionsmekanism från effekter av en områdespåverkan. Dessa studier är intressanta ur andra aspekter. Man kan möjligtvis säga, att studier av typ I och II ur vår speciella synvinkel är ett slags förstudier; först om dessa enklare metoder ger utslag är det mödan värt att ta till de mer komplicerade metoderna.

Av dessa är typ IV c, en panelstudie, den metod som bäst skulle kunna särskilja de två effekterna från varandra. Mot panelstudier talar de generella metodiska nackdelar som brukar tas upp i samband med denna typ av studier; stort bortfall, minneseffekter, stora kostnader etc.

Studier av typ III och typ IV b (möjligtvis också typ IV a) kan betraktas vara undersökningsmetoder man får ta till, då det inte finns tids- eller kostnadsmässiga resurser att genomföra en panelstudie. Bägge dessa metoder har sina klara nackdelar. I typ III är det exempelvis mycket svårt att finna de variabler som skall skilja "uppåtsträvarna" från de "verkliga" arbetarna.

---

3. Dessa fyra nämnda metoder anser jag vara de viktigaste. Hyman nämner ett par ytterligare, vilka har karaktär av "intelligent analyserande"; dessa är intressanta men kommer här inte att vidare diskuteras.

Det är också svårt att ange om en variabel skall betraktas som oberoende eller beroende. Om en arbetare har borgerliga partipreferenser, skall det betraktas som en oberoende variabel - och ingå i det index som används för att särskilja "medelklassarbetaren" från den "verklige" arbetaren - eller skall den betraktas som en beroende variabel och således antas vara skapad av bl.a. den nuvarande bostadsmiljön?

I typ IV b finns skäl misstänka att det finns vissa mekanismer som stör den skisserade tidsanalysen. De som bott längre tid i ett bostadsområde har utsatts för bostadsområdets stimuli i högre utsträckning än de som bott där kortare tid - men dessutom kanske de utgör en annorlunda typ av människor än de sistnämnda; de kanske är mer stabila (flyttar inte så ofta), har äldre barn, är själva äldre o.s.v. Dessa selektionsmekanismer kan tänkas påverka de beroendevariabler man är intresserad av.

I de flesta empiriska undersökningar som redogörs för i denna studie har analysmetod II använts; man kan säga att dessa studier pekar på förekomsten av kontextuella effekter, men inte gör någon närmare analys av hur stora dessa kan vara jämfört med selektionsmekanismerna. - I vissa studier har analysmetod III och IV b använts. Någon mer ingående diskussion av dessa metoders svaghet har dock oftast inte gjorts. Ett undantag kan dock påpekas: Deutsch' och Collin's[4] studie av rasintegreringens effekter på grannumgänget och attityder till negrer bland vita har en mycket ingående metoddiskussion. Ett flertal olika angreppssätt används för att särskilja selektionseffekter från effekter av områdespåverkan.

2.3.4 Några synpunkter på kontext som teoretiskt begrepp

Några ytterligare aspekter på kontextbegreppet skall här berörras. Ofta betonas att "kontexten" är lika med "helheten". I Galtungs terminologi innebär detta, att man i den kontextuella analysen karakteriserar den överordnade enheten med globala variabler. Detta kan innebära att kontexten är en egenskap hos "superenheten", som är ett slags konglomerat av ett flertal olika faktorer vilka står i ett dynamiskt samspel. Härigenom utgör kon-

4. Deutsch, M. & Collins, M. Interracial Housing, Minneapolis 1951.

texten en social realitet som svårligen kan brytas ned i mindre beståndsdelar. Ibland jämställs kontexten något oklart med den "anda" eller "karaktär" som råder i ett bostadsområde. - Det betonas att kontexten måste analyseras som en helhet.[5)]

Denna syn på kontexten som en unik enhet, vars innehåll svårligen kan analyseras i mindre beståndsdelar är viktig. Här betonas samspelet mellan dessa mindre beståndsdelar och den historiska utvecklingen hos enheten. Samtidigt är det orimligt att denna syn skulle leda till att en analys av innehållet i kontexten vore omöjlig. Det måste självfallet vara en strävan att söka ta reda på vad i kontexten - i vårt fall bostadsområdet - som

---

5. Det kan här associeras till tesen om att "helheten är mer än summan av sina delar". Durkheims kommentar härvidlag är, att det sociala samspelet mellan individer och grupper i sig skapar en social verklighet som är en självständig realitet, och som inte kan förklaras genom en hänvisning till de i systemet ingående gruppegenskaperna eller relationerna mellan dessa. Durkheim hänvisar till den "kultur" som finns i en viss nation och som inte kan reduceras till eller förklaras av de ingående individernas eller gruppernas värderingar, normer, beteenden. En nations kultur har skapats av tidigare individer och grupper och historiska omständigheter, och kulturen har blivit en självständig social realitet som i sig påverkar de nuvarande individerna, grupperna och den historiska utvecklingen. Människan föds och lever inte i ett socialt vacuum, utan påverkas av den kulturella omgivningen. (Durkheim, E. The Rules of Sociological Method (1895), New York 1964.) Denna kultur utmärker självklart inte endast hela nationer; också mindre subkulturer finns. En sådan subkultur kan utgöras av grannskapet, bostadsområdet. Också denna subkultur kan utbilda en egen social realitet som påverkar de i området boende såväl som inflyttade individer.
   Vad denna "sociala realitet", subkultur eller helhet består av är naturligtvis svårt att säga. Självklart är den till mycket stor del präglad av hur bostadsområdets delar och relationerna mellan dessa ser ut. Men samtidigt torde det finnas ett komplicerat feed-back system mellan helheten och dess delar och dessutom inslag av självförstärkande mekanismer.
   Bell & Westius är inne på tankegångar som liknar de ovanstående då de vill förklara de motsägande resultat som ett flertal genomgångna empiriska undersökningar rörande grann-interaktionen uppvisar. De skriver (sid. 94): "Interaktionen i mindre enheter genererar ett socialt mönster, som är unikt för enheten, eftersom mönstret 'orsakas' av en uppsättning unika individer och av deras interaktion med varandra. Detta förklarar skillnader i den bemärkelsen att tesen pekar mot den dynamik som leder till olikheter, men förklaringen av själva skillnaderna är förmodligen omöjliga." (Bell, R. och Westius, S. Några teorier om grannskap och grannrelationer. Stockholm 1972.)

orsakar olika effekter. Härvidlag är det viktigt att relationsaspekterna och den historiska utvecklingen också tas med.

I föreliggande studie är det speciellt en del av bostadsområdets kontext som behandlas, nämligen befolkningssammansättningen. Är det rimligt att här ta ut denna speciella faktor till särskilt beaktande?

De flesta studier tycks tyda på, att befolkningssammansättningen är en av de viktigaste faktorerna för hur det sociala livet inom ett bostadsområde kommer att gestalta sig. De flesta studier betonar just denna faktor; relativt sett tycks den fysiska strukturen och lokala institutionella förhållanden ha mindre betydelse.[6] Detta kan motivera en analys koncentrerad till just befolkningssammansättningen.

Däremot är det problematiskt att kunna isolera just denna faktor. Det finns nämligen ett starkt samband mellan ett bostadsområdes fysiska utformning, lokala institutionella förhållanden och befolkningssammansättningen. Det är således svårt att helt kunna konstanthålla "övriga faktorers" inverkan i förhållande till effekter av befolkningssammansättningen. Detta är ett stort problem, men bör dock inte förhindra att försök görs att särskilja de olika faktorernas betydelse.

2.4 BOSTADSOMRÅDET SOM KONTEXT

Denna studie har således till syfte att studera "de kontexter" som bostadsområdens olika typer av befolkningsblandningar utgör för sina invånare. Tre frågor är här av intresse:

Fungerar bostadsområdet över huvud taget som "kontext" för sina invånare?

Varierar denna kontexts betydelse för olika befolkningsgrupper?

Hur fungerar kontexten mer i detalj?

2.4.1 Fungerar bostadsområdet som kontext för sina invånare?

Den första frågan är huruvida bostadsområdet över huvud taget fungerar som kontext för sina invånare eller i vilken utsträckning det gör det.

---

6. Se exempelvis Saarkoppel, H. & Selander, P. Att bygga för kontakt - en myt? Göteborg 1969.

Vad menas då med ett bostadsområde? Här finns självfallet en rad olika synpunkter på hur begränsningar skall göras. I vissa undersökningar har man inriktat sig på att studera samspel och relationer inom enstaka kvarter eller trappuppgångar; i andra studier har hela stadsdelar varit undersökningsenheter. Suzanne Keller gör en sammanfattning av olika typer av definitioner enligt följande:

> "1. A phsyically delimited area having an ecological position in a larger area and particular physical characteristics arising from natural geographic conditions and from a particular configuration of activities and usages. The work of the 'Chicago School' refers to these as 'natural areas'.
>
> 2. An area containing such facilities as shops, clubs, schools, houses, and transportation that may be used by those living in the area or by outsiders. In the latter case a neighborhood has a special functional role in the organization of a town or a city. Investigators do not always distinguish between these two types of usages - by residents and by outsiders. Some consider usage of neighborhood facilities as an index of the existence of neighborhood only if this usage is exclusively confined to residents. Yet, if outsiders use a particular neighborhood for recreational, business, or cultural purposes, this itself may be a significant determinant of neighborhood identity.
>
> 3. An area representing certain values both for the residents and for the larger community. Such values as cleanliness, quiet, safety, social solidarity, political cohesion, ethnic or religious compatibility, aesthetic quality, and social prestige have different priorities for different individuals and groups and are present in different measure among the subareas of a community.
>
> 4. A field of cluster of forces working in and on an area to give it a special atmosphere. An immigrant ghetto, a middle class suburb, or a skid row area has a special aura, that effects how the area looks and how people look at the area. In part, this is an inscrutinable phenomenon, and like the personality of an individual, it cannot be reduced to the composite elements since it is an outcome of their interrelations. Each individual and activity contributes to this collective effect even while they are subordinate to it. Areas thus have collective records on crime, delinquency, residential stability, wealth, morale, and morality. Neighboring is only one of the activities and components contributing to this collective record."[7]

Punkt 1 och 2 i Kellers resonemang betonar de fysiska och funktionellt ekologiska aspekterna på bostadsområden eller grannskap. Punkt 3 och 4 betonar mer sociala aspekter. Punkt 3 tar upp bostadsområden eller grannskap såsom geografiska enheter som representerar något speciellt för befolkningen - såväl den inom som utanför boende. Den subjektiva komponenten betonas här; olika befolkningskategorier kan uppfatta samma områden på olika

7. Keller, S. a.a. 1968, sid. 91-92. UA:s kursiveringar.

sätt. Punkt 4 däremot tar upp mer "objektiva" fakta; här framhålls att ett bostadsområde innebär en social realitet, som inte kan reduceras till de i området ingående komponenterna.[8)]

Dessa olika typer av begränsningar kan tyckas förvirrande. Det är emellertid ofta så, att i flertalet empiriska studier av bostadsområden tycks det inte finnas några svårare problem med avgränsningarna av dessa. Så småningom utbildas naturliga enheter som får speciella namn, som allmänt betraktas vara sammanhängande områden och för forskaren varit naturliga undersökningsenheter. Dessutom har modern stadsplanering strävat efter att skapa bostadsområden som inom sig varit relativt fysiskt homogena; dessa omgärdas också ofta av breda trafikleder som klart avskiljer de olika områdena från varandra.[9)]

Dessutom kan påpekas, att forskaren ofta avgränsar "bostadsområdet" eller "grannskapet" på olika sätt beroende på vilket syfte han har med sin studie. Ibland kan en större geografisk enhet vara relevant, ibland en mindre del av denna. Ur vissa aspekter blir det exempelvis meningsfullt att jämföra kontexterna Skärholmen och Djursholm; ur vissa andra aspekter kan det vara meningsfullt att jämföra enstaka trappuppgångar eller kvarter inom dessa områden.

Då det gäller att besvara frågan i vilken utsträckning bostadsområdet fungerar som kontext för sina invånare har de flesta författare lagt fram ett historiskt perspektiv. Man studerar bostadsområdets eller grannskapets betydelse i det moderna, industrialiserade och urbaniserade samhället jämfört med betydelsen i det rurala och icke-industrialiserade samhället.

Här betonar man i allmänhet den nedgång i betydelse som grannskapsgruppen fått i sina normativa, emotionella och instrumentella funktioner.[1)] Den urbaniserade människan lever sitt liv "sektorsvis". Arbetslivet utgör en sektor, och arbetsplatsen ligger oftast geografiskt skild från bostaden. Umgängeslivet är en annan sektor, och valet av umgänge sker ofta på intressebasis, ej på basis av geografisk närhet. Boendet utgör en tredje

---

8. Jämför här resonemangen sid. 28.
9. Lindberg, G. "Fysisk samhällsutveckling ur sociologisk synvinkel", Sociologisk Forskning 1972:4 sid. 237-51.
1. Se exempelvis Wirth, L. "Urbanism as a Way of Life", The American Journal of Sociology 44, 1938 sid 1-24.

sektor. Dessa förhållanden skall sättas i relation till förhållandena i det rurala, icke-industrialiserade samhället, där arbete, vänner och grannar återfanns inom samma, geografiskt begränsade område.

Utifrån dessa förhållanden bör man helt självfallet kunna dra den slutsatsen, att det geografiska området kring bostaden minskat i betydelse för den enskilda individen.

Dessutom brukar framhållas att den ökade möbiliteten i det moderna samhället bidrar till ökad anonymitet och minskad social förankring i bostadsområdena.

Mot dessa vanliga typer av beskrivningar har kommit invändningar från flera författare, bl.a. Fellin & Litwak[2] och Litwak & Szelenyi.[3] Dessa hävdar, att, åtminstone i det amerikanska samhället, finns empiriska data som tyder på att grannskapet fortfarande har kvar ett flertal funktioner för sina invånare. Det finns emotionella uppgifter och instrumentella uppgifter av mer informellt slag som grannskapets invånare är mycket väl lämpade att fylla för varandra. Grannskapets sätt att fungera kan ha förändrats, men inte betydelsen i den grad som Wirth m.fl. hävdar. De nämnda författarna menar att den destruktivitet för primära relationer som ökad mobilitet innebär i ett samhälle som traditionellt har låg mobilitet inte nödvändigtvis måste gälla också i det moderna, industrialiserade samhället: De skriver:[4]

> "The movement between groups can be made without loss of cohesion where the movement is ordered, i.e. expected and planned. Thus, where the group norms state newcomers are to be welcomed and newcomers have norms that long-term residents are friends, speedy indoctrination is encouraged.... The fact that newcomers and long term residents already share many basic values, languages, and roles can speed up group socialization."

---

2. Fellin, P. & Litwak, E. "Neighborhood Cohesion under Conditions of Mobility". American Sociological Review 28, 1963, sid. 364-376.
3. Litwak, E. & Szelenyi, I. "Primary Group Structures and Their Functions: Kin, Neighbors and Friends", American Sociological Review 34, 1969, sid. 465-481.
4. Litwak, E. & Szelenyi, I. a.a. sid. 467. De noter som finns i ursprungscitatet är ej medtagna ovan.

Diskussionen ovan har mycket generellt berört den betydelse bostadsområdet har som "kontext" för sina invånare. Denna diskussion är till stora delar något för allmän för att vara intressant. Vi övergår i stället till den andra frågeställning som nämndes ovan för att få ett något mer specificerat resonemang.

2.4.2 Varierar bostadsområdets betydelse för olika befolkningsgrupper?

En mer specificerad och kanske också intressantare frågeställning är, huruvida bostadsområdets betydelse varierar för olika kategorier av människor eller ej.

Vissa resonemang kan här tyckas självklara. Som tidigare nämndes är den urbaniserade människans liv "sektoriellt"; de olika sektorerna är ofta geografiskt spridda. För vissa, immobila, kategorier gäller inte detta. Hemmafruarnas arbetsplats och bostad sammanfaller; barnens geografiska radie är oftast starkt begränsad. Pensionärer lever till mycket stor del sitt liv i bostaden och området däromkring. För dessa kategorier har naturligtvis den miljö, som bostadsområdet utgör, den allra största betydelse. Speciellt gäller detta kanske barnen; de befinner sig i en period av sitt liv, då de är mycket påverkbara. En stor del av den mer organiserade aktivitet de deltar i är baserad på geografisk närhet och präglas således av bostadsområdets miljö. Så bestäms exempelvis skolans karaktär i mycket hög grad av bostadsområdets karaktär (se vidare resonemang i avsnitt 3.2).

Samtidigt kan det vara värt att påpeka att det också är dessa immobila grupper som till stor del utgör den "reella" befolkningen i bostadsområdet. Med "reell" menas den befolkning som till största delen vistas i bostadsområdet. I den utsträckning bostadsområdet har betydelse som socialpsykologisk referensram, i den mån grannars attityder och värderingar kan spridas inom ett bostadsområde är det viktigt att komma ihåg, att det föreligger en skillnad mellan mantalsskriven befolkning och reell befolkning, eller dagbefolkning. Det är ju på dagarna som grannar till största delen träffas och samtalar; det är troligen dagbeteendet som till stor del utbildar områdets normsystem. Kvällslivet kan till större delen antas vara privat och familjebundet.

De immobila grupperna som nämndes utgör i allmänhet relativt resurssvaga kategorier. Rent generellt konstaterar Keller, att bostadsområdet betyder mest för dessa.[5] Keller refererar till en studie av Glass, där det konkluderas att "only a particular combination of negative characteristics, such as geographic isolation, poverty, and social homogenity, made for any significant concentrated use of local areas".[6]

Bostadsområdet tycks, enligt detta resonemang, betyda mest för de lägre socio-ekonomiska skikten. Mot denna hypotes kan några motsägande resultat dras fram. Bl.a. finns ett antal undersökningar som visar att grannkontakt är vanligare och ibland också intensivare bland de högre än bland de lägre socialgrupperna. Så fann exempelvis Caplow, Stryker och Wallace en positiv korrelation mellan bostadsområdets socio-ekonomiska status och grad av granninteraktion.[7] Fellin & Litwak konstaterade i en studie att ju högre social ställning man hade desto fler av sina grannar kände man.[8] Också i den empiriska undersökning som redogörs för senare i detta arbete ("Uppsalaundersökningen") fanns en positiv korrelation mellan socio-ekonomisk status och grannkontakt, både på individ- och områdesnivå.[9]

Några svenska undersökningar kan dras fram som emellertid ger något motsägande resultat: I Huskvarna-Katrineholmundersökningen tyder resultaten på att arbetarna oftare umgås med sina grannar än tjänstemännen.[1] Däremot finner Dahlström inte några signifikanta skillnader mellan socialgrupperna då det gäller grannkontakt.[2] I Junus undersökning tyder resultaten snarast på att socialgrupp I hade den största och socialgrupp III den minsta andelen grannkontakter; det bör dock påpekas att Junus mätt "grannkontakt" på ett något diskutabelt sätt.[3]

---

5. Keller, S. a.a. 1968 sid. 105.
6. Glass, R. The Social Background of a Plan. London 1948, sid. 41. Jfr. Keller, S. a.a. sid. 106.
7. Caplow, T., Stryker, S. & Wallace, S. The Urban Ambience, Totowa 1964.
8. Fellin, P. & Litwak, E. a.a.
9. Se kap. 4-8.
1. Segerstedt, T. & Lundqvist, A. Människan i industrisamhället, Stockholm 1955.
2. Dahlström, E. Trivsel i söderort, Stockholm 1951.
3. Junus, O. Fritidsumgängets sammansättning med hänsyn till samhällsskikt och samhällsklasser, Uppsala 1962. Junus betecknar de vänner som bor inom 5 minuters tidsavstånd från den egna bostaden som "grannar".

Man har emellertid inte endast diskuterat hur graden av grannkontakt skiljer sig mellan olika samhällsgrupper, utan också hur typen av interaktion skiljer sig. Så beskriver exempelvis Keller de olika socialgruppernas umgängesmönster på följande sätt:[4)]

> "In solid working-class areas of skilled and semi-skilled workers, need and limited opportunities, isolation and relative poverty, insecurity and fear of outsiders, all combine to make neighbouring an essential part of a close web of family, kin, and work relationships. Often this neighbouring is unselective and impersonal, a generalized expression of attachment to a local area, its shops and taverns, streets and residents, promoted by common economic problems, often in conjunction with particular ethnic and cultural traditions.
>
> In middle-class milieux, neighbouring takes on a different form. Above all it is more selective, more personal, and individual compatibility comes to matter as much as occupational or cultural compatibility. Greater economic well-being decreases the need for mutual aid and results in a shift of emphasis on neighbouring as a resource during periods of crisis to a source of contacts and information. The pursuit of competitive success accentuates the importance of social status and thus indirectly fosters a more critical, selective attitude to neighbours and friends. Middle-class neighbouring thus appears to be less crisis oriented, less inclusive, and more individuated and segmentalized, all of these facilitated by greater material resources, more opportunities for physical and social mobility, and greater emphasis on individualism and personal selectivity.
>
> Upper-class social life, it has been suggested, 'tends to be exclusive, while that of the middle classes is selective. The exclusive neighbourhood ... with its distinctive architecture, fashionable churches, private schools, and sentimental traditions, is an indispensable factor in the development of an upper-class style of life, system of personal values, and distinct character structure'."

Dessa klassmönster kan tillfälligt modereras vid exempelvis en explosionsartad inflyttning till stora städer, men efter en inledningsperiod återgår klassmönstren till de ursprungliga.

Också Kellers beskrivning av dessa umgängesmönster har diskuterats. Så fann exempelvis Dennis[5)] i en undersökning från år 1963 en förskjutning av arbetarklassens mönster till ett mönster som mer liknar medelklassens. Dennis menar, att flera faktorer, viktiga för "working class neighboring" nu har ändrats. Den ekonomiska otryggheten har minskat och likaså har arbetarna blivit mer mobila. Man är inte längre bunden till en speciell arbetsplats utan det har snarare blivit regel att man flera

---

4. Keller, S. "Social class in physical planning", International Social Science Journal 18, 1966 sid. 502. Noter från ursprungscitatet är utelämnade.
5. Dennis, N. "Who needs neighbors?" New Society, 3:43, 1963.

gånger under sitt liv byter arbetsplats och arbetsställe. Just denna förändring i arbetarklassens kontaktmönster kan förklara varför de lägre socialgrupperna i en del moderna undersökningar har en relativt låg granninteraktion; de har ännu inte lärt sig medelklassens selektiva umgängesmönster.

Tillämpat på svenska förhållanden tycks detta resonemang intressant. I Sverige har i hög utsträckning den gamla informella "lägreståndskulturen" brutits upp.[6] Ett par undersökningar[7] tyder på att en stor kontaktlöshet finns i många av de nyare förortsområdena. Detta har i några fall satts i relation till den brist på informella arbetsuppgifter som finns i det moderna samhället;[8] allt fler funktioner har fråntagits olika slag av primärgrupper och dessa har ersatts av formella institutioner. Tengvald[9] visar exempelvis hur människor i nödsituationer söker sig till socialhjälp för att få tillfällig hjälp med pengar; det finns uppgifter som tyder på att man i tidigare samhällstyper i motsvarande situationer i högre grad vände sig till släkt, vänner och grannar.

Granninteraktionen har i det moderna, industrialiserade samhället huvudsakligen blivit en fråga om emotionell kontakt. Denna förändring av kontaktmönstret gäller flera andra primärgrupper; det har ofta påtalats då det gäller förändringar i familjens funktioner. Från att tidigare ha haft hand om ett stort antal funktioner (exempelvis produktions- och konsumtionsfunktionen, uppfostrings- och utbildningsfunktionen) har för familjens del huvudsakligen endast uppfostringsfunktionen och den känslomässiga funktionen blivit kvar. I stort sett kan samma resonemang föras om grannskapsgruppens funktioner. En utarmning av uppgifterna har skett inom denna grupp; detta har lett till att grannkontakterna har fått en mer emotionell och selektiv prägel.

I diskussionen ovan av bostadsområdets betydelse som kontext har inte närmare behandlats vilka faktorer i bostadsområdet som

---

6. Daun, Å. Förortsliv, Stockholm 1974.
7. Se exempelvis Flemström, C. - Ronnby, A. a.a. och Gordon, H. - Molin, P. a.a.
8. Se exempelvis Tengvald, K. "Vårdapparaten och den informella strukturen". Sociologisk Forskning 1973:3 sid. 19-41.
9. Tengvald, K. Socialhjälp i en expansiv förortskommun. Tyresö kommun 1971 del 1.

har störst betydelse. Det har rent allmänt talats om "bostadsområdets" betydelse, och inte preciserats huruvida därmed menas exempelvis den fysiska utformningen, befolkningssammansättningen eller förekomst av lokala institutioner och organisationer inom området.

I det följande kommer en av dessa faktorer att närmare granskas, nämligen befolkningssammansättningen och då mer preciserat befolkningens homogenitet/heterogenitet med avseende på olika faktorer.

2.4.3 Hur fungerar bostadsområdet som kontext?

Vi har nu fokuserat mot den fråga som kommer att uppta en stor del av resonemanget i det följande. Hur fungerar den homogena respektive heterogena befolkningskontexten? Ett försök till en systematisk och relativt generell genomgång av olika konsekvenser görs i kapitel 3. Som allmän orientering, kommer detta andra kapitel att avslutas med exempel på några resonemang som förs då det gäller effekterna av och önskvärdheten av segregation/integration på denna nivå.

De resonemang som tas upp låter sig lätt grupperas i två avdelningar: de som betonar de positiva effekterna av boendeintegration och de som betonar de positiva effekterna av boendesegregation.

Resonemang som betonar de positiva effekterna av integration

Herbert J. Gans nämner i en artikel fyra skäl som brukar tas upp som argument för en boendeintegration eller befolkningsheterogenitet:[1)]

> "a) It adds variety as well as demographic 'balance' to an area and thus enriches the inhabitants' lives. Conversely, homogenity is said to stultify, as well as to deprive people of important social resources, such as the wisdom of the older generation in the suburbs.
> b) It promotes tolerance of social and cultural differences, thus reducing political conflict and encouraging democratic practices. Homogenity increases the isolation between area residents and the rest of society.
> c) It provides a broadening educational influence on children, by teaching them about the existence of diverse types of people and by creating the opportunity for them to learn to get along with

1. Gans, H.J. a.a. 1961 a, sid. 177.

these people. Homogenity is thought to limit children's knowledge of diverse classes, ages, and races, and to make them less capable of association with others in late years.

d) It encourages exposure to alternative ways of life, for example, by providing intellectually inclined neighbors for the child from a bookless household, or by offering the mobile working-class family an opportunity to learn middle-class ways. Homogenity freezes people in present ways of life."

Något annorlunda uttryckt återfinns flera av dessa resonemang hos andra författare. Så står det exempelvis i en artikel utgiven från ett FN-seminarium i Stockholm 1972:

> "On the other hand, societal changes which support and hasten the process of social integration do create harmony not only at the society's level but also at the national and global levels. The individuals who are encompassed by the integrative process do develop meaningful social relationships with each other, develop feeling of genuin human concern for each other, and thus provide possibilities for different human groups to live in the spirit of brotherhood and direct their actions for the benefit of the human community as a whole."[2)]

Man säger vidare:

> "A wellintegrated society is likely to provide positive conditions for development for a many-sided and full-grown personality. The group stresses the importance of diversity in the social environment which is likely to:
>
> a) provide possibilities of choices with respect to social relationships
> b) increase the individual's capacity to accept the folkways, mores, and values of others than his own
> c) prepare the individual for the complexities of modern life;
> d) provide possibilities of objectifying the relativity of his own values."[3)]

I direktiven till Boendeutredningen sägs bl.a.:

> "... Det finns i dag tendenser till skiktning i bostadsområden efter de boendes ålder, familjestruktur, inkomst m.m. Detta gäller särskilt i de större städerna. Skiktningen slår i viss mån igenom i sammansättningen av förskole- och skolklasser och andra grupper, för vilka bostadsområdet utgör rekryteringsunderlag. Detta medför risk för att olika befolkningsgrupper isoleras från varandra, vilket i sin tur kan minska förståelsen dem emellan. Det måste därför vara en angelägen bostadspolitisk uppgift att främja en allsidig hushållssammansättning i bostadsområdena."[4)]

---

2. Report of the ad-hoc expert group of the role of housing in promoting social integration, Kungliga Tekniska Högskolan, Stockholm 1972, sid. 33.
3. Report of the ad-hoc expert group of the role of housing in promoting social integration, a.a. sid. 33.
4. Citatet ovan är taget från ett PM som utgör en del av Boendeutredningens arbetsmaterial: Gillwik, L. Boendeutredningens behandling av frågan om hushållssammansättningen i bostadsområden. PM nr 9, 1972, sid. 1.

"... Det förefaller vara av största vikt under denna utvecklingsperiod (under barndomen, UA:s anm.), att boendemiljön erbjuder en så fullständig erfarenhetsvärld som möjligt. Barnet måste få möjlighet att studera och aktivt sätta sig in i hur människor fungerar i olika åldrar, familjesituationer, yrken m.m. Detta förutsätter inte bara en allsidighet i hushållssammansättningen och fungerande sociala kontakter utan även att boendemiljön inte helt skiljs från annat samhällsliv, d.v.s. arbetsplatser och offentliga verksamheter."[5]

Resonemang som betonar de positiva effekterna av segregation

De resonemang som betonar de positiva effekterna av en boendesegregation går i allmänhet efter två huvudsakliga linjer:

a) En bostadssegregation ger i allmänhet en högre grad av kontakt mellan de boende än en integration. Denna kontakt är viktig, till och med viktigare än den högre grad av jämlikhet som en integration kan tänkas ge. Man är dessutom skeptisk mot att social och ekonomisk ojämlikhet kan "byggas bort"; andra, mer grundläggande förändringar måste genomföras.

I det ovan nämnda FN-seminariet framhölls denna positiva sida hos en viss form och utbredning av bostadsegregation:

"6. The creation of groups of like individuals within a community does provide the individual with the security, warmth, and mutual support of a network of friends. The infant and child relies on his sense of close community to shape his sense of identity.

7. Integration and segregation, rather than being polar opposites, are points on a continuum which extends from complete isolation to complete incorporation of groups. For the sake of individual security and identity, a certain level of segregation is valuable and necessary. When segregation reaches the scale of involuntary exclusion - limiting the freedom of individual contact - it is harmful."[6]

I Boendeutredningens tidigare nämnda PM sägs följande:

"Vissa undersökningar visar, att enbart tillrättaläggande av de fysiska kontaktfaktorerna i bebyggelsen inte alltid leder till kontakter i väntad utsträckning. De fysiska faktorerna synes ofta vara avgörande för hur de första kontakterna uppstår. De individer som genom bebyggelseutformningen, vägnätets sträckning och serviceutbudets lokalisering får flest tillfällen till kontakt blir följdriktigt och först bekanta med varandra. Men den fysiska utformningens kontaktskapande betydelse synes avtaga snabbt med tiden. Efterhand tar de individuella faktorerna

5. Gillwik, L. Bostadens närmiljö - mål, krav, kostnader samt undersökningsplan. PM nr 11 från Boendeutredningen, 1972, sid. 6.
6. Report of the ad-hoc expert group of the role of housing in promoting social integration, a.a. sid. 34.

och samhällsfaktorerna vid, d.v.s. man väljer sina bekanta efter intressegemenskap, sociala normer och i enlighet med samhällets kulturmönster. Man kan därför våga anta, att kontakterna blir intensivare och mer varaktiga ju mer homogen befolkningen är inom ett bostadsområde."[7]

b) I de ovanstående resonemangen framskymtar en positiv värdering av boendeintegration i sig; om en integration inte ledde till kommunikations- och kontaktsvårigheter mellan grannarna i ett bostadsområde skulle den vara något positivt.

En annan typ av resonemang är mer skeptiska mot boendeintegration även om den skulle leda till relativt god kontakt mellan olika befolkningskategorier. Dick Urban Vestbro och Hilda Saarkoppel får bidra med några citat för att illustrera denna kategori:

"Mot denna bakgrund måste kraven på åtgärder mot boendesegregation inriktas på att stimulera blandning av olika skikt inom arbetarklassen (medan de egentliga överklassområdena gärna kan isoleras). De kooperativa och allmännyttiga bostadsföretagens uppdelning av de boende måste upphöra, likaså bostadsförmedlingarnas diskriminerande tilldelningspraxis. ... De boende måste ges makt att administrera sina egna bostadsområden och rätt att påverka utformningen av nya bostadsområden. Genom de boendes egna miljöskapande verksamhet kan en solidaritet skapas som förmår bana väg för en gemensam kamp mot kapitalägarnas makt även på andra områden av samhällslivet."[8]

"... För det tredje kan man, som redan antytts, utifrån ett konfliktperspektiv ta ställning för prioritering av god grannkontakt framför befolkningsheterogenitet. Den konfliktelimínerande effekt man eftersträvar i integrationsperspektivet innebär i själva verket en överföring av samhällskonflikter på individnivå. Grannar fås att leva i osämja eller åtminstone kylig distans p.g.a. olikheter i socio-ekonomisk status och därmed följande livsstil, barnuppfostringsideologi etc., medan den grundläggande konflikten på samhällsnivå inte ägnas någon uppmärksamhet. En konfliktteoretiker skulle beskriva detta som 'att härska genom att söndra'."[9]

Ulf Himmelstrand framför i en kritisk granskning av Socialstyrelsens "Integrerat samhälle"[1] tankegången att en integra-

---

7. Gillwik, L. PM nr 11, a.a. sid. 11. Noter till ursprungscitatet är ej medtagna.
8. Vestbro, D.U. "Kan boendesegregationen avskaffas?" Att bo, 22, 1972, sid. 32.
9. Saarkoppel, H. a.a. sid. 257.
1. Socialstyrelsen redovisar: Integrerat samhälle, Stockholm 1971.

tion[2] under alla betingelser inte innebär något ensidigt positivt för alla samhällsklasser:

> "Ett vanligt socialpolitiskt resonemang är t.ex. att en person på högre levnadsnivå är bättre i stånd att ta vara på sina egna intressen i olika avseenden. Tillvaratagandet av de egna intressena kräver emellertid ofta kollektivt medvetande och kollektiv handling. Om man nu genom generella individdestinerade socialpolitiska åtgärder oavsiktligt eller aningslöst slår sönder kollektiv, utan vars hjälp individerna inte kan uträtta mycket trots sina individuellt höjda levnadsnivåer, då är den socialpolitiken inte mycket värd på lite sikt. ...
>
> ... en politisk gemenskap bland de utsatta får man knappast om man i integrationens namn avvisar "segregation" och därmed i stället kanske får en uttunning av t.ex. politisk gemenskap av klasskaraktär."[3]

Några kommentarer

Ur de nämnda positiva funktionerna av bostadsintegration går att finna en underliggande konsensusteoretisk inriktning. En viktig målsättning i samhället är, att få människor av olika slag att förstå och tolerera varandra. Härigenom lär de sig anpassning till det rådande systemet. De problem som finns i samhället kan till stor del lösas på ett individuellt plan. Lågutbildade kan, genom kontakt med och inspiration av högutbildade, skaffa sig högre utbildningsaspirationer och bättre skolunderbyggnad. De bättre ekonomiskt situerade får genom kontakt med de fattiga ökad förståelse för dessas problem och kan kanske politiskt börja arbeta för deras sak. Olika etniska grupper kommer att se varandra mer som människor än som individer tillhörande en viss kategori. Genom integrationen söker man undvika att det blir alltför skarpa gruppbildningar i samhället; dessa är potentiella konfliktkällor.

Ur - åtminstone de under b) nämnda - positiva funktionerna av en bostadssegregation går att utläsa en konfliktteoretisk inriktning. En underprivilegierad grupp i samhället kan inte lösa sina problem genom ett individuellt härmande av de privilegierades livsstil. Problemen måste först artikuleras, problemkategorin måste själv bli medveten om sin situation. Detta med-

---

2. Det bör påpekas, att Himmelstrand i begreppet "integration" lägger in betydligt vidare aspekter än vad som gjorts i den här studien; med integration menas i Himmelstrands artikel i mycket vid bemärkelse "social gemenskap".
3. Himmelstrand, U. "Integration som mål och medel", Sociologynytt 1971:3, sid. 19.

för med stor sannolikhet att man kommer i motsättning till de privilegierade; lösningen blir på något sätt och i någon grad en konflikt.

Något schematiskt skulle man således kunna säga, att uppfattningen om bostadsintegrationens positiva effekter hänger samman med en konsensusteoretisk inriktning, medan däremot en konfliktteoretisk inriktning kan leda till en positiv uppfattning om vissa effekter av bostadssegregation. Denna uppfattning om bostadsintegrationens respektive bostadssegregationens positiva effekter behöver inte stå i motsatsförhållande till varandra, liksom inte heller konflikt- och konsensusteorierna med nödvändighet är två motsägande teorier. Man kan mycket väl hävda att bostadsintegration med avseende på vissa faktorer fyller vissa funktioner medan samtidigt en bostadssegregation med avseende på vissa andra faktorer också fyller vissa funktioner. Herbert Gans[4)] är inne på detta när han efterlyser undersökningar som empiriskt skall ta reda på variabler som kräver homogenitet respektive tål heterogenitet. Det bör dock påpekas, att Gans i detta sammanhang inte på något sätt antyder en konfliktteoretisk aspekt.

Att med hjälp av empiriska studier söka komma åt med avseende på vilka faktorer människor kan vara olika utan att kommunikationen dem emellan alldeles bryts är ett sätt att behandla frågan om bostadssegregation/integration. Men denna fråga har också en ideologisk prägel som kommer fram i de flesta diskussioner. Man ser bostadsintegration som ett medel att skapa kontakt mellan människor som annars inte skulle umgås. Det gäller alltså att bedöma vilka gränser som är viktigast att bryta. Är det generations- eller åldersgränserna, klassgränserna, de religiösa gränserna eller vad? Om man har ett konfliktteoretiskt perspektiv gäller naturligtvis samma sak. Vilka motsättningar är de "verkliga" motsättningarna, vilka grupper är det som är underprivilegierade och behöver skaffa sig gruppmedvetande och organisation? Härav följer också att man för olika länder, tidpunkter och samhällsstrukturer kan inta olika inställning till huruvida bostadsegregation eller integration är önskvärd.

---

4. Gans, H. "Planning and Social Life: Friendship and Neighbor Relations in Suburban Communities". The Journal of American Institute of Planners 26, 1961 b) sid. 134-140.

KAPITEL 3 MER SPECIFICERAT OM EFFEKTER AV BOSTADSSEGREGATION/INTEGRATION

3.1 INLEDNING

Tidigare nämndes, att man kunde betrakta segregationens/integrationens effekter på olika nivåer (se avsnitt 2.1).

Man kan dessutom göra en indelning av segregationens/integrationens effekter efter en mer innehållsmässig grund. Man kan tala om:

a) effekter som har att göra med skillnader i resurser i vid bemärkelse;

b) effekter som har att göra med skillnader i relationer i vid bemärkelse.[1)]

Dessa två typer av effekter går i stor utsträckning in i varandra; goda relationer inom ett bostadsområde kan t.ex. självklart utgöra en resurs för områdets invånare. Den typ av resurser, som behandlas under den första rubriken, är emellertid mer direkt kopplade till de olika segregationsvariabler som behandlas; här tas exempelvis upp skillnader i inkomst och utbildning - som är kopplade till variabeln socio-ekonomisk status - och skillnader i fritid och arbetstid - som är kopplade till åldersvariabeln.

Vad beträffar relationsaspekten kommer framställningen att inriktas mot att beskriva hur relationerna utformas mellan en individ eller en grupp och kontexten, då kontexten består av majoritets- eller minoritetsförhållanden för den egna gruppen.

I nedanstående resonemang finns ambitionen att föra diskussionen relativt generellt, dock med betydande inskränkningar. För det första gäller resonemangen troligen endast för det västerländska samhället, i vissa fall endast för svenska förhållanden. De exemplifierande undersökningar som redovisas härrör i stor utsträckning från USA.

Vidare har resonemangen i stor utsträckning kommit att beröra boendesegregation efter socio-ekonomisk status, vilket i och

---

1. I de empiriska undersökningar som senare redovisas tycks det vara omöjligt att särskilja dessa bägge effekter från varandra, eftersom författarna ofta inte tillämpat ifrågavarande distinktion.

för sig kan vara motiverat. Det är segregation efter denna variabel som ofta ger de mest påfallande och omdiskuterade effekterna; det är vanligen för att motverka sådan segregation som de politiska målsättningarna ställs upp.

Huvudparten av resonemangen kommer således att beröra segregationsvariabeln socio-ekonomisk status. Denna variabel går att hänföra till en något generellare kategori, nämligen "socialt rangordnande variabler". Detta måste sedan sättas i motsats till variabler som ej är socialt rangordnande. Jag har redan från början ansett mig tvungen att göra denna indelning då effekterna av boendesegregation diskuteras.[2)]

Gränserna mellan de bägge typerna av variabler är flytande; den diskussion som förs nedan får snarast ses som ett idealtypsresonemang.

Med segregationsvariabler som rangordnar befolkningskategorier efter social status menas här sådana variabler som delar in människor i kategorier som den allmänna uppfattningen betraktar som statusordnande. Detta innebär att också personer inom de lägre rangordnade kategorierna själva uppfattar de övre strata som "högre stående". Om variabler allmänt betraktas som socialt rangordnande eller ej varierar självklart i olika samhällen och vid olika tidpunkter. Som exempel på en egenskap som relativt generellt betraktas som socialt rangordnande kan anföras socio-ekonomisk status eller klasstillhörighet. Ras och etnisk tillhörighet är andra exempel på variabler som brukar dis-

---

2. Denna grundläggande skillnad har påpekats av bl.a. Max Weber, som gör följande distinktion mellan kastsegregation och etnisk segregation: "A 'status' segregation grown into a 'caste' differs in its structure from a mere 'ethnic' segregation: the caste structure transforms the horizontal and unconnected coexistences of ethnically segregated groups into a vertical system of super- and subordination. Correctly formulated: a comprehensive societalization integrates the ethnically divided communities into specific political and communal action. In their consequences they differ precisely in this way: ethnic coexistences condition a mutual repulsion and disdain but allow each ethnic community to consider its own honor as the highest one; the caste structure brings about a social subordination and an acknowledgement of 'more honor' in favor of the privileged caste and status groups." (Weber, M., "Class, Status, Party" ur Gerth, H.H. & Mills, C.W. From Max Weber: Essays in Sociology, London 1967, sid. 189.)

kuteras i samband med bostadssegregation/integration. Huruvida dessa egenskaper är socialt rangordnande eller ej varierar naturligtvis med avseende på vilka ras- eller etniska skillnader det gäller, och i vilket samhälle segregationen finns. Många amerikanska undersökningar behandlar segregation/integration mellan vita och svarta, en rasskillnad som i det amerikanska samhället torde betraktas som socialt rangordnad.

Exempel på variabler, som inte är socialt rangordnande och samtidigt relevanta segregationsvariabler, är svårare att finna. Om man undantar extremvärdena (barn och åldringar) kan man möjligtvis säga, att ålder eller fas i livscykeln är exempel på två icke socialt rangordnande variabler i dagens svenska samhälle; detta kan dock diskuteras.

Över huvud taget har man inom integrations/segregationsforskningen väsentligen sysslat med sådana befolkningsgrupper som varit klart rangordnade. Orsaken till detta är troligen inverkan från den politiska målsättningen att genom en boendeintegration förbättra de underprivilegierades situation. Sålunda har forskarna i sina studier kommit att koncentrera sig på dessa gruppers problem.

Också den följande framställningen kommer i största utsträckning att handla om segregation/integration med avseende på socialt rangordnande variabler. Viss diskussion om segregationsvariabler som är icke socialt rangordnande kommer därjämte att tas upp men i mindre omfattning.

3.2 SOCIALT RANGORDNANDE SEGREGATIONSVARIABLER. RESURSASPEKTEN

En bostadssegregation med avseende på socialt rangordnande variabler medför troligen en ojämn fördelning med avseende på sådana resurser som värderas högt i samhället. En segregation efter socio-ekonomisk status innebär således, att det bor rika och välutbildade människor i vissa områden, fattiga och lågutbildade i andra. Dessa resurser är sannolikt korrelerade med andra resurser, t.ex. vana vid föreningsdeltagande och annan aktivitet, vana vid ledande och styrande funktioner o.s.v.

Dessa skillnader mellan olika bostadsområden i individuella resurser kan tänkas påverka de boende på olika sätt. Några exem-

pel på sådana effekter skall här ges; vi kommer härvid in på organisatoriska och institutionella förhållanden.

Ojämnt skatteunderlag

Då segregationen är så omfattande, att hela kommuner kan betraktas som antingen lågstatus- eller högstatusområden, blir kommunernas utgifter och inkomster olika stora och kommer att beröra sina respektive invånare på ett ojämlikt sätt. I ett lågstatusområde har man stora sociala utgifter i form av social- och hyresbidrag; samtidigt har man där ett dåligt skatteunderlag och tvingas utdebitera en hög kommunalskatt. I en högstatuskommun är förhållandet det motsatta. Man har låga sociala utgifter och ett gott skatteunderlag; den kommunala utdebiteringen kan således bli låg.[3)]

I de fattiga kommunerna blir troligen också den kommunala servicen sämre; man har inte råd med så många daghem och så god skol- och fritidsutrustning. I de rika kommunerna är förhållandet det motsatta. Detta blir än mer markerat om man tar med också behovsaspekten. I de fattiga kommunerna är behovet av daghem och ordnad fritidsaktivitet större, dels beroende på rent ekonomiska faktorer - man har inte råd att betala privat barntillsyn - dels beroende på kulturella faktorer - hemmiljön är förmodligen mindre stimulerande och behöver kompensation utifrån.

Skolsegregation

Men även där bostadssegregationen rumsligt sett inte är så utbredd, leder den sneda befolkningsfördelningen till ojämlikheter.

En bostadssegregation leder sålunda ofta till skolsegregation på grund av den närhetsprincip som tämligen konsekvent

---

3. Skillnaden i utdebitering i höginkomsttagarkommunen Danderyd (medelinkomst 1971 för män 55.000 kr) och låginkomsttagarkommunen Botkyrka (medelinkomst 35.000 kr) var 1972 mer än 4 skattekronor till Danderyds förmån. För en beskattningsbar inkomst på 30.000 kr innebär det en förlust av 1.200 kr per år att bo i Botkyrka. (Statistiska meddelanden SM/N 1972:94 samt meddelanden från Stockholms statistiska kontor 1971:21. Cit. efter Tengvald, K. "Fattigdom - inkomst och utkomst" ur Daun, Å., Börjeson, B., Åhs, S., Samhällsförändring och brottslighet, Stockholm 1974.)

tillämpas när det gäller sammansättningen av grundskolans elever. Denna skolsegregation kan medföra vissa icke önskvärda effekter, t.ex.:[4)]

> "I. att lärare med jämförelsevis lång tjänstgöring och goda meriter söker sig bort från skolor och skolklasser med hög andel barn från hem med föräldrar från socialgrupp III (på grund av att dessa elever kräver en större arbetsinsats av läraren, på grund av att de inte är särskilt studiemotiverade, på grund av att bostadsmiljön kring dessa skolor betraktas som mindre attraktiv),
> II. att standarden på skollokaler, utrustning m.m. sjunker i de skolenheter som har en hög andel elever från socialgrupp III (på grund av att lärarna i dessa skolor av ovan antydda skäl i genomsnitt är mindre meriterade, mindre initiativrika och mindre energiska än lärare i andra skolor),
> III. att studiemotivationen rent generellt blir jämförelsevis låg i skolenheter, som enbart eller nästan enbart består av elever från hem, där ingen av föräldrarna har bedrivit studier utöver folkskolans ram, d.v.s. i praktiken skolenheter och skolklasser som enbart eller nästan enbart består av barn från arbetarhem; för elever från arbetarhem kan detta i praktiken leda till att de utsätts för en slags negativ trippeleffekt, emedan de lever sitt liv i en miljö, där varken deras föräldrar, deras lärare eller deras skolkamrater fungerar som studiemotiverande faktorer. Följden av detta måste rimligen bli att en mycket begränsad andel av dessa elever satsar hårt på sina studier och väljer utbildningsmål som kräver en intensiv satsning på skolarbetet,
> IV. att skolenheter och skolklasser med en hög andel elever från hem med föräldrar från socialgrupp III allmänt upplevs som mindre attraktiva av både lärare, föräldrar och elever,
> V. att de sociala kontakterna mellan barn från hem inom olika socioekonomiska skikt blir starkt begränsade för barn som går i skolklasser och skolenheter där det finns få eller inga barn ur andra socio-ekonomiska skikt än deras eget (eftersom barn i skolåldern huvudsakligen får sina sociala kontakter bland barn från den egna skolan och den egna skolklassen och att detta i sin tur leder till en begränsning av deras kunskaper om hur olika grupper av människor i vårt samhälle tänker, känner och lever)."

Daghemssegregation

Att en bostadssegregation kan leda till en skolsegregation är ett relativt känt fenomen. Detta är kanske också på institutions- och organisationsplanet den mest betydelsefulla effekten. Vissa andra effekter skall därutöver nämnas.

Likaväl som bostadssegregation leder till en skolsegregation kan den naturligtvis också leda till en segregation med avseende på andra institutioner som vårdar barn. En sådan typ av institution är daghemmen. De ovan nämnda effekterna av en skolsegregation äger sannolikt tillämplighet också för en daghemssegregation. Ytterligare en effekt skall emellertid beröras.

---

4. Punkterna I till V tagna från Edstrand, G. & Swedner, H. "Skolsegregation i Malmö" ur Swedner, H. (red.) Socialvård och samhällsförändring. Stockholm 1970, sid. 214-215.

I motsats till skolsystemet är daghemssystemet i de allra flesta kommuner otillräckligt utbyggt, vilket medför att endast vissa barn kan tas emot. Selektionen sker i allmänhet efter tre kriterier: sociala omständigheter, ekonomisk situation och geografisk närhet. Då det föreligger en omfattande boendesegregation med avseende på socio-ekonomisk status kan de tre kriterierna komma i motsatsställning till varandra.

I de flesta kommuner söker man åstadkomma en relativt god geografisk spridning av daghemmen med hänsyn tagen till antal barn i relevanta åldrar. Viss ekonomisk och social hänsyn tas också, på så sätt att man söker bygga fler daghemsplatser i bostadsområden med befolkning som har dåliga ekonomiska och sociala förhållanden. Denna överrepresentation torde i de flesta fall bli otillräcklig, vilket innebär att barn till föräldrar med medelinkomst får lättare att erhålla daghemsplats om de bor i ett område med hög socio-ekonomisk status än om de bor i ett område med låg sådan. I den sistnämnda områdestypen är efterfrågan på daghemsplatser nämligen större än i den förstnämnda.

Serviceutbud

Förekomst av affärer och utbud av annan kommersiell service är ytterligare en resurs som kan antas bero av socio-ekonomisk boendesegregation. Man kan tänka sig att i bostadsområden där befolkningen till övervägande del har låg socio-ekonomisk status blir köpkraften dålig; attraktionskraften på affärer och annan service blir svag och således kan det finnas risk för att utbudet av sådan verksamhet blir otillräckligt. I bostadsområden där befolkningen har hög socio-ekonomisk status skulle förhållandet vara det motsatta, och utbudet av kommersiell service och konkurrens bli bättre.

Om detta resonemang är hållbart, exempelvis i dagens svenska samhälle, är inte säkert. Sådana faktorer som bilinnehav, individuella köpvanor, förekomst av konkurrerande affärscentra o.s.v. kan ha betydelse för och störa det skisserade sambandet.

Ovanstående punkter betonar alla de bättre resurser som områden dominerade av de övre sociala skikten förfogar över. En bostadssegregation skulle således ge en ojämlik fördelning av resurser som värderas högt. De rika och välutbildade skulle få

god tillgång till sådana; de fattigas och lågutbildades resurstillgång skulle bli sämre.

I de "allmänna resonemang" som citerades i avsnitt 2.4.3 framkom emellertid också en annan aspekt. Heterogeniteten medför i sig värden som kan betraktas som resurser. Så antas exempelvis heterogeniteten "öka valfriheten i sociala relationer", "ge en vidare erfarenhetsvärld", "ge en större omväxling", "ge tillgång till resurser andra än dem som man själv har" o.s.v. En blandad värld ger helt enkelt en rikare värld, såväl för de rika som för de fattiga.

I och med detta börjar vi närma oss "relationsaspekten" på effekterna av segregation/integration. Ty ovanstående påståenden om den rikare värld som ett heterogent bostadsområde skulle ge sina invånare innehåller en mängd antaganden om hur relationerna mellan olika befolkningsgrupper ser ut. Är det säkert att man kan "erhålla resurser" från dem som är olika en själv? I vilka avseenden kan de då vara olika? Ökar verkligen en heterogenitet "valfrihet i sociala relationer"? Kanske minskar i stället en heterogenitet efter exempelvis socio-ekonomisk skiktning antalet grannar, som man över huvud taget kan tänka sig att umgås med?

Följande avsnitt kommer att diskutera frågor av denna typ.

3.3 SOCIALT RANGORDNANDE SEGREGATIONSVARIABLER. RELATIONSASPEKTEN

I framställningen behandlas till att börja med situationen för socialt rangordnade befolkningsgrupper i ett bostadsområde när de är i majoritet respektive minoritet. "Majoritet" respektive "minoritet" har i detta avsnitt en något oprecis innebörd; vad olika grad av majoritets/minoritetsställning innebär kommer att diskuteras något mer ingående i ett senare avsnitt. I detta sammanhang innebär en "majoritetsställning" endast, att man i allra största utsträckning konfronteras med människor som är lika en själv; en minoritetsställning innebär, att man i största utsträckning konfronteras med människor som är olika en själv. - Likaså finns här inte någon mer specificerad definition av vad som menas med "bostadsområde". Diskussionen förs på ett generellt plan; "bostadsområdet" får här snarast betraktas som "en geografisk enhet av relevant storlek".

De konsekvenser som betraktas kommer att tas upp på två nivåer, nämligen konsekvenser för relationerna inom bostadsområdet respektive konsekvenserna för relationerna till samhället i stort, utanför bostadsområdet. Om man ser till de "allmänna resonemang", som togs upp i avsnitt 2.4.3 och framåt, är det ofta dessa två nivåer som ställs mot varandra. "Homogenitet" kan befrämja kontakt inom det lokala bostadsområdet, men leder till isolering gentemot andra grupper ute i samhället. "Heterogenitet" leder till erfarenheter och kunskap, som har betydelse för relationerna till samhället i stort.

Huvudvikten kommer att läggas vid relationerna inom området. En sammanfattande figur över de resonemang som här kommer att föras återfinns på sid. 51. Denna figur behandlar fyra situationer, mämligen:

I) de privilegierades situation då de är i majoritet;
II) de privilegierades situation då de är i minoritet;
III) de underprivilegierades situation då de är i minoritet;
IV) de underprivilegierades situation då de är i majoritet.

3.3.1 Majoritetens situation (fall I och IV)

3.3.1.1 Konsekvenser för relationerna inom området

Fall I och IV i skissen sid. 51 har gemensamt, att det råder likhet med avseende på statusskiljande segregationsvariabler mellan den betraktade gruppen och majoriteten inom bostadsområdet. Bostadsområdet är relativt homogent.

De flesta författare tycks vara överens om, att likhet med avseende på statusrangordnade variabler är befrämjande för kontakt, interaktion, kommunikation, förståelse.[5]

Således har t.ex. Secord & Backman,[6], Merton[7] och Homans[8] påpekat att vi i hög utsträckning väljer våra vänner bland de människor som är lika oss själva, inte bara vad beträffar psykologiska

---

5. Det brukar även framhållas att "likhet - olikhet" grundar sig på en subjektiv upplevelse av likhet - olikhet. På grundval av denna upplevelse definierar man sedan den andra som "förenlig" eller "oförenlig" med ens egna värderingar, intresse, bakgrund.
6. Secord, P.F. & Backman, C.W. Social Pshychology, New York 1964.
7. Lazarsfeld, P.F. & Merton, R.K. "Friendship as a Social Process: a Substantive and Methodological Analysis" ur Riley, M.W. (ed.): Sociological Research I, a case approach, New York 1963, sid. 513-530.
8. Homans, G.C. Social Behavior. Its elementary forms. London 1961.

Figur 1. Socialt rangordnade befolkningsgrupper. Konsekvenser för relationerna inom området.

	Kontext med privilegierade i majoritet	Heterogen kontext	Kontext med underprivilegierade i majoritet
Privilegierades situation	I. Likhet med avseende på statusrangordnande faktorer. a) sannolikhet för god kommunikation mellan grannar, låg konfliktgrad, känsla av tillfredsställelse o.s.v. b) "Koncentrationseffekter"	←——→	II. Olikhet med avseende på statusrangordnande faktorer. Majoriteten i området har lägre status än man själv. Detta kan tänkas leda till: a) god tillfredsställelse b) spänningstillstånd. Fysiskt eller psykiskt avståndstagande c) "subgruppsorientering"
Underprivilegierades situation	III. Olikhet med avseende på statusrangordnande faktorer. Majoriteten i området har högre status än man själv. Detta kan leda till spänningstillstånd som kan ta sig olika uttryck: a) fysiskt eller psykiskt avståndstagande b) assimilering c) "subgruppsorientering"	←——→	IV. Se kommentaren till I.

faktorer, utan också när det gäller demografiska och socio-ekonomiska faktorer. Tendensen är, enligt Merton, att vänskapsförbindelser mellan dem som är lika varandra är vanligare; den motsatta tendensen är mindre förekommande. Inom den gren av familjeforskningen som sysslar med anpassning inom äktenskapet har man också påpekat betydelsen av likhet - homogami - mellan makarna, speciellt vad beträffar sociala förhållanden. De faktorer där man visat att olikhet - heterogami - är positiv för kontakt mellan kontrahenter gäller väsentligen psykiska sådana som exempelvis temperament. I detta sammanhang är dessa variabler av mindre intresse; man kan med segregations/integrationsbefrämjande politiska åtgärder knappast styra befolkningssammansättningen med avseende på sådana psykiska faktorer.

Bland de forskare som framhävt likhetens betydelse för utformandet av ett gott socialt liv i våra bostadsområden märks dels Suzenne Keller, dels Herbert Gans.

I sin artikel "Social class in physical planning"[9] talar Keller starkt för klasshomogenitetens betydelse för utvecklandet av varaktiga och djupgående grannkontakter. Hon polemiserar i viss mån mot den ytliga planerarideologi som går ut på, att folk börjar umgås över klassgränserna bara man blandar dem i tillräckligt hög grad i bostadsområdena. I vissa fall kan resultaten bli det helt motsatta, menar Keller, och instämmer i Schorr's uttalande:

> "In homogenous communities, the nearer the residents are to one another, the more likely they are to have friendly contacts, whereas in heterogenous communities just the opposite holds true - the nearer they are, the greater the hostility existing between them."[1]

Detta har bl.a. att göra med att bostaden och bostadsområdet i många samhällen är ett av de allra viktigaste kriterierna på social status; de används till och med i vissa index på social status. Berövas nu individen detta statuskriterium måste han starkare betona andra kriterier. Ett sådant är socialgruppen hos vänner och bekanta. Råder sålunda statusosäkerhet med avseende på bo-kriteriet kan man kompensera detta med statussä-

9. Keller, S. a.a. 1966.
1. Schorr, A. Slums and Social Insecurity, United States Dept. of Health, Education and Welfare 1963, sid. 26. Cit. efter Keller, S. a.a. 1966 sid. 507.

kerhet på vän-kriteriet; man undviker således umgänge med personer som har lägre status än man själv.

En påtvingad fysisk närhet av heterogena grupper kan enligt Keller leda till en brist på kontakt inom bostadsområdet; den kan vidare resultera i att man visar sig ovillig till samarbete när det gäller gemensamma problem, eftersom personer med olika status ofta inte med framgång kan ansluta sig till samma organisation på grund av rädsla att förlora något av sin högre status. Gemensamma sociala och privata inrättningar kan också komma att hamna under detta statustänkande; en inrättning kan räknas till en fraktion och blir då obesökt av andra fraktioner. Det sociala livet inom bostadsområdet kan härigenom utarmas.

Keller behandlar i sin artikel endast klasshomogenitetens betydelse för grannrelationerna. Hon påpekar att hennes resonemang om klassheterogenitetens negativa effekter varierar med hur stora skillnaderna mellan klasserna är. En integration av ytterlighetsgrupper inom den sociala hierarkin har troligen andra konsekvenser än en integration av mellangrupper. Att den senare typen av integration skulle ha färre negativa konsekvenser kan dock diskuteras;

> "en risk finns ju nämligen att ju närmare människorna står varandra på den sociala skalan, desto ivrigare kan tävlan och följaktligen desto sämre samarbetet dem emellan bli".[2)]

Keller påpekar ytterligare en faktor som har betydelse för hennes resonemang; statustänkandet med avseende på boendet varierar i olika befolkningsgrupper. Foote[3)] har som hypotes att följande grupper ser på heterogenitet med relativ tolerans:

> "Those who view their current housing as temporary, including single adults, newly-weds, transients, and renters rather than home owners; housewifes with young children, the old and inferm, all, that is, who are tied to their homes and who need company; certain minority groups who will not do unto others as has been done to them; and those whose desire for home ownership, for example, is so strong as to conquer their group prejudices."

---

2. Keller, a.a. 1966, sid. 508.
3. Foote, N. et al. Housing Choices and Housing Constraints, New York 1960, sid. 208 ff. Cit. efter Keller, S. a.a. 1966 sid. 509.

De allra flesta iakttagare är överens om, att medelklassfamiljer med barn i skolåldern fäster störst vikt vid vad bostaden betyder ur statussynpunkt.[4)]

Herbert Gans[5)] har också relativt ingående behandlat befolkningshomogenitetens betydelse för uppkomsten av grannrelationer av skilda slag. Han behandlar problemet mer generellt än Keller och han betonar inte klasstillhörighetens betydelse lika starkt. Liksom Keller är Gans skeptisk mot tanken att en "folkblandning" i sig kan skapa goda kontakter; han är intresserad av att ta reda på med avseende på vilka variabler homogenitet är nödvändig och heterogenitet möjlig. Han nämner faktorer som "värderingar i fråga om barnuppfostran, fritidsintressen, smakinriktning, allmänna kulturella preferenser och temperament"[6)] som viktiga vid bedömning av förenlighet och oförenlighet. Dessa socialpsykologiska variabler skulle implicera att bakgrundsvariabler som "stadium i livscykeln" och socialgrupp är betydelsefulla karakteristika. Också rastillhörighet skulle utgöra ett viktigt kriterium, "främst därför att det är en mycket synlig - om också inte nödvändigtvis riktig - symbol för klasstillhörighet".[7)]

Bland de svenska undersökningar som studerat den socio-ekonomiska likhetens betydelse för valet av vänner kan nämnas Dahlström,[8)] Holm & Holm[9)] och Junus[1)]. Den sistnämnde gör dessutom en omfattande genomgång av utländsk litteratur inom området.

I Dahlströms undersökning, som genomfördes i en förort till Stockholm, konstaterades att det rådde ett starkt samband mellan uppgiftslämnarens socialgrupp och de nära vännernas socialgrupp.[2)] 75 procent av medelklassen (socialgrupp 1 och 2) valde vänner ur sin egen socialgrupp, medan 19 procent nämnde att "de vänner man mest umgås med" tillhörde socialgrupp 3. För arbetar-

---

4. Keller, S. a.a. 1966 sid. 509.
5. Gans, H. a.a. 1961 a).
6. Gans, H. a.a. 1961 b) sid. 137.
7. Gans, H. a.a. 1961 b) sid. 137.
8. Dahlström, E. a.a.
9. Holm, E. & Holm, L. "Hem arbete och grannar" Konsumentinstitutet meddelar 4, 1958.
1. Junus, O. a.a.
2. Häri inberäknas ej släktingar.

na uppgavs av 70 procent att de närmaste vännerna tillhörde socialgrupp 3, medan 28 procent uppgavs tillhöra socialgrupp 1 eller 2.[3)]

I Holms & Holms undersökning från Rosta och Baronbackarna i Örebro ställdes en fråga om bekanta som bodde inom området. Därefter kategoriserades dessa bekanta i socialgrupper. Det konstaterades då, att 63 procent av medelklassen (socialgrupp 1 och 2) hade nämnt bekanta inom den egna socialgruppen; 37 procent hade nämnt bekanta som kategoriserades som socialgrupp 3. 77 procent av arbetarna hade nämnt bekanta inom den egna socialgruppen; 23 procent hade nämnt bekanta inom socialgrupp 1 eller 2. Undersökningen av Holm & Holm är av speciellt intresse att nämna i vårt sammanhang, eftersom den tagit upp bekanta inom bostadsområdet; detta skulle då kunna sättas i relation till befolkningssammansättningen i området. Emellertid genomförs i Örebroundersökningen inte någon närmare analys av dessa relationer; detta skulle exempelvis krävt att också socialgruppstillhörigheten för bekanta utanför bostadsområdet kartlagts för att erbjuda ett jämförelsematerial.

Däremot relaterade Holm & Holm vännernas socialgruppstillhörighet till hur långt från uppgiftslämnarens bostad de bodde; författarna konstaterar här, att

> "de bekanta man har inom 'den egna' trappuppgången tillhör nästan lika ofta 'den andra' socialgruppen som 'den egna', medan de bekanta man har annanstans inom området bara i vart femte fall tillhör 'den andra' socialgruppen. Efter vad vi tidigare iakttagit innebär detta också att det är de hemarbetande husmödrarna som i sina - 'geografiskt närbelägna' - dagkontakter går över socialgruppsgränserna, medan kvällsumgänget, som mera bestäms av bestående, framför allt av maken stiftade kontakter, strikt håller sig inom socialgruppsgränserna, men i stället är 'geografiskt utspritt'".[4)]

Junus' undersökning är den enda av de här nämnda i vilken socialgrupp 1 och 2 behandlas särskilda. Fördelningen av "den först nämnda vännens" socialgruppstillhörighet satt i relation till uppgiftslämnarens socialgrupp ser ut enligt följande:[5)]

---

3. Dahlström, E. a.a. sid. 243.
4. Holm, E. & Holm, L. a.a. sid. 47-48.
5. Junus, O. a.a. sid. 141.

	1 - 1[a]	1 - 2	1 - 3	N	2 - 1	2 - 2	2 - 3	N	3 - 1	3 - 2	3 - 3	N	?
N	92	28	8	128	48	137	77	262	13	68	139	220	37
%	72	22	6	100	18	52	29	100	6	31	63	100	

a Den första siffran anger uppgiftslämnarens socialgrupp, den andra vännens socialgrupp.

Som framgår föreligger en tydlig tendens till att välja sina vänner inom den egna socialgruppen.[6] Framför allt gäller detta socialgrupp 1. Kontakten mellan de bägge extremgrupperna är mycket ringa. De få fall som fanns specialundersöktes av Junus, och det kunde då konstateras att det i dessa fall förelåg en hög grad av tveksamhet vad avsåg socialgruppsplacering.

Då Junus gör en indelning i vänner som är släktingar respektive ej släktingar framgår att den inomgruppsliga selektiviteten ökar för vänner som ej är släktingar i socialgrupp 1 och 2; däremot gäller snarast det motsatta förhållandet för socialgrupp 3.

> "Inom socialgrupp 1 främjar släktskapet kontakter över socialgruppsgränsen, men inom socialgrupp 3 verkar den närmast hindrande. I socialgrupp 2 är båda dessa mekanismer samtidigt igång: släktkontakterna med socialgrupp 1 är färre än icke-släktkontakterna och släktkontakterna med socialgrupp 3 är fler än icke-släktkontakterna."[7]

De flesta författare tycks således anse att "likhet" med avseende på rangordnande segregationsvariabler ger kontakt och gemenskap, och att detta är något positivt. Detta är i och för sig inte självklart. Man kan också hävda, att likhet med avseende på icke önskvärda egenskaper kan ge effekter, där likheten - kontakten - gemenskapen är icke önskvärd. Gösta Carlsson[8] ger exempel på detta i en undersökning från Stockholm där han konstaterar, att brottsbenägenheten inom olika geografiska områden varierar även då man håller en rad individuella variabler under kontroll. Speciellt gäller detta för pojkar i socialgrupp III; för pojkar i socialgrupp I och II förefaller områdets karaktär vara av mindre betydelse. Carlsson skriver:

---

6. Det bör dock påpekas, att andelen vänner bör sättas i relation till socialgruppsfördelningen totalt sett inom en tänkt geografisk umgängeszon. För en närmare diskussion av detta se Junus, O. a.a. sid. 141-148.
7. Junus, O. a.a. sid. 152.
8. Carlsson, Gösta Unga lagöverträdare II, SOU 1972:76, Stockholm sid. 16-26.

"De kontroller som redovisats på de föregående sidorna är naturligtvis ofullständiga och ger ingen garanti för att inte någon typ av individuell förklaring av områdesskillnader kan visa sig tillräcklig. Man bör särskilt observera, att enskilda områden kan ha sina särdrag som påverkar siffrorna, i synnerhet när det endast ingår ett litet antal områden i en kategori (vilket inte sällan är fallet). Man kan emellertid inte komma ifrån, att försöken att reducera områdesskillnader till produkter av individuella samband misslyckats, och att det därigenom åtminstone blivit troligare än förut att strukturella effekter, en verkan av områdets sammansättning gör sig gällande. En term lånad från statsvetenskapliga tillämpningar av samma tolkningsschema är mera uttrycksfull, 'koncentrationseffekter'. När individuellt predisponerande faktorer (miljöförhållanden, familjekonstellationer) lokalt når en viss frekvens, tillkommer denna effekt; sambandet blir starkare än väntat på basis av individuella iakttagelser. Social imitation av beteende inom grannskap, en 'distansverkan' av miljöns stimuli så att de påverkar inte endast den familj dit de närmast kan lokaliseras utan också andra familjer eller deras barn, är sannolika delförklaringar."[9]

3.3.1.2 Konsekvenser i ett vidare perspektiv

Som tidigare påpekats finns det två huvudtyper av resonemang då det gäller att bedöma det segregerade boendets konsekvenser för relationerna mellan människorna i samhället i stort (se avsnitt 2.4.3).

Det ena resonemanget går ut på att ett segregerat boende leder till isolering gentemot andra befolkningsgrupper, och att denna isolering kan leda till en oriktig kunskap om andra människors förhållanden och sätt att leva. Detta i sin tur kan leda till oförståelse och rädsla och en ovilja att ge avkall på sin egen grupps krav och upplevda rättigheter. Ett integrerat eller heterogent boende skulle däremot under gynnsamma omständigheter leda till större förståelse mellan skilda befolkningsgrupper; den geografiska närheten skulle medföra ett psykiskt och socialt närmande.

Det andra resonemanget går ut på, att ett segregerat eller homogent boende kan - tillsammans med andra faktorer - ge underlag för en, i vissa samhällen nödvändig styrka och solidaritet hos underprivilegierade kategorier. Denna solidaritet krävs för att de underprivilegierade skall kunna hävda sina rättigheter gentemot andra kategorier i samhället.

---

9. Carlsson, G. a.a. sid. 24. Det bör påpekas, att sådana "koncentrationseffekter" som omtalas i citatet inte behöver vara negativa; man kan självfallet tala om koncentrationseffekter också vad gäller positiva faktorer.

Vad föreligger det då för empiriskt underlag för dessa bägge synsätt?

I USA finns en relativt omfattande forskning som sysslat med frågan huruvida ett heterogent boende mellan vita och svarta leder till ökad kontakt och förståelse dem emellan. Den mest kända undersökningen i detta sammanhang torde vara Deutsch' och Collin's[1] studie av den vita befolkningens attityder till och kontakt med den svarta befolkningen då man bodde i ett rasheterogent respektive rashomogent (d.v.s. till övervägande majoritet vitt) område. Deutsch och Collins fann, att attityderna gentemot den svarta befolkningen blev mer positiva i det heterogena än i det homogena området. Kontakten med den svarta befolkningen var också större i den förstnämnda områdestypen. Deutsch och Collins studie skulle således stödja hypotesen, att fysisk kontakt i boendet kan ge upphov till "psykiskt och socialt närmande".[2]

Av andra amerikanska undersökningar som i grova drag stöder ovanstående hypotes kan nämnas en studie av Wilner, Walkely and Cook.[3] Här konstaterades att de vita som bodde närmare svarta grannar hade positivare attityder till svarta än de som bodde längre bort från dessa.

Två faktorer är av intresse att nämna i samband med dessa studier. För det första har man i bägge fallen sökt konstanthålla de etniska gruppernas socio-ekonomiska status; man har nämligen i flera undersökningar konstaterat, att kontakten mellan minoritetsgrupper hade större förutsättningar att utvecklas positivt om status (t.ex. arbetsstatus eller socio-ekonomiska status) var lika för grupperna. Denna strävan till statuslikhet i undersökningen syns rimlig. Man måste dock hävda, att det totalt sett föreligger en statusskillnad mellan de vita och svarta befolkningsgrupper som studerats. I det amerikanska samhället torde föreligga en klar statusskillnad mellan att vara vit respektive svart; denna statusskillnad med avseende på

---

1. Deutsch, M. & Collins, M. a.a.
2. För en kritik av Deutsch' och Collins' studie se Cagle, L.T. "Interracial Housing: A reassessment of the equal-status contact hypothesis". Sociology and Social Research. An International Journal 57, 1973, sid. 342-355.
3. Wilner, D.M., Walkley, R.P., Cook, S.W. Human Relations in Interracial Housing, Minneapolis 1955.

ras går inte att utplåna i och med en konstanthållning av exempelvis socio-ekonomisk status.

För det andra finns en del undersökningsresultat som tyder på, att de positiva attitydförändringar som kontakten med en viss etnisk grupp kan ge ofta inte går att generalisera till att gälla andra etniska grupper, eller ens andra kontaktsituationer med samma etniska grupp man haft kontakt med i en viss situation.[4] Dessa inskränkningar måste ju anses mycket negativa ur ett allmänt integrationsperspektiv. Det bör dock framhållas, att Wilner m.fl. i sin studie fann, att tendenser till en viss generell attitydförändring fanns bland undersökningspersonerna. Dessutom bör påpekas, att de integreringsförsök som faktiskt studerats haft en relativt kortvarig och sektoriell karaktär. För att påverka en generell attitydförändring krävs troligen mer omfattande och längre insatser.[5]

I Sverige finns relativt få studier som behandlar huruvida närhet i boendet leder till ändrade attityder. En mindre, explorativ, undersökning som tar upp effekter av homogena/heterogena skolklasser med avseende på elevernas attityder kan dock nämnas i detta sammanhang. Attner & Sisask studerade åtta skolklasser i Malmö.[6] De resultat man här fick fram var något motstridiga, och på grund av det ringa antalet intervjuade barn mycket osäkra. Författarna menar dock att man fann vissa skillnader mellan högstatusbarn i högstatusklasser och i lågstatusklasser

> "som går i en sådan riktning att de kan tolkas som en effekt att högstatuseleverna i lågstatusklasser lär sig en del om förhållandena inom arbetarmiljöerna. Vi fann också vissa skillnader mellan lågstatusbarn i högstatusklasser och lågstatusklasser, som kan vara en effekt av en liknande social process, men som också kan vara en följd av att

---

4. Se exempelvis Harding, J. & Hogrefe, R. "Attitudes of White Departmentstore Employees Toward Negro Co-workers", The Journal of Social Issues, 8, No 1, 1952 sid. 18-28; Secord, P. & Backman, C. a.a. sid. 434-443.
5. Resonemangen på sid. 58-59 har bitvis påverkats av en litteraturgenomgång som genomförts av Sandebo, M. och Söder, M. (ALA - rapport nr. 26.) Kontakt med utvecklingsstörda och förändring av attityder. Uppsala 1968, sid. 76-81. För en mer socialpsykologiskt inriktad genomgång av olika teorier som behandlar hur ökad kontakt kan leda till förändrade attityder hänvisas till samma rapport, också sid. 76-81.
6. Attner, G. & Sisask, A. Effekter av social segregation i skolklasser - en pilotstudie av åtta skolklasser i Malmö. Lund, 1970.

lågstatusbarn stimuleras till att skaffa sig en mera omfattande samhällsorientering om de går i en högstatusklass".[7)]

De ovan citerade studierna skulle således belysa det förstnämnda synsättet i avsnitt 2.4.3. Kan den geografiska närheten mellan två befolkningsgrupper leda till större kontakt, tolerans, förståelse?

Det andra synsättet ställer frågor av något annorlunda karaktär. Kan en geografisk närhet mellan människor som är underprivilegierade i något avseende utgöra underlag för bildande av gruppsolidaritet? Vad händer med gruppsolidariteten om dessa människor flyttar eller förflyttas till heterogena områden? James Coleman berör några av dessa aspekter i sitt arbete "Resources for Social Change: Race in the United States".[8)]

Några empiriska belägg för sina antaganden om bostadsområdets betydelse för underprivilegierade gruppers organisationsförmåga ger inte Coleman. Däremot argumenterar han på ett teoretiskt plan för hur de individuella resurserna inom ett bostadsområde eller "community" kan bli större och bättre utnyttjade, om man inom området kan erhålla en sådan stabilitet och ett sådant förtroende att man kan skapa något slag av "gemensamma resurser". Coleman påpekar att ett flertal minoriteter kunnat uppnå en sådan ömsesidig tillit; i negergettona i USA förekommer den emellertid inte. Coleman ser denna tillit, "trust", som en av de viktigaste resurser negrerna i USA måste skaffa sig för att kunna förbättra sin situation.[9)]

Som påpekats är det svårt att finna empiriska resultat som har direkt relevans för detta synsätt. Ett sådant, som konstaterades i såväl Lindbergs undersökning[1)] som i Uppsalaundersökningen,[2)] är, att klassmedvetandet för arbetarna var högre i arbetar- än i medelklassdominerade områden. Däremot var den sociala participationen, i synnerhet föreningsaktiviteten, lägre i de förstnämnda, vilket kan tyda på en lägre organisationsgrad

---

7. Attner, G. & Sisask, A. a.a. sid. 42.
8. Coleman, J. Resources for Social Change: Race in the United States. New York, 1971.
9. Se f.ö. en diskussion av Colemans angreppssätt jämfört med levnadsnivåundersökningens i Uusitalo, Hanno: "Klass, status, makt och levnadsnivåundersökningar", Sociologisk Forskning, 1973:3, sid. 42-54.
1. Lindberg, G. a.a. 1967 sid. 165-167.
2. Se kap. 6.

i dessa.[3] Det bör dock påpekas, att i såväl Lindbergs undersökning som i Uppsalaundersökningen finns risk för att de nämnda resultaten beror på selektionsmekanismer i stället för på områdespåverkan; sambanden var emellertid relativt starka och kvarstod efter vissa kontroller. Det bör därutöver framhållas, att de typer av bostadsområden som studerades i såväl Lindbergs undersökning som i Uppsalaundersökningen var relativt heterogena; några empiriska data om solidaritet, organisationsförmåga o. dyl. från mycket homogena områden har jag ej haft tillgång till.

3.3.2 Den privilegierade minoritetens situation

3.3.2.1 Konsekvenser för relationerna inom området

I fall II i skissen sid. 51 granskas situationen för en privilegierad kategori i en kontext, som till övervägande del består av underprivilegierade.

Situationen upplevs självdallet på olika sätt i skilda samhällstyper. Om skillnaderna mellan över- och underklass är mycket stora, och samhällets tillåtna och faktiska mobilitet mycket låg kommer troligen de bägge kategorierna inte att jämföra sig med varandra. Den givna ordningen betraktas som allmängiltig och rättvis. De spänningsfyllda relationer eller konflikter som kan tänkas uppstå blir här säkerligen av ringa omfattning.

Om däremot de bägge befolkningskategorierna fungerar som jämförande referensgrupper blir relationerna mer komplicerade. För de privilegierade kan man tänka sig huvudsakligen två sätt att uppleva situationen:

a) Jämförelsen med de underprivilegierade leder till att man än starkare upplever sin gynnade situation. Den egna självkänslan och tillfredsställelsen stärks.

Denna typ av reaktion är troligen relativt ovanlig i vår samhällstyp. Detta har delvis att göra med den betydelse som bostadsområdet utgör som statusfaktor, något som tidigare behandlades i referatet av Kellers ideer, avsnitt 3.3.1.1. Bostadsområdet är ett kriterium på individens sociala status. Ett bostadsområdes sociala status bestäms i stor utsträckning av de

---

3. Lindberg, G. a.a. 1967 sid. 164 och kap. 6.

boendes individuella status. Ett område med en majoritet av underprivilegierade får således låg status. - Betydelsen av bostadsområdets betydelse som kriterium på individuell status varierar i olika typer av samhällen; ofta är det korrelerat med bostadssegregationens utbredning. I exempelvis vissa amerikanska index på individuell social status ingår bostadsområdets status som en delfaktor.[4)]

En annan faktor som dels kan påverka bostadsområdets status och dels mer direkt påverka de privilegierades negativa upplevelser har att göra med den tidigare nämnda resursaspekten. Ett bostadsområde dominerat av underprivilegierade har sannolikt små resurser med avseende på sådana saker som miljöns utformning, skolor, fritidsverksamhet o. dyl. Denna knapphet upplevs troligen starkare av de privilegierade än av de underprivilegierade på grund av de högre aspirationsnivåer och mer resursstarka referensgrupper som de förstnämnda har.

En tredje faktor som skulle ha betydelse för att de privilegierade upplever den direkta jämförelsen med dem som har det sämre ställt negativt är, att denna direkta jämförelse strider mot ett jämlikhetsideal som finns i flera västerländska samhällen. Åtminstone i USA och Sverige - som ju diskussionerna här närmast gäller - finns idealet om ett jämlikt samhälle. En direkt konfrontation med fattiga människor upplevs därför som obehaglig av många rika.

Ytterligare en faktor har självfallet att göra med de olikheter i värderingar och beteenden som finns mellan olika sociala skikt. Som tidigare påpekats kan detta ge upphov till kommunikationsproblem och oförmåga att förstå varandras situation.

Ovanstående resonemang leder till följande:

b) Jämförelsen och kontakten med de underprivilegierade leder till spänningar och en känsla av otillfredsställelse. Sätten att lösa detta icke-önskvärda tillstånd kan variera:

b.1) En individuell flyktmekanism av fysisk eller psykisk natur, d.v.s. flyttning eller psykiskt avståndstagande från bostadsområdet.

---

4. Se exempelvis Warner, W.L., Meeker, M., Eells, K. Social Class in America, Chicago 1949 sid. 40.

Då det gäller den privilegierade kategorin är troligen en flyttning från ett lågstatusområde det enklaste sättet att lösa sina vantrivselproblem. Ofta har de privilegierade resurser att flytta och bosätta sig i ett ur deras synvinkel bättre område. Några undersökningar påvisar också detta:

Örjar Öyen[5] gjorde år 1964 en undersökning i Oslo där han bl.a. studerade flyttningsbenägenheten hos de relativt sett privilegierade i fyra bostadsområden. Med "relativt sett privilegierade" avses här mer specifikt den övre socio-ekonomiska kvartilen bland bostadsområdets befolkning. En av Öyens hypoteser är, att majoritetsgruppen i ett bostadsområde verkar repellerande på de avvikande. De invånare som avviker antingen nedåt eller uppåt från den modala samhällsklasstillhörigheten i ett område skulle vara mindre bundna till området och därför mer flyttningsbenägna.[6]

I sina data finner Öyen stöd för att den privilegierade kategorin är mer flyttningsbenägen än övriga kategorier.[7] Det bör dock påpekas, att Öyen får relativt svaga samband, och att han haft svårt att särskilja de individuella och kontextuella effekterna. På grund av att tre av områdena i materialet hade en nästan identisk social sammansättning, kunde han inte kontrollera om det var en kategoris avvikelse beträffande socio-ekonomisk status som ledde till en högre flyttningsbenägenhet, eller om det var så, att gruppen i fråga alltid var mer flyttningsbenägen, oavsett var den än bodde.

I sin studie av segregationsprocesser söker Lindberg testa Öyens hypoteser.[8] Också i Lindbergs studie ges visst stöd för att den övre socio-ekonomiska kvartilen är mer flyttningsbenägen än andra grupper i området.

---

5. Öyen, Ö. Ecological Context and Residential Differentiation. Neighborhood Attachment in Four Areas of Oslo. Oslo 1964.
6. Det bör påpekas, att Öyen för de nedåt avvikande hade en alternativ hypotes: de skulle vara mindre flyttningsbenägna och mer knutna till sitt bostadsområde.
7. Öyen, Ö. a.a. sid. 94.
8. Lindberg, G. a.a. 1967 sid. 111-120.

Järbur[9] gjorde en undersökning bl.a. av utflyttningen från tre bostadsområden i Göteborg. Dessa områden hade karaktär av lägre medelklass- och arbetarområden. Järbur konstaterar att utflyttningen av socialgrupp I var högre än av socialgrupp II och III; i det mest arbetardominerade området var dessutom utflyttningen av socialgrupp II relativt markerad.

Det bör påpekas, att dessa undersökningar inte särskiljer flyttningsorsakerna för de privilegierade grupperna; här kan såväl missnöje med själva lägenheterna och den fysiska utformningen som mer socio-kulturella faktorer, t.ex. dålig kontakt med befolkningen och statusfaktorer ha betydelse.

De privilegieradès möjlighet att välja flyttning som lösning på en upplevd dissonans att bo i ett lågstatusområde är självfallet beroende av situationen på bostadsmarknaden. Är bostadsbristen stor tvingas man kanske att bo kvar i området; samtidigt är det troligt att bostadsområdets status då inte har lika stor betydelse som kriterium på individens sociala status.

Då en flyttning inte är möjlig tvingas de privilegierade att ta till andra metoder för att lösa sin dissonans. Man kan här tänka sig olika slag av psykologiska lösningsmekanismer, exempelvis en nedvärdering av bostadsområdets betydelse som statuskriterium. Man isolerar sig från de övriga invånarna i området. Man söker framhäva sin status genom att undvika umgänge med personer som har lägre status än man själv och söker sig så gott som uteslutande till sin egen statusgrupp. Vissa resultat i de tidigare nämnda undersökningarna kan belysa ovanstående resonemang:

I Öyens studie undersöktes också vissa variabler som kan betraktas som kriterier på den psykologiska bindningen till området. För de privilegierade grupperna - den övre socio-ekonomiska kvartilen - är resultaten här något svårtydda: denna grupp var mer missnöjd än modalgruppen då det gällde åsikt om bostadsområdets lämplighet för barn och negativare då det gällde måttet på familjens sociala bindning vid området.[1] Detta går relativt lätt att koppla till resonemangen om "psykiskt avstånds-

---

9. Järbur, G. "Befolkningsstrukturens förändring i Biskopsgården, Göteborg. En socialgeografisk undersökning". Svensk Geografisk Årsbok, 1964 sid. 107-115.
1. Öyen, O. a.a. sid. 67, 73, 100 och 104.

tagande" ovan. Däremot var denna grupp relativt nöjd med bostadssituationen och tillfredsställd vad avsåg grannskapsorientering. Det bör dock framhållas att Öyens samband är mycket svaga.

I Lindbergs studie görs, som tidigare påpekats, försök att testa Öyens hypoteser. Lindberg får knappast resultat som stöder Öyen med avseende på de uppåt avvikande. Möjligtvis visar hans data att dessa grupper är mer negativa vid måttet på "grannskapsorientering" än modalgrupperna.[2)]

3.3.2.2 Konsekvenser i ett vidare perspektiv

Flertalet av de resonemang som fördes i avsnitt 3.3.1.2 om huruvida en geografisk närhet kan leda till psykisk och social närhet är självfallet relevanta att diskutera även här. Kan de privilegierade få insikt i de underprivilegierades situation eller kan en påtvingad närhet leda till än mer spända relationer? För en diskussion av detta hänvisas till sid. 57-61.

En annan effekt är emellertid här av mer specifikt intresse. De privilegierades flyttning från lågstatuspräglade eller heterogena områden leder till att bostadssegregationen ökar. I hur hög grad denna selektion påverkar graden av segregation torde knappast finnas några uppgifter på. Det kan emellertid hävdas, att denna självsegregation ökar i betydelse då bostadsmarknaden är friare. Den minskade bostadsbristen i Sverige skulle således beroende på denna mekanism kunna medföra en ökad bostadssegregation.

3.3.3 Den underprivilegierade minoritetens situation

3.3.3.1 Konsekvenser för relationerna inom området

Det intressantaste fallet i den figur som skisserats på sid. 51 utgöres av fall III. Då man framhäver behovet av bostadsintegration har man, som tidigare påpekats, ofta de underprivilegierades ställning i åtanke. Det är dessas förhållanden man vill förändra, med hjälp bl.a. av en boendeintegration.

Det är flera faktorer som påverkar hur de underprivilegierade fungerar i en kontext som domineras av privilegierade.

---

2. Lindberg, G. a.a. 1967 sid. 111-120.

Vi utesluter här den situation, då skillnaden mellan de bägge klasserna är så stora, och samhällets mobilitet så låg, att privilegierade och underprivilegierade inte verkar som jämförande referensgrupper för varandra.

För det första ger denna kontext tillfällen till rikliga kontakter med de privilegierade; denna kontakt utmärks av olikhet med avseende på en mängd attityd- och värderingsvariabler, vilket kan leda till kontakt- och kommunikationssvårigheter. En viktig olikhet är den med avseende på social status. Jämförelsen med de privilegierade kan här leda till någon form av relativ deprivation, som upplevs vara ett icke önskvärt tillstånd.

En annan faktor har att göra med den betydelse som bostadsområdets status har som kriterium på individens sociala status. För de underprivilegierade innebär det en höjning av den individuella statusen att bo i ett bostadsområde dominerat av privilegierade; dessutom innebär det ofta att man får tillgång till de privilegierades resurser. Sådana faktorer torde i största utsträckning innebära något positivt för den underprivilegierade gruppen.

De två nämnda faktorerna har således motsatt verkan på hur de underprivilegierade upplever sin situation i ett bostadsområde dominerat av privilegierade.

Den relativa deprivationen, eller den upplevelse av olikhet som jämförelsen med de privilegierade ger, innebär ett spänningstillstånd som kan lösas på olika sätt:

a) En individuell flyktmekanism av psykisk eller fysisk natur

Man kan fly undan det problem man stött på genom att endera flytta från området eller genom ett mer psykologiskt avståndstagande. Man kan alienera sig genom att skaffa sig andra referensgrupper och ta avstånd från bostadsområdet och grannarna. Betydelsen av bostadsområdet nedvärderas.

De undersökningar som tidigare refererades i anslutning till de privilegierades flyttningsmönster studerade också de underprivilegierades flyttningsbenägenhet. Tendenserna är här betydligt oklarare än för den högre socio-ekonomiska gruppen; såväl Öyens[3] som Lindbergs[4] resultat ger svaga och otydliga samband.

---

3. Öyen, Ö. a.a. sid. 62 och 94.
4. Lindberg, G.a.a. 1967 sid. 113-116.

Detta kan eventuellt till en del förklaras av de två olika innebörder som en minoritets- respektive majoritetsställning innebär för de privilegierade respektive underprivilegierade. För de underprivilegierade innebär en minoritetsställning dels risk för kontakt- och kommunikationssvårigheter med sina grannar och risk för upplevelse av relativ deprivation, dels en känsla av tillfredsställelse genom att man bor i ett relativt resursrikt och högstatusbetonat område. Sammanvägningen av dessa faktorer kan vara komplicerad; en motvikt mot att lösa sina problem genom flyttning finns.

För de privilegierade innebär en minoritetsställning en mindre ambivalent situation. Boendeområdet har låg status och troligen små resurser, och det finns risk för kontakt- och kommunikationssvårigheter med grannarna. Bägge dessa faktorer verkar repellerande; att den avvikande övre socio-ekonomiska kvartilen i Öyens och Lindbergs undersökningar flyttar är således helt konsekvent.

Flyttning var, som ovan understrukits, en typ av individuell lösning för den underprivilegierade minoriteten. Andra individuella lösningar var av mer psykologisk natur. Till denna kategori fördes sådana reaktioner som exempelvis "alienation" och "subjektivt upplevd anomi".

Just "anomi" mätt med Srole's anomiskala[5)] har tagits upp i samband med rassegregation/integration i några amerikanska studier.

Wilson[6)] konstaterade i en undersökning från år 1971 att negrer i ett homogent svart bostadsområde uppvisade lägre grad av anomi än negrer i mer heterogena områden; detta trots att det homogena området visade fler tecken på social missanpassning (det hade jämförelsevis hög frekvens brottslighet, socialhjälpstagare, barn födda utom äktenskapet och högt antal avbrutna skolgångar). Detta stöder således antagandet om att en integrering i vissa fall kan upplevas negativt av de underprivilegierade. Wilson skriver i sina slutord i artikeln:

---

5. Srole, L. "Social Integration and Certain Corollaries: An Exploratory Study". American Sociological Review 21, 1956 sid. 709-716.
6. Wilson, R.A. "Anomie in the Ghetto: A Study of Neighborhood Type, Race, and Anomie". The American Journal of Sociology 77, 1971-72, sid. 66-88.

> "If a ghetto is sufficiently isolated to maintain its own subcultural norms, the usual attribution of anomie to a feeling of 'relative deprivation' would then no longer apply. Ghetto dwellers would seek success not primarily in middle-class terms, but instead in ways in keeping with the shared symbols of a black, lower-class reference group. Moreover, if the ghetto possesses a relatively stable social system, and if this system is kept in balance by its very physical and social isolation - if indeed the area is a 'ghetto' in the classical sense - then the subcultural norms of a ghetto should be strengthened constantly by interaction within a homogenous black, lower-class group. That is, if a ghetto is a highly organized, isolate, subcultural entity, low anomie would result. The present research has presented some evidence that the ghetto in question is organized and somewhat less proof than it is isolated, but whether it is a true subculture is beyond the scope of this inquiry."[7]

I den tidigare citerade undersökningen av Dennis[8] drogs slutsatser liknande Wilson's; det bör dock påpekas att Dennis undersökte endast socio-ekonomisk segregation, ej rassegregation. Några direkta citat från de intervjuade kan illustrera resonemangen:

> "All the people round here have the same means. There's not often a cause for envy. Because we're all poor everybody sympathizes with anybody who's down. We understand each other." ...
>
> "I feel relaxed with my own class. I don't want to live with the toffee nosed and lah di dah. When all comes to all, it's better to live with working class people because they are human. Middle class people are arrant snobs.
>
> I'd ten times prefer to live amongst this type to those who put on airs and graces.
>
> Women walk around all the morning with curlers in their hair. Men who've done time. But I wouldn't change. Tough, rough, but jolly helpful."[9]

---

7. Wilson, R.a.a. sid. 86. Wilsons analys kan i stort karakteriseras såsom tillhörande metodtyp II ovan; han gjorde dock också vissa analyser av typ IV b), d.v.s. han gjorde jämförelser av boendetidens längd. Denna analys gav inga enhetliga resultat; Wilson har i sin undersökning således inte kunnat särskilja selektions- kontra områdeseffekter. Emellertid är undersökningen trots detta mer intressant än de flesta undersökningar som använt analysmetod II. Resultaten motsäger ju nämligen de effekter som en enkel selektionsmekanism skulle förväntas ge. En sådan skulle innebära, att de negerfamiljer som är välanpassade till det rådande samhället och dess normer skulle söka sig bort från negerghettot med dess höga frekvens av brottslighet och social missanpassning. Dessa familjer, som har haft kraft att komma bort från denna miljö, borde vara relativt stabila och icke-anomiska; vi borde således få en högre anomifrekvens i ghettot än i de andra, mer integrerade områdena. Wilson får ju emellertid det motsatta resultatet vilket i sig kan ge ett visst stöd för att en områdespåverkan har givit utslag.
8. Dennis, N. a.a.
9. Dennis, N. a.a. sid. 8 och 9.

Wilson's och Dennis' slutsatser kan synas självklara. Insatta i sitt forskningsmässiga sammanhang blir de dock betydelsefulla. Den gängse uppfattningen, inom åtminstone den amerikanska forskning som sysslar med segregation/integration efter ras, har varit, att negergettona ger upphov till en mängd sociala missförhållanden, bl.a. personligt upplevd anomi.

Så konstaterar exempelvis Bullough[1)] i en undersökning från år 1967 en högre grad av anomi bland negrer i gettoområden än bland negrer i mer integrerade områden. Bullough vill till största delen hänföra detta till ett resultat av selektionsmekanismer; de negerfamiljer som är välanpassade till det rådande samhället skulle söka sig bort från negergettot med dess höga frekvens av brottslighet och social missanpassning. Vissa analyser tyder dock på, att en områdespåverkan också kan ha betydelse för effekten; negerfamiljerna skulle påverkas av miljön i det integrerade bostadsområdet - en assimilering till den mer välanpassade kontexten i det integrerade området kan sägas ha skett.

I och med Bullough's undersökning kommer vi in på ett annat sätt att lösa problemet med den relativa deprivation som konfrontationen med den privilegierade gruppen kan ge de underprivilegierade. I figuren sid. 51 talas om

b) assimilering

Konfrontationen och jämförelsen med dem som har det bättre ställt kan för de underprivilegierade leda till en känsla av "relativ deprivation". Detta kan paras med att de upplever de privilegierades ställning och situation som något åtråvärt och eftersträvansvärt. De kommer att betrakta de privilegierade som modeller, vilkas livsstil, värderingar och beteenden de söker efterlikna. Genom att arbeta på att bli "lika bra" som de privilegierade söker de lösa det spänningstillstånd som den relativa deprivationen ger. Denna typ av beteende kallas här "assimilering". Detta är ett centralt fall i modellen. Det är just denna assimilering som tycks vara en av de politiska målsättningarna med integration. En mycket stor del av den empiriska forskning som bedrivits, speciellt i USA, har arbetat inom denna ram. Hur

1. Bullough, B. "Alienation in the Ghetto", The American Journal of Sociology 72, 1966-67, sid. 469-478.

förändras de underprivilegierades situation om de integreras in i en "bättre", d.v.s. ej underklassdominerad miljö?

Undersökningar som belyser detta finns relativt rikt representerade. Till största delen torde detta bero på att en assimilering är empiriskt ofta förekommande. Till en viss grad torde dock undersökningar som visar sådana effekter vara så pass frekventa därför att forskarna, speciellt de amerikanska, i stor utsträckning satt likhetstecken mellan kontextuell effekt och assimilering. Man har helt enkelt inte varit uppmärksam på andra typer av kontextuella effekter som tar sig sådana uttryck som exempelvis flyttning eller subgruppsorientering.

Man kan göra en indelning efter de ämnesområden inom vilka man funnit effekter som tyder på en assimilering. De empiriska studier som här tagits upp går att gruppera i följande områden:

b.1 Faktorer som har att göra med uppfostran, utbildning, yrkesval;
b.2 Faktorer som har att göra med social participation;
b.3 Faktorer som har att göra med politisk aktivitet och politiska preferenser;
b.4 Faktorer som har att göra med kriminellt beteende.

b.1 Faktorer som har att göra med uppfostran, utbildningsaspirationer, yrkesval

I USA finns utförda en mängd undersökningar som studerar bostadsområdets betydelse för ungdomars begåvningsutveckling, utbildningsaspirationer och yrkesval. Den uppmärksamhet som ägnats dessa frågor kan sättas i samband med politiska åtgärder som i USA prövats för att ge barn och ungdomar något mer jämlika utbildningsmöjligheter; "bussningen" är exempel på en sådan åtgärd.

Den kontext som studerats i dessa undersökningar har varit dels bostadsområdets sociala sammansättning, dels de enskilda skolornas. I många studier sätts likhetstecken mellan dessa bägge kontexter, eftersom bostads- och skolsegregation i USA är nära sammankopplade.

I de flesta studier finner man att skolans eller bostadsområdets socio-ekonomiska status har betydelse för de individuella prestationerna och ambitionerna i en riktning som tycks tyda på en assimilering. Så visar exempelvis en studie av Robert L.

Crain[2] från år 1970 att amerikanska negrer som gått i integrerade skolor fått bättre arbeten och högre lön än negrer som gått i segregerade skolor. Detta söker författaren förklara så, att negrer som går i integrerade skolor får kontakt med vita och därmed kan komma in på den vita arbetsmarknaden. I en studie från år 1959 visar Alan B. Wilson,[3] att elevsammansättningen med avseende på socio-ekonomisk status påverkar elevernas studieframgång och deras utbildnings- och yrkesambitioner. Då individuell socialgrupp och elevernas IQ konstanthölls, erhöll man en klar skillnad mellan olika skolor i andelen elever som ville fortsätta med högre utbildning, på så sätt att elever som gick i skolor, där elevernas socio-ekonomiska bakgrund i medeltal var högre, i större utsträckning ville fortsätta till college. Denna skillnad fanns kvar även då analysen förfinades - en analysmetod av typ III användes.

John A. Michael[4] konstaterar i en studie från år 1961, att skolans socio-ekonomiska status har stor betydelse för elevernas studieframgång och i viss mån för utbildningsaspirationerna. Vad beträffar den första faktorn konstaterar Michael, att

> "although the margin of difference between the two is small, it corroborates our original statement that the high school climate is at least as influential as a senior's family background for his scoring in the top half of the scholastic aptitude test."[5]

Då intelligensen och individens socialgrupp konstanthölls, visade Michael's studie, att även utbildningsaspirationerna i viss mån påverkades av skolans socio-ekonomiska status.

Också Campbell och Alexander[6] fann skillnader i utbildningsaspirationer mellan olika skolor i samma riktning som Wilsons, då vissa individuella karakteristika konstanthölls. Dessa skill-

---

2. Crain, R.L. "School Integration and Occupational Achievement of Negroes", The American Journal of Sociology 75, 1970, sid. 593-606.
3. Wilson, A.B. "Residential Segregation of Social Classes and Aspirations of High School Boys", American Sociological Review 24, 1959, sid. 836-845.
4. Michael, J.A. High School Climates and Plans for Entering College, Public Opinion Quarterly 25, 1961, sid. 585-595.
5. Michael, J.A. a.a. sid. 591. UA:s kursivering.
6. Campbell, E.Q. & Alexander, G.N. "Structural Effects and Interpersonal Relationships". The American Journal of Sociology 71, 1965, sid. 284-289.

nader förklarar Campbell och Alexander med hjälp av variabeln "val av vänner". Det är således inte något diffust "värderingsklimat" som förklarar de uppkomna skillnaderna i aspirationsnivå, utan den specificerade variabeln "vännernas socialgruppstillhörighet", som kommer in som en förklarande länk mellan "skolans status" och "individuella aspirationsnivåer".

En studie som diskuterats livligt är Sewell's & Armer's "Neighborhood Context and College Plans".[7] Sewell & Armer kritiserar tidigare gjorda undersökningar. De menar att data från deras studie tyder på att de slutsatser, som tidigare dragits, om den relativt stora betydelse som bostadsområdets socio-ekonomiska sammansättning skulle ha för ungdomars utbildningsaspirationer är betydligt överdrivna. Då kön, intelligens och föräldrarnas socio-ekonomiska status konstanthölls, förklarar bostadsområdets sociala status en jämförelsevis ringa del av ungdomarnas utbildningsaspirationer.

Dessa slutsatser kritiserades av såväl Ralph H. Turner, John A. Michael och Richard P. Boyle.[8] Dessa menar bl.a. att det är felaktigt att inte ta med den indirekta betydelse som bostadsområdets status har på ungdomars utbildningsaspirationer; bostadsområdets karaktär påverkar exempelvis intelligensens utveckling vilket i sin tur påverkar utbildningsaspirationerna. John A. Michael betonar också, att Sewell's & Armer's data visar att vissa kategorier är mer känsliga för kontexten än andra - data tyder exempelvis på att flickor från högstatusfamiljer är relativt känsliga för omgivningen - och att detta är intressant. Relationen mellan individuella och kontextuella variabler bör således uppmärksammas. Michael menar också, att tidigare empiriska studier visat att sådana anlyser är meningsfulla.

---

7. Sewell, W.H. & Armer, J.M. "Neighborhood Context and College Plans", American Sociological Review 31, 1966, sid. 159-168.
8. De kritiska artiklarna återfinns i American Sociological Review 31, 1966, sid. 698-707.
   "On Neighborhood Context and College Plans (III)" sid. 698-707 (Turner, R.H.).
   "On Neighborhood Context and College Plans (II)" sid. 702-706 (Michael, J.A.).
   "On Neighborhood Context and College Plans (III)" sid. 706-707 (Boyle, R.P.).

Robert M. Smith[9] redovisar i en artikel från år 1972 en sekundäranalys av Sewell's & Armer's data. Smith gör en pathanalys och menar sig finna att bostadsområdets sociala sammansättning har såväl direkt som indirekt betydelse för ungdomars utbildningsaspirationer. Smith kritiserar Sewell's & Armer's metodik och menar bl.a. att de använt sig av statistiska metoder som kräver intervalldata, då det underliggande materialet endast har ordinalskalekaraktär.

Inom den forskning som sysslat med segregationens betydelse för utbildning och yrkesval kan slutligen nämnas Jencks,[1] som diskuterar en mängd amerikanska undersökningar - bl.a. den kända Colemanrapporten[2] - vilken behandlar skolsegregationens/integrationens betydelse för olika kategoriers skolprestationer. I huvudsak drar Jencks samma slutsatser som kunnat utläsas ur de tidigare refererade undersökningarna, nämligen att underprivilegierade elever presterar bättre skolresultat i skolor dominerade av privilegierade än i skolor dominerade av underprivilegierade. Något mer specificerat konstaterar Jencks att:

- För fattiga, svarta barn är betydelsen av att gå i rasintegrerade medelklasskolor relativt stor. Denna kategori ökar sina prestationer tämligen mycket.
- För fattiga, vita barn är de påvisade positiva effekterna mindre då de integreras in i medelklassdominerade skolor, även om man kan finna vissa effekter.

---

9. Smith, R.B. "Neighborhood Context and College Plans: An Ordinal Path Analysis." Social Forces 51, 1972, sid. 199-217.
1. Jencks, C.a.a. sid. 97-110.
2. Coleman, J.S. et al., Equality of Educational Opportunity, Washington 1966.

- För svarta barn erhålls mycket små positiva effekter, då de integreras in i skolor dominerade av vita barn tillhörande de lägre socio-ekonomiska skikten.

b.2 Faktorer som har att göra med "social participation"

Ett ämnesområde, som diskuterats relativt ofta då det gäller bostadsintegrationens betydelse för de lägre socialgrupperna, har att göra med den inlärningseffekt med avseende på social participation, som kontakten med de högre sociala skikten skulle kunna ge. Man vet, att de högre socialgrupperna exempelvis deltar i högre grad och mer aktivt i olika typer av föreningsliv, att de läser dagstidningar i högre utsträckning, och att de oftare har ledande poster inom olika områden än de lägre socio-ekonomiska skikten. En tankegång är, att just dessa beteenden skulle vara av speciellt stor betydelse att lära för de lägre strata; dessa beteenden skulle vara en inkörsport till andra beteenden och attityder som kan vara av betydelse, då det gäller att förbättra sin egen livssituation. Elisabeth Wood[3] berör detta, då hon hävdar att medelklassmänniskor i regel försett arbetarklassfolk med organisionellt ledarskap och modeller, som kunnat inspirera dem att acceptera medelklassnormer. I homogena lågstatusområden berövas arbetarklassen dessa modeller.

De empiriska studier som jag funnit avseende detta ämnesområde är få. Bland de amerikanska studierna kommer endast en att tas upp:

I en undersökning från år 1953 konstaterade Bell & Force[4] skillnader i föreningsaktivitet mellan olika bostadsområden, klassificerade efter socio-ekonomisk status, på så sätt att föreningsaktiviteten var högre i områden med genomsnittligt högre socio-ekonomisk status än i områden med lägre genomsnittlig socio-ekonomisk status. På individnivå kvarstod denna skillnad även då individens socio-ekonomiska status konstanthölls. Såväl högstatus- som lågstatusindivider hade således högre föreningsaktivitet - mätt med medlemskap, mötesdeltagande och ledarskap - i områden med hög genomsnittlig socio-ekonomisk status än i

3. Wood, E. A New Look at the Balanced Neighborhood, New York 1960. Cit. efter Gans, M. a.a. 1961 a) sid. 179.
4. Bell, W. & Force, M.T. "Urban Neighborhood Types and Participation in Formal Associations". American Sociological Review 21, 1956, sid. 25-34.

områden med låg sådan. Några mer förfinade metodiska ansatser för att söka särskilja effekter av selektionsmekanism från effekter av områdespåverkan gjordes inte; endast en enkel applicering av metod II ovan användes.

I Lindbergs undersökning påvisades relativt stora områdeseffekter vad gäller området "social participation". Flertalet av dessa effekter gick i en sådan riktning att hypotesen om assimilering får stöd. Framför allt kan här betonas en påtaglig områdeseffekt vad gäller föreningsaktivitet och föreningstillhörighet.[5)]

b.3 Faktorer som har att göra med politisk aktivitet och politiska preferenser

Ett tredje ämnesområde, där det tycks vara relevant att undersöka bostadsområdets betydelse som referensgrupp för dess invånare, omfattar politisk aktivitet, politiska preferenser, klassmedvetande o. dyl. För det första kan man här finna stora skillnader mellan olika sociala strata, något som är en förutsättning för att området är intressant ur vår aspekt. För det andra är politisk participation självklart något som är av betydelse att studera, när man sysslar med tankegångar om bostadsområdets betydelse för de underprivilegierades möjligheter att förbättra sin egen situation.

Carlsson hänvisar hypotetiskt till den sociala miljön, då han finner att arbetarpartierna får fler röster än förväntat i områden som har starkt arbetarinslag och mindre röster än förväntat i områden med svagt arbetarinslag.[6)] Carlssons undersökning är en enkel ekologisk beskrivning av typ I ovan; han gör således inte någon egentlig kontextuell analys.

Lindberg finner områdeseffekter vad beträffar partisympatier för medelklassen men ej för arbetarklassen. Av medelklassindivider boende i medelklassområden uttrycker 23 % sympatier för arbetarpartierna medan detta gäller 58 % av medelklassindivider i arbetarområden.

---

5. Lindberg, G. a.a. 1967, sid. 164.
6. Carlsson, G. "Partiförskjutningar som tillväxtprocesser". Statsvetenskaplig tidskrift, Häfte 2-3, 1963, sid. 172-213.

"Skillnaden är högst signifikant. För arbetarnas del kan man däremot inte spåra någon områdeseffekt. Av dessa i arbetarområdena sympatiserar 89 % med arbetarpartierna, i borgarområdena är motsvarande tal 86 %. Skillnaden är m.a.o. helt insignifikant i detta fall (se fråga 163, typ IVB).

Jag skall inte i detta sammanhang försöka tränga djupare in i detta problem. Det kan dock vara värt att notera att mitt material antyder möjligheten av att borgarpopulationens röstning i viss mån är beroende av den sociala omgivningen i bostadsområden, men att detta inte tycks gälla för arbetarna. Eftersom utfallet för variabeln klassidentifikation pekar åt att det finns ett områdessamband även beträffande arbetarna, så är det något förvånande att vi inte får samma mönster då det gäller partisympatier. En hypotetisk förklaring skulle kunna vara, att den politiska makten sedan länge innehas av ett arbetarparti och att detta verkar som en slags moteld för arbetarna i borgarområden. Hade de borgerliga partierna varit i majoritet i landet, skulle kanske dessa arbetare varit känsligare för den sociala omgivningen i grannskapet, medan däremot borgarna i arbetarområdena okänsligare."[7]

Lindberg gör sedan en analys av typ III för att söka särskilja områdeseffekter från effekter av selektionsmekanismer. Den funna områdeseffekten kvarstår vid denna kontroll.

I detta sammanhang kan också tas upp variabeln "klassidentifikation" i Lindbergs undersökning. Också här fanns tydliga områdeseffekter som pekar på en assimilering; arbetare i medelklassområden nämner sig i högre utsträckning tillhöra medelklassen än arbetarna i arbetarområden.[8]

b.4 Faktorer som har att göra med kriminellt beteende

Inom kriminologisk forskning har man i teoretiska resonemang ägnat relativt stor uppmärksamhet åt den närliggande miljöns sociala sammansättning och dess betydelse för uppkomst av brottslighet och kriminalitet. Flertalet av dessa resonemang torde ligga närmast att diskutera under rubriken "subgruppsorientering" nedan. En intressant studie som kan anföras redan nu, är dock en undersökning av Reiss & Rhodes.[9] Här påvisas ett samband mellan bostadsområdets sociala status och kriminaliteten hos pojkar ur olika socialgrupper. Man fann en tydlig kontextuell effekt; pojkar från familjer av såväl hög som låg socialgrupp hade större risk att begå brott, om de bodde i områden med låg genomsnittlig status än om de bodde i områden med hög sådan. Bostadsområdets

7. Lindberg, G. a.a. 1967 sid. 167.
8. Lindberg, G. a.a. 1967 sid. 165 och 178.
9. Reiss, A.J. & Rhodes, A.L. "The Distribution of Juvenile Delinquency in the Social Class Structure", American Sociological Review 26, 1961, sid. 720-732.

sammansättning hade dock större betydelse för lågstatuspojkar än för högstatuspojkar. Reiss & Rhodes anser själva, att de i sin studie kunnat konstatera betydliga kontextuella effekter:

> "The range of variation of ascribed social status is less (3.9 %) than that for variation in status structures of schools (12.4 %), suggesting that the status structure of the school exercises a greater effect of delinquent behavior than does ascribed social status."[1)]

Det kan emellertid invändas, att man i detta fall inte gjort några mer sofistikerade försök att särskilja selektionseffekter från effekter av områdespåverkan; i grova drag har en analys av typ II använts.

Den studie av Gösta Carlsson[2)] som tidigare nämnts, tycks ge stöd åt Reiss' & Rhodes' resultat. Här konstaterades, att de kriminellt högbelastade områdena visar sig medföra en risksituation också sedan socialgrupp och familjesituation hållits konstant. Liksom i studien av Reiss & Rhodes tycks bostadsområdets betydelse vara störst för pojkar ur socialgrupp III; för pojkar i socialgrupp I och II förefaller områdets karaktär vara av mindre betydelse.

Två typer av metoder att lösa den relativa deprivationens spänningstillstånd har diskuterats. Ytterligare en lösningsmetod har i skissen sid. 51 benämnts

c) "Subgruppsorientering"

Ett sätt att reducera upplevelsen av dålig kontakt och kommunikation samt det spänningstillstånd, som den relativa deprivationen kan ge de underprivilegierade, är att ta avstånd från de privilegierade och ansluta sig till den egna subgruppen. Detta kallas i modellen för "subgruppsorientering".[3)]

---

1. Reiss & Rhodes, a.a. sid. 725. "Ascribed social status" motsvaras i min terminologi av "individuell karakteristika" och "the status structure of the school" av "kontextuell karakteristika". Reiss & Rhodes använder skolornas socio-ekonomiska sammansättning som mått på bostadsområdenas socio-ekonomiska sammansättning. På grund av den täta kopplingen mellan skol- och bostadssegregation anses detta berättigat.
2. Carlsson, G. a.a. 1972, kapitel 3, speciellt sid. 29.
3. Tidigare - i avsnitt 3.3.1 - diskuterades en majoritets förmåga till organisation. Vad beträffar "subgruppsorienteringen" diskuteras en minoritets sammanhållning och organisationsförmåga.

En subgruppsorientering har här en något oprecis innebörd. Den skiljer sig från de "individuella reaktionerna" på så sätt, att man inte endast ser en negativ sida av relationen till de privilegierade - dålig kontakt, känsla av underlägsenhet o.sv. - utan också ett närmande till den egna gruppen - en känsla av lojalitet, gruppidentitet o.s.v. Inom subgruppen kan utvecklas normer och värderingar som går helt emot den dominerande gruppens.

Inom politisk-sociologisk och kriminologisk litteratur finns riktningar som tar upp tankegångar liknande de ovanstående. Lipset[4] söker förklara varför uppåt mobila arbetare i Sverige är mer radikala än motsvarande kategori i andra länder, bl.a. genom att hänvisa till det - enligt Lipset - låsta klassystemet i Sverige; de uppåt mobila arbetarna skulle inte accepteras i medelklassen, varför de blir mer medvetna om sin arbetarstatus och också blir mer politiskt radikala. Himmelstrand & Lindhagen[5] utvecklar Lipsets hypotes bl.a. på den socialpsykologiska nivån, och menar att den uppåt mobile arbetaren i hög utsträckning konfronteras med andra politiska åsikter och att detta förstärker hans politiska ställningstagande. Han blir genom konfrontationen med medelklassens idéer än mer övertygad i sin egen ideologi. Himmelstrand och Lindhagen menar sig kunna ge visst empiriskt stöd åt sin hypotes.

Inom kriminologisk litteratur kan här framför allt Cohen's tankegångar om statusfrustrering appliceras.[6] Cohen tar upp situationen hos den lägre arbetarklassen i USA och relaterar den till de allmänna värderingar som råder i det amerikanska samhället. Dessa betonar starkt den ekonomiska framgångens betydelse. De reella möjligheterna för arbetarklassens ungdomar att förverkliga målsättningar såsom ekonomisk och statusmässig framgång är emellertid mycket begränsade. Reaktionerna på den upplevda diskrepansen mellan målsättningar och reella möjligheter att uppfylla dem kan, enligt Cohen, bli olika för olika kategorier: några accepterar de nuvarande förhållandena, några strä-

4. Lipset, S.M. Political Man, New York 1960.
5. Himmelstrand, U. & Lindhagen, J. "The Rejected Status-Seeker in Mass Politics: Fact and Fiction", Acta Sociologica 13(4) 1970.
6. Cohen, A.K. Delinquent Boys, London 1956.

var så gott de kan för att uppnå de uppställda målsättningarna (jämför resonemanget om "assimilering" ovan). En tredje lösning skulle den kriminella subkulturen erbjuda; de "statusfrustrerade" ungdomarna skulle sluta sig samman och bilda kulturer, där man tog avstånd från de gängse medelklassvärderingarna och i stället värderade en kriminell karriär högre.[7] Reiss & Rhodes upptar i sin tidigare nämnda studie dessa tankegångar från Cohen och formulerar bl.a. hypoteserna att

> "(1) lower status boys, regardless of their residential location, should generate subcultural delinquency (and perhaps the highest rate of all delinquency as well) if they interact and
> (2) that the rate of subcultural delinquency among low status boys who interact should be higher in areas and schools where they are in direct competition with middle status ones (the competition is presumably more intense) and lowest in the 'monolithic low-status area'."[8]

Just den nära kontakten med medelklassen skulle således verka frustrerande och skapa gängbildningar eller till och med subkulturer. Reiss & Rhodes söker testa den sistnämnda hypotesen på sitt empiriska material. Hypotesen får emellertid inte stöd. Som tidigare nämnts konstaterades i stället att för såväl högstatuspojkar som lågstatuspojkar är kriminaliteten högst i bostadsområden med genomsnittligt lägst socio-ekonomisk status.

3.3.3.2 Konsekvenser i ett vidare perspektiv

Som tidigare framhållits är det fallet då de underprivilegierade befinner sig i en kontext bestående av till övervägande del privilegierade som är intressantast i denna studie. Det är också, som nämnts, de icke privilegierades situation man vill förbättra med en politisk målsättning om integration i boendet.

Det bör då vara speciellt intressant att studera denna kategori och dess anpassning i olika befolknings"kontexter".

De resonemang om "assimilering" respektive "subgruppsorientering" som ovan förts går lätt att koppla till mer generella resonemang om "individuella eller atomistiska" respektive "kollektiva" lösningsmetoder för de icke privilegierades

---

7. För en genomgång och kritisk granskning av dessa s.k. gängteorier se exempelvis Jonsson, G. "Den teoretiska bakgrunden" i SOU 1971:49, Unga lagöverträdare I, sid. 41-42.
8. Reiss, A.J. & Rhodes, A.L. a.a. sid. 724. UA:s kursiveringar.

problem i ett ojämlikt samhälle. Dessa alternativ har diskuterats av ett flertal författare. Några av dessa har diskuterat den historiska utvecklingen då det gäller relationen kollektiva - individuella problemlösningsmetoder. Jan Lindhagen[9] pekar exempelvis på hur produktionssättet i det moderna svenska samhället förefaller ha förändrats på ett sätt som gjort människorna mindre personligt beroende av varandra i själva arbetsprocessen:

> "I det klassiska arbetslaget i den lågmekaniserade industrin fördelade arbetarna arbetet i viss utsträckning själva. De kunde också stödja och hjälpa varandra i laget. Det är inte möjligt i samma utsträckning i den mellanmekaniserade och automatiserade industrin. Där har var och en sin egen arbetsuppgift tilldelad vid planeringen av arbetsplatsen. Om arbetsfördelningen övertas av personer utanför gruppen eller helt objektiveras som vid vissa former av mekanisering, så blir följden att samhörigheten i gruppen försvagas, då den inte längre är en lika tvingande nödvändighet."

Detta icke-gemensamma, icke-kollektiva sätt att lösa problem i arbetslivet kan implicera att individuella problemlösningsmetoder används även inom andra livsområden. Hedman[1] påpekar att

> "det förefaller vara så att de möjligheter som människor i ett samhälle som vårt ser sig kunna utnyttja för att få en bättre livssituation i huvudsak riktar sig till individerna eller hushållen en och en. De förutsätter sällan ett kollektiv för att kunna utnyttjas. De binder samman individerna/hushållen mera med de samhälleliga institutionerna än de binder samman individerna/hushållen med varandra".

Också Britta Jungen[2] och Karin Tengvald[3] framhåller i sina studier av vissa moderna förortsområden att beroendet av de formella hjälporganen förhindrar uppkomsten av en informell lokal social organisation.

En annan författare som på en mer socialpsykologisk nivå tar upp relationen mellan individuell och kollektiv orientering är W.G. Runciman.[4] Runciman arbetar med begreppen "referensgrupp" och "relativ deprivation", termer som också använts i resonemanget ovan. Runciman konstruerar en egenskapsrymd, där man med hjälp av dessa begrepp kan urskilja två huvudsakliga inriktningar i problemlösningsorientering:

---

9. Lindhagen, J. & Nilsson, M. Hotet mot arbetarrörelsen. Stockholm 1970, sid. 40.
1. Hedman, E. Boende och sociala kontakter. Geografisk rörlighet och sociala och ekonomiska effekter, Rapport 21, Umeå 1974. sid. 23.
2. Jungen, B. Bottenskiktets livsmönster. Göteborg 1973.
3. Tengvald, K. a.a. 1973.
4. Runciman, W.G. Relative Deprivation and Social Justice, Los Angeles 1966.

		Relatively deprived because of own position as member of group	
		Satisfied	Dissatisfied
Relatively deprived because of group's position in society	Satisfied	A	B
	Dissatisfied	C	D

Det är framför allt typerna B och C som intresserar Runciman. Typ B skulle överensstämma med "den individuellt" inriktade problemlösaren, "efterhärmaren". Typ B "... covers the sort of 'striver' who is dissatisfied with his present situation, but not in a way that gives him common cause with others like him".[5] Runciman benämnder denna typ av individer "egoister".

I motsats till denna typ sätts typ C, som är nöjd med sin egen ställning inom gruppen, men missnöjd med gruppens ställning i samhället i stort. Typ C

> "includes all the exemplars of the strong lateral solidarity traditionally found within the working class. But members of type C need not belong only to a group which it is subjected in the hierarchy of economic class. The member of a religious movement or a minority race may equally feel only a collective relative deprivation, and have no wish to improve his personal position in relation to any of the social categories to which he feels that he belongs. In general, the relative deprivations of type C are those which play the largest part in the transformation of an existing structure of social inequalities".[6]

Runciman benämner typ C "fraternalister".

Distinktionen mellan kollektiva och individuella problemlösningsmetoder respektive "subgruppsorientering" och "efterhärmning" är väsentlig. En fråga blir därvid vad det är som påverkar huruvida individerna i en problemkategori får en "egoistisk" eller en "fraternalistisk" orientering. Denna fråga kräver i sig forskning; här skall endast mycket kortfattat, spekulativt och schematiskt tas fram vissa aspekter på bostadssegregation/integration som kan tänkas påverka olika problemlösningsmetoder.

I kapitel 1 sades, att man kan behandla segregation/integration med avseende på olika variabler. För det andra nämndes att man kunde studera olika grad av segregation/integration. Detta

---

5. Runciman, W.G. a.a. sid. 33.
6. Runciman, W.G. a.a. sid. 34. UA:s kursiveringar.

kunde dels innebära att man såg till hur stora sociala skillnader det var mellan de olika befolkningskategorierna, dels hur fördelningen av olika befolkningskategorier ser ut. Dessa tre aspekter kommer att tas upp i nedanstående resonemang. Ytterligare en faktor som tas upp är graden av överlappning mellan olika segregationsvariabler.

a) Olika typer av segregationsvariabler

Här torde framför allt två aspekter vara av intresse. Den ena har redan diskuterats, nämligen huruvida och i vilken grad segregationsvariablerna socialt rangordnar de skilda befolkningsgrupperna. En annan betydande aspekt är huruvida den betraktade variabeln är individuellt påverkbar eller individuellt opåverkbar. Som exempel på den förstnämnda typen kan nämnas ras. En individ kan inte förändra sin rastillhörighet. Som exempel på det sistnämnda kan nämnas åtminstone vissa definitioner av "socio-ekonomisk status" eller "klasstillhörighet". Teoretiskt kan man genom individuell strävan förändra sin socio-ekonomiska status. I vad mån detta verkligen förekommer är dels en empirisk fråga, dels en fråga om vilken definition av "socio-ekonomisk status" eller "klasstillhörighet" som används. Sålunda är det självklart svårare för en individ att förändra sin klasstillhörighet enligt Marx' definition än det är att förändra sin socio-ekonomiska status, om denna definitionsmässigt är så vid att den innefattar faktorer som exempelvis "livsstil" o. dyl.

Då det gäller relationerna mellan två eller flera socialt rangordnade kategorier som är skilda med avseende på individuellt opåverkbara variabler, är efterhärmning som problemlösningsmetod definitionsmässigt utesluten. En neger i USA kan inte genom en efterhärmning av de vitas levnadssätt övergå till att bli vit. Han kan kanske höja sin "totalstatus" genom en efterhärmning av de vitas livsstil, men han kan på detta individuella sätt aldrig höja sin egen rasstatus. Den enda möjlighet han har att förändra sin rasstatus är att förändra hela sin ras status, d.v.s. negrernas status i gemen i landet. Detta talar för subgruppsorienterade lösningar. En annan metod är självfallet individuella lösningar av tidigare antydd typ (flyttning, psykiska omdefinitioner o. dyl.).

Efterhärmning är således i princip endast möjlig vad gäller individuellt påverkbara variabler. Resonemanget kompliceras emellertid av att de variabler som skapar individens sociala status är så intimt kopplade till varandra. Att t.ex. särskilja rasstatus och socio-ekonomisk status i det amerikanska samhället är svårt. Man kan möjligtvis hävda, att genom en individuell efterhärmning av de vitas socio-ekonomiska status kan negrerna som kategori höja sin status; detta har då emellertid skett på en indirekt väg via en individuellt påverkbar variabel.

b) Storleken av de sociala skillnaderna mellan olika befolkningsgrupper

Storleken i statusskillnader och öppenheten i stratifieringssystemet torde vara ett par av de allra viktigaste faktorerna som bestämmer hur relationerna mellan olika befolkningskategorier utformas. I ett strängt slutet kastsystem leder den ojämna fördelningen av privilegier och rättigheter ofta inte till mer uttalade konflikter mellan de olika klasserna; den ojämna fördelningen anses legitim och accepteras av såväl lägre som högre klasser. De olika klasserna fungerar inte som referensramar för varandra.

Situationen är annorlunda i ett klassystem som ger tillfälle till social mobilitet. Här kan ofta relationerna mellan klasser få en ambivalent prägel; samtidigt som det finns antagonism mellan grupper med olika hög social status, finns för de lägre strata en stark, positiv attraktion till dem, som befinner sig högre i den sociala hierarkin.

> "Det är av denna orsak som fientliga känslor mellan klasser, typiska för ett öppet klassystem till skillnad från ett kastsystem, med stor sannolikhet leder till ressentiment. De tyder inte på ett genuint avståndstagande från de värden eller grupper mot vilka dessa negativa känslor är riktade, utan snarare en 'surt - sa - räven' attityd; det som fördöms åtrås i hemlighet."7)

I ett samhälle där den sociala mobiliteten är relativt stor eller där ideologin om reell mobilitet finns och upplevs som sann av flertalet individer kommer troligen de högre strata att fungera som modeller för de lägre. Där finns möjligheten att en efterhärmning av de privilegierade livsstil, åtminstone skenbart, kan leda till ett höjande av den egna statusen.

---

7. Coser, L.A. Social konflikt (1956). Stockholm 1971, sid. 34. Noter i citatet utelämnade.

I ett samhälle där det finns en ideologi om reell mobilitet för alla, men då ideologin inte upplevs vara sann, finns troligen förutsättningar för dels individuella "lösningar" av typ psykologiskt avståndstagande och anomi och dels av typen mer kollektiva orienteringar. Merton berör detta, då han menar, att de som upplever falskheten i den amerikanska myten om "lika möjligheter åt alla" ofta antar "avvikarambitioner".[8] I vad mån dessa avvikarambitioner kan inriktas mot en konstruktiv "kollektiv problemlösning" skall här inte vidare diskuteras.

Hittills har berörts betydelsen av den sociala strukturen och mobiliteten hos samhället i stort för utformningen av relationer mellan olika befolkningskategorier. Man kan emellertid också utifrån detta resonemang gå in på speciella befolkningskategoriers avstånd från varandra, och betydelsen av hur stora statusdiskrepanserna dem emellan är.

Tidigare nämndes, att en efterhärmning troligen har störst möjlighet att uppstå i ett samhälle där skillnaderna mellan sociala strata är relativt små, och där den sociala mobiliteten är hög. Tillämpat på en annan nivå kan man säga, att en assimilering till livsstil och levnadssätt sker främst från det sociala stratum som står närmast en själv i den sociala hierarkin. Socialgrupp 3 skulle således söka efterlikna socialgrupp 2:s livsstil, men däremot ej i lika hög utsträckning socialgrupp 1:s. Socialgrupp 2 skulle söka efterlikna socialgrupp 1. I bostadsområden med en integrering av varandra närstående socialgrupper kan man förvänta, att de underprivilegierade i hög grad söker efterlikna de privilegierades livsstil. I bostadsområden med en integrering av varandra långt ifrån stående socialgrupper kan man snarare förvänta sig individuellt psykologiska och subgruppsorienterade lösningar. Avstånden mellan strata är alltför stora och den reella möjligheten till social mobilitet alltför liten för att en assimilering skall ske.

c) Fördelningsaspekten

Tidigare har diskuterats de sociala relationerna mellan olika befolkningsgrupper, då de varit i majoritet respektive minoritet.

---

8. Merton. R.K. Social Theory and Social Structure, kapitel IV (1957). London, 1964.

Däremot har inte närmare diskuterats i vilken utsträckning olika grad av majoritets-minoritetsförhållanden påverkat effekter av likhet/olikhet.

Det är svårt att här renodla en enskild faktors inverkan. I detta fall bör dessutom graden av majoritet/minoritet spela relativt liten roll jämfört med de andra faktorer som nämnts, speciellt i jämförelse med storleken av de sociala skillnaderna och öppenheten i samhällets stratifieringssystem. Det kan antas, att subgruppsorienteringar kräver en relativt betydande minoritet för att kunna utvecklas. I själva verket krävs kanske en majoritet eller en total homogenitet för att de underprivilegierade själva skall utbilda ledare o.s.v.

d) Graden av överlappning

Tidigare nämndes att bostadssegregation/integration kunde behandlas med avseende på olika variabler. Man kunde behandla segregation efter ras, socio-ekonomisk status, ålder o.s.v. En viktig faktor, när det gäller hur stark segregationen eller åtskillnaden mellan olika kategorier är, torde vara i vad mån det förekommer samvariation mellan olika sådana variabler. Rassegregationen i USA är exempelvis starkt kopplad till den socio-ekonomiska.

I den mån det förekommer en relativt hög grad av "overlap" mellan olika segregationsvariabler, d.v.s. då korrelationen dem emellan är svag, torde förutsättningarna för "efterhärmning" eller assimilation vara stora. Förutsättningarna för subgruppsorienteringar torde däremot finnas då det är hög korrelation mellan olika segregationsvariabler, d.v.s. då skillnaderna mellan befolkningskategorierna framträder inom en rad olika områden.

3.4 SOCIALT ICKE RANGORDNANDE SEGREGATIONSVARIABLER. RESURSASPEKTEN

Hittills har diskussionen gällt effekter av boendesegregation med avseende på socialt rangordnande segregationsvariabler. I det följande avsnittet kommer effekterna av socialt icke rangordnande segregationsvariabler att diskuteras. Som tidigare påpekats kommer en betydligt mindre del av framställningen att ägnas dessa effekter. Det är också svårare att finna exempel på

relevanta segregationsvariabler, som inte är socialt rangordnande. Tidigare nämndes ålder; en del av den följande diskussionen kommer att behandla segregation just efter denna variabel. Samtidigt är jag medveten om, att "ålder" i de flesta kulturer är en socialt rangordnande variabel, åtminstone vad beträffar extremkategorierna. Vad jag däremot vill hävda är, att "ålder" i de flesta kulturer - och åtminstone i den svenska - är mindre rangordnande än exempelvis "socialgrupp". Således torde exempelvis inte hela bostadsområden bli socialt stämplade på grund av sin åldersstruktur så som de kan bli av sin socio-ekonomiska struktur. Vissa delar av nedanstående resonemang torde dock vara tillämpliga på segregationsvariabeln "ålder".[9)]

När det gäller de socialt rangordnande segregationsvariablerna betonades i detta avsnitt den ojämlika fördelningen av resurser. När det gäller de icke socialt rangordnande kan hävdas, att det är riktigare att tala om att boendesegregationen kan leda till ett ojämnt utnyttjande av de resurser som finns i samhället.

Ett exempel på detta kan hämtas från just boendesegregation efter ålder:

Då ett modernt bostadsområde är nytt, består dess befolkning i stor utsträckning av unga barnfamiljer. Under denna period finns där således ett betydande antal små barn som motiverar krav på daghemsplatser och lekplatser. Så småningom ändrar befolkningsstrukturen karaktär; småbarnen blir skolbarn och föranleder krav på skolor, fotbollsplaner och ordnad fritidssysselsättning. Efter ytterligare någon tid har skolbarnen blivit vuxna, flyttat hemifrån och de lämnar då sina pensionerade föräldrar kvar i bostadsområdet. Ånyo andra krav kommer nu att ställas på servicen i området. Under hela den skisserade tidsutvecklingen har dock troligen åldershomogeniteten modererats nå-

9. Jag är här medveten om en viss inkonsekvens. Kanske hade en distinktion mellan "mer socialt rangordnande" respektive "mindre socialt rangordnande" variabler varit lämpligare i stället för mellan de två extremgrupperna som här gjorts. Det torde, som påpekats, vara svårt att finna variabler som inte i någon grad är socialt rangordnande. Mitt resonemang ovan får betraktas som ett idealtypsresonemang.

got. Folk flyttar från området, nya flyttar in. Dessa nyinflyttade är kanske till dels småbarnsfamiljer, och på så sätt bryts delvis den skisserade utvecklingen.

I stort sett genomgår dock befolkningen i ett modernt bostadsområde ovan nämnda faser. Denna fasindelning gör att olika servicekrav ställs vid olika tidpunkter. Troligen kan dessa krav ej uppfyllas på ett tillfredsställande sätt. Vore åldersfördelningen jämnare och stabilare, skulle uppgiften vara lättare. Visserligen kan funktionerna inom ett bostadsområde förändras; daghemmet kan bli skola, lekplatserna kan ändra karaktär. Ett visst motstånd mot förändringar finns dock alltid inbyggt i samhället; man kan inte heller bortse från att alla slags förändringar kostar pengar.

3.5 SOCIALT ICKE RANGORDNANDE SEGREGATIONSVARIABLER. RELATIONSASPEKTEN

3.5.1 Konsekvenser för relationerna inom området

Liksom i det avsnitt där relationerna mellan socialt rangordnande befolkningskategorier togs upp skall här inledningsvis en egenskapsrymd presenteras:

Figur 2. Socialt jämställda befolkningskategorier. Konsekvenser för relationerna inom området.

	Kontext med kategori A i majoritet (B i minoritet)	Heterogent bostadsområde	Kontext med kategori B i majoritet (A i minoritet)
Kategori A:s situation	I. Man träffar till största delen sina likar. a) god tillfredsställelse, god kommunikation mellan grannarna, låg konfliktgrad o.s.v. b) "koncentrationseffekter"	———	II. Man träffar till största delen människor som är olika en själv. a) "icke-relationer" b) fiendskap - konflikt c) vänskap. Utbyte av varandras resurser.
Kategori B:s situation	III = II	———	IV = II

För majoriteten - således fall I och IV - torde situationen i stort sett vara densamma som för det fall, då de bägge befolkningskategorierna var socialt rangordnade.

Det fall som här är av störst intresse är minoritetens situation, samt den situation som uppstår, då befolkningskategorierna är relativt jämstora.

Då två varandra jämställda befolkningskategorier förekommer sida vid sida i ett bostadsområde är det möjligt att en mängd olika typer av relationer kan utvecklas. I figur 2 har en indelning i tre olika fall tillämpats:

a) "icke-relationer"

De två jämställda men olika kategorierna lever helt vid sidan av och oberoende av varandra.

b) fiendskap - konflikt

De två jämställda men olika kategorierna har fientliga relationer till varandra.

Dessa två typer av relationer kommer här inte att vidare utvecklas. Det är den följande, tredje typen av relationer som är intressantast att diskutera.

c) vänskap, utbyte av varandras resurser

Tidigare har relativt ensidigt framhållits, att likhet leder till kontakt, förståelse och gemenskap, medan olikhet med stor sannolikhet medför konflikter och spänningar. Beträffande de fall, då befolkningskategorierna är olika med avseende på socialt rangordnande variabler, torde detta påstående vara rimligt. Då däremot befolkningskategorierna är olika, men icke socialt rangordnade kan man tänka sig andra typer av relationer.

För det första kommer man här in på Durkheims tankegång om att såväl likhet som olikhet kan ha positiva funktioner för relationer mellan människor.[1)]

Durkheims tanke är, att i det gamla, agrart uppbyggda samhället, byggde samhällssolidariteten på likhet, medan arbetsfördelningen i det moderna, industrialiserade samhället kräver olikhet mellan individerna. Det är just denna olikhet som skapar samhällssolidariteten.

---

1. Durkheim, E. The Division of Labor in Society (1893) New York, 1964.

Tillämpat på diskussionen om integrationens/segregationens effekter på relationer mellan individer i ett bostadsområde skulle Durkheims resonemang innebära, att olika mänskliga funktioner skulle komplettera varandra även i en så liten enhet som ett bostadsområde. Olikheten skulle verka berikande för invånarna.

Hur går då Durkheims tankegångar att kombinera med Gans och Kellers tidigare citerade hypoteser?[2] Något av förklaringen torde ligga i, att Durkheim respektive Gans och Keller betonar olika aspekter av mänskligt beteende. Durkheim betonar arbetsfunktioner som betydelsefulla, Gans och Keller betonar likhet i attityder och värderingar. Spekulativt kan man anta, att olikheter med avseende på de sistnämnda faktorerna ofta har negativ effekt på relationer mellan individer, medan däremot olikhet med avseende på instrumentella faktorer kan ha positiv effekt för relationer mellan individer. Detta senare är värt att betona, eftersom det sällan berörs i diskussioner om det sociala livet i olika typer av bostadsområden. Debatten om förortssamhällets kontaktlöshet och om granninteraktion över huvud taget har mestadels kommit att handla om emotionella relationer. Detta kan vara befogat, eftersom grannskapsgruppens funktioner i det industrialiserade samhället till stor del är av emotionell art; grannskapsgruppens instrumentella funktioner har i stor utsträckning övertagits av mer formella institutioner. Men att utifrån denna historiska utveckling dra slutsatsen, att de instrumentella funktionerna hos grannskapsgruppen helt försvunnit tycks mig felaktigt. Åtminstone uttrycks i många fall klart instrumentella behov i de intervjuer som gjorts i våra nyare förortssamhällen. Man saknar hjälp med tillfällig barnpassning, hjälp att handla mat då man är sjuk o.s.v.

Men måste nu detta instrumentella utbyte ske mellan jämlika befolkningskategorier? På det stora hela menar jag så vara fallet; i varje fall får statusskillnaderna inte vara alltför markerade om ett varaktigt utbyte av instrumentella tjänster skall fortgå. Denna inskränkning i sitt generella resonemang gjorde inte Durkheim; för honom utgjorde hela samhället ett system, där utbytet av tjänster skedde på alla nivåer. Här finns också en punkt som kan kritiseras hos Durkheim; han har i sin analys inte

2. Se avsnitt 3.3.1.1.

i tillbörlig utsträckning tagit med maktfaktorn. Arbetsbytet mellan personer med hög status och makt och personer med låg status och makt sker inte på lika villkor; faktorer som ekonomiskt och annat tvång har stor betydelse.

Hedman[3] tar upp likartade resonemang som de ovanstående. Hon menar, att det främst är tre faktorer som är betydelsefulla, då det gäller att urskilja betingelserna för grannkontakter, nämligen fysisk närhet, likartade värderingar och behov av varandras hjälp. Det är närmast de två sistnämnda faktorerna som är av betydelse i samband med boendeintegration/segregation. Också Hedman konstaterar här, att större delen av litteraturen tyder på, att en viss grad av homogenitet med avseende på värderingar, intresse och status förutsätts för att man skall kunna initiera och upprätthålla grannkontakter. Men Hedman betonar också att behovet av kontakt är viktigt, och hon skiljer här mellan ett negativt och ett positivt beroende:

> "Definitionen på ett negativt beroendeförhållande skulle vara ett beroendeförhållande där den ena parten är i underläge, d.v.s. ett beroendeförhållande som får betraktas som påtvingat. Ett positivt beroendeförhållande, d.v.s. ett självgenererande beroendeförhållande skulle då vara ett förhållande där bägge parter dels är lika beroende av varandra för att kunna genomföra den eller de uppgifter på grund av vilka de tagit eller fortsatt att upprätthålla kontakter med varandra, dels, och troligen ännu viktigare, har lika mycket att bestämma angående villkoren för 'samarbetet', både hur det skall pågå och hur det skall avslutas. Ett positivt beroende innebär med andra ord att det varken förekommer något exploateringsförhållande eller någon ojämn maktrelation."[4]

Hur skall nu dessa resonemang om beroende sättas i relation till diskussionen om likhetens/olikhetens betydelse för relationer mellan individer? Det jag velat påvisa med detta avsnitt är följande: Likhet med avseende på såväl emotionella (= attityder, värderingar, intresseinriktning) som instrumentella faktorer är troligen befrämjande för grannrelationer. Detta torde vara relativt självklart. Så har exempelvis barnfamiljer samma problem och utbytet av och behovet av tjänster är ömsesidigt och positivt i Hedmans terminologi. Den typ av faktorer där olikhet kan vara något positivt är huvudsakligen med avseende på instrumentella faktorer. Så påpekar t.ex. Tengvald[5] att dagens småbarns-

---

3. Hedman, E. a.a. sid. 10 ff.
4. Hedman, E. a.a. sid. 19. Författarens kursiveringar.
5. Tengvald, K. "Barnets situation i en starkt expansiv miljö" Att bo 4, 1972, sid. 6-10.

föräldrar, på grund av att de ofta bor långt från föräldrar och släkt och i bostadsområden med en åldersmässigt homogen befolkning (till största delen familjer i deras egen ålder), ofta saknar någon i omgivningen att vända sig till för råd angående barnen och deras uppfostran. Denna information måste i stället sökas i böcker, hos experter och samhälleliga hjälporgan. Här skulle således en olikhet med avseende på ålder och "fas i livscykeln" kunna vara något positivt ur instrumentell synvinkel.

3.5.2 Konsekvenser i ett vidare perspektiv

Resonemang kan nu föras om vilka konsekvenser i ett vidare perspektiv som kan tänkas uppkomma till följd av ett segregerat/integrerat boende med avseende på socialt icke rangordnade befolkningsgrupper. Ett sådant sammanfaller bitvis med övervägandena ovan om konsekvenserna av ett segregerat/integrerat boende med avseende på socialt rangordnade befolkningsgrupper. Man kan här - liksom i avsnitt 3.3.1.2 - ställa sig frågan om en fysisk närhet kan ge upphov till ett psykiskt och socialt närmande. Forskare som sysslar med dessa frågor betonar ofta den stora betydelse som jämbördig social status har för utvecklandet av goda kontakter; jämbördig socio-ekonomisk status anses exempelvis vara en förutsättning för att fysisk närhet skall kunna initiera sociala kontakter mellan olika etniska grupper.

Man kan troligen på goda grunder hävda, att det är betydligt större sannolikhet att en fysisk närhet leder till god social kontakt mellan socialt icke rangordnade befolkningsgrupper än mellan socialt rangordnade. Samtidigt är den förstnämnda typen av kontakt mindre intressant än den sistnämnda. Som tidigare påpekats är det de underprivilegierades situation man vill söka förbättra genom en politik som uppmuntrar till boendeintegration.

3.6 NÅGRA AVSLUTANDE KOMMENTARER

De resonemang som förts i kapitel 3 har haft karaktär av idealtypsresonemang. Det har inte i någon större utsträckning diskuterats under vilka mer preciserade förhållanden de olika resonemangen gäller. I detta avslutande avsnitt skall här ett par aspekter tas upp till närmare granskning.

3.6.1 Den geografiska storleken

En faktor som är av stor vikt är, för vilka geografiska enheter de ovan förda resonemangen gäller. I det konkreta planeringsarbetet är det naturligtvis väsentligt att behandla segregationsproblemet utifrån detta.

Det torde vara klart, att de resonemang som förts med avseende på resursaspekten har relevans för relativt stora geografiska områden. I ett fall specificerades redan tidigare för vilken geografisk enhet resonemangen gällde, nämligen då det gällde det ojämna skatteunderlaget. Här är det självfallet så, att det är hela kommuner som är de relevanta enheterna. Också när det gäller effekter av skol- och daghemssegregation är de betydelsefulla geografiska enheterna relativt självklara: de utgörs av de upptagningsområden som respektive institution har. För affärer och annan service är upptagningsområdena svårare att bestämma, men troligen är de relevanta geografiska enheterna också här tämligen stora.

Då det gäller att bestämma vilka geografiska enheter som har betydelse för relationsaspekten är problemen besvärligare. Här behövs, för det första, kunskap om inom vilka geografiska områden interaktion mellan grannar faktiskt äger rum. Är det inom trappuppgången, gården, kvarteret eller en ännu större enhet? För det andra behövs kunskap om vilken geografisk enhet som är relevant för individen då det gäller boendets mer symboliska innebörd. Hur stort skall exempelvis ett område vara för att det skall stämplas som ett lågstatus- respektive högstatusområde?

De empiriska studier som finns tyder på, att den personliga grannkontakten är begränsad till ett relativt litet geografiskt område.[6] Med "personlig grannkontakt" menas här att man känner varandra till namnet, hälsar, utbyter mindre tjänster o.s.v. Däremot finns en mer opersonlig typ av grannkontakt, där det torde vara relevant att ta en större geografisk enhet i beaktande. Exempel på denna typ av kontakt är det gemensamma utnytt-

---

6. För en genomgång av ett flertal empiriska studier som tyder på detta, se Bell, R. & Westius, S. a.a. sid. 79-81. Se även Andersson-Brolin, L. & Lindén, A. Var man känner sig hemma och vilka man kallar sina grannar, Stockholm 1974.

jandet av allmänna kommunikationsmedel, sammanträffanden i affärer och andra serviceinrättningar, den synkontakt man får med andra människor genom att endast passera igenom området.

I och med detta kommer vi in på den symboliska innebörd som bostadsområdet har för sina invånare. Denna innebörd skapas troligen till stor del av synkontakten och av den mer opersonliga kontakten med områdets människor. Dessutom inverkar troligen sådana faktorer som den fysiska utformningen, i vilken mån området är välvårdat eller vanskött, vidare förekomst av affärer, annan service, institutioner och organisationer, områdets historia o.s.v.

För såväl den symboliska innebörden som utformandet av de opersonliga grannkontakterna är det troligen relevant att ta relativt stora områden i beaktande.[7] I vissa fall, företrädesvis i nyare bostadsområden, kan det tänkas att de ungefärligen överensstämmer med en skolas eller daghems upptagningsområde. I vissa andra fall kan bostadsområdet vara så homogent med avseende på hustyper och ålder, och så väl avgränsat av trafikleder och andra barriärer, att det bildar en naturlig symbolisk enhet; ofta är också dessa enheter relativt stora.

Sammanfattningsvis vill jag framhålla följande: för de resonemang som tidigare förts om bostadssegregationens effekter med avseende på resurser är det relevant att betrakta relativt stora geografiska enheter; ofta bestäms de av olika institutioners upptagningsområden. Också med avseende på boendets symboliska betydelse är det stora geografiska enheter som kommer i fråga. Då det däremot gäller betydelse för skapandet av personliga grannkontakter är troligen betydligt mindre områden relevanta.

Vad "små" respektive "stora" geografiska enheter är mer konkret måste empiriskt bestämmas. Troligen varierar dessa storlekar för olika personlighetstyper, för sociala kategorier, under olika samhällsförhållanden. Ett försök till konkretisering av skilda geografiska enheters storlek och funktion, har gjorts av Olivegren och Östnäs.[8] Det kan här vara av intresse att citera några av deras tankegångar:

---

7. Jämför relationen mellan "hemma"-områden och "grann"-områden i Andersson-Brolin, L. & Lindén, A. a.a. sid. 105 ff.
8. Olivegren, J. & Östnäs, A. "Planering för medmänsklig miljö", Socialmedicinsk tidskrift 7-8, 1972, sid. 456-457.

"Många fysiologiska, psykologiska och sociologiska skäl men också lämpliga utbyggnadsetapper, terrängförhållanden och förvaltningsformer etc. talar för att bebyggelsen bör indelas i grupper på olika storleksnivåer. Tre sådana storleksnivåer kan här diskuteras som inte i första hand är bundna vid underlagstänkandet när det gäller skolor, butiker och andra serviceanläggningar. Inte alltid rimmar här det 'företagsekonomiska' med det mänskliga.

a. Närgrupper 10-60 hushåll
b. Kvartersgrupper 150-250 hushåll (upp till 500 personer)
c. Stadsdelsgrupper 1000-3000 hushåll (upp till 7000 personer)

a. Närgrupperna. Dessa motiveras t.ex. av att 8-12 hushållsrepresentanter i en planeringssituation kan samlas kring ett gemensamt bord och att en sådan grupp kan upprätthålla ganska god kontakt. Femton till trettio hushåll brukar motiveras som en gruppstorlek som ger lagom urval vid vänselektion bland grannar. Fyrtio till sextio hushåll brukar motiveras som en lagom hushållsgrupp kring gemensam närlekplats.

Närgrupperna torde vara lagom stora för att s.k. subkulturer kan bildas utan att 'gettofara' uppstår. Man kan inom gruppen finna stöd för sina värderingar eller beteenden vilka kanske utvecklas till en gemensam livsstil för gruppen men ändå inte särskilt isolerat från andra grupper med andra värderingar och beteenden. Detta torde vara en bättre teori än tanken på total integration, d.v.s. en fullständig blandning, sida vid sida av människor med mycket olika sociala, kulturella eller ekonomiska olikheter. En sådan blandning kan mycket väl leda till en karaktärslös och utslätad social miljö. Om variationen av livsstilar i den närmaste omgivningen är alltför stor kan man få svårt att finna sin egen. Resultatet kan bli hållningslöshet och likgiltighet. Både de uppväxande och de vuxna kan få svårigheter att i den sociala och fysiska omgivningen finna stöd eller hjälp och inspiration för sin personlighetsutveckling eller för sitt samliv, eller för att utveckla en egenart, en personlig livsstil. För de uppväxande kan det bli en kaotisk mängd roller och stilar som individen aldrig hinner växa in i. En alltför heterogen omgivning ger också större osäkerhetskänsla. Man måste i alltför hög grad möta okända situationer och ständiga överraskningar.

Sitt viktigaste ändamål torde närgrupperna dock ha i att ge lagom små barngrupper med relativt bred ålderssammansättning, skiftande rollfördelning vid lekar etc. Särskilt viktigt är detta för barnens sociala utveckling.

Närgrupperna bör inte skiljas skarpt från varandra utan överlappa varandra så att olika sociala eller praktiska gruppbildningar tämligen fritt kan uppstå och upplösas.

b. Kvartersgrupperna. Dessa bör vara lagom stora för att bilda lätt igenkännbara områden med egenvärde, egen profil sett utifrån staden som helhet. Man kan identifiera sig med denna del av staden. Man upplever en viss relativ trygghet. Man känner igen andra och är själv igenkänd. Kvartersgruppen kan också vara en lämplig enhet som invånarna själva förvaltar och ansvarar för. Gruppen ger möjlighet till gemensamma möten där många av gruppmedlemmarna kan vara med och där besluten sker i nära kontakt med varje individ, d.v.s. var och en känner sig verkligt delaktig i besluten.

Inom varje kvartersgrupp förläggas de gemensamma anläggningar som hör till gruppen. Närlekplatser, tvättstugor, förråd, p-platser, hobbyutrymmen, lokala träffpunkter, rådstuga etc. Mellan kvartersgrupperna läggs gemensamhetsanordningar som gäller flera kvartersgrupper och helst med sådant innehåll att man dagligen har anledning att besöka dem, t.ex. hållplatser, barnstugor, skolor, närbutiker, tennisplaner, större boll-

planer och andra utomhusanläggningar. Den dagliga kontakten utanför kvartersgruppen minskar risken för isolering inom gruppen.

c. Stadsdelsgrupp. Denna gruppstorlek har nämnts som en lämpligt fungerande kommundel inom vilken invånarna fortfarande har möjlighet att uppleva rimlig delaktighet i beslut."

3.6.2 Grad av homogenitet/heterogenitet

En annan faktor, som är av betydelse för det konkreta planeringsarbetet har att göra med graden av homogenitet/heterogenitet. Med avseende på resursaspekten är just gradskillnaden relativt oproblematisk (ju homogenare högstatusområde desto mer resurser; ju homogenare lågstatusområde desto mindre resurser). Med avseende på relationsaspekten bör de dock något närmare diskuteras.

De resonemang som förts i kapitel 3 har behandlat hur en kategori människor reagerar om de befinner sig i majoritet eller minoritet i ett bostadsområde. Diskussionen har således huvudsakligen kommit att behandla konsekvenserna av ett relativt segregerat boende; vi har sett till antingen majoriteten eller minoriteten i ett relativt homogent bostadsområde. Hur skall detta anknytas till resonemang om effekterna av ett heterogent boende, d.v.s. då storlekarna på de olika befolkningskategorierna är relativt jämstora?

Detta är en svår fråga. Den forskning som finns handlar till stor del om hur relationerna mellan olika befolkningskategorier ser ut; mer sällan behandlas vilken betydelse olika relationsstorlekar har. Troligen har de relativa storlekarna ringa betydelse jämfört med andra faktorer; detta antyddes i resonemangen sid. 79-85 om vilka förutsättningar som främjar "assimilering" kontra "subgruppsorientering". Här påpekades, att sådana faktorer som det sociala avståndet mellan befolkningskategorierna, olika grad av "overlap" mellan olika segregationsvariabler, samhällets tillåtna mobilitet o.s.v. hade större betydelse för hur relationerna mellan befolkningskategorierna utvecklades än enkla relativa storlekar.

Några överväganden angående de relativa storlekarnas betydelse skall emellertid här ges.

De svårigheter som en integration eller blandning av olika befolkningskategorier medför uttrycks i redovisningen av de problem som möter en minoritetsgrupp. I detta sammanhang är det av

intresse, vilka av dessa problem som förstärks respektive försvagas, då minoritetsgruppen växer och bostadsområdet således blir alltmer heterogent. För det fall då minoritetsgruppen är socialt underlägsen majoriteten har diskussionen till en del redan förts - se sid. 84-85. I detta tidigare avsnitt antogs, att en subgruppsorientering krävde en relativt stor minoritet för att kunna utvecklas. Föreligger inte tillräckligt många individer torde en individuell lösning av något slag - "individuell flyktmekanism av psykiskt eller fysiskt slag" - kunna uppstå. För sannolikheten att en "assmilering eller efterhärmning" skall uppstå antas de relativa storlekarna ha liten betydelse; här spelar troligen andra faktorer en dominerande roll.

För det fall då minoritetsgruppen befinner sig i socialt överläge betonades tidigare bostadsområdets statusaspekt. Eftersom denna troligen är starkt beroende av befolkningssammansättningen i bostadsområdet, blir betydelsen av minoritetens storlek intressant. Då de privilegierades antal växer, och bostadsområdet således blir mer heterogent, stiger områdets status. De privilegierades situation upplevs inte så spänningsfylld; man kan förvänta att såväl flyttningarna från området som mer psykiskt avståndstagande minskar i omfattning.

De konsekvenser som ett relativt homogent område har för majoritetsgruppen i området har i resonemangen ovan varit av två huvudsakliga slag. Vi har dels talat om att majoriteten i störst utsträckning träffar sina likar, och att detta dels kan ge upphov till goda kontakter och god förståelse, dels om en typ av mer generella "koncentrationseffekter". I ett relativt heterogent bostadsområde torde däremot dessa konsekvenser försvagas. Man har inte lika god kontakt med alla invånare i bostadsomrdet; de "koncentrationseffekter" som finns uttunnas.

KAPITEL 4 DEN EMPIRISKA STUDIENS UPPLÄGGNING

4.1 SYFTE MED DEN EMPIRISKA STUDIEN

De tidigare kapitlen i föreliggande arbete har huvudsakligen behandlat tre frågeställningar: Fungerar bostadsområdet överhuvud taget som kontext för sina invånare? Varierar denna betydelse för olika befolkningsgrupper? Hur fungerar kontexten?

Den empiriska studie som redovisas i de kommande fyra kapitlen syftar till att knyta an några av dessa frågeställningar till dagens svenska samhälle. Som framgått av den tidigare litteraturgenomgången finns det mycket få svenska undersökningar som söker beskriva bostadssegregationens konsekvenser. I Lindbergs tidigare nämnda studie[1] görs en sådan beskrivning; som han själv påpekar är emellertid analysen relativt grov. Huvudsyftet med hans arbete var inte heller att analysera bostadssegregationens effekter, utan snarare dess orsaker. Harald Swedner och en till honom knuten forskargrupp i Lund arbetar med en studie som har till syfte att kartlägga skolsegregationens konsekvenser. Denna studie är dock endast påbörjad och empiriska resultat väntas först om några år.

I USA finns, som tidigare påpekats, fler studier om boendesegregationens effekter. Dessa studier kan dock inte utan vidare appliceras på svenska förhållanden. Dessutom lider ett flertal av dessa studier av mer eller mindre svåra metodiska brister.

Föreliggande undersökning syftar således till att beskriva vissa effekter som ett segregerat respektive integrerat boende kan ge upphov till. Självfallet har dock en mängd inskränkningar gjorts när det gäller undersökningens omfattning.

För det första behandlas endast segregation efter socio-ekonomisk status. Valet av denna segregationsvariabel är i och för sig lätt att motivera; socio-ekonomisk boendesegregation är den typ av segregation som är mest diskuterad i politiska sammanhang, samtidigt som man saknar empiriska data om dess följder. Också andra typer av segregationsvariabler, exempelvis ålder, vore emellertid värda att undersökas; också här saknas väsentliga empiriska data.

För det andra behandlas i den empiriska studien endast segre-

1. Lindberg, G. a.a. 1967

gationens effekter på individnivå. En fokusering har dessutom gjorts mot relationsaspekten. Motiveringen till denna inriktning kan utläsas av de i kapitel 2 och 3 förda resonemangen. Ur planeringssynvinkel torde det vara relativt klart, att bostadssegregationens effekter på institutionsnivå med avseende på resursaspekten bör motarbetas; det är oftast med avseende på den individuella relationsaspekten som det råder delade meningar. Denna osäkerhet skulle motivera ytterligare forskning inom just detta område.

Dessutom gäller självfallet en mängd andra inskränkningar vad beträffar användningen av undersökningens resultat. Undersökningen är gjord endast i vissa typer av bostadsområden - bestående av fler familjshus - med vissa typer av socio-ekonomisk befolkningssammansättning och vid en speciell tidpunkt. Om man vill söka dra några mer generella slutsatser ur undersökningens resultat måste dessa inskränkningar nogsamt beaktas.

4.2 VAL AV EFFEKTVARIABLER

Den empiriska studien är således inriktad mot relationsaspekten på individnivå. Inom denna ram söker studien att besvara de tre frågor som tidigare nämnts:

- Fungerar bostadsområdet som kontext för sina invånare?
- Varierar denna betydelse för olika befolkningsgrupper?
- Hur fungerar kontexten?

Bostadsområdet som kontext har studerats genom att se till den betydelse bostadsområdets befolkningssammansättning har som värderings- och beteendeskapande referensram. I undersökningen har valts ut fyra bostadsområden med olika socio-ekonomisk sammansättning. Vid analysen har den individuella socio-ekonomiska sammansättningen konstanthållits, och vi har studerat vad samma slags individer har för värden på ett antal utvalda beroendevariabler i olika typer av bostadsområden.

De beroendevariabler som utvalts ligger inom följande områden:

I Social participation

Den teoretiska och praktiska motiveringen till att ta med "social participation" som en beroendevariabel behandlas på sid. 74 - 75. Som där också nämndes, har några studier - bl.a. Lindbergs - påvisat tydliga kontextuella effekter inom detta område.

Till området "social participation" fördes tre delfrågor, nämligen kvinnlig och manlig föreningstillhörighet samt röstningsdeltagande. Några fler variabler var ursprungligen tänkta att komma in under detta ämnesområde, bl.a. aktivt deltagande i föreningsarbete och läsning av dagstidningar. För den första variabeln blev emellertid antalet personer alltför litet för att det skulle vara meningsfullt att göra en analys. Även för den sistnämnda variabeln visade det sig svårt att göra meningsfulla kategorier med så många personer i, att mer förfinade analyser skulle bli meningsfulla.

II Områdesförankring

Ett flertal av de resonemang som fördes i kapitel 2 och 3 tar upp olika samhällsklassers förankring i olika typer av bostadsområden (se speciellt avsnitt 2.4.2 och avsnitt 3.3.1.1).

I Uppsalaundersökningen fördes följande variabler in under denna rubrik: antal familjer man känner till namnet inom området, trivsel, upplevd svårighet (lätthet) att få kontakt inom området - generellt och jämfört med andra områden - samt en faktauppgift (huruvida man trodde det var borgerlig eller socialistisk majoritet i området).

III Uppfostringsattityder och -beteenden, utbildningsattityd

En tredje typ av effektvariabler berör frågor om hur man ur olika aspekter skall bete sig mot barn. I frågeformuläret upptog denna typ av frågor en betydande plats. Huvudvikten lades vid attityder till skilda typer av barnuppfostran, utbildningsattityder o.s.v.

Valet av dessa effektvariabler motiveras av följande:

- Man bör självfallet undersöka variabler där det kan förväntas att det finns områdeseffekter. Det finns förmodligen anledning anta, att bostadsområdet i olika hög grad fungerar som "community" för olika grupper av människor. För de förvärvsarbetande har troligen bostadsområdets karaktär relativt liten betydelse; för hemmafruar och pensionärer betydligt större. Den grupp för vilken det kan antas att bostadsområdet i störst utsträckning fungerar som "community" är barnen. Deras beteende och sociala relationer är troligen tämligen offentliga. Det kan därför anses rimligt att de vuxna i ett bostadsområde i relativt hög grad påverkar varandra just när det gäller uppfostringsideologi och uppfostringspraxis. Det är ett område som är tämligen svårt att

privatisera. Herbert Gans påpekar också att just barnuppfostringsfrågor troligen är en av de faktorer som främst påverkar hur grannrelationer utformas; Gans' åsikt är här, att likhet med avseende på denna variabel är mycket väsentlig.[2)]

- Som nämnts tidigare behandlar den empiriska undersökningen socio-ekonomisk segregation. Som effektvariabler är det då naturligtvis önskvärt att studera faktorer som kan förväntas skilja sig mellan olika socio-ekonomiska grupper. Ett flertal undersökningar visar att just uppfostringsideologi, utbildningsaspirationer o.s.v. skiljer sig för olika socialgrupper.[3)]
- Barnen är en mycket viktig målgrupp att studera från en mängd aspekter. Uppväxtförhållandena anses allmänt ha stor betydelse för individens kommande livssituation och därmed förmodligen för samhällets utveckling i stort.

Ett stort antal attitydfrågor som ur olika aspekter tog upp normer angående barnuppfostran ställdes till de intervjuade. Dessutom ställdes ett antal frågor om inställning till studier eller till utbildning överhuvud taget.

Attitydfrågorna fördes samman till tre huvudområden: ett antal frågor som mätte "inställning till utbildning"[4)], ett antal frågor som mätte "tilltron till barns trafikförmåga"[5)] och ett antal frågor som mätte "barnuppfostringsattityd"[6)]. Grupperingen av de olika frågorna inom respektive område skedde till största delen med utgångspunkt från författarens bedömning av frågornas innehåll. En viss kontroll av denna bedömning gjordes med en enkel faktoranalys[7)], varvid fem items uteslöts på grund av för låg grad av endimensionalitet. Någon mer avancerad skalanalys gjordes emellertid inte, utan enkla additiva index bildades för varje attitydområde: ett utbildningsindex[8)], ett trafikindex[9)] och ett barn-

---

2. Gans, H. a.a. 1961 a
3. Se exempelvis Leissner-Andersson, I. Om hemmiljöns betydelse för barns intellektuella och sociala utveckling i förskoleåldern, Göteborg 1968, stencil. Husén, L. Elever-Lärare-Föräldrar, Stockholm 1959
4. Items 70, 71, 72, 74
5. Items 39, 46, 47, 50, 55
6. Items 41-45, 48, 52, 53
7. Här används en enkel typ av faktoranalys (typ PA1; antalet faktorer begränsade till 3, se vidare beskrivning i Nie, N.H., Bent D.H. and Hull, C.H.: Statistical Package for the Social Sciences SPSS, New York 1970, kap. 17)
8. Kan i princip variera mellan 4 och 20
9. Kan i princip variera mellan 8 och 40

uppfostringsindex[10]. För de tre indexen gjordes sedan i bearbetningen en dikotomisering enligt medianprincipen.

Attitydfrågornas utformning kan kritiseras. Man kan bl.a. hävda, att frågorna om barnuppfostran och utbildningsattityder inte utsäger särskilt mycket om det reella beteendet. Mot denna typ av kritik kan dock framhållas att det i detta sammanhang är relativt onödigt att fördjupa sig i hur starka korrelationerna mellan utsagd attityd och reellt beteende är. De utsagda attityderna får här mer ses som uttryck för ett speciellt normsystem, eller snarare för individens uppfattning av ett normsystem, och undersökningens syfte är bl.a. att kartlägga huruvida detta normsystem kan sprida sig inom ett bostadsområde. Det verkliga beteendet blir här mindre intressant.

Dock ställdes också några enkla frågor om uppfostringsbeteenden av följande typ: "När började Ni låta Ert/Edra barn vara ute och leka kortare stunder på egen hand?" "Hur gammalt var Ert barn när hon/han fick sin första tvåhjuling?"

Dessa frågor torde i högre utsträckning än de föregående attitydfrågorna mäta det reella beteendet, dels därför att de är konkreta och dels därför att det troligen inte finns en så utbredd norm om hur man bör svara på frågor av denna typ. Emellertid är det också här av mindre intresse att diskutera huruvida det vi mäter är ett reellt beteende eller en utsagd attityd som kanske ej korrelerar så starkt med beteendet. Undersökningens syfte är att studera i vilken utsträckning attityder, normer eller beteenden kan spridas inom ett bostadsområde; att särskilja de olika indikatorerna från varandra är däremot mindre intressant.

IV Subjektiv socialgruppsplacering

I kapitel 3 berördes i några sammanhang den betydelse som en segregation/integration kunde ha för den egna identifikationen. En variabel som är intressant i relation till detta är den subjektiva socialgruppsplaceringen. En fråga i intervjuformuläret tog upp detta[1]; individerna fick ange vilken socialgrupp de ansåg sig tillhöra. Svaret på denna fråga sattes sedan i relation till Statistiska Centralbyråns klassificering av yrken i olika socialgrupper[2].

---

10. Kan i princip variera mellan 8 och 40
1. Se fråga 37, bilaga I
2. Se bilaga IV

4.3 VAL AV UNDERSÖKNINGSENHETER

Valet av undersökningsenheter gjordes i två steg. I det första steget utvaldes bostadsområden; i det andra steget utvaldes individer inom dessa bostadsområden.

4.3.1 Val av bostadsområden

Syftet med den empiriska studien var således att undersöka i vad mån ett bostadsområdes socio-ekonomiska sammansättning har betydelse som referensram för dess invånare.

Vid valet av bostadsområden var det väsentligt att konstanthålla så många tänkbara störande faktorer som möjligt. Sålunda eftersträvades att få bostadsområden som var så lika varandra som möjligt i fråga om fysisk struktur, service och institutionella förhållanden samt i fråga om befolkningens sammansättning med avseende på andra faktorer än socio-ekonomisk status.

Efter diverse förarbeten grundade på lokalkännedom, diskussion med sociala myndigheter och uppgifter om vissa statistiska data från folk- och bostadsräkningen utvaldes fyra bostadsområden i Uppsala.[3] Dessa bostadsområden består av flerfamiljshus i 2, 3, 4 och 5 våningar; de lägre hustyperna är vanligast. Fördelningen av hustyper varierar något mellan de olika områdena, men i stort är husen byggda på likadant sätt. Bostadsområdena är ungefärligen av samma ålder, och avståndet till Uppsala centrum relativt likartat. Vad beträffar affärs- och annan service förekommer skillnader, men i stort sett kan sägas att bostadsområdena är så lika man rimligtvis kan kräva med avseende på fysisk struktur och förekomst av institutioner o.dyl. Befolkningens sammansättning med avseende på ålder, civilstånd och barnantal är också jämförbara.[4] Däremot förekommer tydliga skillnader med avseende på socio-ekonomisk status.[4]

Dessa skillnader i socio-ekonomisk status kan troligen till stor del härledas från,att i två av bostadsområdena utgörs huvudparten av lägenheterna av insatslägenheter, medan det i de två andra områdena finns enbart hyreslägenheter. Insatslägenheterna bebos i högre utsträckning av människor med bättre ekonomi, hyreslägenheterna i större utsträckning av människor med sämre ekonomi. Dessutom förekommer vissa skillnader i lägenhetsstorlekar

---

3. Vilka bostadsområden som utvaldes redovisas i bilaga III
4. Se tabellerna 7, 8 och 9

(se tab. 6).I vad mån andra förklaringar till segregationen finns, t.ex. sådana som brukar anföras till den socio-kulturella skolan (se avsnitt 1.3.2) skall här inte vidare diskuteras.

Framförallt är den nämnda skillnaden i upplåtelseform mellan bostadsområdena betydelsefull och problematisk. Den innebär nämligen att det är något mer än befolkningens socio-ekonomiska sammansättning som varierar mellan områdena. För många av beroendevariablerna, exempelvis de som samlats under beteckningen "områdesförankring" kan skillnad i upplåtelseformen tänkas vara betydelsefull.

Samtidigt är det så gott som omöjligt att finna bostadsområden som är identiskt lika varandra i alla avseenden med undantag av befolkningens socio-ekonomiska sammansättning. Det finns ett mycket starkt samband mellan den inkomst man har och de utgifter som läggs ut på bostaden. Dessutom är upplåtelseformen starkt inkomst- och socialgruppsbunden. Vid tolkningen av de områdesskillnader som senare tabeller uppvisar diskuteras eventuella effekter av skillnaderna i upplåtelseform mer specifikt.

Ytterligare en skillnad mellan områdena, men av mindre betydelse skall här nämnas: det föreligger vissa smärre skillnader med avseende på närhet till trafiken. I tre av områdena finns små trafikerade gator inom områdena. I det fjärde området skall i princip endast nyttotrafik vara tillåten, men här förekommer även annan trafik. För flertalet av effektvariablerna har troligen denna skillnad ingen betydelse, med ett undantag: för de frågor som mäter tilltron till barns trafikförmåga och ett par andra frågor om tillsynen av barnen. I samband med dessa frågor diskuteras detta problem närmare.

4.3.2 Val av individer

Eftersom en stor del av effektvariablerna berörde frågor om barnuppfostran och beteende gentemot barn var endast vissa invånare i bostadsområdena intressanta att ta med i undersökningen. Undersökningsenheten definierades som mödrar till barn i åldern 3 - 7 år. Det bedömdes vara rimligt att det var mödrarna som i högst grad påverkades av de normer angående barnens behandling som eventuellt fanns i de olika bostadsområdena. Begränsningen av barnens ålder var nödvändig för att kunna ställa samma frågor till de intervjuade. - Beträffande de effektvariabler som har att göra

med social och politisk participation, klassmedvetande o.dyl. kan det diskuteras huruvida valet av undersökningsenhet var speciellt lämpligt. Dessa variabler betraktades emellertid vid undersökningens planläggning som mindre betydelsefulla, varför mindre hänsyn togs till detta.

Ytterligare en inskränkning gjordes. Som påpekades på sid. 26 är det av intresse att känna till individernas tidigare bostadshistoria, då man vill söka särskilja de kontextuella och individuella effekterna. Det är självklart, att det inte endast är individernas nuvarande typ av bosättning som är viktig för hur deras attityder och beteenden utformats, utan också karaktären på de bostadsområden de tidigare bott i. En svårighet då man skall söka karakterisera individernas tidigare bosättning är, att den ofta är mycket geografiskt spridd. För en forskare är det en så gott som omöjlig uppgift att söka kategorisera så spridda bosättningar med avseende på socio-ekonomisk status. I undersökningen begränsades därför undersökningsgruppens geografiska spridning med avseende på tidigare bosättning. Endast sådana individer som bott sju år eller längre tid i Uppsala togs med i urvalet. Härmed gavs en rimlig möjlighet till kontroll av i hurudana områdestyper de intervjuade personerna tidigare bott. Samtidigt kan denna inskränkning i urvalet minska undersökningsgruppens representativitet och den kan ge upphov till komplicerade urvalseffekter. Emellertid bedömdes risken för en eventuell snedvridning vara relativt liten; fördelen med att kunna jämföra individernas tidigare bosättning är i detta sammanhang av så betydande vikt, att den uppvägde denna eventuella risk. - Vid dataanalysen gjordes en jämförelse mellan dem som bott längre respektive kortare tid i Uppsala; inga betydande trender kunde då upptäckas. Detta kan, med vissa reservationer, tas som stöd för att urvalsförfarandet inte ger upphov till några enkla snedvridande effekter. - Det bör också påpekas, att syftet med undersökningen inte är deskriptivt utan analytiskt; det är detta syfte som motiverar den hårda selektion av undersökningsenheter som skett. Den hårda selektionen gjorde att antalet individer som var relevanta för intervju begränsades; en totalundersökning kunde genomföras i de utvalda bostadsområdena.

4.4 DATAINSAMLINGSMETOD

Som datainsamlingsmetod användes en relativt strukturerad intervju(se bilaga I).

4.5 PROBLEM VID TVÄRSNITTSUNDERSÖKNINGAR

Den empiriska studien är en tvärsnittsundersökning. Problemet med att använda tvärsnittsdata vid den problemställning som denna studie vill belysa, diskuterades relativt ingående i kapitel 2. Tvärsnittsdata kan inte annat än approximativt särskilja selektionseffekter från effekter av områdespåverkan.

Två andra, mer generella problem med tvärsnittsdata bör emellertid också tas upp.

Vid tvärsnittsundersökningar görs datainsamlingen vid en enda tidpunkt. Ofta har man inte någon uppgift på hur representativ den utvalda tidpunkten är. Det är lätt att betrakta de resultat man då får fram som mer generellt giltiga än vad data borde ge anledning till. Ofta negligeras detta problem, och implicit har man i många undersökningar antagit, att de data man fått fram vid en speciell tidpunkt är representativa för en längre tidsperiod.

Här berörs ett ytterligare problem med tvärsnittsdata. Det är lätt att dessa ger en statisk verklighetsbild. Den dynamiska utvecklingen och förändringen kan svårligen mätas med en enkel tvärsnittsundersökning. Möjligheten att ställa retrospektiva frågor finns, men stöter på metodiska svårigheter.

Eftersom den genomförda empiriska studien är en enkel tvärsnittsundersökning återfinns dessa bägge problem här. Det är min förhoppning, att jag genom detta inledande påpekande om problemens förekomst och art kan göra läsaren mer aktsam vid tolkandet och generaliseringar av undersökningens resultat.

4.6 BORTFALLET

Bortfallet vid undersökningen var 86 personer. Av dessa hade 7 personer flyttat från Uppsala och räknades som naturligt bortfall. Det egentliga bortfallet är således 79 personer eller 12,3 procent. Detta är en relativt hög siffra och ger således en viss osäkerhet åt de givna resultaten. Emellertid är bortfallet inte

extremt stort för den typ av undersökning som här utförts.

Orsakerna till det egentliga bortfallet fördelar sig enligt följande:

Tabell 1 Orsaker till bortfall

Orsak till bortfall	Antal
Ej hemma	14
Okända	5
På sjukhus	1
Vägrar	59
Summa	79

En viss uppfattning om bortfallets beskaffenhet kan erhållas vid jämförelse av några enklare demografiska data i bortfall och svarandegrupp.

Vi ser först till fördelningen i de olika bostadsområdena:

Tabell 2 Jämförelse mellan bortfall och svarandegrupp med avseende på fördelning i olika bostadsområden

	Bortfall		Svarandegrupp	
	%	(abs.tal)	%	(abs.tal)
Område 1	20,3	(16)	16,2	(91)
Område 2	36,7	(29)	31,7	(179)
Område 3	22,8	(18)	22,8	(128)
Område 4	20,3	(16)	29,2	(164)
Summa	100,0	(79)	100,0	(562)
Bastal	79		562	

Vi jämför sedan åldersfördelningen hos bortfallet och svarandegruppen:

Tabell 3 Åldersfördelning i bortfall och svarandegrupp

	Bortfall %	Bortfall (abs.tal)	Svarandegrupp %	Svarandegrupp (abs.tal)
Födda före år 1930	6,3	(5)	4,4	(25)
Födda 1931 - 1935	10,1	(8)	9,4	(53)
Födda 1936 - 1940	21,5	(17)	24,6	(138)
Födda 1941 - 1945	46,8	(37)	45,0	(253)
Födda 1946 - 1950	15,2	(12)	15,3	(86)
Födda efter år 1950	0,0	(0)	1,2	(7)
Summa	100,0		100,0	
Bastal	79		562	

Vi jämför slutligen socialgruppsfördelningen hos bortfallet och svarandegruppen. En uppskattning av bortfallets fördelning på socialgrupper kunde göras med hjälp av de yrkesuppgifter som finns i kyrkoförsamlingarnas register. I 7 fall fanns ingen möjlighet att få sådan uppgift. För de övriga i bortfallet var socialgruppsfördelningen enligt nedanstående tabell:

Tabell 4 Socialgruppsfördelning i bortfall och svarandegrupp

	Bortfall %	Bortfall (abs.tal)	Svarandegrupp %	Svarandegrupp (abs.tal)
Socialgrupp I	8,3	(6)	16,2	(91)
Socialgrupp II	31,9	(23)	33,1	(186)
Socialgrupp III	59,7	(43)	50,7	(285)
Summa	100,0		100,0	
Bastal	72		562	

Jämförelsen mellan bortfall och svarandegrupp ger stöd för att de intervjuade i viss utsträckning är överrepresenterade av de högre socialgrupperna och också av boende i medelklassområden. Däremot uppvisar jämförelsen inte några åldersmässiga skillnader.

KAPITEL 5 BESKRIVNING AV DE UTVALDA BOSTADSOMRÅDENA

De fyra bostadsområdena som studerades i undersökningen hade, som påpekats, utvalts på ett medvetet sätt. Vid valet hade försök gjorts att konstanthålla samtliga variabler utom befolkningens socio-ekonomiska status. Här eftersträvades i stället så stor spridning som möjligt.

5.1 BESKRIVNING AV OMRÅDENAS FYSISKA UTFORMNING

Som tidigare påpekats utvaldes bostadsområden som endast bestod av flerfamiljshus. Husen var byggda i 2, 3, 4 och 5 våningar, varav de lägre hustyperna var vanligare. Antal lägenheter i de fyra områdena fördelar sig på följande sätt:[1)]

Tabell 5 Antal lägenheter i de fyra områdena [a]

	Område 1	Område 2	Område 3	Område 4
Antal lägenheter	881	1206	1036	954

a Källa: Folk- och bostadsräkningen 1970

De fyra bostadsområdena är samtliga byggda på 1960-talet. Mer specificerat färdigställdes lägenheter inom område 1 mellan åren 1961 - 65, inom område 2 och 4 åren 1966 - 70 och inom område 3 1961 - 65 (828 lägenheter) och 1966 - 70 (208 lägenheter).

1. De statistiska uppgifterna för område 1 är genomgående något osäkrare än för de övriga områdena, eftersom område 1 ej helt överensstämmer med den indelning som används i den officiella statistiken.

Mellan de olika områdena förekommer vissa skillnader med avseende på lägenhetsstorlekar:

Tabell 6 Lägenhetsstorlekar i de fyra områdena [a]

Lägenhetsstorlek	Område 1	Område 2	Område 3	Område 4
1 rum el. 1 kök	-	1	-	-
1 rum m. kokvrå	16	14	2	31
2 el. flera rum	-	-	-	1
2 el. flera rum + kokvrå	2	119	4	5
1 rum och kök	63	6	37	33
2 rum och kök	333	283	194	185
3 rum och kök	372	585	533	324
4 rum och kök	94	175	255	165
5 rum och kök	-	24	7	184
6 el. fler rum och kök	1	-	4	26
Antal lägenheter	881	1207	1036	954
Medelantal rum/lägenhet	3,5	3,7	4,0	4,3

[a] Källa: Folk- och bostadsräkningen 1970

I område 3 och 4 är lägenheterna i genomsnitt större än i område 1 och 2.

Område 1 och 2 består enbart av hyreslägenheter (allmänyttigt bostadsföretag). I område 3 finns 892 insatslägenheter och 144 hyreslägenheter (allmännyttigt bostadsföretag). I område 4 utgörs samtliga lägenheter av insatslägenheter.

Som framkommit av de ovan redovisade siffrorna förekommer vissa skillnader i lägenhetssammansättning mellan de fyra områdena. Flertalet av dessa skillnader bedöms vara av mindre betydelse för de frågeställningar undersökningen betonar. Vissa skillnader mellan olika bostadsområden med avseende på den fysiska utformningen går knappast att helt eliminera. Den intuitiva uppfattningen hos mig själv och hos ett flertal av de personer som arbetat med undersökningen - exempelvis intervjuarna - är att de utvalda områdena "ser rätt lika ut". - "En av mina intervjupersoner hade flyttat från område 2 till område 4, och hon kunde inte nog uttala sig om vad mycket bättre det blivit. Det tycker jag var konstigt, för

inte såg jag någon större skillnad mellan områdena" (uttalande av en intervjuare).

Med avseende på en faktor är däremot skillnaderna mellan områdena värd uppmärksamhet, nämligen med avseende på upplåtelseformen. Detta diskuterades emellertid rätt ingående i avsnitt 4.3.1, varför det ej närmare tas upp här.

5.2 BESKRIVNING AV OMRÅDENAS DEMOGRAFISKA OCH SOCIO-EKONOMISKA STRUKTUR

Data från DEMOPAK och INKOPAK år 1972 ger oss vissa upplysningar om befolkningsstrukturen i de utvalda områdena. [2] Här kommer att redovisas åldersfördelningen, civilståndsfördelningen samt medel- och medianinkomsterna för områdena.

De fyra områdenas åldersstruktur har följande utseende:

Tabell 7 Befolkningens åldersfördelning i de fyra områdena

Ålders-kategorier[a]	Område 1 %	Område 2 %	Område 3 %	Område 4 %	Uppsala tätort %
0 - 4 år	9,6	13,4	11,5	15,5	8,0
5 - 9 år	11,5	12,8	10,9	9,2	6,8
10 - 19 år	15,9	14,0	11,2	9,4	11,3
20 - 39 år	35,2	39,3	43,4	49,2	35,3
40 - 59 år	18,9	13,3	16,7	12,6	21,0
60 år -	8,9	7,2	6,2	4,1	17,6
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	2447	3661	2993	2776	101391

a Det bör observeras att ålderskategorierna är olika stora

2. De här redovisade data avser befolkningen boende i de utvalda områdena registreringsvecka 03 år 1972.
De inkomstuppgifter som erhållits avser 1971 års inkomster.

Som framgår är åldersfördelningen relativt likartad för de olika områdena. Jämfört med åldersfördelningen för Uppsala tätort föreligger en överrepresentation av de två yngsta ålderskategorierna och kategorin "20 - 39 år" samt en underrepresentation av de två äldsta ålderskategorierna.

De fyra områdenas civilståndsfördelning har följande utseende:

Tabell 8 Civilståndsfördelningen för befolkningen över 19 år i de fyra områdena

Civilstånd	Område 1 %	Område 2 %	Område 3 %	Område 4 %	Uppsala tätort %
Gifta	62,9	68,4	69,7	67,5	60,8
Ogifta	21,2	21,1	22,6	25,9	26,3
Skilda, änkor/änkl.	15,9	10,5	7,7	6,6	12,9
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	1542	2190	1986	1830	74901

Med avseende på civilståndsfördelningen föreligger vissa skillnader mellan områdena. Område 1 och 2 har fler inom kategorin skilda, änkor/änklingar än område 3 och 4. Eftersom dessa kategorier troligen har relativt låga inkomster, kan dessa skillnader sättas i relation till de skillnader med avseende på inkomst mellan de fyra områdena som redovisas i nedanstående tabell. - Jämfört med civilståndsfördelningen för Uppsala tätort föreligger en något större andel gifta och en något mindre andel ogifta över 19 år.

Vad avser inkomstfördelning inom områdena gäller följande:

Tabell 9 Medel- och medianinkomst per inkomsttagare med beskattningsbar inkomst i de fyra områdena

	Område 1	Område 2	Område 3	Område 4	Uppsala tätort
Medelinkomst	21,0	20,9	24,2	25,2	24,2
Medianinkomst	20,6	19,6	23,5	24,1	21,0
Bastal	1341	1957	1795	1669	66196

Som framgår föreligger skillnader i såväl medel- som medianinkomst i de fyra områdena. Skillnaderna kan tyckas relativt små med tanke på att bostadsområdena speciellt valts ut för att erhålla variation med avseende på socio-ekonomisk status. Här måste dock framhållas tre saker: För det första begränsades urvalet till att gälla områden med flerfamiljshus, vilket starkt begränsar den möjliga variationen uppåt på inkomstskalan. De familjer som har mycket höga inkomster återfinns troligen i villaområden. För det andra har vi i samtliga bostadsområden en relativt ung befolkning vilket också innebär att andelen höginkomsttagare ej är så stor; det är först i medelåldern som de flesta individer får de största inkomsterna. För det tredje utgör äldre och ensamstående en relativt sett ringa andel av befolkningen i de utvalda områdena, vilket innebär att de allra lägsta inkomstgruppernas andel i materialet är litet och således begränsar inkomstvariationen nedåt.

5.3 BESKRIVNING AV UNDERSÖKNINGSGRUPPENS DEMOGRAFISKA OCH SOCIO-EKONOMISKA STRUKTUR

Statistiska data gav ledtrådar till vilka områden som kunde tänkas uppfylla fordringarna på homogenitet med avseende på fysisk utformning och befolkningens demografiska sammansättning och heterogenitet med avseende på befolkningens socio-ekonomiska sammansättning. Från dessa områden utvaldes en speciell kategori för undersökning, nämligen mödrar till barn i åldern 3 - 7 år (se avsnitt 4.3.2).

I vad mån uppfyllde nu vår undersökningsgrupp kravet på homogenitet med avseende på demografiska och heterogenitet med avseende på socio-ekonomiska faktorer?
Med vissa reservationer uppfylldes målsättningen. Om vi ser till sådana faktorer som "ålder" och "antal hemmaboende barn" är fördelningarna relativt likartade i de skilda bostadsområdena även om variationer finns.

Tabell 10 Åldersfördelning för undersökningsgruppen i de fyra områdena

Födelseår	Område 1 %	Område 2 %	Område 3 %	Område 4 %
- 1935	14,3	12,3	17,9	12,2
1936 - 40	24,2	21,8	22,7	29,3
1941 - 45	45,1	43,0	46,9	45,7
1946 -	16,5	22,9	12,5	12,8
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	91	179	128	164
Uppgift saknas: 0				
Medelåldern	31,5	30,8	31,8	31,8

Som framgår finns vissa variationer i åldersfördelningen mellan bostadsområdena. Framförallt avviker område 2, där medelåldern är något lägre än för de övriga områdena.

Tabell 11 Antal hemmaboende barn hos undersökningsgruppen i de fyra områdena

Antal hemmaboende barn	Område 1 %	Område 2 %	Område 3 %	Område 4 %
1	19,8	16,2	21,1	20,7
2	51,6	49,7	60,9	61,0
3	24,2	24,0	12,5	15,2
4 eller fler	4,4	10,0	5,5	3,0
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	91	179	128	164
Uppgift saknas: 0				
Medelantal barn/ hushåll	2,1	2,3	2,0	2,0

Medelantalet barn är något högre för område 2 än för de övriga områdena.

En annan variabel som är av intresse är hur lång tid man bott i respektive område. Som nämndes tidigare fanns en viss skillnad mellan områdena med avseende på när de byggdes; det var tyvärr omöjligt att helt konstanthålla denna faktor. Detta torde också avspeglas i boendetidens längd för de olika områdena:

Tabell 12 Boendetidens längd för undersökningsgruppen i de fyra områdena

Flyttat till området	Område 1 %	Område 2 %	Område 3 %	Område 4 %
Före år 1964	16,5	0,0	14,1	0,0
1965	26,4	1,1	18,8	0,6
1966	2,2	7,8	18,0	18,9
1967	7,7	30,2	6,3	47,0
1968	12,1	30,2	6,3	8,5
1969	12,1	10,6	10,9	5,5
1970	12,1	6,7	15,6	7,9
1971	7,7	8,9	7,0	9,1
1972	3,3	4,5	3,1	2,4
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	91	179	128	164
Medelantal år man bott i området	4,8	3,8	4,8	4,3

Tabellen utvisar vissa skillnader i boendetidens längd för de olika områdena. I område 1 och 3 ligger den stora inflyttningen kring åren 1964 - 66; i område 2 och 4 kring åren 1966 - 68. Medelantalet år man bott i områdena varierar mellan 3,8 till 4,8. Denna variation får anses relativt måttlig. En närmare analys av boendetidens längd och dess betydelse ges i kapitel 6 och speciellt i kapitel 8.

Hur uppnåddes då målsättningen att den socio-ekonomiska fördelningen skulle vara så varierad som möjligt mellan de skilda bostadsområdena? Här måste hänsyn tas till att de utvalda bostadsområdena begränsades till områden med flerfamiljshus. Som tidigare påpekats minskar detta förmodligen variationen med avseende på socio-ekonomisk status betydligt jämfört med om även villaområden

tagits med i undersökningen.

Variabeln "socio-ekonomisk status" är en av de grundläggande variablerna i den empiriska undersökningen; i intervjun ställdes därför en mängd frågor som mätte denna variabel. I följande tabeller redovisas tre av de viktigaste, nämligen socialgrupp, utbildning och inkomst. Innan vi ser närmare till socialgruppsfördelningen i de skilda områdena är det emellertid nödvändigt att något diskutera begreppet socialgrupp.

I undersökningen har använts den socialgruppsindelning som fram till och med år 1952 användes i den officiella statistiken med de smärre förändringar som tillämpades i Levnadsnivåundersökningen.[3] Denna socialgruppsindelning har utsatts för olika slag av kritik; den anses bl.a. vara starkt föråldrad. Ett flertal moderna yrken finns ej med och måste på intuitiv grund inplaceras av kodaren. Ett annat slag av kritik mot socialgruppsindelningen går ut på att den är ett alltför oprecist mått att använda i vetenskapliga sammanhang. Socialgruppsindelningen är ett slags additivt index med de tre faktorerna utbildning, inkomst och typ av arbete (egen företagare - manschettarbete - manuellt arbete) som huvudsakliga grundvariabler. Hur dessa variabler kombinerats och vilken vikt som lagts vid dem är ej utrett; socialgruppsindelningen skapades, såvitt man vet, på helt intuitiva grunder. Ytterligare en typ av kritik mot socialgruppsbegreppet framförs av Hedman. Hon påpekar att, "socialgruppsmåttet uppenbarligen är ett mått varmed man kan särskilja olika samhällsgrupper med avseende på framför allt fördelningen av samhällets goda. Däremot har socialgruppsmåttet i sig knappast någon knytning till pågående samhällsprocesser. Det sätt varpå socialgruppsmåttet kopplar individen eller hushållet till pågående samhällsprocesser är endast indirekt, nämligen via de levnadssituationer dessa processer givit upphov till. Vill man få en uppfattning om vad som är bestämmande för denna rangordning ger socialgruppsbegreppet ingen ledning".[4] Hedman menar således att socialgruppsbegreppet endast är beskrivande; hon efterlyser ett analyserande begrepp för social rangordning.

---

3. Johansson, S: Om levnadsnivåundersökningen, Stockholm 1970, s. 84-91. Den viktigaste förändringen är, att gruppen "affärsbiträden m.fl." förts till socialgrupp 3 i stället för som i den tidigare indelningen till socialgrupp 2.
4. Hedman, E: Boende och samhällsförändring, Umeå 1974, s. 21

Försvaret för att använda socialgruppsindelningen går i stort ut på följande punkter:

- Den svenska socialgruppsindelningen grundar sig på yrkestillhörighet, vilken är relativt lätt att få tillgång till i mantalslängder o.dyl.
- Socialgruppsindelningen ger jämförbarhet med officiell statistik före år 1952, samt med andra undersökningar, exempelvis levnadsnivåundersökningen.
- På ett par punkter kan man hävda att man med socialgruppsindelningen får fram något mer än vid en enkel klassificering av individer efter inkomst eller utbildning. För det första är socialgrupp ett klassindelningsindex som samtidigt tar hänsyn till olika socio-ekonomiska variabler. Ett lågt värde på en variabel kan kompenseras av ett högt värde på en annan variabel, vilket i många fall är fördelaktigt. - Som tidigare nämndes grundar sig socialgruppsindelningen på en intuitiv sammanvägning av de tre faktorerna utbildning, inkomst och typ av arbete. Just den sistnämnda faktorn kan för vissa syften vara betydelsefull att ha med i en socio-ekonomisk rangordning. Olika typer av arbeten ger olika typer av kunskap som är olika värdefull att ha i ett industrialiserat och urbaniserat samhälle. Kontoristen har lägre lön och utbildning än en yrkesutbildad arbetare, men kontoristens manschettyrke ger henne vana vid papper och siffror som kan ha betydelse exempelvis för förmågan att klara "pappersexcercisen" i det moderna samhället. Vilken betydelse kan detta i sin tur ha för exempelvis utvecklandet av sådana "politiska resurser" som nämns i låginkomstutredningen? "Förmåga att uttrycka sig i tal och skrift är viktiga för att inte säga oundgängliga resurser, inte bara när det gäller att få fram synpunkter i vad vi i vardagsspråket kallar "politiska" sammanhang, utan också i en vidare betydelse av ordet, när det t.ex. gäller att kommuniccra med myndigheter av olika slag och få sina rättigheter tillvaratagna"[5].
- Det har påvisats att flertalet klassindelningsindex är i stort sett utbytbara, d.v.s. vilket index man än använder får man i stort sett samma resultat då man sätter dem i relation till andra välståndsvariabler och en mängd undersökta attityd- och beteendevariabler.[6] Även ett så grovt mått som socialgruppsindel-

5. Johansson, S. a.a. sid. 36
6. Se exempelvis Kahl,J.A. & Davis, J.A. "A Comparison of Indexes of Socio-economic Status", American Sociological Review, 20, 1955 pp 317 - 25 eller Barber, B. Social Stratification, New York 1957 p 183

ningen skulle således ge en relativt god karakteristik av det svenska samhällets socio-ekonomiska hierarki.
Alla dessa faktorer har medverkat till att jag som indikator på "socio-ekonomisk status" valt att använda den gängse socialgruppsindelningen. Samtidigt är jag starkt medveten om dess brister. En sådan, som har speciell relevans för denna undersökning är att socialgruppsindelningen är grov - man använder sig ju endast av tre kategorier: socialgrupp 1, 2 och 3. Att individer uppdelade efter social status skulle fördela sig i tre diskreta grupper är inte särskilt realistiskt att tänka sig; det är troligen så, att den underliggande variabeln egentligen är kontinuerlig.

Det bör dock påpekas,att faktorn "socialgrupp" som indikator på "socio-ekonomisk status" i denna undersökning kompletteras med andra faktorer, såsom utbildning och inkomst. Socialgruppstillhörigheten kommer i fortsättningen emellertid att bli den faktor som företrädesvis används.

Tabell 13 Socialgruppsfördelningen för undersökningsgruppen i de fyra områdena

	Område 1 %	Område 2 %	Område 3 %	Område 4 %
Socialgrupp 1	6,6	11,2	7,8	33 5
Socialgrupp 2	28,6	29,6	42,2	32,3
Socialgrupp 3	64.8	59,2	50,0	34,1
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	91	179	128	164

Uppgift saknas: 0

Som framgår föreligger en tydlig skillnad med avseende på befolkningens socialgruppssammansättning. De fyra bostadsområdena bildar en rangordning med avseende på socio-ekonomisk status. Lägsta rang har område 1 med 64.8 procent av invånarna klassificerade som socialgrupp 3, högsta rang har område 4 med en relativt jämn fördelning på de tre socialgrupperna. Område 2 och 3 ligger däremellan; område 3 har en högre socio-ekonomisk rang totalt sett, men det kan påpekas att spridningen är större

inom område 2. Där finns till och med en högre andel tillhörande socialgrupp 1 än i område 3. Detta senare kan betraktas som ett typiskt "medelklassområde"; det har relativt sett en mycket hög andel socialgrupp 2.

Vi ser sedan till tre andra variabler, som alla är kriterier på socio-ekonomisk status, nämligen kvinnans utbildning, mannens utbildning[7] och familjens inkomst[8].

Tabell 14 Kvinnans utbildning hos undersökningsgruppen i de fyra områdena

Kvinnans skolutbildning	Område 1 %	Område 2 %	Område 3 %	Område 4 %
Folkskola,grundskola	64,4	66,5	64,3	49,2
Realexamen och motsv.	28,9	26,3	30,2	33,1
Studentexamen och högre	6,7	7,3	5,6	23,9
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	91	179	126	163

Uppgift saknas: 3

Tabell 15 Mannens utbildning hos undersökningsgruppen i de fyra områdena

Mannens skolutbildning	Område 1 %	Område 2 %	Område 3 %	Område 4 %
Folkskola,grundskola	86,1	69,9	60,3	40,8
Realexamen och motsv.	9,7	15,1	25,9	21,1
Studentexamen och högre	4,2	15,1	13,8	38,1
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	72	146	116	152
Vet ej	0	0	0	1

Uppgift saknas: 3

7. Utbildning mättes med fråga 62 och 66; se bilaga I
8. Med inkomst menas familjens sammanlagda bruttoinkomst; se bilaga I fråga 69

Tabell 16 Inkomstfördelning[a] för undersökningsgruppen i de fyra områdena

Familjens inkomst	Område 1 %	Område 2 %	Område 3 %	Område 4 %
- 24.999 kr	16,9	25,4	11,4	8,0
25.000 - 44.999 kr	61,8	52,0	60,2	51,2
45.000 - kr	21,3	22,5	28,5	40,7
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	89	173	123	162
Vet ej	0	2	2	2
Uppgift saknas: 9				

a Inkomst = familjens sammanlagda bruttoinkomst

Också med avseende på dessa variabler föreligger en tydlig rangordning mellan de olika områdena. Med avseende på utbildningsvariabeln kan man notera, att framförallt männens utbildning skiljer sig för de olika områdena. Detta är naturligt, eftersom det i mycket hög utsträckning är mannens socio-ekonomiska ställning som påverkar familjens ställning och därmed boendemöjligheterna.

Med den kunskap ovanstående tabeller gav genomfördes dikotomiseringen av "bostadsområdets status" på så sätt, att områdena 1 och 2 fördes samman till en kategori som benämndes "arbetarområden" och områdena 3 och 4 till en kategori som benämndes "medelklassområden". Naturligtvis innebär denna kategorisering en schematisering. Dessutom är den gjorda dikotomiseringen inte helt självklar. Det kan exempelvis diskuteras huruvida område 3 och 4 bör sammanföras till en kategori, eller om det sistnämnda området bör utgöra en egen kategori. Område 4 skiljer sig markant från de övriga områdena och kunde vara värt en separat studie. Vissa aspekter kunde tala för att område 2 och 3 fördes samman till en kategori.

Den gjorda dikotomiseringen kan motiveras på två sätt: Dels erhålls härigenom två relativt jämnstora kategorier vilket är av betydelse för den senare bearbetningen. Dels kan det utifrån en innehållsmässig grund hävdas, att område 1 och 2 har övervägande

arbetarkaraktär, medan område 3 och 4 har övervägande medelklasskaraktär. Denna indelning är utifrån undersökningens syfte relevant. Dessutom kan de data, som redovisats i tabell 9 angående medel- och medianinkomsterna för totalbefolkningen i områdena, motivera den gjorda dikotomiseringen. I bilaga II återfinns ett antal tabeller som redovisar vissa samband för de fyra bostadsområdena separat - någon dikotomisering är där således ej gjord. För ett par av beroendevariablerna innebär den gjorda dikotomiseringen vissa problem, men för flertalet variabler har dikotomiseringen inte medfört att någon väsentlig information undanskymts.

5.4 EN NÅGOT FYLLIGARE SKISS

Beskrivningen av de olika områdenas sammansättning med avseende på demografiska och socio-ekonomiska variabler ger emellertid endast en ytlig uppfattning av områdenas karaktär. Jag vill därför här skissera en något fylligare bild av de utvalda bostadsmiljöerna. Denna skiss är dock inte på något sätt fullständig. Huvudsyftet med den empiriska undersökningen var, som påpekats, inte att göra en helhetsbeskrivning av de olika bostadsområdena. Att ge en allmän bakgrund torde dock vara till nytta för förståelsen av de senare redovisade sambanden.

Bland Uppsalabor i allmänhet tror jag det vara en relativt utbredd uppfattning, att de bägge arbetarområdena är "besvärliga" områden, med hög grad av förstörelse och åverkan på bebyggelse och utemiljö, hög frekvens socialfall och "busliv". De bägge områdena har således ett dåligt rykte. Detta är min intuitiva uppfattning om Uppsalabornas inställning - hur pass generell den är kan jag inte uttala mig om. I lokalpressen har en debatt om dessa bägge bostadsområden förekommit; denna debatt ger visst stöd åt min uppfattning. - På socialförvaltningen i Uppsala upplevs de bägge arbetarområdena som problematiska; här finns exempelvis en koncentration av socialhjälpstagare. Enligt en i Uppsala genomförd undersökning[9] fann man i de bägge arbetarområdena en relativt stor andel ingripanden från barnavårdsnämnd och polismyndighet.

De bägge medelklassområdena är inte särskilt omdiskuterade.

---

9. Öhman, S. a.a. sid. 12 - 14

Mitt intryck är att de utgör relativt goda sociala miljöer. I område 4 förekommer en hög grad av aktivitet inom de olika bostadsrättsföreningarna; gemensamma gårdsfester har ordnats, initiativ har tagits för att förbättra utemiljön o.s.v.

Vissa siffror från det insamlade materialet belyser de påtalade skillnaderna mellan bostadsområdena. I arbetarområdena anger 20,9 procent (område 1) respektive 16,2 procent (område 2) att de "trivs mycket bra" i sitt bostadsområde mot 55,5 procent i de bägge medelklassområdena. I område 2 anger nära 40 procent att de trivs "dåligt" eller "mycket dåligt"; i medelklassområdena är det 4,6 procent (område 3) respektive 2,4 procent (område 4) som väljer dessa svarsalternativ En fråga om flyttningsbenägenhet ger uppgift om att en högre andel inom arbetarområdena än inom medelklassområdena vill flytta. "Vill flytta vid tillfälle" anges av 45,6 procent (område 1) och 44,9 procent (område 2) i arbetarområdena mot 21,1 procent (område 3) och 26,5 procent (område 4) i medelklassområden.

Några frågor om grannkontakt ställdes. Också svaren på dessa frågor ger en antydan om skillnaden i social miljö mellan de studerade områdena. I arbetarområdena anger 30,0 procent (område 1) respektive 39,1 procent (område 2) att de känner åtta eller fler familjer till namnet mot 53,9 procent (område 3) respektive 63,4 procent (område 4) i medelklassområdena. En något större andel i arbetarområdena än i medelklassområdena anger också att de upplever det vara svårt att bli bekant med människorna inom området.

Några av de mest betonade effektvariablerna i undersökningen berör på något sätt barnens situation; så ställdes exempelvis ett antal frågor om barnuppfostran och utbildningsideologi. Det kan därför vara av speciellt intresse att ta upp ett par frågor om mödrarnas förvärvsarbete och barntillsyn. Åtminstone den senare faktorn tycker jag dessutom ger relativt intressanta resultat mer generellt.

Tabell 17 Moderns sysselsättning i de fyra områdena

Moderns sysselsättning	Område 1 %	Område 2 %	Område 3 %	Område 4 %
Förvärvsarbetar eller studerar heltid	28,6	25,7	16,5	26,1
Förvärvsarbetar eller studerar deltid	33,0	31,9	37,5	26,2
Hemmafru (även dagmamma)	38,5	42,5	46,1	47,5
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	91	179	128	164

Uppgift saknas: 0

Några större och intressantare skillnader mellan de olika bostadsområdena föreligger knappast. Möjligtvis kan två tendenser påpekas: Område 3 har en lägre andel förvärvsarbetande på heltid än de övriga områdena. Däremot finns det en relativt stor andel deltidsarbetande inom detta område. Område 1 och 2 har en något lägre andel hemmafruar än de två övriga områdena. Mitt intryck från intervjuformulären är, att det inom dessa två områden finns en stor andel kvinnor som har deltidsarbeten i form av städarbeten o.dyl.

De förvärvsarbetande och studerande mödrarna tillfrågades om hur de ordnat barntillsynen. Svarsfördelningen framgår av följande tabell

Tabell 18 Olika tillsynsformer för barn till förvärvsarbetande och studerande mödrar i de fyra områdena

Tillsynsform	Område 1 %	Område 2 %	Område 3 %	Område 4 %
Daghem	16,1	24,0	17,6	8,4
Dagmamma	30,4	29,0	19,1	36,1
Hemhjälp	8,9	16,0	29,4	32,5
Lekskola	0,0	1,0	0,0	1,2
Maken	35,7	29,0	32,4	20,5
Barnen följer med till arb.	8,9	1,0	1,5	1,2
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	56	100	68	83

Uppgift saknas: 1

Som framgår av tabellen löses barntillsynsproblemet i mycket hög utsträckning av att maken ser till barnen medan modern arbetar. Detta får sättas i relation till att en stor del av det uppgivna förvärvsarbetet eller studierna är en deltidsaktivitet som i stor utsträckning torde utföras på kvällar, morgnar och helger. Ändock är detta resultat av stort intresse.[1] I cirka en tredjedel av de familjer där modern förvärvsarbetar torde således makarna vara hemma tillsammns en mycket liten tid. Vad detta har för betydelse för familjens gemenskap och föräldrarnas ork och tålamod kan diskuteras.

I övrigt kan man konstatera, att endast en liten andel barn i område 4 vistas på daghem, något som torde ha att göra med inkomststrukturen i området.[2] Hemhjälp förekommer i liten utsträckning i de två "lågstatusområdena" 1 och 2 jämfört med de bägge övriga bostadsområdena.

---

1. Data som likaså tyder på en vanligt förekommande "skiftesgång" mellan makarna redovisas i Johansson, Torbjörn och Lundahl, Agneta: Eftermiddagsverksamhet. En sociologisk rapport från en försöksverksamhet med fritidsaktiviteter för barn i åldern 7 - 12 år. Uppsala, 1973, sid. 41
2. I Uppsala kommun utgör den sociala och ekonomiska situationen hos familjen en av de viktigaste grunderna för antagning till kommunal barntillsyn.

KAPITEL 6 EN ANALYS AV KONTEXTUELLA RESPEKTIVE INDIVIDUELLA EFFEKTER

I detta kapitel skall med en enkel kontextuell analys av typ II (se sid. 24) undersökas om, och eventuellt hur, bostadsområdet påverkar sina invånare med avseende på några utvalda effektvariabler.

6.1 ANALYSSTRATEGI

Den typ av analys som kommer att genomföras i detta avsnitt följer i hög grad den metodik som Lindberg använde i sitt arbete.[1] Också nedanstående beskrivning av den använda metodiken följer i grova drag Lindbergs framställning.[2]

Som framgått av tidigare resonemang används i analysmetod II tre olika typer av variabler: a) den individuella variabeln - i detta fall individens socio-ekonomiska status - b) den kontextuella variabeln - i detta fall bostadsområdets socio-ekonomiska status - c) effektvariabeln - i detta fall de variabler som nämndes i kapitel 4 ovan - .

I denna första, grova analys har samtliga variabler dikotomiserats. Detta har varit nödvändigt för att få tillräckligt stort antal individer i varje enskild cell. Samtidigt innebär naturligtvis en dikotomisering alltid en förenkling av verkligheten, som kan ge missvisande resultat. Beträffande den kontextuella och den individuella variabeln har detta problem redan diskuterats; framförallt med avseende på den sistnämnda variabeln kommer också en mer fingraderad indelning senare att studeras.

Den frågeställning, som skall belysas med nedan redovisade analys är: Har arbetare boende i arbetarområden andra värden på effektvariablerna än arbetare i medelklassområden? Har medelklassen i medelklassområden andra värden på effektvariablerna än medelklassen i arbetarområden? I analysen letar vi således dels efter de kontextuella effekterna, dels efter de individuella. Utfallen av dessa effekter kan indelas i olika typer. Lindberg

1. Lindberg, G. a.a. 1967
2. Lindberg, G. a.a. 1967, sid. 139 - 143

tar upp en indelning som gjorts av Davis, Spaeth och Huson:[3]

Typ O: Ingen effekt vare sig på individnivå eller områdesnivå.

Typ I: Enbart individeffekt, d.v.s. olika socio-ekonomiska strata har olika värden på effektvariablerna, men däremot skiljer sig inte värdena för samma socio-ekonomiska strata i olika bostadsområden.

Typ II: Enbart områdeseffekt, d.v.s. olika socio-ekonomiska strata har samma värden på effektvariablerna, men däremot föreligger skillnader mellan olika bostadsområden.

Typ III: Effekt både på individnivå och områdesnivå men inget samspel mellan effekterna, d.v.s. den områdeseffekt som verkar på arbetare är lika stor som den som verkar på medelklassen.

Typ IV: Individeffekt och områdeseffekt i samspel med varandra, d.v.s. den områdeseffekt som verkar på den ena subgruppen är inte lika stor eller av annorlunda karaktär än den som verkar på den andra subgruppen.

Dessa utfall kan illustreras med en figur, också den tagen från Lindberg (se sid. 126)[4]. Det bör påpekas, att jag här endast behandlar linjära utfall; eftersom analysen i det inledande kapitlet (kapitel 6) endast tar upp dikotomiserade variabler har jag ingen möjlighet att ta med icke-linjära fall, vilket i och för sig naturligtvis är en begränsning. Således begränsas också framställningen nedan till de linjära utfallen. - Det är i och för sig ingen svårighet att extrapolera resonemangen till att också gälla för icke-linjära utfall.

3. Davis, J.A., Spaeth, J.L., Huson, C. "A Technique for Analyzing the effects of Group Composition", American Sociological Review 26, 1961, pp 215 - 225
4. Lindberg, G. a.a. 1967, sid. 141

Figur 3 Typologisering av de individuella och kontextuella effekterna

Typ	Individuell effekt	Samspel	Kontextuell effekt	Kontinuerlig kontextuell variabel	Dikotomiserad kontextuell variabel
0	nej	nej	nej	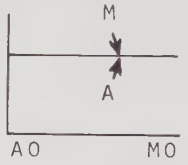	
I	ja	nej	nej	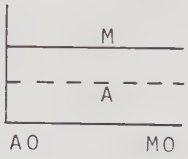	
II	nej	nej	ja	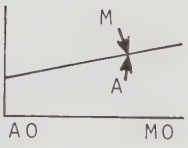	
IIIA	ja	nej	ja	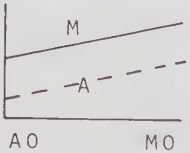	
IIIB	ja	nej	ja	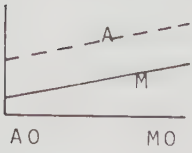	
IVA	ja	ja	ja	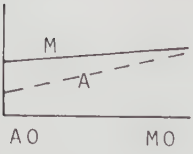	
IVB	ja	ja	ja	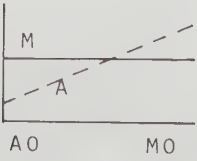	
IVC	ja	ja	ja	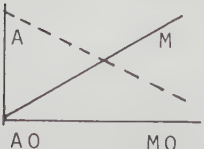	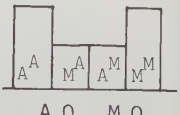

Förklaring till de använda beteckningarna:

AO Arbetarområde

MO Medelklassområde

A Arbetare

M Medelklass

A^A Arbetare boende i arbetarområde

M^A Medelklass boende i arbetarområde

A^M Arbetare boende i medelklassområde

M^M Medelklass boende i medelklassområde

I typ 0 förekommer, såsom tidigare påpekats, varken någon effekt på individnivå eller områdesnivå. I vårt fall skulle det innebära, att det inte finns några skillnader mellan arbetare och medelklass eller mellan arbetarområden och medelklassområden med avseende på någon utvald effektvariabel.

I typ I förekommer skillnader på individnivå men ej på områdesnivå; det förekommer således skillnader mellan arbetare och medelklass, men inte mellan arbetare i arbetarområden och medelklassområden eller mellan medelklass i arbetarområden och medelklassområden.

I typ II finns inga individuella skillnader men däremot skillnader mellan områdena.

I typ IIIA och typ IIIB finns såväl individuella skillnader som områdesskillnader. De områdesskillnader som finns är lika stora för såväl arbetare som medelklass, vilket skulle innebära att för såväl arbetare som medelklass är exempelvis den sociala participationen högre i medelklass- än i arbetarområden, och skillnaderna är lika stora för de bägge kategorierna. I fall IIIA verkar individ- och områdeseffekt i samma riktning, i fall IIIB i olika riktning.

I typ IV finns såväl individ- som områdeseffekt, och dessutom ett samspel mellan dessa bägge. De fall - IVA, IVB och IVC - som utritats i figuren är exempel på utfall av typ IV; fler teoretiska möjligheter ges. Exemplen är emellertid kanske några av de intressantaste fallen. I IVA skulle arbetarna i högre utsträckning påverkas av medelklassområdets kontext än medelklassen. I IVB är den ena kategorin - i figuren medelklassen - helt okänslig för bostadsområdets kontext, medan däremot den andra kategorin påverkas. I IVC påverkas de bägge kategorierna i helt olika riktning av områdeskontexten. Detta utfall kan verka något spekulativt, men som Lindberg - och Davis, Spaeth och Huson - påpekar, kan detta utfall mycket väl vara realistiskt. Det kan helt enkelt innebära, att minoritetsgruppen inom ett bostadsområde reagerar på ett likartat sätt inför den dominerande befolkningsgruppens tryck. Här kan också en hänvisning göras till de typer av subgruppslösningar som redogjordes för i det teoretiska avsnittet.

Vid dataanalysen har för varje effektvariabel en grov typbedömning gjorts. Dessutom har i de flesta fall ett sambandsmått

(gamma) uträknats för såväl de individuella som de kontextuella effekterna.

Som tidigare påpekats, används enbart dikotomiserade variabler i den inledande analysen. Hur dikotomiseringen av bostadsområdena skett redogjordes för i avsnitt 5.2. Områdena 1 och 2 kom där således att betraktas som "arbetarområden", område 3 och 4 som "medelklassområden". Dikotomiseringen av den individuella variabeln gjordes dels efter medianprincipen, dels på innehållsmässiga grunder. Bägge dessa principer gav här samma resultat. Socialgrupp 1 och 2 fördes samman till kategorin "medelklass", socialgrupp 3 fick benämningen "arbetare".

6.2 ANALYSEN GENOMFÖRD

I kapitel 4 gjordes en indelning av effektvariablerna i fyra huvudsakliga områden:

I Social participation
II Områdesförankring
III Uppfostringsattityder och -beteenden; utbildningsaspirationer
IV Subjektivt upplevd klasstillhörighet

I den följande framställningen kommer denna indelning att följas.

I Social participation

Vi ser här först till variabeln "kvinnligt föreningsdeltagande".[5)]

Tabell 19 Kvinnligt föreningsdeltagande i olika socialgrupper och områdestyper

	Arbetarområden		Medelklassområden	
	Arbetare %	Medelklass %	Arbetare %	Medelklass %
Medlem i åtminstone en förening	13,1	17,7	18,5	27,4
Ej medlem i förening	86,9	82,3	81,5	72,6
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	161	104	119	171
Vet ej	0	0	0	0

Uppgift saknas: 7

Typutfall:

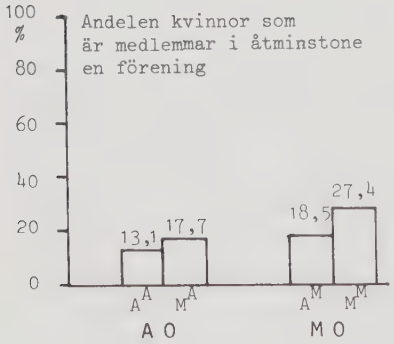

Utfallet kan karakteriseras såsom tillhörande typ IV enligt kategoriseringen sid.125 Individ- och områdeskarakteristika verkar i samma riktning. En viss samspelseffekt finns.

Kontextuell effekt:
För arbetare: gamma= 0,20
För medelklass: gamma= 0,28

Individuell effekt:
I arbetarområden: gamma= 0,16
I medelklassområden: gamma= 0,25

5. Se fråga 25, bilaga I. I "föreningsdeltagande" inräknas ej medlemskap i fackförening, bostadsrättsförening eller hyresgästförening.

Vi ser sedan till variabeln "manligt föreningsdeltagande":[6)]

Tabell 20 Manligt föreningsdeltagande i olika socialgrupper och områdestyper

	Arbetarområden		Medelklassområden	
	Arbetare %	Medelklass %	Arbetare %	Medelklass %
Medlem i åtminstone en förening	24,8	42,3	29,9	49,7
Ej medlem i förening	75,2	57,7	70,1	50,3
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	125	85	107	159
Vet ej	5	4	1	3

Uppgift saknas: 0

Typutfall

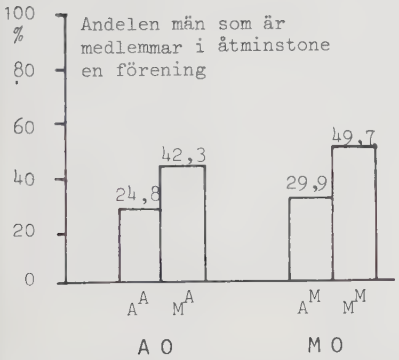

Utfallet kan karakteriseras såsom tillhörande typ III eller möjligtvis typ IV. Individ- och områdeseffekt går i samma riktning. En svag samspelseffekt finns.

Kontextuell effekt:
För arbetare: gamma= 0,12
För medelklass: gamma= 0,14

Individuell effekt:
I arbetarområden: gamma= 0,38
I medelklassområden: gamma= 0,39

För både män och kvinnor föreligger såväl individuella som kontextuella effekter. Framförallt är de individuella skillnaderna stora när det gäller männens föreningsdeltagande. De kontextuella effekterna är relativt svaga; de går för såväl män som kvinnor och arbetare som medelklass i den riktningen, att föreningsdeltagandet är högre i medelklassområdena än i arbetarområdena.

6. Se fråga 33, bilaga I.

Områdeseffekten är i bägge fallen något starkare för medelklassen än för arbetarna.

En annan variabel som fördes in under rubriken "social participation" är den politiska participationen. I undersökningen mättes detta med en enda fråga, som löd: "Vilket politiskt parti röstade Ni på vid det senaste riksdagsvalet?" På denna fråga erhölls ett stort sekundärbortfall, nämligen 113 personer. Orsaken till det stora bortfallet är troligen, att vi aktivt i intervjusituationen gav intervjupersonerna tillfälle att vägra svara på frågan. Tidigare undersökningar har visat, att frågor formulerade på det ovan angivna sättet ofta får de intervjuade att bli negativt inställda till hela intervjun som sådan, något som vi inte ville riskera. Upplysningen om partipreferens är intressant, men spelar inte någon avgörande roll för undersökningens syfte. - Det bör nämnas, att jag vid konstruktionen av intervjuformuläret inte var medveten om det negativa i frågeformuleringen ovan; detta framkom först i efterhand varför intervjuarna fick instruktioner om finkänslighet vad beträffar denna fråga.

Här redovisas, trots det stora bortfallet, en aspekt på frågan om röstning, nämligen huruvida man över huvud taget röstade i senaste riksdagsvalet eller ej. Svaren fördelade sig enligt följande tabell.

Tabell 21 Kvinnligt röstningsdeltagande i olika socialgrupper och områdestyper

	Arbetarområden		Medelklassområden	
	Arbetare %	Medelklass %	Arbetare %	Medelklass %
Röstade vid senaste riksdagsvalet	81,7	92,2	94,2	98,4
Röstade ej vid senaste riksdagsvalet	18,3	7,8	5,8	1,6
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	131	77	86	128
Vet ej	11	5	6	5

Uppgift saknas: 113

Typutfall

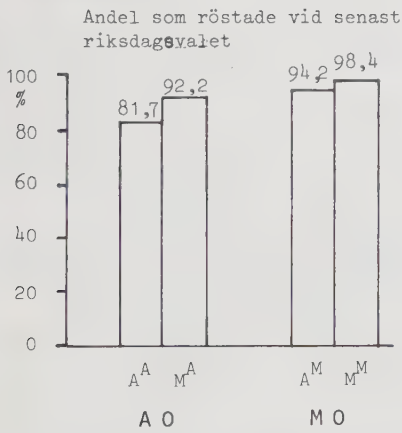

Utfallet kan karakteriseras såsom tillhörande typ IV. Individ- och områdeskarakteristika verkar i samma riktning. Samspelseffekten är relativt svag.

Gammavärdena har ej uträknats, då de på grund av den extrema snedfördelningen i tabellen ovan ger missvisande värden.

Med avseende på röstningsfrekvensen kan man konstatera att såväl arbetare som medelklass har högre röstningsfrekvens i medelklassområden än i arbetarområden. Den kontextuella effekten är liten för medelklassen, däremot relativt stor för arbetarna.

II Områdesförankring

Inom denna variabelgrupp ser vi först till en fråga som på ett relativt ytligt sätt mäter grannkontakten inom områdena:[7)]

Tabell 22 Antal familjer man känner till namnet inom bostadsområdet i olika socialgrupper och områdestyper (beroendevariabeln trikotomiserad)

Antal familjer inom området som man känner till namnet	Arbetarområden		Medelklassområden	
	Arbetare %	Medelklass %	Arbetare %	Medelklass %
0 - 1	18,9	13,3	16,1	5,9
2 - 7	47,5	46,7	34,8	28,2
8 -	33,5	40,0	49,2	66,1
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	164	105	118	171
Vet ej	0	0	0	0

Uppgift saknas: 4

Denna tabell är av så stort intresse, att effektvariabeln inledningsvis redovisas trikotomiserad. Den dikotomiseras sedan enligt medianprincipen, så att de två kategorierna "0 - 7 familjer" respektive "8 eller fler familjer" erhålles, detta för att tabellen skall bli direkt jämförbar med de tabeller som redovisas för de övriga effektvariablerna.

7. Se fråga 9, bilaga I

Tabell 23 Antal familjer man känner till namnet inom bostadsområdet i olika socialgrupper och områdestyper (beroendevariabeln dikotomiserad)

Antal familjer inom området som man känner till namnet	Arbetarområden Arbetare %	Arbetarområden Medelklass %	Medelklassområden Arbetare %	Medelklassområden Medelklass %
8 -	33,5	40,0	49,2	66,1
0 - 7	66,5	60,0	50,8	33,9
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	164	105	118	171
Vet ej	0	0	0	0

Uppgift saknas: 4

Typutfall

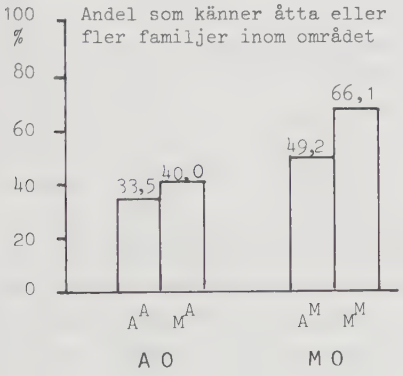

Utfallet kan karakteriseras såsom tillhörande typ IV. Individ- och områdeskarakteristika verkar i samma riktning. Samspelseffekt finns.

Kontextuell effekt:
För arbetare: gamma= 0,31
För medelklass: gamma= 0,49

Individuell effekt:
I arbetarområden: gamma= 0,14
I medelklassområden: gamma= 0,34

I tabellerna 22 och 23 framträder såväl individuella som kontextuella effekter. Dessa senare är relativt starka, något som är rimligt eftersom effektvariabeln i sig berör själva bostadsområdet. Det intressanta är kanske här i stället att de individuella effekterna är såpass starka som tabellen utvisar. Medelklassen känner fler familjer till namnet såväl i arbetarområden som i medelklassområden. Det är i detta sammanhang av intresse att anknyta till resonemangen i avsnitt 2.4.2. Här redogjordes för

ett antal undersökningar, som tog upp granninteraktionen och bostadsområdets betydelse för olika sociala skikt. De olika undersökningarnas resultat gick ofta i motsatt riktning: Vissa undersökningar konstaterade, att umgänget med grannarna var mer frekvent och intensivt bland de lägre socialgrupperna. Andra undersökningar tydde på en högre grad av granninteraktion bland de högre socialgrupperna. I Uppsalaundersökningen erhölls således resultat som stödde detta senare samband. - Det bör dock påpekas, att såväl sättet att mäta granninteraktion och bundenhet till bostadsområdet varierat i olika undersökningar, liksom de typer av bostadsområden som undersökts. Resultaten är således inte utan vidare jämförbara.

En annan typ av resonemang, som fördes tidigare är av intresse att ta upp här. Det gäller diskussionen om klasshomogenitetens betydelse för kontakt och gemenskap inom ett bostadsområde (se avsnitt 3.3.1.1). Här framfördes relativt oemotsagd den tesen, att homogenitet med avseende på socio-ekonomisk status skulle vara befrämjande för grannkontakt. I vår undersökning skulle detta innebära, att det borde finnas fler kontakter bland arbetare i arbetarområden och bland medelklass i medelklassområden än bland arbetare i medelklassområden och medelklass i arbetarområden.

Vid en enkel tabelläsning får denna homogenitetsteori stöd då det gäller medelklassen, men inte då det gäller arbetarna. Dessa har fler kontakter i medelklassområden än i arbetarområden.

Här skulle då en annan typ av resonemang kunna appliceras, nämligen hypotesen om assimilering. Medelklassens beteende sprids till arbetarna i områden dominerade av medelklass. Arbetarnas beteenden sprids till medelklassen i områden dominerade av arbetare. Vid en närmare granskning av tabellen kan dock också homogenitetsteorin få visst stöd:

Tidigare sades, att de områdesskillnader som konstaterades gick i den riktningen, att en assimilering kunde intolkas. Men graden av assimilering varierar för de bägge kategorierna; för medelklassen utvisas en större kontextuell effekt än för arbetarna. Vad innebär nu detta?

Då medelklassen bor i en kontext där de utgör en minoritet -

d.v.s. i de arbetardominerade områdena - påverkas de i relativt hög grad av den norm om icke - kontakt mellan grannar som råder i denna kontext. Detta blir då samtidigt ett stöd för homogenitetsteorin: man umgås relativt lite med dem som är olika en själv. Då däremot arbetarna bor i en kontext där de utgör en minoritet - d.v.s. i de medelklassdominerade områdena - påverkas de av den norm om hög - kontakt mellan grannar som finns där, men den kontextuella effekten är mindre än för medelklassen. Detta kan då också ses som ett stöd för homogenitetsteorin: man har vissa hämningar då det gäller att följa normen om kontakt med dem som är olika en själv. Det är således skillnaderna i kontextuell påverkan för de bägge kategorierna som här utgör ett stöd för homogenitetsteorin; skillnaden mellan andelen medelklass och arbetare som känner åtta eller fler familjer inom bostadsområdet är 6,5 procent i arbetarområdena mot 16,9 procent i medelklassområdena.

I litteratur som diskuterar den fysiska strukturens betydelse för grannkontakter och grannrelationer över huvud taget, brukar man skilja mellan relativt ytliga relationer och mer varaktiga och intima. Man brukar hävda, att den rent fysiska strukturen kan påverka den ytliga kontakten, men däremot ej den mer intima. Då homogenitetsteorin diskuteras avser man ofta grannkontakter av detta sistnämnda slag. Det bör därför påpekas, att den fråga som behandlats i analysen ovan tar upp grannkontakt på ett relativt ytligt sätt.

Ett annat problem, som också har att göra med att frågorna om områdesförankring är ytliga, gäller att vi i intervjun inte frågade med vilka grupper eller individer kontakt knyts. Om arbetarna har fler kontakter i medelklassområdena än inom arbetarområdena är det av intresse att veta om de umgås med medelklass eller arbetare; det är ju med den tidigare kategorin integreringsförespråkarna önskar att kontakten skulle ske. Man kan emellertid hävda, att det finns möjlighet att en viss typ av subgruppsorientering mellan arbetarna skulle uppstå i medelklassområdena. Det yttre trycket skulle göra, att subgruppen slöt sig allt starkare till varandra, och kontakten skulle knytas mellan arbetarna endast.

Jag vill här våga en gissning att kontaktmönstret mellan arbetarna i medelklassområdet inte har denna selektivitet inom den egna kategorin. Jag tror i detta fall mer på en assimilering

än på en subgruppsorientering. Anledningen till denna gissning är dels, att arbetarna i medelklassområdena anger att de trivs bra, vilket torde vara mer förenligt med assimilering än med subgruppsorientering, dels att arbetarna i de utvalda medelklassområdena uppvisar effekter som tyder på assimilering med avseende på ett flertal andra variabler.

Två ytterligare faktorer bör tas upp i detta sammanhang. Den ena är skillnad i upplåtelseform mellan bostadsområdena (se avsnitt 4.3.1), den andra är skillnad i boendetidens längd (se avsnitt 5.3). Vilken betydelse kan dessa faktorer ha för grannkontakten och skillnaden mellan områdestyperna?

Skillnad i upplåtelseformen kan troligen ha betydelse för samtliga variabler som finns redovisade under rubriken "områdesförankring". Har man satsat kapital i en lägenhet känner man troligen större engagemang för bostaden och området däromkring än om man inte gjort det. Detta engagemang kan t.ex. ta sig uttryck på det sättet att man pratar mer med sina grannar och på så sätt lär känna dem. Genom bostadsrättsföreningen får man gemensamma angelägenheter att fatta beslut om, vilket också kan leda till kontakt. - Det bör dock påpekas att det även i hyreshusområden fanns aktiva hyresgästföreningar, och att relativt många av de intervjuade uppgav sig vara medlemmar i dessa. - Skillnaden i upplåtelseformen kan således ha betydelse för de skillnader i grannkontakt som redovisats i tabellerna ovan. Däremot förklarar denna faktor inte skillnaderna mellan socialgrupperna. Dessutom är det väsentligt att konstatera, att tabellerna ovan inte på något sätt antyder att arbetarna skulle ha det problematiskt i medelklassområdena. Detta är intressant, även om det skulle "bero på" upplåtelseformen.

Den andra faktorn - boendetidens längd - kan självfallet tänkas ha betydelse för hur många grannar man känner. Eftersom vi tidigare konstaterat, att boendetiden varierar mellan de olika områdena finns skäl att närmare undersöka detta.

Här hänvisas till tabell 45. Det kan konstateras, att det kvarstår skillnader mellan områdestyperna för samtliga kategorier utom för arbetarna med kort boendetid, där inga skillnader alls finns. Det kan generellt konstateras, att områdesskillnaderna är starkare för dem med kort botid. Det är alltså så, att en arbetare med kort boendetid känner ungefär lika många inom sitt bostads-

område, oavsett om han bor i ett arbetarområde eller ett medelklassområde. Med tiden lär han känna fler av sina grannar, men han lär känna betydligt fler i medelklassområdet än i arbetarområdet. Ungefär samma förhållande gäller en person ur medelklassen. Den allmänt återkommande reservationen att selektionsmekanismer kan ha betydelse för de påvisade sambanden bör dock inskjutas.

En annan fråga inom sektorn "områdesförankring" gällde den subjektivt upplevda trivseln. Enkla trivselfrågor av det slag som här använts kan diskuteras. Som ett mått på i vad mån bostadsområdet tillfredställer människornas "verkliga" behov är det förmodligen dåligt. Flertalet människor anpassar sig till sin närmiljö och anger sig "trivas bra" nästan oavsett denna närmiljös utformning.

I följande tabell används emellertid svaren på trivselfrågan på ett komparativt sätt. Här jämförs således svaren för olika socialgrupper och olika bostadsområden, och det är denna jämförelse som är intressant. Däremot skall siffrorna i tabell 24 inte tolkas som något "absolut" mått på de olika kategoriernas tillfredställelse med bostadsområdet.

Tabell 24 Trivsel i olika socialgrupper och områdestyper

	Arbetaområden		Medelklassområden	
	Arbetare %	Medelklass %	Arbetare %	Medelklass %
Trivs bra	61,8	62,9	92,5	93,6
Trivs varken bra eller dåligt	6,1	8,6	5,0	2,3
Trivs dåligt	32,1	28,6	2,5	4,1
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	165	105	120	172
Vet ej	0	0	0	0

Uppgift saknas: 0

Eftersom variabeln ovan ej är dikotomiserad utritas ej någon figur.

Utfallet kan karakteriseras såsom tillhörande typ II.

Kontextuell effekt:
För arbetare: gamma= 0,77
För medelklass: gamma= 0,78

Individuell effekt:
I arbetaområden: gamma= 0,04
I medelklassområden: gamma= 0,07

Som påpekats finns i tabellen ovan inga större skillnader med avseende på trivsel mellan socialgrupperna. Däremot finns tydliga områdesskillnader.

Detta resultat blir intressant om det sätts i relation till homogenitetsteorin. Enligt denna skulle således arbetare trivas bättre tillsammans med sina likar och medelklassen skulle trivas bättre tillsammans med sina likar. Detta får emellertid inte på något sätt stöd i tabellen ovan. I stället är det så att, oberoende av om man är arbetare eller medelklass, trivs man bättre i medelklassområden och sämre i arbetaområden. Ett flertal olika förklaringar kan tänkas till detta. En sådan kan vara, att medelklassområdena generellt sett skulle vara bättre ur en mängd resurs- och miljöaspekter. Som tidigare påpekades eftersträvades emellertid vid valet av bostadsområden att konstanthålla sådana

faktorer. Min bedömning är, att detta lyckades relativt bra, varför jag är mindre benägen att betrakta sådana skillnader som orsak till skillnader i trivsel.[8] Däremot bör de olika typerna av upplåtelseform mellan områdena än en gång poängteras. Att bo i insatslägenhet kan för många människor innebära något annat än att bo i hyreslägenhet (se resonemanget sid. 138). Ytterligare en faktor - som i viss mån kan kopplas till upplåtelseformen - är statusaspekten som bl.a. diskuterades i avsnitt 3.3.2.1. Ett bostadsområdes sociala status bestäms i hög grad av dess invånares status. Med det värderingssystem som råder i stora delar av vårt samhälle skulle medelklassområdena upplevas mer positivt av såväl arbetare som medelklass på grund av detta.

En annan faktor som kan ha betydelse för skillnaderna i trivsel mellan områdena har att göra med den skillnad i boendetid som kunde konstateras mellan områdena (se tabell 12). Här hänvisas återigen till tabell 45. Det kan där konstateras att boendetidens längd inte tycks ha någon betydelsefull inverkan på hur man trivs i sitt bostadsområde.

En annan fråga som förts in under rubriken "områdesförankring" löd: "Tycker Ni att det är svårt eller lätt att bli bekant med familjerna här på X-gatan?"

---

8. De skillnader i lägenhetsstorlekar mellan områdena som kunde konstateras i tabell 6 kan naturligtvis ha betydelse för skillnaderna i trivsel; att denna faktor skulle förklara större delen av områdesskillnaderna håller jag dock inte för sannolikt.

Tabell 25 Upplevd lätthet/svårighet att få kontakt inom området i olika socialgrupper och områdestyper

	Arbetarområden		Medelklassområden	
	Arbetare %	Medelklass %	Arbetare %	Medelklass %
Lätt bli bekant inom området	67,3	60,2	72,5	76,7
Svårt bli bekant inom området	21,0	17,5	13,3	12,2
Vet ej	11,7	22,3	14,2	11,0
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	162	103	120	172

Uppgift saknas: 5

Typutfall:

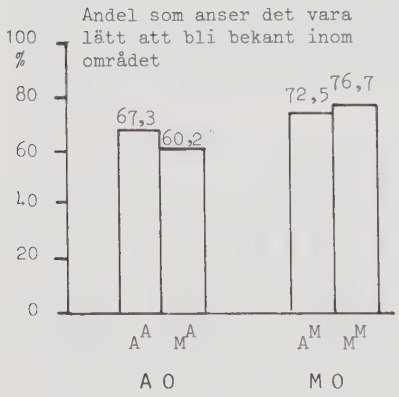

Utfallet kan karakteriseras såsom tillhörande typ IV. Kontextuell och individuell effekt går i samma riktning. Samspelseffekt finns.

Kontextuell effekt: [a]
För arbetare: gamma= 0,26
För medelklass: gamma= 0,29

Individuell effekt: [a]
I arbetarområden: gamma= 0,02
I medelklassområden: gamma= 0,07

a Vid uträkningen av gamma för de kontextuella och de individuella effekterna har "vet ej" betraktats som bortfall

Tolkningen av denna tabell är något mer komplicerad än i de föregående fallen på grund av att siffrorna uttrycker två dimensioner. Dels redovisas svaren för dem som har en uppfattning om kontakten i området och deras värdering av denna; dels redovisas den andel som inte har någon uppfattning om hur kontakten i området är. I figuren har utritats andelen för dem som anser det

vara lätt att bli bekant inom området; vid tolkningen av denna figur måste man dock i högre utsträckning än för de tidigare redovisade variablerna parallelläsa tabellsiffrorna och figuren; figuren ger inte hela sanningen.

I grova drag kan här utläsas liknande tendenser som för de två tidigare redovisade variablerna inom gruppen "områdesförankring". En större andel av såväl arbetare som medelklass anser det vara"lätt att bli bekant" i medelklassområdena än i arbetarområdena. Skillnaderna är relativt stora för medelklassen och relativt små för arbetarna. Just dessa skillnader i kontextuell effekt kan ge visst stöd åt homogenitetsteorin: för medelklassen är det betydligt lättare att få kontakt i medelklassområdena än i arbetarområdena, för arbetarna är det något lättare.

Ytterligare en fråga, som mätte hur man uppfattade kontakten i det egna bostadsområdet jämfört med hur man trodde kontakten var i andra bostadsområden ställdes.[9)]

9. Se fråga 11, bilaga I. Det bör nämnas att för denna fråga är dikotomiseringen av bostadsområdet något problematisk för kategorin "arbetare" (se tabell 55, bilaga II). För denna kategori är skillnaden mellan områdena 3 och 4 betydligt större än skillnaden mellan område 1, 2 (arbetarområdena) och 3. Då emellertid områdesdikotomiseringen ej varit problematisk för övriga variabler inom gruppen "områdesförankring" fästes ej någon större vikt vid problemet.

Tabell 26 Uppfattning om kontakten i nuvarande bostadsområdet jämfört med kontakten i andra bostadsområden i olika socialgrupper och områdestyper

	Arbetarområden		Medelklassområden	
	Arbetare %	Medelklass %	Arbetare %	Medelklass %
Kontakten bättre här	10,9	10,5	20,8	32,6
Kontakten likadan	66,1	60,0	55,8	50,6
Kontakten sämre här	8,5	17,1	5,8	4,1
Vet ej	14,5	12,4	17,5	12,8
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	165	105	120	172

Uppgift saknas: 0

Något typutfall utritas ej för denna variabel, då den har tre svarsalternativ (förutom "vet ej").

Utfallet kan karakteriseras såsom tillhörande typ IV. Samspelseffekt finns.

Kontextuell effekt: [a]
För arbetare: gamma= 0,31
För medelklass: gamma= 0,61

Individuell effekt: [a]
I arbetarområden: gamma=-0.20
I medelklassområden: gamma= 0,25

a Vid uträkningen av gamma har "vet ej" betraktats som bortfall.

Också i denna tabell kan utläsas samma tendenser som för de tidigare redovisade faktorerna inom ämnet "områdesförankring". Såväl arbetare som medelklass upplever medelklassområdet mer positivt ur kontaktsynvinkel. Medelklassen upplever emellertid medelklassområdet bättre ur kontaktsynvinkel än arbetarna; det är också en större andel av medelklassen än av arbetarna som anser kontakten i arbetarområdena vara sämre i arbetarområdena. Dessa skillnader ger, liksom i de övriga tabellerna, visst stöd åt homogenitetsteorin.

Ytterligare en variabel inom ämnet "områdesförankring" redovisas. Denna variabel tar upp en faktafråga, nämligen hurudvida man tror att de borgerliga eller de socialistiska partierna har majoritet inom området. [1)]

Tabell 27 Uppfattning om dominerande partipreferenser (socialistiska - borgerliga) inom området hos olika socialgrupper och områdestyper

	Arbetarområden		Medelklassområden	
	Arbetare %	Medelklass %	Arbetare %	Medelklass %
Tror att de borgerliga partierna har majoritet	5,5	7,7	22,5	33,7
Tror att de socialistiska partierna har majoritet	52,1	67,3	29,2	25,6
Vet ej	42,4	25,0	48,3	40,7
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	165	104	120	172

Uppgift saknas: 1

Typutfall:

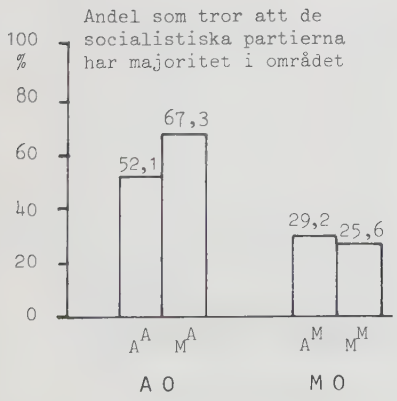

Utfallet kan karakteriseras såsom tillhörande typ IV.

Kontextuell effekt:
För arbetare: gamma [2)] = |0,76|
För medelklass: gamma = |0,84|

Individuell effekt:
I arbetarområden: gamma = |0,04|
I medelklassområden: gamma = |0,26|

1. 2. Se nästa sida

Som framgår föreligger tydliga områdesskillnader, vilka för denna fråga är självklara. Vad som däremot kan vara av intresse är att se, huruvida de olika grupperna inom samma område gör olika bedömningar.

Inom arbetarområdena är det en större andel av medelklassen än av arbetarna som bedömer att de socialistiska partierna har majoritet. Detta kan tolkas så, att medelklassen upplever sin minoritetsställning relativt starkt. Bland arbetarna finns en relativt stor andel som svarat "vet ej".

I medelklassområdena finns för såväl arbetare som medelklass en stor tveksamhet om vilket politiskt parti som är det domineran-de. Med tanke på att de faktiska förhållandena - se not 1 nedan - är denna tveksamhet förståelig. Bland dem som velat göra en bedömning kan det dock vara intressant att konstatera att data tyder på en viss etnocentrism; medelklassen tror i högre ut-sträckning än arbetarna att de borgerliga partierna har majoritet inom området.[3)]

---

1. Se fråga 12, bilaga I. Enligt Statistiska Meddelanden från Uppsala kommun 1973:14 var fördelningen mellan borgerliga/ socialistiska partier vid kommunalvalet 1973 följande:

	Område 1 %	Område 2 %	Område 3 %	Område 4 %
Socialistiska partier	64,9	63,3	54,4	49,8
Borgerliga partier	35,1	36,7	45,6	50,2
Antal röstberättigade	1315	1407	1548	1722

Överensstämmelsen mellan röstningsdistrikt och den här an-vända områdesindelningen är inte exakt, men relativt god.

2. Eftersom det är tvivelaktigt huruvida beroendevariablerna har ordinalskalekaraktär har de absoluta värdena för gamma angivits.
3. Detta resonemang förutsätter att korrelationen mellan medelklasstillhörighet - borgerligt röstande och arbetar-tillhörighet - socialistiskt röstande är relativt stark.

III. Uppfostringsattityder och -beteenden; utbildningsattityd

Inom detta område ser vi först till det index som sökte mäta attityden till vissa barnuppfostringsfrågor.

Tabell 28 Barnuppfostringsattityd i olika socialgrupper och områdestyper

Barnuppfostringsattityd	Arbetarområden		Medelklassområden	
	Arbetare %	Medelklass %	Arbetare %	Medelklass %
Mer barncentrerad inställning	39,4	50,5	42,4	66,9
Mindre barncentrerad inställning	60,6	49,5	57,6	33,1
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	165	105	118	169
Vet ej	0	0	0	0

Uppgift saknas: 5

Typutfall:

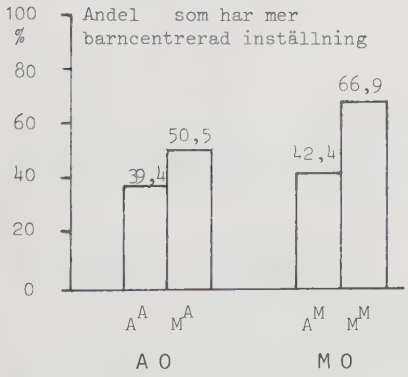

Utfallet kan karakteriseras såsom tillhörande typ IV. Individ- och områdeskarakteristika verkar i samma riktning. En relativt stark samspelseffekt finns.

Kontextuell effekt:
För arbetare: gamma = 0,06
För medelklass: gamma = 0,33

Individuell effekt:
I arbetarområden: gamma = 0,22
I medelklassområden: gamma = 0,47

Data visar relativt starka individuella effekter och i viss mån även kontextuella. Arbetarna har i högre grad en mindre barncentrerad syn på relationerna både mellan föräldrar - barn och

barn - barn. Man tycker att barnen i högre grad skall klara sig själva, föräldrarna skall inte ingripa i konflikter mellan barnen, och likaså finns en norm som föreskriver ett relativt auktoritärt förhållande mellan föräldrar och barn. För medelklassen kan konstateras en relativt stark kontextuell effekt som går i den riktningen, att man har en mer barncentrerad syn i medelklassområdena än arbetarområdena. För arbetarna är den kontextuella effekten obetydlig.

Vi ser sedan till det index som sökte mäta inställning till utbildning:

Tabell 29 Utbildningsattityd i olika socialgrupper och områdestyper

	Arbetarområden		Medelklassområden	
	Arbetare %	Medelklass %	Arbetare %	Medelklass %
Positivare inställning till utbildning	32,3	53,3	45,8	57,9
Negativare inställning till utbildning	67,7	46,7	54,2	42,1
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	164	105	120	171
Vet ej	0	0	0	0

Uppgift saknas: 2

Typutfall:

Utfallet kan karakteriseras såsom tillhörande typ IV. Samspelseffekt finns.

Kontextuell effekt:
För arbetare: gamma= 0,29
För medelklass: gamma= 0,09

Individuell effekt:
I arbetarområden: gamma= 0,41
I medelklassområden: gamma= 0,24

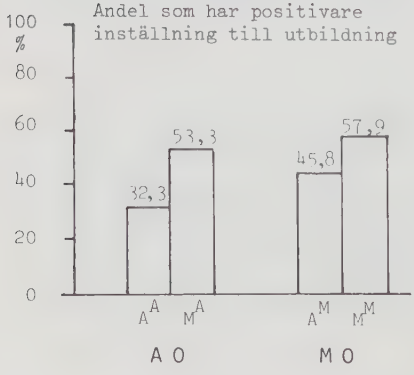

Tabellen utvisar stora skillnader mellan socialgrupperna då det gäller utbildningsattityder; som förväntas har medelklassen en mer positiv inställning än arbetarna. Också en relativt stark kontextuell effekt kan konstateras för arbetarna, däremot ej för medelklassen. För arbetarna innebär denna effekt att de har en mer positiv attityd till utbildning i medelklassområdena än i arbetarområdena. Den lilla skillnad som tabellen utvisar för medelklassen går också den i samma riktning.

Ytterligare en uppsättning frågor, som ur en aspekt mäter attityd till barnuppfostran behandlar den tilltro man har till barns förmåga att klara sig i trafiken. Dessa frågor visade sig vid den senare analysen något problematiska. Trots att försök gjordes att göra frågorna generella, är det troligt att den fysiska miljön inom respektive område påverkat svaren på frågorna. Ur trafiksynvinkel skiljer sig nämligen bostadsområdena något från varandra. Område 1, 2 och 3 har små trafikerade gator inom områdena; område 4 är mer skilt från trafik även om det också här förekommer biltrafik. Den dikotomisering av den kontextuella variabeln som gjorts i analysen av de övriga effektvariablerna är för denna speciella variabel olämplig. I nedanstående analys redovisas därför siffrorna för samtliga fyra bostadsområden, utan att någon sammanslagning gjorts.

Tabell 30 Attityd till barns trafikförmåga i olika social-grupper och områdestyper

	Område 1		Område 2		Område 3		Område 4	
	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %
Låg tilltro till barns trafikför-måga	33,9	59,4	33,0	48,6	54,0	64,1	33,9	56,5
Hög tilltro till barns trafikför-måga	66,1	40,6	67,0	51,4	46,0	35,9	66,1	43,5
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	59	32	106	72	63	64	56	108
Vet ej	0	0	0	0	0	0	0	0

Uppgift saknas: 2

Som framgår av tabellen finns här såväl individuella som kontextuella skillnader. De individuella skillnaderna innebär, att medelklassen har en lägre tilltro till barnens förmåga att klara sig i trafiken än arbetarna. Denna mer beskyddande uppfattning är mer korrekt enligt den kunskap som forskningen inom området barn - trafik hittills givit.[4)]

De kontextuella skillnaderna är svåra att tolka, beroende på att det här finns två faktorer som kan förklara de uppkomna skillnaderna. Dels föreligger en fysisk differens mellan de olika områdena, dels föreligger skillnader i befolkningssammansättning och allmänt "attitydklimat". Hur mycket den ena eller den andra faktorn inverkar är mycket svårt att uttala sig om. Vissa resultat tyder på att den fysiska utformningen betyder mycket: så är exempelvis socialgrupp 3:s attityd relativt homogen i tre av områdena (område 1, 2 och 4); i område 3 har man i betydligt

4. Se exempelvis Sandels, Stina: Små barn i trafiken, Stockholm 1972 eller Gustafsson, Lars H.: Lekskolevägar i Östersund, Östersund 1971

högre utsträckning en beskyddande attityd.

Möjligtvis kan man göra den bedömningen att område 3 är det område som har trafiken närmast inpå sig; jag är emellertid något tveksam om denna bedömning. Det bör också framhållas att de erhållna sambanden är osäkra på grund av små bastal.

Frågorna angående vissa attityder till barnuppfostran upptog, som påpekats, en relativt stor del av frågeformuläret. Några ytterligare frågor om det reella beteendet gentemot barn ställdes också. Tyvärr handlade dessa till stor del om tillsynsfrågor, där beteendet troligen till stor del påverkas av närheten till trafik inom de olika områdena. För de två följande variablerna redovisas således också siffrorna separat för de fyra områdena.

Den första frågan tar upp vid vilken ålder man lät barnen leka kortare stunder ute på egen hand.[5)]

Tabell 31 Ålder då man lät barnet leka ute på egen hand i olika socialgrupper och områdestyper

Ålder då man lät barnet leka ute på egen hand	Område 1		Område 2		Område 3		Område 4	
	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %
2½ år och yngre	45,8	40,6	49,5	49,3	45,2	25,8	44,6	39,6
3 år och äldre	54,2	59,4	50,5	50,7	54,8	74,2	55,4	60,4
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	59	32	105	71	62	62	56	106
Vet ej	0	0	1	0	2	2	0	2

Uppgift saknas: 2

I tabellen kan utläsas vissa individuella och kontextuella skillnader. De individuella skillnaderna varierar i storlek mellan de olika områdena men går i grova drag i den riktningen att arbetarna låter sina barn vara ute och leka ensamma vid en tidigare ålder än medelklassen. Detta resultat är i överensstämmelse med resultatet på indexet som mäter "attityd till barns

5. Se fråga 17, bilaga I

trafikförmåga", där medelklassen har en mer beskyddande inställning än arbetarna. Beträffande de kontextuella skillnaderna undviks att göra några tolkningar. För arbetarna finns inga områdesskillnader och för medelklassen är de skillnader som finns svårtydda och osäkra på grund av små bastal.

Ett annat beteende gentemot barn som jag tänkte mig kunde spridas inom ett bostadsområde, och som möjligtvis kunde vara socialgruppsbundet, var vid vilken ålder man gav barnet dess första tvåhjuling.

Tabell 32 Ålder, då barnet fått sin första tvåhjuling i olika socialgrupper och områdestyper

Ålder då barnet fått sin första tvåhjuling	Område 1 Arb. %	Mkl. %	Område 2 Arb. %	Mkl. %	Område 3 Arb. %	Mkl. %	Område 4 Arb. %	Mkl. %
3 år eller yngre	25,4	25,0	31,1	37,0	31,7	32,8	23,2	34,3
Äldre än 3 år	74,6	75,0	68,9	63,0	68,3	67,2	76,8	65,7
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	59	32	106	73	63	64	56	108
Vet ej	0	0	0	0	0	0	0	0

Uppgift saknas: 1

Något stöd för hypotesen, att beteendet att ge sina barn tvåhjuling vid en speciell ålder skulle vara socialgruppsbundet, ges inte i ovanstående tabell. Inte heller ges något stöd för hypotesen att detta beteende skulle variera mellan skilda bostadsområden.

Ett mindre antal frågor ställdes som rörde inställningen till obligatorisk förskola. Dessa frågor gav vid databearbetningen inte särskilt intressanta resultat utifrån denna studies speciella syfte.

Endast en av dessa frågor redovisas därför:

Tabell 33 Inställning till obligatorisk förskola i olika socialgrupper och områdestyper

Inställning till obligatorisk förskola	Arbetarområden Arbetare %	Arbetarområden Medelklass %	Medelklassområden Arbetare %	Medelklassområden Medelklass %
Positiv	69,8	68,6	75,2	69,5
Negativ	30,2	31,3	24,8	30,5
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	162	102	117	167
Vet ej	3	3	3	5

Uppgift saknas: 0

Som framgår av tabellen är såväl de individuella som de kontextuella skillnaderna obetydliga.

IV SUBJEKTIV SOCIALGRUPPSPLACERING

Under denna rubrik ställdes en enda fråga, nämligen till vilken socialgrupp man själv ansåg sig höra[6]. I analysen sattes denna subjektiva socialgruppsbestämning i relation till den socialgruppsbestämning som i undersökningen gjorts på grundval av yrkestillhörighet. Det bör påpekas, att den vanliga dikotomiseringen i arbetare - medelklass inte gjorts; det bedömdes som om dikotomiseringen i detta specifika fall dolde alltför mycket av datas innehåll.

6. Se fråga 37, bilaga I

Tabell 34 Objektiv respektive subjektiv socialgruppsplacering i olika socialgrupper och områdestyper

	Arbetarområden %	Medelklassområden %
Andel från socialgrupp 1 som placerar sig själva i:		
Socialgrupp 1	32,0	38,1
Socialgrupp 2	36,0	41,3
Socialgrupp 3	8,0	0,0
"Vet ej, finns inga social-grupper" o.dyl.	24,0	20,6
Summa	100,0	100,0
Bastal	25	63
Uppgift saknas: 3		
Andel från socialgrupp 2 som placerar sig själva i:		
Socialgrupp 1	2,6	2,8
Socialgrupp 2	48,1	61,3
Socialgrupp 3	22,1	16,0
"Vet ej, finns inga social-grupper" o.dyl.	27,3	19,8
Summa	100,0	100,0
Bastal	77	107
Uppgift saknas: 2		
Andel från socialgrupp 3 som placerar sig själva i:		
Socialgrupp 1	0,6	0,0
Socialgrupp 2	34,6	52,5
Socialgrupp 3	33.3	23,7
"Vet ej, finns inga social-grupper" o.dyl.	31,5	23,7
Summa	100,0	100,0
Bastal	162	118
Uppgift saknas: 5		

Det intressanta med ovanstående tabell utifrån undersökningens syfte är, att studera huruvida det sker en "ned" - respektive "upp"klassning av en subjektivt upplevd socialgruppstillhörighet jämfört med den socialgruppsbestämning som gjorts på grundval av yrkestillhörighet, och om detta sker i olika grad i de bägge områdestyperna.

Den genomgående tendensen är att en större andel "nedklassare" återfinns i arbetaområdena. Härvidlag är det av särskilt intresse att studera utfallet för dem som med den objektiva socialgrupperingen förts till socialgrupp 2 och 3. Av de förstnämnda är det 61,3 procent i medelklassområdena som för sig själva till socialgrupp 2 mot 48,1 procent i arbetaområdena - således en skillnad på 13,2 procent. I arbetaområdena klassificerar i stället en högre andel av 2:orna sig själva som socialgrupp 3 jämfört med medelklassområdena. Dessutom finns det här en högre andel som svarar "vet ej" o.dyl.

Än mer intressanta siffror framträder för dem, som med den objektiva socialgrupperingen förts till socialgrupp 3. Av dessa är det i medelklassområdena en så stor andel som 52,5 procent som "klassar upp sig" till socialgrupp 2. Detta skall jämföras med 34,6 procent i arbetaområdena; skillnaden är således 17,9 procent. I arbetaområdena sker i högre utsträckning en "korrekt" subjektiv klassificering av socialgrupp 3; dessutom finns här också en större andel i restkategorin "vet ej" o.dyl.

Hur skall dessa skillnader förklaras? De två huvudsakliga förklaringarna kan återgå på de två generella typer av förklaringar som framställdes i kapitel 2 och som där benämndes effekter av selektionsmekanismer respektive effekter av områdespåverkan. Att man i medelklassområden i högre utsträckning än i arbetaområden "klassar upp sig" kan bero på, att socialgruppssammansättningen med en finare gradering än den ovan använda "objektivt" sett faktiskt är annorlunda i de två områdestyperna. I medelklassområdena kan finnas större andel 2:or som gränsar mot 1:or och 3:or som gränsar mot 2:or än i arbetaområdena. Denna förklaring skulle då gå att hänföra till selektionsmekanismer; som tidigare nämnts tycks denna förklaring ytterst trolig. Den andra förklaringen

skulle ligga i, att genom själva boendet i ett speciellt område påverkas den bild man har av sig själv; detta går således att hänföra till en områdespåverkan. Denna förklaring tycks i och för sig också trolig; arbetare som bor i medelklassområden känner sig i och med detta ligga närmare medelklassen, börjar anta vissa delar av medelklassens livsstil, ideologi o.s.v. Vilken av dessa förklaringar som är den riktiga, eller hur mycket var och en av dem betyder skall empiriskt testas i de följande kapitlen. Vidare diskussion av resultatet skjuts fram till efter denna empiriska prövning.

6.3 NÅGRA SAMMANFATTANDE KOMMENTARER

I kapitel 6 har genomförts en grov kontextuell analys. De resultat vi därvid fått fram ger ledtrådar till hur den fortsatta, mer förfinade kontextuella analysen bör ske.

Inom ämnesområdet "social participation" framkom såväl individuella som kontextuella effekter. För samtliga undersökta variabler gick individuell effekt och områdeseffekt i samma riktning. Arbetarna var mer lika medelklassen i medelklassområdena, och medelklassen var mer lik arbetarna i arbetarområdena. Med avseende på den kontextuella effekten är detta ett resultat som i stort överensstämmer med de resultat Lindberg fick i sin studie.[7)]

Likaså gav flertalet variabler inom gruppen "områdesförankring" intressanta resultat. Här kunde dels konstateras att medelklassen i allmänhet hade en öppnare grannattityd än arbetarna, och att alla kategorier trivdes bättre och kände fler grannar i medelklassområdena än i arbetarområdena. Homogenitetshypotesen fick delvis stöd av resultaten, i så måtto att medelklassen trivdes bättre och hade fler grannkontakter bland sina likar. För arbetarna framträdde emellertid inte något sådant samband och således inte heller något stöd för homogenitetsteorin. Det bör dock påpekas, att resultaten tyder på att den

7. Lindberg, G. a.a. 1967 sid. 164

kontextuella effekten var större för medelklassen än för arbetarna, något som kan tolkas som ett visst stöd för homogenitetshypotesen. Med avseende på dessa variabler kan konstateras att de resultat som Uppsalaundersökningen fick är mer lättolkade än de som kunde konstateras i Lindbergs studie. I den sistnämnda undersökningen tydde resultaten av vissa frågor på att grannkontakten var bättre i medelklassområdena än i arbetarområdena, medan andra resultat tydde på motsatsen.[8)]

Variablerna inom ämnesområdet "uppfostringsattityder" och -beteenden; utbildningsaspirationer" gav varierande resultat. De två indexen som mätte "barnuppfostringsattityd" och utbildningsattityd" visade intressanta individuella och kontextuella effekter. För den sistnämnda variabeln kunde konstateras att det finns tydliga områdesskillnader för arbetarna som går i den riktningen att arbetarna har mer positiv - och medelklasslik - inställning till utbildning i medelklassområdena. För medelklassen är däremot områdesskillnaderna relativt små. Däremot var det svårare att göra en fruktbar analys av indexet som mätte attityd till barns trafikförmåga och de två beroendevariablerna som redovisats. Också frågorna angående inställning till förskolan gav resultat som utifrån denna undersöknings syfte är av mindre intresse att vidare analysera. I den fortsatta analysen kommer således mindre vikt att läggas vid dessa sisnämnda variabler. I något sammanhang redovisas de - i samband med analysen av flyttningshistorien - men i övrigt kommer dessa inte att redovisas.

Vad slutligen gäller det fjärde ämnesområdet "subjektiv socialgruppsplacering" kunde starka kontextuella effekter urskiljas; detta kunde också konstateras i Lindbergs studie.[9)] I den fortsatta analysen kommer en relativt stor del av resonemangen att gälla denna faktor.

Det har således konstaterats, att det för de flesta av beroendevariablerna fanns kontextuella effekter. Vad orsakerna till dessa effekter är bör nu mer ingående diskuteras. Syftet med studien är, att undersöka huruvida skillnader i befolkningens sociala sammansättning kan ge upphov till kontextuella effekter. Eftersom de undersökta områdena skiljer sig åt med avseende på

---

8. Lindberg, G. a.a. 1967 sid. 171 - 74
9. Lindberg, G. a.a. sid. 165 - 67

befolkningens socio-ekonomiska sammansättning kan det anses troligt, att denna faktor till viss mån förklarar de påvisade skillnaderna. Men undersökningsområdena skiljer sig åt också med avseende på vissa andra faktorer, trots att försök gjorts att konstanthålla sådana störande faktorer.

Således är befolkningen något äldre i medelklassområdena än i arbetarområdena (se tabell 10). I tabellerna 60 till 70, bilaga II, redovisas utfallen på beroendevariablerna för olika ålderskategorier. Här kan konstateras, att det för vissa variabler föreligger skillnader mellan olika ålderskategorier. Också de kontextuella skillnaderna kan variera för de enskilda kategorierna, men i grova drag kan sägas att de kontextuella skillnaderna kvarstår även då åldersvariabeln konstanthålls.

En annan faktor som något varierade mellan områdestyperna var boendetiden. Speciellt med avseende på de variabler som rörde områdesförankringen kan boendetiden tänkas betydelsefull. Det konstaterades också, med hänvisning till tabell 45, att boendetidens längd hade betydelse för dessa variabler. Det kunde emellertid också konstateras att, med hänsyn taget till boendetidens längd, stora kontextuella skillnader kvarstod.

Ytterligare en faktor som kan tänkas ha betydelse för de påvisade skillnaderna är de skillnader i upplåtelseform som finns mellan områdena. Också här är det de effektvariabler som mätte "områdesförankring" som kan tänkas vara känsligast. Eftersom sambandet mellan befolkningens socio-ekonomiska status och lägenheternas upplåtelseform är mycket starkt, är det svårt att särskilja dessa två faktorer från varandra. I denna undersökning kommer därför upplåtelseformen att förbli en icke-kontrollerbar, störande faktor. För vissa av effektvariablerna, t.ex. för den subjektiva socialgruppsplaceringen och uppfostrings- och utbildningsattityderna, torde emellertid upplåtelseformen vara av mindre betydelse än för områdesförankringen.

Ytterligare en förklaring till de påvisade skillnaderna skulle kunna vara de skillnader i socialgruppssammansättning som finns mellan områdena. Denna förklaring är utifrån undersökningens syfte den intressantaste. Men denna förklaring rymmer i sig en mängd problem. Det viktigaste av dessa är huruvida de skillnader som

påvisats är ett resultat av en selektionsmekanism eller av områdespåverkan. I de följande kapitlen skall detta problem närmare behandlas.

KAPITEL 7 EN FINARE GRADERING AV DEN OBEROENDE, INDIVIDUELLA VARIABELN

7.1 INLEDNING

Som påpekats vid ett flertal tidigare tillfällen kan de kontextuella effekter som påvisats förklaras på två huvudsakliga sätt: dels kan man tänka sig en selektionsmekanism, dels en områdespåverkan.

I kapitel 2 drogs fram olika metoder för att särskilja dessa effekter. Jag skall i detta avsnitt med hjälp av metod II, d.v.s. med en mer fingraderad indelning av den oberoende individuella variabeln, söka belysa något av relationerna mellan de två nämnda förklaringarna.

Inledningsvis görs här en enkel sådan finare gradering. I den tidigare bearbetningen användes dikotomiserade individuella variabler. Vid dikotomiseringen slogs socialgrupp 1 och 2 samman till en kategori, "medelklassen". Anledningen till denna förgrovning av data var att bastalen, speciellt för socialgrupp 1 i arbetarområdena, blev så låga att senare multivariata analyser skulle vara svåra att genomföra.

I detta sammanhang kan det emellertid vara av intresse att bryta upp medelklassen i sina ursprungliga beståndsdelar, och jämföra medelklass-strukturen hos arbetarområdena och medelklassområdena.

Tabell 35 Andel socialgrupp 1 och 2 av "medelklassen" i olika områdestyper

Andel av medelklassen som tillhör:	Arbetarområden %	Medelklassområden %
Socialgrupp 1	24,8	37,3
Socialgrupp 2	75,2	62,7
Summa	100,0	100,0
Bastal	105	172
Uppgift saknas: 0		

Som framgår finns här betydande strukturskillnader mellan de olika områdestyperna. De kontextuella skillnader som konstaterats för medelklassen skulle således i själva verket kunna förklars av dessa strukturella skillnader med avseende på den individuella variabeln.

I tabellen nedan görs en komprimerad framställning av utfallen på effektvariablerna då denna något mer fingraderade socialgruppsindelning används. I tabellen redovisas således endast det ena svarsalternativet för effektvariablerna; eftersom dessa i de flesta fall är dikotomiserade har man indirekt uppgift på den totala svarsfördelningen. Två av variablerna (nr 5 och 7) har tre svarsalternativ; någon mer väsentlig information torde emellertid inte gå förlorad i och med att endast ett av dessa tre redovisas här.

Tabell 36 Ufall för vissa av beroendevariablerna i olika socialgrupper och områdestyper

	Arbetarområden Socialgrupp			Medelklassområden Socialgrupp			Uppgift saknas
	3 % (bastal[a])	2 % (bastal)	1 % (bastal)	3 % (bastal)	2 % (bastal)	1 % (bastal)	
Social participation							
1. Andel kvinnor som är medlem i åtminstone en förening	13,1 (161;0)	11,4 (79;0)	32,0 (25:0)	18,5 (119;0)	20,7 (106;0)	38,5 (65;0)	(7)
2. Andel män som är medlem i åtminstone en förening	24,8 (125;5)	36,5 (63;3)	59,1 (22;1)	29,9 (107;1)	39,7 (98;1)	65,9 (61;2)	(0)
3. Andel kvinnor som röstat vid senaste riksdagsvalet	81,7 (131;11)	90,7 (54;4)	95,7 (23;1)	94,2 (86;6)	98,8 (80;4)	97,9 (48;1)	(113)
Områdesförankring							
4. Andel som känner 8 eller fler familjer inom området	33 5 (164;0)	43,0 (79;0)	30,8 (26;0)	49,2 (118;0)	60,4 (106;0)	75,4 (65;0)	(4)
5. Andel som trivs bra i sitt bostadsområde	61,8 (165;0)	70,9 (79;0)	38,5 (26;0)	92,5 (120;0)	94,4 (107;0)	92,3 (65;0)	(0)
6. Andel som tycker att det är lätt att bli bekant inom området	67,3 (162)	59,7 (77)	61,5 (26)	72,5 (120)	71,0 (107)	86,2 (65)	(5)
7. Andel som anser att kontakten är bättre i nuvarande område jämfört med andra områden	10,9 (165)	11,4 (79)	7,7 (26)	20,8 (120)	28,0 (107)	40,0 (65)	(0)
8. Andel som tror att de socialistiska partierna är i majoritet i området	52,1 (165)	63,3 (79)	80,0 (25)	29,2 (120)	29,9 (107)	18,5 (65)	(1)
Uppfostringsattityder och -beteenden; utbildningsattityd							
9. Barnuppfostringsattityd: andel som har mer barncentrerad inställning	39,4 (165;0)	43,0 (79;0)	73,1 (26;0)	42,4 (118;0)	60,4 (106;0)	87,8 (63;0)	(5)
11. Utbildningsattityd: andel som har positivare attityd	32,3 (164;0)	53,2 (79;0)	53,8 (26;0)	45,8 (120;0)	55,7 (106;0)	61,5 (65;0)	(2)

[a] Den första siffran inom parentes anger bastalet på vilket procenträkningen grundar sig på; den andra siffran anger andelen "vet ej" då detta betraktas som bortfall

De variabler som mätte "inställning till barns trafikförmåga" (variabel 10), "ålder då barnen fick leka ute själva" (variabel 12), "ålder då barnet fick tvåhjuling" (variabel 13) och "inställning till obligatorisk förskola" (variabel 14) redovisas inte i denna tabell på grund av skäl som redovisats i avsnitt 6.3. Inte heller"subjektiv socialgruppsplacering" behandlas här, då den redan ursprungligen redovisats för de tre socialgrupperna separat.

I tabellen ovan kan först konstateras att för de effektvariabler som sammanfattas under rubriken "social participation" försvagas de kontextuella effekterna något. Emellertid kvarstår relativt stora skillnader även efter indelningen i subkategorierna "socialgrupp 1" och "socialgrupp 2". Samtliga effekter går i den tidigare påvisade riktningen att bägge kategorierna är mer medelklasslika i medelklassområdena och mer arbetarlika i arbetarområdena. Det kan också påpekas, att stora individuella skillnader konstateras med avseende på föreningsdeltagande mellan socialgrupp 1 och 2; den förstnämnda kategorin har ett betydligt högre deltagande än den sistnämnda.

Vad beträffar de variabler som sammanfattas under rubriken "områdesförankring" ger analysen med den finare socialgruppsindelningen vissa intressanta resultat. Vi får här anledning att betrakta data i relation till de tidigare nämnda tankegångarna om grannrelationernas avhängighet av likhet/olikhet grannar emellan i bostadsområdena.

Tabellen utvisar, att det är relativt stora skillnader mellan socialgrupp 1 och 2 då det gäller områdesförankring. I arbetarområdena tyder resultaten för variabel 4, 5 och 7 på att det främst är socialgrupp 1 inom kategorin "medelklass" som har svårt att anpassa sig i dessa miljöer; socialgrupp 2 tycks ha det lättare. För trivselvariabeln erhålls till och med det resultatet att det är en större andel av socialgrupp 2 som anser sig trivas i arbetarområdena än socialgrupp 3.

Nu är detta resultat i och för sig inte så uppseendeväckande. I arbetarområdena finns en relativt stor andel socialgrupp 2; de som avviker mest från det socio-ekonomiska genomsnittet är de som tillhör socialgrupp 1. Men för denna grupp är det intressant att

konstatera, att områdesskillnaderna för t.ex. variabel 4 - antal familjer man känner till namnet - blir 44,6 procent och för variabel 5 - trivsel - blir 53,8 procent. Motsvarande skillnader för socialgrupp 2 är 17,4 procent respektive 23,5 procent och för socialgrupp 3 15,7 procent respektive 30,7 procent. Socialgrupp 1 är således betydligt områdeskänsligare.

De slutsatser man kan dra av detta är, att resonemängen om homogenitetens betydelse för grannumgänget och områdesförankringen får stöd för denna speciella socialgrupp; det är tydligt att den högsta socialgruppen är mest isolerad i arbetarområdena. Däremot har data inte tytt på, att relativt sett lågstatuspräglade områden skulle vara mer befrämjande för de lägre socialgruppernas grannrelationer.

Vad beträffar de två variabler som redovisats under ämnesområdet "uppfostringsattityder och -beteenden; utbildningsattityd" kan följande konstateras: För det index som mätte "barnuppfostringsattityd" kvarstod i mycket hög grad de kontextuella effekterna för de två subkategorierna socialgrupp 1 och 2. Det kan dessutom konstateras relativt stora individuella skillnader mellan dessa kategorier. Socialgrupp 1 har en mildare attityd än socialgrupp 2. - För det index som mätte utbildningsattityd är de kontextuella effekterna obetydliga för socialgrupp 2, något större för socialgrupp 1. För den sistnämnda kategorin är emellertid bastalen små.

Ovan har i grova drag konstaterats, att de kontextuella effekterna reduceras men dock kvarstår relativt starka vid en uppdelning av kategorin "medelklass" i de två subkategorierna socialgrupp 1 respektive 2. I vad mån skulle de ovan nämnda resultaten gälla om vi hade möjlighet att göra en finare indelning av kategorin "arbetare? Detta är ett svårare men kanske också intressantare problem. Svårigheten består i att vi inte har någon självklar finare gradering av kategorin "arbetare", den sammanfaller i vår behandling med "socialgrupp 3". Det större intresset består i att begreppet "arbetare" i grova drag överensstämmer med begreppet "underprivilegierade" i det teoretiska avsnittet. Redan där påpekades, att det ur politisk synvinkel är av störst intresse att studera denna kategori, samt också att det kan förmodas att "kontexten" bostadsområdet har störst inverkan på dem. De kan

inte i lika stor utsträckning som de privilegierade välja att stanna eller att flytta, och de kan inte i lika stor utsträckning kompensera en torftig boendemiljö med mer stimulerande fritidsaktiviteter. Som nämndes i det teoretiska avsnittet finns forskning som tyder på att de underprivilegierade kategorierna är mest knutna till det lokala bostadsområdet; detta skulle kunna implicera att de också i högre utsträckning har sina refensgrupper inom detta.

I den följande analysen av typ III gäller det således att söka avgöra om de "arbetare" eller"socialgrupp 3" som finns i arbetarområdena skiljer sig från motsvarande kategori i medelklassområdena. Denna analys kommer i det följande att mest betonas. Emellertid kommer också vissa av prövningarna att utföras för socialgrupp 1 och 2; den ovanstående fingraderingen av begreppet "medelklass" är ju inte på något sätt tillräcklig för att särskilja effekterna av selektionsmekanismer kontra områdespåverkan. Man kan mycket väl tänka sig att strukturen hos socialgrupp 1 skiljer sig för arbetar- respektive medelklassområden, och detsamma gäller självfallet också för socialgrupp 2.

Det bästa sättet att undersöka strukturskillnader i socialgrupperna mellan de bägge områdestyperna vore naturligtvis att konstruera en finare gradering av den yrkesindelning som ligger till grund för den vanliga socialgruppsindelningen. Detta är emellertid ett omfattande arbete. I denna undersökning har därför andra och mer lättillgängliga metoder använts.

7.2 KODARENS BEDÖMNING AV TVEKSAMMA SOCIALGRUPPSBESTÄMNINGAR

Då kodaren skulle placera in personerna i socialgrupper ombads hon samtidigt koda huruvida placeringen varit tveksam på något sätt. Hon skulle ange om socialgruppsplaceringen var tveksam på gränsen mellan socialgrupperna 1 - 2, på gränsen mellan socialgrupperna 2 - 3, eller om placeringen varit allmänt osäker.

Det visade sig vid bearbetningen att kodaren i relativt ringa utsträckning varit tveksam om socialgrupperingen. Sammanlagt rörde det sig om 49 fall eller ca 9 procent. Dessa tvek-

samma fall fördelade sig på följande sätt:

Tabell 37 Kodarens bedömning av tveksamma socialgruppsbestämningar

	Arbetarområden %	(abs.tal)	Medelklassområden %	(abs.tal)
Andel av socialgrupp 1 som gränsar till socialgrupp 2	15,4	(4)	3,1	(2)
Andel av socialgrupp 2 som gränsar till socialgrupp 1	3,8	(3)	2,8	(3)
Andel av socialgrupp 2 som gränsar till socialgrupp 3	9,0	(7)	7,5	(8)
Andel av socialgrupp 3 som gränsar till socialgrupp 2	10,9	(18)	3,3	(4)

Inom parentes anges hur många individer som i absoluta tal placerats som gränsfall av kodaren.

Allmänt kan sägas att kodaren haft en större osäkerhet vid placeringen av individerna i arbetarområdena än i medelklassområdena. Denna osäkerhet har dock inte haft någon bestämd riktning i enlighet med de resonemang som tidigare förts. Enligt detta skulle det exempelvis i medelklassområdena finnas fler individer som kategoriserats som tillhörande socialgrupp 3 och som låg på gränsen mot socialgrupp 2 än i arbetarområdena. Tabellen ovan visar snarare en motsatt tendens. Visserligen finns det något fler individer som kategoriserats som tillhörande socialgrupp 1 som ligger på gränsen mot socialgrupp 2 i arbetarområdena än i medelklassområdena - något som skulle stödja teorin om selektion - men antalet är så litet att de saknar betydelse.

7.3 ANDRA SOCIO-EKONOMISKA VARIABLER

Socialgruppsindelningen grundar sig på en icke klart definierad sammanvägning av de socio-ekonomiska variablerna inkomst, utbildning och yrkets karaktär av manschettyrke - manuellt yrke - egen företagare. Ett sätt att studera strukturskillnader mellan

socialgrupperna är att mer specifikt se på några av dessa enskilda variablers fördelning i de olika socialgrupperna.

Till att börja med betraktas här de tre variablerna inkomst, egen utbildning - således i denna undersökning kvinnans utbildning - och makens utbildning.

Tabell 38 Inkomst[a] i olika socialgrupper och områdestyper

Inkomst kronor	Arbetarområden Socialgrupp			Medelklassområden Socialgrupp		
	3 %	2 %	1 %	3 %	2 %	1 %
- 24.999	27,2	15,4	15,4	12,8	10,4	1,6
25.000 - 44.999	60,8	56,4	19,2	78,6	53 8	12,9
45.000 -	12,0	28,2	65,4	8,5	35,8	85,5
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	158	78	26	117	106	62
Vet ej	2	1	0	1	1	2

Uppgift saknas: 8

a familjens sammanlagda bruttoinkomst

Om vi i första hand ser till inkomstskillnaderna för socialgrupp 3, finner vi relativt betydande differenser mellan områdestyperna. Det finns en betydligt större andel i arbetaområdena som ligger i den lägsta inkomstklassen jämfört med i medelklassområdena. Detta gäller för övrigt för samtliga socialgrupper. Att inkomstförhållandena slår såpass starkt är i och för sig naturligt, eftersom det i mycket är en ekonomisk fråga om man kan bosätta sig i en insatslägenhet eller ej.

Vi ser sedan till de två utbildningsvariablernas fördelning[1) 2)]

Tabell 39 Kvinnans utbildning i olika socialgrupper och områdestyper

Skolutbildning	Arbetarområden Socialgrupp			Medelklassområden Socialgrupp		
	3 %	2 %	1 %	3 %	2 %	1 %
Folkskola, grundskola	79,4	54,4	15,4	78,6	48,6	10,8
Realexamen och motsvarande	20,6	38,0	34,6	21,4	43,0	32,3
Studentexamen och högre	0,0	7,6	50,0	0,0	8,4	56,9
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	165	79	26	117	107	65
Vet ej	0	0	0	0	0	0

Uppgift saknas: 3

1. Utbildning mättes med fråga 62 och 66; se bilaga I.
2. Om man jämför siffrorna i tabellerna 39 och 40 med låginkomstutredningens data har man där för varje socialgrupp en lägre utbildningsnivå. Detta kan troligen till stor del förklaras av två faktorer:
   - I denna undersökning ingår ett yngre material; alltså har man i genomsnitt fått en högre utbildning
   - Denna undersöknings material är insamlat senare än låginkomstutredningens; alltså har arbetslösheten bland akademiker uppstått, och exempelvis studentexamen eller akademiska studier behöver inte automatiskt leda till ett yrke som kategoriseras till socialgrupp 1. Detta skulle framförallt ha betydelse för den relativt sett höga utbildningen i socialgrupp 2.

Tabell 40 Mannens utbildning i olika socialgrupper och områdestyper

Skolutbildning	Arbetarområden Socialgrupp			Medelklassområden Socialgrupp		
	3 %	2 %	1 %	3 %	2 %	1 %
Folkskola, grundskola	93.8	62,1	8,7	80,4	41,8	7,9
Realexamen och motsvarande	6,2	30,3	4,3	18,7	39,8	4,8
Studentexamen och högre	0,0	7,6	87,0	0,9	18,4	87,3
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	130	66	23	107	99	63
Vet ej	0	0	0	0	1	0
Uppgift saknas: 0						

I tabellerna ovan kan utläsas att det för socialgrupp 3 föreligger vissa strukturskillnader då det gäller männens utbildning; detta gäller däremot ej för kvinnorna. För socialgrupp 2 finns relativt stora strukturskillnader för såväl män som kvinnor. För socialgrupp 1 föreligger vissa mindre strukturskillnader då det gäller kvinnornas utbildning men ej då vi ser till männens. Man måste dock komma ihåg att bastalen för socialgrupp 1 är små.

Sammanfattningsvis kan man dock utläsa att det utan tvekan finns vissa strukturella utbildningsskillnader mellan de olika områdestyperna då socialgrupp konstanthålls. Detta tyder på åtminstone en viss självselektion.

Ett additivt index, SINDEX, bildades av de tre variablerna inkomst, kvinnans utbildning och mannens utbildning. Samma vikt lades vid de ingående faktorerna och indexet kunde anta sju värden: 3, 4, 5, 6, 7, 8 och 9, där 3 utgör den lägsta och 9 den högsta statuspoängen. Då en av faktorerna i SINDEX utgörs av mannens utbildning, utgår de ensamstående i de analyser där

SINDEX används. Detta har såväl för- som nackdelar. En fördel är,att eventuella strukturskillnader med avseende på civilstånd mellan områdestyperna elimineras.

Tabell 41 Socio-ekonomisk status mätt med en sju-gradig skala i olika socialgrupper och områdestyper

SINDEX[a]		Arbetarområden Socialgrupp			Medelklassområden Socialgrupp		
		3 %	2 %	1 %	3 %	2 %	1 %
↑	3	14,5	4,6	0,0	3,8	2,1	0,0
lägre	4	54,0	21,5	4,3	60,0	20,6	0,0
status	5	22,6	36,9	0,0	25,7	26,8	3.3
|	6	8,1	26,2	17,4	10,5	22,7	3,3
högre	7	0,8	9,2	17,4	0,0	17,5	20,0
status	8	0,0	1,5	21,7	0,0	10,3	25,0
↓	9	0,0	0,0	39,1	0.0	0.0	48,3
Summa		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal		124	65	23	105	97	60
Uppgift saknas: 15							
Medelvärde[b] av SINDEX		4,3	5,2 7,7 (5,8)		4,4	5,6 8,1 (6,6)	

a SINDEX är ett additivt index där de tre faktorerna inkomst, mannens utbildning och kvinnans utbildning ingår

b Uträkningen av medelvärdet är i princip något diskutabel, eftersom det kan ifrågasättas om det är rimligt att betrakta SINDEX som något mer än en ordinalskala.

Liksom i de tidigare tabellerna finner vi här, naturligt nog, resultat som utvisar strukturskillnader mellan samma socialgrupper i skilda områdestyper. Som tidigare påpekats stöder detta hypotesen om selektionsmekanismer; så är exempelvis de arbetare som bor i medelklassområden mer lika medelklassen än de arbetare som bor i arbetarområden.

Ur tabellen kan också eventuellt utläsas en tendens att strukturskillnaderna mellan områdestyperna är större för medelklassen än för arbetarna. Om vi ser till medelvärdet för SINDEX i de skilda socialgrupperna och områdestyperna framgår detta klart. Det är emellertid osäkert om det är rimligt att betrakta SINDEX som något mer än en ordinalskala och om således medelvärdesberäkningar är tillåtna. Det finns starka skäl att exempelvis betrakta dem som har det lägsta värdet på SINDEX som en kategori som skiljer ut sig speciellt från de övriga kategorierna. I denna lägsta kategori har man låga värden på samtliga de i indexet ingående faktorerna. Speciellt är det viktigt att påpeka att man här har en sammanlagd bruttoinkomst som ligger under 25.000 kronor per år - trots att således ensamstående ej ingår i materialet. Just med avseende på andelen som tillhör kategori 3 skiljer sig arbetarna åt mellan områdestyperna. Det finns betydligt fler i denna kategori i arbetarområdena än i medelklassområdena. Denna strukturskillnad i socialgrupp 3 bör väga tyngre än de påvisade skillnaderna mellan övriga värden i SINDEX, varför en viss tvekan finns om det tidigare påståendet att strukturskillnaderna mellan områdestyperna är större för medelklassen än för arbetarna.

De ovan analyserade socio-ekonomiska variablerna ingår mer eller mindre uttalat i begreppet "socialgrupp". Emellertid analyserades också två andra faktorer som är relaterade till socio-ekonomisk status, men som inte direkt ingår i socialgruppsdefinitionen. Dessa två faktorer är faderns socialgrupp samt makens faders socialgrupp:

Tabell 42 Socialt ursprung, mätt med kvinnans faders socialgruppstillhörighet, i relation till egen socialgrupp i olika områdestyper

Kvinnans faders socialgrupp	Arbetarområden Egen socialgrupp			Medelklassområden Egen socialgrupp		
	3 %	2 %	1 %	3 %	2 %	1 %
3	65,9	68,4	46,2	60,9	59,8	46,2
2	32,9	29,1	30,8	35,7	34,6	26,2
1	1,2	2,5	23,1	3,5	5,6	27,7
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	164	79	26	115	107	65

Uppgift saknas: 6

Tabell 43 Socialt ursprung, mätt med mannens faders socialgruppstillhörighet, i relation till egen socialgrupp i olika områdestyper

Mannens faders socialgrupp	Arbetarområden Egen socialgrupp			Medelklassområden Egen socialgrupp		
	3 %	2 %	1 %	3 %	2 %	1 %
3	66,1	59,4	34,8	63,0	58,5	32,3
2	33,1	34,4	39,1	34,0	38,3	40,3
1	0,8	6,3	26,1	3,0	3,2	27,4
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	124	64	23	100	94	62

Uppgift saknas: 22

Det sammanfattande intrycket från dessa tabeller är att hypotesen om selektion med avseende på fädernas sociala ställning inte får speciellt starkt stöd. Visserligen finns en viss tendens att befolkningen i medelklassområdena i högre grad kommer från ursprungsfamiljer med högre social status än befolkningen i arbetarområdena, även då den egna sociala statusen konstanthålls, men tendenserna är relativt svaga. De starkaste tendenserna finns i socialgrupp 2 där kvinnornas sociala ursprung skiljer sig i den nämnda riktningen.

Den dominerande tendensen då man ser till de tabeller som presenterats i detta kapitel är, att det förekommer tydliga selektionsmekanismer. Såväl inkomst- som utbildningsnivån ligger högre i medelklassområdena än i arbetarområdena även då socialgrupp konstanthålls.

Dessa tendenser kan tyda på att de skillnader i beroendevariablernas utfall som konstaterats i kapitel 6 kan härledas till dessa strukturskillnader mellan de skilda områdestyperna. Här skall ett försök göras att empiriskt testa denna slutsats. Vi ser till utfallen för beroendevariablerna då individernas socio-ekonomiska status mäts med SINDEX. Självfallet blir bastalen små i flera av kategorierna.

Tabell 44 Utfall för vissa av beroendevariablerna för olika socio-ekonomiska kategorier mätt med SINDEX i olika områdestyper

	Arbetarområden SINDEX ← lägre status → 6 (bastal) → högre status →						
	3 %	4 %	5 %	6 %	7 %	8 %	9 %
Social participation							
1. Andel kvinnor som är medlem i åtminstone en förening	5,2 (21;0)	13,6 (80;0)	19,6 (51;0)	6,5 (31;0)	(0,0) (11;0)	(40,0) (5;0)	(44,4) (9;0)
2. Andel män som är medlem i åtminstone en förening	10,5 (19;2)	25,0 (80;2)	36,0 (50;2)	42,9 (28;2)	(36,4) (11;0)	(50,0) (6;0)	(77,8) (9;0)
3. Andel kvinnor som röstat vid senaste riksdagsvalet	(75,0) (16;2)	89,8 (59;5)	85,7 (42;3)	92,0 (25;0)	(100,0) (7;1)	(100,0) (4;1)	(100,0) (8;0)
Områdesförankring							
4. Andel som känner 8 eller fler familjer inom området	23,8 (21;0)	39,5 (81;0)	44,2 (52;0)	38,7 (31;0)	(27,3) (11;0)	(33,3) (6;0)	(66,7) (9;0)
5. Andel som trivs bra i sitt bostadsområde	52,4 (21;0)	70,7 (82;0)	59,6 (52;0)	61,3 (31;0)	(63,6) (11;0)	(33,3) (6;0)	(33,3) (9;0)
6. Andel som tycker det är lätt att bli bekant inom området	73,7 (19)	61,3 (80)	76,5 (51)	67,7 (31)	(36,4) (11)	(66,7) (6)	(77,8) (9)
7. Andel som anser att kontakten är bättre i nuvarande område jämfört med andra områden	4,8 (21)	11,0 (82)	11,5 (52)	19,4 (31)	(18,2) (11)	(16,7) (6)	(0,0) (9)
8. Andel som tror att de socialistiska partierna har majoritet i området	28,6 (21)	48,8 (82)	65,4 (52)	64,5 (31)	(63,6) (11)	(83,3) (6)	(88,9) (9)
Uppfostringsattityder och -beteenden; utbildningsattityd							
9. Barnuppfostringsattityd: andel som har mer barncentrerad inställning	23,8 (21;0)	32,9 (82;0)	48,1 (52;0)	38,7 (31;0)	(63,6) (11;0)	(33,3) (6;0)	(88,9) (9;0)
11. Utbildningsattityd: andel som har positivare attityd	19,0 (21;0)	27,2 (81;0)	40,4 (52;0)	58,1 (31;0)	(63,6) (11;0)	(66,7) (6;0)	(66,7) (9;0)
15. Subjektiv socialgruppsplacering							
Andel som placerar sig själva själva i:							
Socialgrupp 1	0,0	1,2	0,0	3,3	(10,0)	(16,7)	(66,7)
Socialgrupp 2	19,0	33,3	55,8	53,3	(50,0)	(33,3)	(22,2)
Socialgrupp 3	28,6	35,8	26,9	26,7	(10,0)	(0,0)	(0,0)
"Vet ej,finns inga socialgrupper" o.dyl.	52,4	29,6	17,3	16,7	(30,0)	(50,0)	(11,1)
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	(21)	(81)	(52)	(30)	(10)	(6)	(9)

Medelklassområden SINDEX ← lägre status				högre status →			Uppgift saknas
3 %	4 %	5 %	6 % (bastal)	7 %	8 %	9 %	
(16,7)	20,5	18,5	11,8	24,1	36,0	48,3	
(6;0)	(83;0)	(54;0)	(34;0)	(29;0)	(25;0)	(29;0)	(21)
(33,3)	26,5	29,6	58,8	41,4	66,7	70,4	
(6;0)	(83;0)	(54;1)	(34;0)	(29;0)	(24;1)	(27;2)	(17)
(100,0)	93,9	100,0	100,0	(100,0)	95,2	95,5	
(5;1)	(66;3)	(37;2)	(27;0)	(19;0)	(21;1)	(22;1)	(111)
(33,3)	54,3	61,8	51,4	65,5	79,2	79,3	
(6;0)	(81;0)	(55;0)	(35;0)	(29;0)	(24;0)	(29;0)	(19)
(83,3)	95,2	89,1	97,1	96,6	96,0	89,7	
(6;0)	(83;0)	(55;0)	(35;0)	(29;0)	(25;0)	(29;0)	(15)
(66,7)	75,9	74,5	71,4	79,3	92,0	72,4	
(6)	(83)	(55)	(35)	(29)	(25)	(29)	(20)
(0,0)	21,7	25,5	20,0	37,9	60,0	41,4	
(6)	(83)	(55)	(35)	(29)	(25)	(29)	(15)
(0,0)	28,9	34,5	25,7	17,2	12,0	24,1	
(6)	(83)	(55)	(35)	(29)	(25)	(29)	(15)
(50,0)	41,0	45,3	60,0	67,9	76,0	78,6	
(6;0)	(83;0)	(53;0)	(35;0)	(28;0)	(25;0)	(28;0)	(19)
(66,7)	44,6	40,0	57,1	71,4	60,0	58,6	
(6;0)	(83;0)	(54;0)	(35;0)	(28;0)	(25;0)	(29;0)	(18)
(0,0)	0,0	1,8	5,7	20,7	12,5	51,7	
(33,3)	51,8	58,2	54,3	51,7	66,7	37,9	
(33,3)	24,1	18,2	20,0	0,0	8,3	0,0	
(33,3)	24,1	20,0	20,0	27,6	12,5	10,3	
100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
(6)	(83)	(55)	(35)	(29)	(24)	(29)	(19)

I tabellen ovan går gränsen mellan arbetare-medelklass ungefärligen mitt i kategori 5. Gränsen är självfallet ungefärlig, eftersom det inte råder någon direkt överensstämmelse mellan socialgrupp och SINDEX; de mäter något olika faktorer.

Som framgår av tabellen kvarstår i grova drag de tendenser som tidigare redovisats även då en niogradig socio-ekonomisk indelning används. För nästan varje kategori kan konstateras områdesskillnader som går i den riktningen att arbetarna är mer medelklasslika i medelklassområdena och att medelklassen är mer arbetarlik i arbetarområdena. Ett undantag är kategori 5 i SINDEX som för ett flertal beroendevariabler ger resultat som bryter mot den allmänna trenden. - Självfallet innehåller tabellen starka fluktuationer, vilket är naturligt med hänsyn till de små bastal på vilka procenträkningarna många gånger grundar sig på.

7.4 NÅGRA SAMMANFATTANDE KOMMENTARER

I kapitel 7 har försök gjorts att särskilja effekter av selektion från effekter av områdespåverkan med hjälp av metod III, d.v.s. en mer detaljerad jämförelse av hur de olika befolkningsgrupperna skiljer sig åt med avseende på sådana individuella variabler som inkomst, utbildning och social härkomst. Denna metod kan positivt stödja endast hypotesen om selektion; om denna hypotes inte fått stöd skulle hypotesen om områdespåverkan indirekt fått stöd.

De data som redovisats i kapitel 7 tyder på att det förekommer strukturskillnader inom de olika socialgrupperna mellan områdestyperna. Inom samtliga socialgrupper är inkomsterna i medelklassområdena högre än i arbetarområdena. Inom åtminstone socialgrupp 1 och 2 ligger också den genomsnittliga utbildningsnivån högre i medelklassområdena än i arbetarområdena. Däremot utvisar tabellerna att selektion med avseende på föräldragenerationens sociala ställning är relativt svag. En slutsats, måhända trivial, som kan dras på grundval av de strukturskillnader som påvisats är, att bostadssegregationen i vissa avseenden är starkare än vad segregationsstudier oftast ger uppgift om. I sådana studier

använder man sig vanligen av relativt grova segregationsmått, exempelvis socialgrupp. I denna undersökning har konstaterats, att det även inom dessa grova kategorier förekommer relativt stora strukturskillnader mellan olika områdestyper.

Hur mycket de påvisade strukturskillnaderna inom socialgrupperna kan förklara de kontextuella effekter som konstaterades i kapitel 6 är svårt att uttala sig om. En analys, där socio-ekonomisk status mäts med en nio-graderad skala tyder på att de kontextuella effekterna i grova drag finns kvar, om än något förminskade för vissa av beroendevariablerna. Det bör dock påpekas, att vi här endast kontrollerat selektionen med avseende på socio-ekonomisk status. I vad mån andra selektionsfaktorer finns har således ej undersökts.

Ett resultat, som kanske framförallt kan nämnas gäller de faktorer som samlats under rubriken "områdesförankring". I kapitel 6 framhölls, att homogenitetshypotesen, såsom den framställts av bl.a. Gans och Keller inte fick särskilt starkt stöd av Uppsalaundersökningens data. Då de individuella socio-ekonomiska variablerna förfinades, framkom emellertid vissa resultat som i någon mån stöder hypotesen. Här konstaterades att från medelklassen var det framförallt socialgrupp 1 som hade svårt att anpassa sig i arbetarområdena. Denna kategori utgör i betydligt högre utsträckning en avvikande minoritet än den större kategorin medelklass. Däremot har undersökningens data inte givit stöd för tanken att relativt sett lågstatuspräglade områden skulle vara befrämjande för de lägre socialgruppernas grannrelationer.

KAPITEL 8 BOENDETID OCH FLYTTNINGSHISTORIA

8.1 BOENDETIDENS LÄNGD I NUVARANDE OMRÅDE

I kapitel 7 gjordes ett försök att med hjälp av en finare indelning av den oberoende, individuella variabeln särskilja effekter av selektion från effekter av områdespåverkan.

I kapitel 8 skall en annan metod tillämpas för att söka göra denna åtskillnad. Denna metod beskrivs i kapitel 2, sid. 25 under rubriken IVb. "En analys av boendetidens längd". I denna metod antas, att om en områdespåverkande effekt finns, förstärks den med tiden. En områdespåverkan skulle ju innebära, att bostadsområdets befolkning skulle verka som ett stimulus på de betraktade individerna eller grupperna. Ju längre tid dessa utsätts för detta stimulus, desto större torde effekterna på de beroende variablerna bli.

I den nedanstående analysen görs således en sådan tidsstudie. Vi konstanthåller här individuell socialgruppstillhörighet och områdenas socio-ekonomiska status och jämför boendetidens längd. En dikotomisering av variabeln "boendetid i området" har gjorts enligt medianprincipen. Detta har inneburit att de som bott i respektive bostadsområde sedan år 1967 eller tidigare förts till kategorin "lång botid"; de som bott i respektive bostadsområde sedan år 1968 eller senare har förts till kategorin "kort botid". Ett antal andra kategoriseringar prövades också; någon skillnad i tendenser med avseende på beroendevariablernas utfall framkom dock inte.

	Arbetarområde				Medelklassområde				Uppgift saknas
	Arbetare		Medelklass		Arbetare		Medelklass		
	Kort botid[a] % (bastal)[b]	Lång botid[a] % (bastal)	Kort botid % (bastal)	Lång botid % (bastal)	Kort botid % (bastal)	Lång botid % (bastal)	Kort botid % (bastal)	Lång botid % (bastal)	
Social participation									
1. Andel kvinnor som är medlem iåtminstone en förening	12,5 (96;0)	13,8 (65;0)	21,2 (52;0)	11,5 (52;0)	9,7 (52;0)	25,4 (67;0)	22,8 (57;0)	29,8 (114;0)	(7)
2. Andel män som är medlem i åtminstone en förening	29,6 (71;3)	18,5 (54;2)	39,5 (43;2)	45,2 (42;2)	19,0 (42;0)	36,9 (65;1)	45,1 (51;1)	51,9 (108;2)	(0)
3. Andel kvinnor som röstat vid senaste riksdagsvalet	75,9 (79;8)	90,4 (52;3)	91,7 (36;4)	92,7 (41;1)	94,3 (35;4)	94,1 (51;2)	100,0 (45;4)	97,6 (83;1)	(113)
Områdesförankring									
4. Andel som känner 8 eller fler familjer inom området	31,0 (100;0)	37,5 (64;0)	28,8 (52;0)	50,9 (53;0)	31,4 (51;0)	62,7 (67;0)	41,4 (58;0)	78,8 (113;0)	(4)
5. Andel som trivs bra i sitt bostadsområde	64,0 (100;0)	58,5 (65;0)	63,5 (52;0)	62,3 (53;0)	92,3 (52;0)	92,6 (68;0)	91,4 (58;0)	94,7 (114;0)	(0)
6. Andel som anser det vara lätt att bli bekant inom området.	60,0 (100)	79,0 (62)	54,9 (51)	65,4 (52)	67,3 (52)	76,5 (68)	65,5 (58)	82,5 (114)	(5)
7. Andel som anser det vara bättre kontakt i nuvarande bostadsområde än i områden i allmänhet	11,0 (100)	10,8 (65)	13,5 (52)	7,5 (53)	19,2 (52)	22,1 (68)	29,3 (58)	34,2 (114)	(0)
8. Andel som tror att de socialistiska partierna har majoritet i området	49,0 (100)	56,9 (65)	58,8 (51)	75,5 (53)	38,5 (52)	22,1 (68)	37,9 (58)	19,3 (114)	(1)
Uppfostringsattityder och beteenden: utbildningsattityd									
9. Barnuppfostringsattityd: andel som har mer barncentrerad inställning	40,0 (100;0)	38,5 (65;0)	44,2 (52;0)	56,6 (53;0)	46,2 (52;0)	39,4 (66;0)	69,0 (58;0)	65,8 (111;0)	(5)
11. Utbildningsattityd: andel som har positivare inställning	32,3 (99;0)	32,3 (65;0)	51,9 (52;0)	54,7 (53;0)	48,1 (52;0)	44,1 (67;0)	55,2 (58;0)	59,3 (113;0)	(3)

(forts.)

a kort botid innebär att man bott i området sedan år 1968 eller senare,
lång botid innebär att man bott i området sedan år 1967 eller tidigare

b Den första siffran inom parentes anger bastalet på vilket procenträkningen grundar sig; den andra siffran anger andelen "vet ej" då detta betraktas som bortfall

	Arbetarområden		Medelklassområden	
	Kort botid[a] %	Lång botid[a] %	Kort botid %	Lång botid %
Subjektiv socialgruppsplacering.				
15. Andel från socialgrupp 1 som placerar sig själva i:				
Socialgrupp 1	(10,0)	(46,7)	44,4	35,6
Socialgrupp 2	(40,0)	(33,3)	44,4	40,0
Socialgrupp 3	(20,0)	(0,0)	0,0	0,0
"Vet ej, finns inga socialgrupper" o.dyl.	(30,0)	(20,0)	11,1	24,4
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	10	15	18	45
Uppgift saknas: 3				
Andel från socialgrupp 2 som placerar sig själva i:				
Socialgrupp 1	5,1	0,0	2,5	3,0
Socialgrupp 2	43,6	52,6	57,5	62,7
Socialgrupp 3	28,2	15,8	12,5	17,9
"Vet ej, finns inga socialgrupper" o.dyl.	23,1	31,6	27,5	16,4
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	39	38	40	67
Uppgift saknas: 2				
Andel från socialgrupp 3 som placerar sig själva i:				
Socialgrupp 1	1,0	0,0	0,0	0,0
Socialgrupp 2	38,0	29,0	55,8	50,0
Socialgrupp 3	31,0	37,1	17,3	28,8
"Vet ej, finns inga socialgrupper" o.dyl.	30,0	33,9	26,9	21,2
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	100	62	52	66
Uppgift saknas: 5				

a kort botid innebär att man bott i området sedan år 1968 eller senare
b lång botid innebär att man bott i området sedan år 1967 eller tidigare

Vi analyserar till att börja med ämnesområdet "social participation". Den intressantaste kategorin att studera här är - liksom generellt - arbetarna i medelklassområdena.

Den tendens man borde kunna utläsa, om en områdespåverkan skulle ge utslag på beroendevariablerna, vore i första hand att denna kategori skulle ha mer medelklasslika attityder ju längre tid den bott i respektive område.

Två av variablerna inom ämnesområdet "social participation" ger intressanta resultat. Såväl männen som kvinnorna har högre föreningsdeltagande ju längre tid de bott i medelklassområdena. Detta resultat skulle kunna tyda på en områdeseffekt av typ "assimilering".

En faktor som emellertid bör kontrolleras här är de intervjuades ålder. Det kan anses troligt att åldern har samband såväl med boendetidens längd som med föreningsdeltagandet.

Tabell 46 Andel män och kvinnor som är medlem i åtminstone en förening i olika ålderskategorier och med olika lång botid i bostadområdet. Endast arbetare i medelklassområden.

	Kort botid[a]		Lång botid[a]	
	Yngre[b] % (bastal)	Äldre[b] % (bastal)	Yngre % (bastal)	Äldre % (bastal)
Andel kvinnor som är medlem i åtminstone en förening	5,9 (34)	16,7 (18)	30,4 (46)	14,3 (21)
Andel män som är medlem i åtminstone en förening	18,5 (27)	(20,0) (15)	34.8 (46)	42,1 (19)

a kort botid innebär att man bott i området sedan år 1968 eller senare
lång botid innebär att man bott i området sedan år 1967 eller tidigare

b med "yngre" avses dem som är födda efter år 1940
med "äldre" avses dem som är födda år 1940 eller tidigare

I och med denna nedbrytning reduceras bastalen ytterligare, vilket ger stor osäkerhet åt tolkningen. Det kan emellertid konstateras, att nedbrytningen inte tyder på, att det samband som tidigare konstaterats mellan botid och föreningsdeltagande skulle bero på åldersskillnader mellan dem med lång respektive kort botid; i de flesta fall kvarstår sambanden. Det undantag som finns gäller det kvinnliga föreningsdeltagandet för den äldre ålderskategorin; här finns inga skillnader mellan dem som bott längre respektive kortare tid. Bastalen är dock mycket små för denna kategori.

Vi återgår sedan till den fortsatta analysen av tabell 45. Vad beträffar den tredje variabeln under området "social participation", röstningsfrekvens, föreligger inga skillnader mellan dem med kort respektive lång botid. Däremot föreligger en intressant siffra vad beträffar röstningsfrekvensen om vi ser till den låga siffran för de arbetare som bott kort tid i arbetarområdena. I övrigt är siffrorna för röstningsfrekvens relativt jämna. Några mer omfattande försök till tolkning av denna enda siffra skall här inte göras; det bör framhållas att tabellskillnaderna blir mer betydelsefulla om de ingår i ett sammanhang eller en trend. En enstaka skillnad, även om den är stor, är mer svårtolkad och kräver större bastal för att hänsyn skall kunna tas till den.

För medelklassen visar siffrorna under ämnesområdet "social participation" såpass motsägande resultat att någon tolkning av dem ej görs.

Vad beträffar de variabler som förts samman under rubriken "områdesförankring" är de mindre intressanta att analysera ur den metodiska synvinkel, som här varit den huvudsakliga målsättningen. Det är svårt att här hävda, att de tidsmässiga effekter man urskiljer skulle bero på någon slags påverkan av ett i bostadsområdet förekommande normsystem eller "anda". Dessa variabler är emellertid intressanta i sig; vi får här data som visar vilken betydelse tiden har för individernas sociala förankring i sitt bostadsområde. Framförallt kan här utläsas skillnader när det gäller andelen som känner 8 eller

fler familjer inom området. Såväl inom arbetar- som medelklassområdena ökar naturligt nog denna andel med tiden, men skillnaden är större i medelklassområdena. Denna för medelklassområdena positivt genererande tidseffekt kan också utläsas när man ser till andelen, som anser det vara bättre kontakt i det nuvarande bostadsområdet jämfört med områden i allmänhet. I arbetarområdena går de små skillnader som finns mellan dem med kort respektive lång botid i den riktningen, att man tycker kontakten är sämre i det nuvarande området ju längre tid man bott där. I medelklassområdena går tendensen i motsatt riktning; man upplever kontakten allt bättre med tiden. Denna tendens är starkare för medelklassen än för arbetarna. Ett annat intressant resultat gäller andelen som tror, att de socialistiska partierna har majoritet inom området. I arbetarområdena får alltfler med tiden en uppfattning att de socialistiska partierna är i majoritet; detta är också i överensstämmelse med de faktiska förhållandena (se not 1 sid.146). I medelklassområdena däremot, har de med längre botid i högre grad uppfattningen att den politiska majoriteten är borgerlig än de med kortare botid. Med tiden identifierar således befolkningen i medelklassområdena sitt bostadsområde som "borgerligt" och sina grannar som "borgerliga".[1)]

Vad beträffar ämnesområdet "uppfostringsattityder och -beteenden; utbildningsaspirationer" är tendenserna oklara och kan inte entydigt sägas tyda på någon områdespåverkan.

Vad slutligen beträffar variabeln "subjektiv socialgruppstillhörighet" finns vissa intressanta resultat. I tabell 34 konstaterades ju, att arbetarna i medelklassområdena i högre utsträckning "klassade upp sig" än arbetarna i arbetarområdena. Resultaten i tabellen ovan tyder emellertid inte på att detta är en tendens som tilltar med tiden. Snarare gäller motsatsen: ju längre tid arbetarna bor i ett medelklassområde, desto mer utkristalliseras deras arbetarstatus. Man skulle kunna tänka

1. De faktiska förhållandena är, att de socialistiska partierna har något mer än 50 % av rösterna i medelklassområdena. Se not 1 sid. 146

sig följande skeende bakom de något motsägande resultaten i tabellerna 34 och 45:

Att en selektion inom den grova kategorin "arbetare" sker till de olika typerna av bostadsområden tycks stå klart. Detta skulle kunna förklara varför fler arbetare i medelklassområdena än i arbetarområdena "klassar upp sig"; de ligger helt enkelt närmare medelklassen på den individuella variabeln. En annan förklaring skulle kunna vara, att arbetarna blir påverkade av områdets statusfaktor. Kanske har de sparat länge för att kunna flytta till en insatslägenhet; då de lyckats och kunnat flytta känner de sig också förmer än en "vanlig arbetare". Bostadsområdets status påverkar uppfattningen om den individuella statusen.

Med tiden kan emellertid "relationsaspekten" få större betydelse; jämförelsen med de privilegierade i medelklassområdena kan bli frustrerande för arbetarna. Detta skulle kunna förklara, varför fler av dem som bott längre tid i medelklassområdena placera sig själva i socialgrupp 3 än av dem som bott där kortare tid. Konfrontationen med andra sociala skikt leder till en statuskristallisering.

Också detta samband bör emelletid kontrolleras med avseende på de intervjuades ålder.

Tabell 47 Relationen mellan objektiv och subjektiv socialgruppsplacering i olika ålderskategorier och med olika lång botid i bostadsområdet. Endast arbetare i medelklassområden.

	Kort botid[a]		Lång botid[a]	
	Yngre[b] %	Äldre[b] %	Yngre %	Äldre %
Andel från socialgrupp 3 som placerar sig själva i:				
Socialgrupp 1	0.0	0,0	0,0	0,0
Socialgrupp 2	61,8	44,4	50,0	50,0
Socialgrupp 3	14,7	22,2	32,6	20,0
"Vet ej, finns inga socialgrupper" o.dyl.	23,5	33,3	17,4	30,0
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	34	18	46	20

a kort botid innebär att man bott i området sedan år 1968 eller senare
lång botid innebär att man bott i området sedan år 1967 eller tidigare

b med "yngre" avses dem som är födda efter år 1940
med "äldre" avses dem som är födda år 1940 eller tidigare

Nedbrytningen av det tidigare redovisade sambandet efter ålder tycks snarast tyda på en specificering av sambandet; att längre botid skulle leda till en "statuskristallisering" för socialgrupp 3 tycks gälla för den yngre ålderskategorin, men ej för den äldre. Bastalen - speciellt för den sistnämnda kategorin - är dock ytterligt små.

Också med avseende på siffrorna för socialgrupp 2 skulle man kunna föra resonemang om statuskristallisering. Då emellertid bastalen är små avstår jag från sådana vidare resonemang. Inte heller görs någon vidare analys av den subjektiva socialgruppsplaceringen för socialgrupp 1 på grund av de små bastalen.

8.2 FLYTTNINGSHISTORIA

En jämförelse av boendetidens längd såsom här gjorts är en typ av tidsanalys, som är av intresse för att söka särskilja effekter av selektion från effekter av områdespåverkan. Man kan emellertid fråga sig, om det är rimligt att endast ta hänsyn till boendetiden i det nuvarande bostadsområdet. Det bör vara av minst lika stort intresse att se till den tidigare flyttningshistorien och här jämföra boendetiden i bostadsområden med olika socio-ekonomisk status.

Som tidigare redogjorts för (se avsnitt 4.3.2) planerades undersökningens uppläggning med speciell hänsyn till att denna bearbetning skulle kunna genomföras. Således gjordes i urvalet en selektion så, att endast individer som bott sju år eller längre i Uppsala togs med. Anledningen till detta var, att det härmed gavs en rimlig möjlighet till kontroll av i hurudana områdestyper de intervjuade personerna tidigare bott.

Med hjälp av INKOPAK år 1972 gjordes en grov indelning av bostadsområdena i Uppsala efter medelinkomsten. På så sätt erhölls tre grova kategorier (områden med över 26.000 kr, områden med mellan 22.000 kr och 25.999 kr och områden med under 21.999 kr i medelinkomst).

I intervjuerna fanns uppgifter på tidigare bosättning i Uppsala.Ett index, BOINDEX, konstruerades på följande sätt: Ett medelvärde på den socio-ekonomiska statusen hos samtliga de bostadsområden man bott i framräknades. Härmed användes den enklast tänkbara metoden, nämligen BOINDEX = $\frac{\sum å_i \, s_i}{\sum å_i}$ där $å_i$ = antalet år man bott i området och s_i = den socio-ekonomiska statusen i området. Även det nuvarande bostadsområdet togs med i beräkningen. En begränsning gjordes så, att endast de områden man bott i år 1960 och senare togs med i beräkningen; BOINDEX grundar sig således högst på de senaste 12 årens flyttningshistoria. Anledningen till begränsningen var att jag använt mig av år 1972 års INKOPAK för att göra en socio-ekonomisk kategorisering av bostadsområdena. Även om man vet, att det oftast tar mycket lång tid

för enskilda bostadsområden att ändra socio-ekonomisk karaktär,[2] ansåg jag det vara alltför djärvt att anta att denna kategorisering skulle gälla för mer än de senaste 10-12 åren. För vissa specifika områden kan den socio-ekonomiska karaktären ha förändrats även under denna korta tidsperiod. I grova drag anser jag det dock rimligt anta att områdesindelningen varit oförändrad de senaste 12 åren.

Konstruktionen av BOINDEX kan diskuteras av flera anledningar. Framförallt är den enkla medelvärdesberäkning som gjorts värd att kommenteras. Är det rimligt anta, att alla bostadsområden får så stor vikt som det antal år man bott i dem? Betyder det exempelvis fem gånger så mycket att ha bott fem år i ett bostadsområde som att endast ha bott där ett år? Och kan man inte tänka sig att de senaste åren betytt mer än de tidigare? Eller att det område som man växt upp i betytt något speciellt och därför borde ha en hög vikt?

Som framgår är invändningarna många. Resultaten av analysen med BOINDEX gav inte heller sådana resultat som hade förväntats. Diskussionen av problem i samband med detta uppskjuts emellertid till efter tabellanalysen.

---

2. Se avsnitt 1.2

Tabell 48 Utfall för vissa av beroendevariablerna i skilda socialgrupper med olika flyttningshistoria

	Arbetare			Medelklass			
	Områden huvudsakligen av arb.karaktär % (bastal)[a]	Områden blandat arb. och mkl.karaktär % (bastal)	Områden huvudsakligen av mkl.karaktär % (bastal)	Områden huvudsakligen av arb.karaktär % (bastal)	Områden blandat arb. och mkl.karaktär % (bastal)	Områden huvudsakligen av mkl.karaktär % (bastal)	Uppgift saknas
Social participation							
1. Andel kvinnor som är medlem i åtminstone en förening	14,0 (121;0)	6.8 (74;0)	24,7 (85;0)	17,6 (74;0)	23,9 (71;0)	26,2 (130;0)	(7)
2. Andel män som är medlem i åtminstone en förening	25,5 (106;3)	27,5 (51;3)	30,7 (75;0)	46,0 (63;2)	47,5 (61;3)	48,3 (120;2)	(0)
3. Andel kvinnor som röstat vid senaste riksdagsvalet	87,9 (99;5)	74,6 (59;8)	96,6 (59;4)	94,5 (55;2)	94,8 (58;3)	97,8 (92;5)	(113)
Uppfostringsattityder och beteenden; utbildningsattityd							
9. Barnuppfostringsattityd: andel som har mer barncentrerad inställning	41,1 (124;0)	38,2 (75;0)	42,2 (84;0)	58,7 (75;0)	53,5 (71;0)	65,6 (128;0)	(5)
10. Attityd till barns trafikförmåga: andel som har lägre tilltro	36,3 (124;0)	38,2 (76;0)	40,5 (84;0)	58,7 (75;0)	60,6 (71;0)	53,1 (130;0)	(2)
11. Utbildningsattityd: andel som har positivare inställning till utbildning	37,1 (124;0)	29,3 (75;0)	47,1 (84;0)	61,3 (75;0)	55,6 (72;0)	53,5 (129;0)	(3)
12. Andel som lät sitt barn leka ensam ute från 2½ år och lägre	50,0 (124;0)	43,4 (76;0)	43,5 (85;0)	45,2 (73;0)	47,2 (72;0)	30,3 (129;1)	(2)
13. Andel som givit sina barn tvåhjulingar då de varit 3 år eller yngre	27,4 (124;0)	34,2 (76;0)	25,0 (84;0)	38,7 (75;0)	33,3 (72;0)	30,8 (130;0)	(1)
14. Andel som tycker att förskoleundervisningen borde vara obligatorisk	72,5 (120;1)	69,3 (75;1)	73,8 (84;1)	70,3 (74;4)	72,5 (69;3)	66,7 (126;4)	(0)

[a] Den första siffran inom parentes anger bastalet på vilket procenträkningen grundar sig; den andra siffran anger andelen "vet ej" då detta betraktas som bortfall

15. Subjektiv socialgruppsplacering	Områden huvudsakligen av arbetarkaraktär %	Områden blandat arbetar- och medelklasskaraktär %	Områden huvudsakligen av medelklasskaraktär %
Andel från socialgrupp 1 som placerar sig själv i:			
Socialgrupp 1	39,1	(16,7)	42,6
Socialgrupp 2	39,1	(50,0)	36,2
Socialgrupp 3	0,0	(11,1)	0,0
"Vet ej, finns inga socialgrupper" o.dyl.	21,7	(22,2)	21,3
Summa	100,0	100,0	100,0
Bastal	23	18	47
Uppgift saknas: 3			
Andel från socialgrupp 2 som placerar sig själv i:			
Socialgrupp 1	4,0	0,0	3,7
Socialgrupp 2	46,0	66,0	54,3
Socialgrupp 3	20,0	18,9	17,3
"Vet ej, finns inga socialgrupper" o.dyl.	30,0	15,1	24,7
Summa	100,0	100,0	100,0
Bastal	50	53	81
Uppgift saknas: 2			
Andel från socialgrupp 3 som placerar sig själv i:			
Socialgrupp 1	0,0	1,3	0,0
Socialgrupp 2	41,3	32,9	51,8
Socialgrupp 3	28,1	35,5	25,3
"Vet ej. finns inga socialgrupper" o.dyl.	30,6	30,3	22,9
Summa	100,0	100,0	100,0
Bastal	121	76	83
Uppgift saknas: 5			

Tolkningen av tabellen ovan stöter på vissa svårigheter. För det första ger tabellen inte sådana resultat, som skulle vara uttryck för en entydig trend i någon riktning. För det andra måste ånyo svårigheten att särskilja effekter av områdespåverkan från effekter av selektion diskuteras.

Boendetidens längd skulle, i enlighet med tidigare resonemang, vara ett tecken på i hur hög grad områdeseffekter haft möjlighet att påverka de boende. Samtidigt konstaterades, att det var otillfredställande att här endast ta med boendetiden i det nuvarande bostadsområdet; om en person exempelvis bott endast ett år i det nuvarande medelklassområdet men fem år i ett annat område av medelklasskaraktär borde detta jämställas med sex års boendetid i det nuvarande medelklassområdet.

I enlighet med detta resonemang har indelningen av boende i "övre medelklassområde", "lägre medelklassområde" och "arbetarområde" gjorts i tabellen ovan. Men här uppkommer problemet, om de effekter som urskiljs mellan exempelvis arbetare boende i "övre medelklassområden" och "arbetarområden" kan härledas till områdeseffekter. Även selektionseffekter torde här spela in; bland de arbetare som huvudsakligen bott i "övre medelklassområden" torde finnas fler arbetare som "ursprungligen" är mer medelklasslika än bland de arbetare som huvudsakligen bott i "arbetarområden". Har vi då kommit något längre med detta mer komplicerade "BOINDEX" än vi gjort med den tidigare kontrollen av det nuvarande bostadsområdets status?

Ur vissa aspekter har vi utan tvekan uppnått vissa fördelar med att använda BOINDEX; ur vissa andra aspekter är nyttan mer tvivelaktig.

BOINDEX ger oss ytterligare information; BOINDEX kan sägas ersätta "områdestyp" i de analyser som gjorts tidigare och ge mer fullständiga upplysningar om effekter av olika boendemiljöer.

BOINDEX kan också ge oss vissa indicier på, om en områdeseffekt eller en selektionseffekt påverkar beroendevariablerna. Om nämligen analysen med BOINDEX ger starkare utslag än analysen med "den nuvarande områdestypen" på beroendevariablerna kan man med vissa reservationer säga, att en områdespåverkan finns. BOINDEX ger nämligen effekten av tidsmässigt längre områdespåverkan.

Den huvudsakliga reservationen skulle vara, att selektionsmekanismen också skulle kunna inrymmas i denna tidsaspekt; den arbetare som under en längre tid bott i medelklassområdena är kanske en annan slags arbetare än den som endast för en kortare tid bott (bor) i ett medelklassområde beroende på selektion. Detta är ett troligt förhållande. Det antagande som ligger till grund för, att jag i jämförelsen nedan mellan effekterna av BOINDEX och effekterna av det nuvarande bostadsområdet kan urskilja en områdespåverkan är, att ju längre tidsrymd vi tar i beaktande desto större är möjligheten för effekter av områdespåverkan jämfört med effekter av selektionsmekanismer.

Med dessa resonemang i beaktande övergår vi till tabellanalysen. Först betraktas effekterna inom ämnesområdet "social participation". Här utvisar tabellen vissa skillnader mellan olika områdestyper, som i allmänhet går i den riktningen att arbetarna är mer medelklasslika i medelklassområdena och medelklassen är mer arbetarlik i arbetarområdena. Det är emellertid svårt att uttala sig om dessa skillnader generellt sett är större eller mindre än de skillnader som fanns då boendetiden i det nuvarande bostadsområdet konstanhölls. För arbetarkategorin kan det påpekas, att för två av variablerna - kvinnornas föreningsdeltagande och röstningsfrekvensen - är sambandet med boendeindexet inte linjärt; för dem som bott i områden som dels varit arbetardominerade, dels medelklassdominerade är värdena lägre än för dem som bott i antingen arbetardominerade eller medelklassdominerade områden.

Samtliga variabler som finns i gruppen "områdesförankring" har uteslutits i analysen med BOINDEX. Eftersom dessa variabler är så specifikt knutna till det bostadsområde man för närvarande bor i, finns det vissa svårigheter att behandla dem med det mer generella BOINDEX. Vid en sådan analys borde förutom individernas socialgruppstillhörighet även nuvarande områdestyp konstanthållas. Bastalen skulle här bli små, och den information som tabellen kunde ge är diskutabel.

Vad beträffar de variabler som sammanfattas under rubriken "uppfostringsattityder och -beteenden; utbildningsattityd" är

det svårt att finna en entydig trend. Sambanden är av mycket varierande typer och inte särskilt stora. En skillnad tycks mig intressant: av medelklassen är det en mindre andel som är positiv till utbildning bland dem som till övervägande del bott i medelklassområden jämfört med dem som bott i blandat arbetar- och medelklassområden; denna sistnämnda kategori är i sin tur mindre positiv än dem som huvudsakligen bott i arbetardominerade områden. Detta skulle kunna ge visst stöd åt det tidigare förda resonemanget om "statuskristallisering". De som tillhör medelklassen, men som av olika anledningar bor i arbetardominerade områden, tvingas speciellt starkt framhäva sina särpräglade statusdrag. Den högre utbildningen torde utan tvekan höra dit.

Vad beträffar slutligen den subjektiva socialgruppsplaceringen visar bearbetningen med BOINDEX också något svårtydda trender. Om endast de två extremkategorierna - "områden huvudsakligen av arbetarkaraktär" och "områden huvudsakligen av medelklasskaraktär" - jämförs, kan man skönja en svag tendens till "uppklassning" hos den förstnämnda kategorin jämfört med den senare. Då också mellankategorin - individer som bott blandat i områden av arbetar- och medelklasskaraktär - betraktas blir sambanden emellertid något mer komplicerade och svårtydda. Av socialgrupp 3 är det exempelvis en relativt liten andel från denna kategori som placerar sig själva i socialgrupp 2 - en mindre andel än i någon av de bägge extremkategorierna.

Sammanfattningsvis vill jag bedöma de resultat som BOINDEX givit som diskutabla. En viktig anledning till detta har troligen att göra med själva konstruktionen av och innehållet i BOINDEX. Vissa av dessa problem diskuterades tidigare (se sid. 186-191). Ett annat problem har att göra med att BOINDEX troligen mäter två olika faktorer - dels "medelstatusen" och dels spridningen hos de områden man bott i. Dessa bägge faktorer hålls inte åtskilda. En del av de svårtydda resultat som BOINDEX uppvisar kan troligen härledas till denna sammanblandning. Gissningsvis har de två extremkategorierna hos BOINDEX relativt enhetliga bosättningar med avseende på socio-ekonomisk status jämfört med mittenkategorin. Mittenkategorin innehåller ju individer som

bott "blandat i områden av medelklass- och arbetarkaraktär". För en mängd av beroendevariablerna som behandlats har just mittenkategorin givit svårtolkade resultat utifrån antagandet att BOINDEX mätte bostadsområden graderade efter socio-ekonomisk status. Dessa resultat skulle möjligtvis bli mer förståeliga om det också togs hänsyn till att BOINDEX mäter bosättningens spridning i olika områdestyper och graden av mobilitet.

I denna studie har en sådan bearbetning inte gjorts, huvudsakligen av två orsaker: För det första är bastalen redan med den enkla bearbetning som gjorts i tabell 48 relativt små. En ytterligare uppdelning skulle medföra ännu färre individer i varje kategori. För det andra behandlar inte denna studie mobilitet, varför en enstaka analys utifrån det perspektivet blir mindre värdefull.

8.3 NÅGRA SAMMANFATTANDE KOMMENTARER

I kapitel 8 har genomförts en tidsanalys av typ IVb (se sid. 25-26) med syfte att pröva hypotesen, att en områdespåverkan kan förklara delar av de kontextuella effekter som påvisats i kapitel 6.

Analysen har inte givit några säkra resultat som skulle ge stöd åt hypotesen. De enda variabler för vilka längre boendetid ger förstärkningseffekter är föreningsdeltagandet. Resultaten är här relativt konsistenta, även om de grundar sig på små bastal. Såväl män som kvinnor, arbetare som medelklass har högre föreningsdeltagande ju längre tid de bott i medelklassområden - såväl i det nuvarande bostadsområdet som i tidigare områdestyper. För övriga variabler är resultaten alltför osäkra och grundar sig på alltför små bastal för att de skall kunna testa hypotesen om områdespåverkan.

Analysen med det index som mätte bosättningshistorien gav ambivalenta resultat. En anledning till detta är troligen, att konstruktionen av indexet innebär att detta mätte två dimensioner: dels medelstatusen och dels spridningen i de områden man bott.

De resultat som den empiriska studien givit är av olika karaktär; vissa resultat grundar sig på relativt stora bastal och tendenserna går lätt att tolka. Andra resultat grundar sig på små bastal, och tendenserna är motsägande och mer svårtolkade.

Ett resultat, som kan hänföras till den första kategorin, är att det föreligger skillnader mellan arbetare i arbetarområden och medelklassområden och medelklassen i arbetarområden och medelklassområden med avseende på de utvalda effektvariablerna. Detta gäller i olika hög grad för de skilda effektvariablerna: Med avseende på de variabler som samlats under "social participation" och "subjektiv socialgruppsplacering" kunde konstateras, att områdesskillnaderna går i den riktningen, att arbetarna är mer medelklasslika i medelklassområdena och medelklassen är mer arbetarlik i arbetarområdena. De kontextuella skillnaderna är små för de förstnämnda variablerna, betydande för den sistnämnda. Däremot var områdesskillnaderna mer svårtolkade för de variabler som samlats under rubriken "barnuppfostringsattityder och -beteenden; utbildningsattityd". För variablerna under rubriken "områdesförankring" kunde konstateras stora områdesskillnader, som går i den riktningen, att såväl arbetare som medelklass trivs bättre och känner fler av sina grannar i medelklassområdena än i arbetarområdena. De kontextuella skillnaderna är betydande, och större för medelklassen än för arbetarna.

Den fortsatta analysen inriktades mot att söka ta reda på huruvida de påvisade skillnaderna går att hänföra till en selektiv inflyttning av en mer arbetarlik medelklass till arbetarområdena respektive av mer medelklasslika arbetare till arbetarområdena eller om de kan vara resultat av en områdespåverkan. I syfte att testa hypotesen om en selektiv inflyttning gjordes en mer fingraderad socio-ekonomisk indelning, grundad på mannens och hustruns utbildning samt familjens inkomst. Härvidlag kunde konstateras skillnader mellan områdestyperna, även då socialgrupp konstanthålls; hypotesen om selektion fick således visst stöd. Däremot kvarstod kontextuella skillnader även då individernas värden på denna mer fingraderade socio-ekonomiska variabel konstanthölls, vilket kan tyda på, att en selektion inte helt kan förklara de tidigare påvisade kontextuella skillnaderna. Den re-

servationen måste dock införas, att en eventuell selektion med avseende på andra variabler än socio-ekonomisk status ej kontrollerats.

I syfte att testa hypotesen om områdespåverkan genomfördes en tidsanalys. Här kontrollerades individernas boendetid i det nuvarande området samt den tidigare bosättningen med avseende på bostadsområdenas socio-ekonomiska status. Analysen gav emellertid inte några säkra resultat som kunde stödja eller förkasta hypotesen. En metodisk svaghet är här också att den selektiva frånflyttningen från områdena ej undersökts.

Däremot gav såväl analysen med den mer fingraderade socio-ekonomiska indelningen som tidsanalysen vissa resultat, som emellertid på grund av de små bastalen, måste betraktas som explorativa. Ett sådant är den "statuskristallisering" eller "subgruppsorientering" som kan utläsas för de bägge variablerna "utbildningsattityd" och "subjektiv socialgruppsplacering". Med avseende på den förstnämnda variabeln gäller resonemanget medelklassen, som visar en tendens att i arbetardominerade områden vilja betona betydelsen av utbildning relativt starkt; utbildningen får i detta sammanhang betydelse som en från omgivningen särskiljande statusegenskap. - Med avseende på den sistnämnda variabeln gäller resonemanget arbetarna, som ju i allmänhet följer den generella tendensen att i större utsträckning placera sig i högre socialgrupper i medelklassområdena än i arbetarområdena. Detta är emellertid inte en tendens som tilltar med tiden; i stället utvisar analysen med boendetiden att arbetarna i högre utsträckning placerar sig i socialgrupp 3 ju längre tid de bott i medelklassområdena. I konfrontationen med medelklassen utkristalliseras den egna arbetarstatusen.

Sammanfattningsvis kan konstateras, att den empiriska studien visat på förekomsten av områdesskillnader, men inte på ett tillfredställande sätt kunnat förklara om dessa skillnader beror på en selektion eller en områdespåverkan. Vissa intressanta och utvecklingsbara tendenser kunde dock utläsas från de försök som gjordes att särskilja de bägge mekanismerna. Emellertid fordras studier av större omfång, helst panelstudier, för att tillfredställande kunna besvara de anförda frågeställningarna.

SUMMARY IN ENGLISH

Housing segregation is a phenomenon found in various parts of the world. The range and causes of this phenomenon have long attracted the interest of scientists. To a great extent, the research concerning such segregation has been produced in the USA. During recent decades, however, attention has been paid to this question in other countries as well, e.g. Sweden.

Nevertheless, the purpose of the present work is not to study the two above-mentioned aspects of segregation. Instead, the main interest here will be concentrated upon the effects of housing segregation, as compared to the effects of housing integration.

The problem presentation is divided into two parts. The first part is a theoretical one, intended to systematize earlier research, mainly of Swedish and American origin. The second part applies some of the theoretical lines of reasoning thus obtained to a limited body of current Swedish material.

The effects of housing segregation can be studied on different levels. The present study has considered (a) the societal level, (b) the institutional/organizational level, and (c) the group/individual level. The focus of this study is primarily on levels (b) and (c); the empirical study deals only with level (c).

Concerning the effects of housing segregation/integration, certain general lines of reasoning can be distinguished:

The first line accentuates the negative effects of segregation and hence the positive effects of integration. This reasoning stresses that a physical integration is a condition for social integration, as well; further, an integration "is said to promote tolerance of social and cultural differences, thus reducing political conflict and encouraging democratic practices" (Gans, H.J. 1961 a). An integration confers more variation upon an area, and thereby enriches the lives of the inhabitants. Especially for the children, it is argued, this variation is important. It allows them the possibility of coming into contact with different roles and different modes of life.

The other line of reasoning points out that a physical integration may not necessarily lead to a social integration. On the

contrary, a forced physical proximity can lead to hostility or, at the very least, to a lack of contact within the neighborhood. Still another line of reasoning points out that social integration in the neighborhood may not even be wanted, as long as segregation exists in society in general. Housing integration, in that case, will only transfer conflicts on the societal level to conflicts on the individual level; collective action groups can thereby be broken.

In Chapter Three of the present work such more general reasonings are systematized and brought into relation with empirical research. Two distinctions are initially made. Firstly, a distinction is made between two different kinds of segregation, namely (1) segregation according to status-ranking variables and (2) segregation according to non-status-ranking variables. Secondly, a distinction is made between two different kinds of effects, namely (1) effects on the distribution of resources and (2) effects on the formation of social relations. These distinctions make a subdivision in four aspects possible:

1. Segregation according to status-ranking variables
   1.1 The distribution of resources
   1.2 The formation of social relations
2. Segregation according to non-status-ranking variables
   2.1 The distribution of resources
   2.2 The formation of social relations.

Subsequent reasoning will primarily be devoted to segregation with respect to status-ranking variables, in particular according to socio-economic status.

1. SEGREGATION ACCORDING TO STATUS-RANKING VARIABLES

1.1 The distribution of resources

Housing segregation according to status-ranking variables often leads to an unequal distribution of such resources as are highly valued in society. This will be valid for individual as well as for institutional resources. On the individual level, it may be mentioned that housing segregation means that in high status areas live more people who are wealthier, better educated and more influential. This implies that in such areas people have

better access to different resources than in the low status areas. This, in turn, can encompass different contextual effects.

On the institutional level, the resource most frequently discussed is the quality of schools. Housing segregation often leads to school segregation. This, in turn, can be a source of differences between schools as far as material resources, the quality of teachers, intellectual stimuli from schoolfellows, etc., are concerned. Furthermore, other institutions will probably dispose of different resources in areas of different socio-economic status, for example, nursery schools, leisure time organizations, commercial services, etc.

1.2 The formation of social relations

When examining the relations between status-ranked categories, it is relevant to focus on three types:

1.2.1 the situation for the group in the majority (either a privileged or an underprivileged majority)
1.2.2 the situation for the privileged group in the minority
1.2.3 the situation for the underprivileged group in the minority.

1.2.1 When the group is in the majority, then is greater possibility for people who are equal to each other in important aspects to come into contact with each other. As most sociologists point out, this situation makes it probable that there exists good contact and communication in the neighborhood. As far as underprivileged groups are concerned, some authors have stressed that such contacts and communications are a condition for the identification as well as the organization of the group.

1.2.2 The situation when the privileged group is in the minority can be conceived of in different ways. The most probable reaction of such a group is a feeling of displeasure, for many reasons: a neighborhood with the privileged group in the minority is equivalent to a neighborhood with the underprivileged group in the majority which means a low-status neighborhood. The status of a neighborhood is usually assumed to be to a considerable part determined by the status of its inhabitants.

The status-aspect in this case probably implies something negative for the privileged group in question. That is, they may feel incongruence between their own status and the status of the neighborhood. Furthermore, the resources of the low-status neighborhood are relatively small, a fact that may disturb the privileged category more than it does the underprivileged, owing to the former's higher level of aspiration. Furthermore, there may arise actual problems in communications and contact between the privileged and the underprivileged.

The privileged group can respond to this disagreeable situation in different ways. They can move away from the low-status neighborhood; some research (Järbur 1964, Öyen 1964, Lindberg 1967) points out that the privileged groups are more inclined to move away from low-status areas than other groups. Further, they can in a psychological manner dissociate from the neighborhood; the empirical support is weak, however, as far as this reaction is concerned (compare Öyen 1964, Lindberg 1967). Finally, they can form subcultures of privileged groups in the low-status areas.

1.2.3 From a political point of view the most interesting aspect is the situation for an underprivileged group living in a context dominated by the privileged. When emphasizing the goal of housing integration, it is in particular the situation of the underprivileged which is intended. It is predominantly their situation that is presumed to be improved by an integration.

The situation for the underprivileged when in the minority is probably more complicated than for the privileged in the same situation. When the former group lives in a high-status area, this means relatively good resources and a rising of the group-members' individual statuses. On the other hand the situation promotes close contact with high-status persons, and thus may effectuate an experience of relative deprivation. Furthermore, there can of course arise problems concerning contacts and communication between the privileged and the underprivileged groups.

When a sense of relative deprivation occurs, it can be reduced in different ways. One solution, as for the privileged, is the afore-mentioned: merely moving out of the neighborhood. Two

studies referred to earlier (Öyen 1964, Lindberg 1967) showed rather uncertain results when it comes to the mobility of the underprivileged. This phenomenon may be understood against the background of the ambivalent consequences of the high-status area for the underprivileged.

Another solution is a psychological repudiation from the neighbors and the neighborhood; some American studies illustrate such an outcome concerning Negroes' integration in white middle-class areas (for example, Wilson, 1971).

A further solution is the assimilation of the underprivileged to the middle-class way of life. Such a solution seems to be one of the political goals for housing integration. Accordingly, the underprivileged should, in contact within the middle-class context, be able to draw on - and learn from - the resources of the privileged. A relatively large amount of segregation research has found such effects to be indicative of assimilation. These effects have been grouped into four categories: factors concerning education and choice of profession, factors concerning social participation, factors concerning political activity and preferences, and factors concerning delinquency. Especially within the first category, considerable school segregation research has been published, while the other categories are less frequently represented.

Still another solution for the relative deprivation of the underprivileged in a context dominated by the privileged is an orientation of the underprivileged toward their own subgroup. Concerning this issue, parallels may be found to "collective-oriented" solutions, in contrast to the above-mentioned "assimilation", which is an "individual-oriented" solution.

2. SEGREGATION ACCORDING TO NON-STATUS-RANKING VARIABLES

2.1 The distribution of resources

The type of segregation discussed here is mainly according to age. It may be discussed whether age should be considered a variable which does not status-rank people. Here, it is argued, however, that age (with the exception of the extremes) is not status-ranking in the same way as, for example, class or socio-economic status.

With regard to segregation according to age, a special aspect of its effects on the distribution of resources is pointed out, namely, the changing need of institutions and organizations. When an area is dominated by young families with small children, it is difficult to cope with the need of nursery schools and day nurseries. When the children grow older, shortages will probably arise with respect to grammar and high schools, etc. In other areas, where older people dominate, other resources are needed.

2.2 The formation of social relations

It was argued above that similarity in many cases is positive for the formation of social relations. Nevertheless, nonsimilarity can also be positive for the formation of social relations. Support for this statement may be derived from the thesis of Durkheim, which maintains that differences which are important for an exchange of instrumental services can be functional for the formation of social relations. The present study argues that this exchange has greater possibilities to develop between groups rather equal in status between status-ranked groups.

THE EMPIRICAL STUDY

The purpose of the empirical study was to test some of the hypotheses in the theoretical part. Of course, a number of limitations were made, owing to the scope of the actual inquiry.

Firstly, the empirical study is confined to socio-economic segregation. Secondly, the effects are confined to the individual/group level. Thirdly, within these above-mentioned limitations, only a few of the effects discussed above were selected for research.

The types of problems concentrated on were the extent to which the socio-economic distribution in the neighborhood has a bearing upon different population categories in terms of (a) social participation, (b) neighborhood commitment, (c) childrearing attitudes and behaviors; attitudes to education and (d) subjective socio-economic group classification.

METHOD

Four housing areas were chosen for research. Since it was desirable to isolate the effects of the socio-economic factor, such areas were chosen as were as equal as possible with reference to physical structure, services and institutional factors. The same was also true of the population distribution as far as factors other than socio-economic status were concerned. For this last factor, as great a variability as possible was strived for.

In the selected areas, interviews were held with 562 mothers of children aged 3-7. The reason for this selection at the individual level was the restriction of the chosen effect variables; many of those deal with the situation of children.

The areas selected were divided into two categories: two of them were designated "working-class areas", the other two "middle-class areas". A corresponding classification was made at the individual level, namely, "workers" and "middle-class". Two different kinds of analysis were made: firstly the analysis holds constant the area characteristics in order to study the individual differences (the individual effect) and, secondly, the analysis holds constant the individual variable in order to study the differences between areas (the contextual effect or difference).

RESULTS

For a majority of the effect variables under consideration, it was possible to establish individual as well as contextual differences. The outcome for the separate variables was nevertheless somewhat varying:

(a) social participation

The analysis with regard to the three variables assembled under the heading "social participation" showed both individual and contextual differences. The latter, while rather small, nevertheless exhibited the tendency that the workers were more similar to the middle-class in the middle-class areas, and that the middle-class were more similar to workers in the working-class areas.

(b) neighborhood commitment

For the variables assembled under this heading, the study showed relatively large contextual effects; both the workers and the middle-class were more satisfied with the neighborhood and knew more neighbors personally in the middle-class areas than was the case in the working-class areas. This result is interesting in relation to one type of argument in the theoretical part, where it was said that "people like to live among those like themselves". This certainly holds true for the middle-class, but not for the workers.

As regards the individual effects, it can be noted that the middle-class in general knew more about their neighbors than the workers did. This was the case in the middle-class areas as well as in the working-class areas. It should be observed, however, that the measure of "contact with neighbors" was a rather superficial one.

(c) childrearing attitudes and behaviors; attitudes to education

Under this heading the individual effects, namely, the differences between workers and middle-class, were generally rather great. They showed that the middle-class were more "child-centered" (concerning the childrearing attitude), more protective (concerning the attitude toward children's capability to cope with traffic) and more positive to education. The contextual effects, however, were rather inconsistent and were somewhat difficult to interpret in a nonambiguous way.

(d) subjective socio-economic group classification

This variable showed a contextual effect in such a direction that workers as well as the middle-class place themselves in higher socio-economic strata in the middle-class areas, as compared to the working-class ones. The contextual effects were considerable.

A general problem when interpreting the results obtained is whether they derive from a selective immigration of more "bourgeois" workers into the middle-class areas and more "proletarian" middle-class people into the working-class areas, or whether they are due to a direct influence from the neighborhood. Some controls were made to test these two interpretations. Firstly,

to test the hypothesis of selective immigration, a finer socio-economic gradation was made. It was then found that differences occurred within the categories "workers" and "middle-class" between the working-class areas and the middle-class areas. As "socio-economic status" is considered not to be affected by the neighborhood characteristics to any great extent, this result would support the idea of selection. Nevertheless, when the individual value on this finer socio-economic gradation was held constant, contextual differences still appeared, which may possibly have meant that a selection did not explain all the contextual differences.

Secondly, to test the hypothesis of area influence, a time analysis was made. The length of residence in middle-class and working-class areas, respectively, was studied, and the area types (middle-class or working-class) the individuals had earlier lived in were investigated, as well. The idea behind this analysis was that the longer an individual had lived in a neighborhood the greater its influence would become.

This time analysis gave results which could only partially support the hypothesis of neighborhood influence. Some of these results were interesting, but were based on the answers of only a very few interviewees, so that they should be considered as explorative.

As a conclusion, it may be said that the empirical study points to the existence of contextual differences, but could not in a satisfactory way explain whether these differences depend on a selective immigration or on an influence from the neighborhood. In order to distinguish between these two factors, a more comprehensive investigation is needed; a longitudinal study would here be the most preferable.

LITTERATURFÖRTECKNING

Andersson-Brolin, L. & Lindén, A. — *Var man känner sig hemma och vilka man kallar sina grannar.* Statens Institut för Byggnadsforskning, Stockholm. Rapport 59:1974.

Altvall, H. — *Bostadssocial beskrivning av Stockholm år 1968.* Stockholms socialnämnd, 1971. Stencil.

Attner, G. & Sisask, A. — *Effekter av social segregation i skolklasser - en pilotstudie av åtta skolklasser i Malmö.* Sociologiska institutionen, Lund 1970. Stencil.

Barber, B. — *Social Stratification.* Harcourt, Brace & World, Inc., New York 1957.

Bell, R. & Westius, S. — *Några teorier om grannskap och grannrelationer.* Statens Institut för Byggnadsforskning, Stockholm. Rapport 29:1972.

Bell, W. & Force, M.T. — "Urban Neighborhood Types and Participation in Formal Associations." *American Sociological Review* 21, 1956 sid. 25-34.

Boyle, R.P. — "On Neighborhood Context and College Plans (III)." *American Sociological Review* 31, 1966, sid. 706-707.

Bullough, B. — "Alienation in the Ghetto." *The American Journal of Sociology* 72, 1966-67, sid. 469-478.

Burgess, E.W. — "The Growth of the City: An Introduction to a Research Project" (1925) i Theodorson, G.A. (ed.) *Studies in Human Ecology,* Row, Peterson and Company, New York 1961.

Cagle, L.T. — "Interracial Housing: A reassessment of the equalstatus contact hypothesis." *Sociology and Social Research. An International Journal* 57, 1973, sid. 342-355.

Campbell, E.Q. & Alexander, G.N. — "Structural Effects and Interpersonal Relationships." *The American Journal of Sociology* 71, 1965, sid. 284-289.

Caplow, R., Stryker, S., Wallace, S.E. — *The Urban Ambience.* Bedminster Press, Totowa 1964.

Carlsson, G. "Partiförskjutningar som tillväxtprocesser." *Statsvetenskaplig tidskrift*, Häfte 2-3, 1963, sid. 172-213.

Carlsson, G. *Unga lagöverträdare II.* SOU 1972:76, Stockholm.

Chapin, F. Stuart Jr. *Urban Land Use Planning* (1957). University of Illinois Press, Urbana, 1963.

Cohen, A.K. *Delinquent Boys.* Routledge & Kegan Paul, London 1956.

Coleman, J.S. "Comments on three 'Climate of Opinion Studies'." *Public Opinion Quarterly* 25, 1961, sid. 607-608.

Coleman, J.S. et. al. *Equality of Educational Opportunity.* U.S. Government Printing Office, Washington 1966.

Coleman, J.S. *Resources for Social Change: Race in the United States.* John Wiley & Sons, New York 1971.

Coser, L.A. *Social konflikt* (1956). Aldus/Bonniers, Stockholm 1970.

Cowgill, D.O. "Trends in Residential Segregation of Nonwhites in American Cities, 1940-1950." *American Sociological Review* 21, 1956, sid. 43-47.

Crain, R.L. "School Integration and Occupational Achievment of Negroes." *The American Journal of Sociology* 75, 1970, sid. 593-606.

Dahlström, E. (red.) *Svensk samhällsstruktur i sociologisk belysning.* Svenska bokförlaget/Norstedts, Stockholm 1969.

Dahlström, E. *Trivsel i söderort.* Monografier utgivna av Stockholms kommunalförvaltning, Stockholm 1951.

Daun, Å. *Förortsliv.* Prisma, Stockholm 1974.

Daun, Å., Börjeson, B., Åhs, S. *Samhällsförändring och brottslighet.* Tidens förlag - Folksam, Stockholm 1974.

Davis, J.A., Spaeth, J.L., Huson, C. "A Technique for Analyzing the Effects of Group Composition." *American Sociological Review* 26, 1961, sid. 215-225.

Dennis, N. "Who needs neighbors?". *New Society* 3:43, 1963, sid. 8-11.

Deutsch, M., & Collins, M.E. *Interracial Housing.* The University of Minnesota Press, Minneapolis 1951.

Duncan, O.D. & Duncan, B. "Residential Distribution and Occupational Stratification." *The American Journal of Sociology* 60, 1955, sid. 493-503.

Durkheim, E. *The Division of Labor in Society* (1893). The Free Press, New York 1964.

Durkheim, E. *The Rules of Sociological Method* (1895). The Free Press, New York 1962.

Durkheim, E. *Självmordet* (1897). Argos, Uppsala 1968.

Edstrand, G. & Swedner, H. "Skolsegregation i Malmö" i Swedner. H. (red.). *Socialvård och samhällsförändring,* Almqvist & Wiksell, Stockholm 1970.

Eriksson, R. "Boendesegregationen - en målvariabel för samhällsplaneringen?" *Plan* 1974:1, sid. 9-15.

Faris, R.E.L. & Dunham, H.W. *Mental Disorders in Urban Areas.* The University of Chicago Press, Chicago 1939.

Farley, R. & Tauber, K.E. "Population Trends and Residential Segregation since 1960." *Science* 159, 1968, sid. 953-956.

Fellin, P. & Litwak, E. "Neighborhood Cohesion under Conditions of Mobility." *American Sociological Review* 28, 1963, sid. 364-376.

Firey, W. *Land Use in Central Boston.* Harvard University Press, Cambridge Massachusetts 1947.

Flemström, C. & Ronnby. A. *Fallet Rosengård. En studie i svensk planerings- och bostadspolitik.* Prisma, Stockholm 1972.

Folk- och bostadsräkningen 1970.

Foote, N. et. al. *Housing Choices and Housing Constraints.* McGraw-Hill Book Company, Inc., New York 1960.

Form, W.H. "The Place of Social Structure in the Determination of Land Use: Some Implications for a Theory of Urban Ecology." *Social Forces* 32, 1954 sid. 317-323.

Galtung, J. *Theory and Methods of Social Research.* Universitetsforlaget, Oslo 1967.

Gans, H. "The Balanced Community: Homogeneity of Heterogeneity in Residential Areas?" *The Journal of the American Institute of Planners* 26, 1961 a), sid. 176-184.

Gans, H. "Planning and Social Life: Friendship and Neighbor Relations in Suburban Communities." *The Journal of the American Institute of Planners* 26, 1961 b), sid. 134-140.

Gerth, H.H. & Mills, C.W. (eds.) *From Max Weber: Essays in Sociology.* Routledge & Kegan Paul, London 1967.

Gillwik, L. *Boendeutredningens behandling av frågan om hushållsammansättningen i bostadsområden.* PM nr 9 från Boendeutredningen, Stockholm 1972. Stencil.

Gillwik, L. *Bostadens närmiljö - mål, krav, kostnader samt undersökningsplan.* PM nr 11 från Boendeutredningen, Stockholm 1972. Stencil.

Glass, R. *The Social Background of a Plan.* Routledge & Kegan Paul, London 1948.

Gordon, H. & Molin, P. (red.) *"Man bara anpassar sig helt enkelt."* En forskningsrapport om människor i Skärholmen, PAN/Norstedts, Stockholm 1972.

Gustafsson, L.H. *Lekskolevägar i Östersund.* Barnkliniken, Östersunds lasarett 1971. Stencil.

Harding, J. & Hogrefe, R. "Attitudes of White Department-store Employees Toward Negro Co-

workers." *The Journal of Social Issues* 8, nr 1, 1952, sid. 18-28.

Hedman, E. — *Boende och sociala kontakter.* Geografisk rörlighet - sociala och ekonomiska effekter, Rapport 21, Soc. inst., Umeå universitet 1974.

Hedman, E. — *Boende och samhällsförändring.* Sociologiska institutionen, Umeå universitet 1974.

Himmelstrand, U. — "Integration som mål och medel." *SociologNytt* 1971:3, sid. 18-21.

Himmelstrand, U. & Lindhagen, J. — "The Rejected Status-Seeker in Mass Politics: Fact and Fiction." *Acta Sociologica* 13, 1970, sid. 213-236.

Homans, G.C. — *Social Behavior. Its elementary forms.* Routledge & Kegan Paul, London 1961.

Holm, E. & Holm, L. — "Hem, arbete och grannar." *Konsumentinstitutet meddelar* 4, 1958.

Husén, L. — *Elever - Lärare - Föräldrar.* Almqvist & Wiksell, Stockholm 1959.

Hyman, H. — *Survey Design and Analysis* (1955). The Free Press, New York 1963.

Jansson, C.G. — "Stadens struktur" i Dahlström, E. (red.). *Svensk samhällsstruktur i sociologisk belysning*, Svenska bokförlaget/Norstedts, Stockholm 1969.

Jencks, C. — *Inequality. A Reassessment of the Effect of Family and Schooling in America.* Basic Books, Inc., New York 1972.

Johansson, S. — *Om levnadsnivåundersökningen.* Allmänna förlaget, Stockholm 1970.

Johansson, T. & Lundahl, A. — *Eftermiddagsverksamhet.* En sociologisk rapport från en försöksverksamhet med fritidsaktiviteter för barn i åldern 7-12 år, Sociologiska institutionen, Uppsala universitet 1973. Stencil.

Jonsson, G. — "Den teoretiska bakgrunden" i *Unga lagöverträdare I, SOU 1971:49*, sid. 36-44.

Jungen, B. *Bottenskiktets livsmönster.* Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet 1973. Stencil.

Junus, O. *Fritidsumgängets sammansättning med hänsyn till samhällskikt och samhällsklasser.* Sociologiska institutionen, Uppsala universitet 1962. Stencil.

Järbur, G. "Befolkningsstrukturens förändring i Biskopsgården, Göteborg. En socialgeografisk undersökning." *Svensk Geografisk Årsbok* 1964, sid. 107-115.

Kahl, J.A. & Davis, J.A. "A Comparison of Indexes of Socio-economic Status." *American Sociological Review* 20, 1955, sid. 317-325.

Keller, S. "Social Class in Physical Planning." *International Social Science Journal* 18, 1966, sid. 494-512.

Keller, S. *The Urban Neighborhood: A Sociological Perspective.* Random House, Inc., New York 1968.

Kendall, P.L. & Lazarsfeld, P.F. "Problems in Survey Analysis" i Merton, R.K. & Lazarsfeld, P.F. (eds.). *Continuities in Social Research: Studies in the Scope and Method of "The American Soldier"*, The Free Press, Glencoe, Illinois 1950.

Kungliga Tekniska Högskolan *Report of the Ad-Hoc Expert Group on the Role of Housing in Promoting Social Integration.* United Nations - Department of Building Functions Analysis, School of Architecture, Stockholm 1972. Stencil.

Lazarsfeld, P.F. & Merton, R.K. "Friendship as a Social Process: a Substantive and Methodological Analysis" i Riley, M.W. (ed.). *Sociological Research I, a case approach*, Harcourt, Brace & World, Inc. New York 1963, sid. 513-530.

Leissner-Andersson, I. *Om hemmiljöns betydelse för barns intellektuella och sociala utveckling i förskoleåldern.* Pedagogiska institutionen, Göteborgs universitet 1968. Stencil.

Lindberg, G. "Fysisk samhällsutveckling ur sociologisk synvinkel." *Sociologisk Forskning*, 1972:4, sid. 237-251.

Lindberg, G. *Social omgivning.* En social-ekologisk undersökning av tjugo bostadsområden i Malmö, Sociologiska institutionen, Lunds universitet 1967. Stencil.

Lindhagen, J. & Nilsson, M. *Hotet mot arbetarrörelsen.* Tidens förlag, Stockholm 1970.

Lipset, S.M. *Political Man.* Doubleway & Company, Inc., New York 1960.

Litwak, E. & Szelenyi, I. "Primary Group Structures and Their Functions: Kin, Neighbors and Friends." *American Sociological Review* 34, 1969, sid. 465-481.

Merton, R.K. *Social Theory and Social Structure* (1957). The Free Press of Glencoe, London 1964.

Merton, R.K. & Lazarsfeld, P.F. (eds.) *Continuities in Social Research: Studies in the Scope and Method of "The American Soldier."* The Free Press of Glencoe, Illinois 1950.

Michael, J.A. "High School Climates and Plans for Entering College." *Public Opinion Quarterly* 25, 1961, sid. 585-595.

Michael, J.A. "On Neighborhood Context and College Plans (II)." *American Sociological Review* 31, 1966, sid. 702-706.

Nie, N.H., Bent, D.H. & Hull, C.H. *Statistical Packages for the Social Sciences, SPSS.* McGraw-Hill Inc., New York 1970.

Olivegren, J. & Östnäs, A. "Planering för medmänsklig miljö." *Socialmedicinsk Tidskrift* 7-8, 1972, sid. 453-461.

Reiss, A.J. & Rhodes, A.L. "The Distribution of Juvenile Delinquency in the Social Class Structure." *American Sociological Review* 26, 1961, sid. 720-732.

Riley, M.W. (ed.) — *Sociological Research I. A Case Approach.* Harcourt, Brace & World, Inc., New York 1963.

Runciman, W.G. — *Relative Deprivation and Social Justice.* University of California Press, Los Angeles 1966.

Saarkoppel, H. — "Grannkontakt och bostadsintegration - en målkonflikt." *Sociologisk Forskning* 1972:4, sid. 252-258.

Saarkoppel, H. & Selander, P. — *Att bygga för kontakt - en myt?* Forskningsrapport nr 11, Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet 1969. Stencil.

Sandebo, M. & Söder, M. — *Kontakt med utvecklingsstörda och förändring av attityder.* ALA-rapport 26, Uppsala 1968. Stencil.

Sandels, S. — *Små barn i trafiken.* Läromedelsförlagen, Stockholm 1972.

Schorr, A. — *Slums and Social Insecurity.* United States Dept. of Health, Education and Welfare 1963.

Secord, P.F. & Backman, C.W. — *Social Psychology.* McGraw Hill Book Company, New York 1964.

Segerstedt, T. & Lundqvist, A. — *Människan i industrisamhället.* Studieförbundet Näringsliv och Samhälle, Stockholm 1955.

Sewell, W.H. & Armer, J.M. — "Neighborhood Context and College Plans." *American Sociological Review* 31, 1966, sid. 159-168.

Smith, R.B. — "Neighborhood Context and College Plans: An Ordinal Path Analysis." *Social Forces* 51, 1972, sid. 199-216.

Socialstyrelsen redovisar: — *Integrerat samhälle.* Allmänna Förlaget, Stockholm 1971.

Srole, L. — "Social Integration and Certain Corollaries: An Exploratory Study." *American Sociological Review* 21, 1956, sid. 709-716.

Swedner, H. (red.) — *Socialvård och samhällsförändring.* Almqvist & Wiksell, Stockholm 1970.

Theodorson, G.A. (ed.) — *Studies in Human Ecology.* Row, Peterson and Company, New York 1961.

Tengvald, K. — "Barnens situation i en starkt expansiv miljö." *Att bo* 4, 1972, sid. 6-10.

Tengvald, K. — "Fattigdom - inkomst och utkomst" i Daun, Å., Börjeson, B., Åhs, S. *Samhällsförändring och brottslighet*, Tidens förlag - Folksam, Stockholm 1974.

Tengvald, K. — *Socialhjälp i en expansiv förortskommun.* Tyresö kommun 1971. Stencil.

Tengvald, K. — "Vårdapparaten och den informella strukturen." *Sociologisk Forskning* 1973:3, sid. 19-41.

Turner, R.H. — "On Neighborhood Context and College Plans (I)." *American Sociological Review* 31, 1966, sid. 698-702.

Uppsala Kommun — Statistiska Meddelanden 1973:14.

Uusitalo, H. — "Klass, status, makt och levnadsnivåundersökningar." *Sociologisk Forskning* 1973:3, sid. 42-54.

Warner, L.W., Meeker, M., Eells, K. — *Social Class in America.* Science Research Associates, Inc., Chicago 1949.

Weber, M. — "Class, Status, Party" i Gerth, H.H. & Mills, C.W. (eds.). *From Max Weber: Essays in Sociology*, London 1967, sid. 180-195.

Werner, B. — *Malmö och dess tillgreppsbrottslighet.* Sociologiska institutionen, Lunds universitet 1963. Stencil.

Vestbro, D.U. — "Kan boendesegregationen avskaffas?" *Att bo* 22, 1972, sid. 29-33.

Wilner, D.M., Walkley, R.P. & Cook, S.W. — *Human Relations in Interracial Housing.* University of Minnesota Press, Minneapolis 1955.

Wilson, A.B. — "Residential Segregation of Social Classes and Aspirations of High School Boys." *American Sociological Review* 24, 1959, sid. 836-845.

Wilson, R.A. "Anomie in the Ghetto: A Study of Neighborhood Type, Race, and Anomie." *The American Journal of Sociology* 77, 1971, sid. 66-88.

Wirth, L. "Urbanism as a Way of Life." *The American Journal of Sociology* 44, 1938, sid. 1-24.

Wood, E. *A New Look at the Balanced Neighborhood.* Citizen's Housing and Planning Council, New York 1960.

Öhman, S. *Social kartering av Uppsala.* Uppsala kommuns planeringskontor, Uppsala 1974. Stencil.

Öyen, Ö. *Ecological Context and Residential Differentiation.* Universitetsforlaget, Oslo 1964.

Tabellförteckning

Tabell 1	Orsaker till bortfall	sid. 106
Tabell 2	Jämförelse mellan bortfall och svarandegrupp med avseende på fördelning i olika bostadsområden	106
Tabell 3	Åldersfördelning i bortfall och svarandegrupp	107
Tabell 4	Socialgruppsfördelning i bortfall och svarandegrupp	107
Tabell 5	Antal lägenheter i de fyra områdena	108
Tabell 6	Lägenhetsstorlekar i de fyra områdena	109
Tabell 7	Befolkningens åldersfördelning i de fyra områdena	110
Tabell 8	Civilståndsfördelningen för befolkningen över 19 år i de fyra områdena	111
Tabell 9	Medel- och medianinkomst per inkomsttagare med beskattningsbar inkomst i de fyra områdena	111
Tabell 10	Åldersfördelning för undersökningsgruppen i de fyra områdena	113
Tabell 11	Antal hemmaboende barn hos undersökningsgruppen i de fyra områdena	113
Tabell 12	Boendetidens längd för undersökningsgruppen i de fyra områdena	114
Tabell 13	Socialgruppsfördelningen för undersökningsgruppen i de fyra områdena	117
Tabell 14	Kvinnans utbildning hos undersökningsgruppen i de fyra områdena	118
Tabell 15	Mannens utbildning hos undersökningsgruppen i de fyra områdena	118
Tabell 16	Inkomstfördelning för undersökningsgruppen i de fyra områdena	119
Tabell 17	Moderns sysselsättning i de fyra områdena	122
Tabell 18	Olika tillsynsformer för barn till förvärvsarbetande och studerande mödrar i de fyra områdena	122
Tabell 19	Kvinnligt föreningsdeltagande i olika socialgrupper och områdestyper	130
Tabell 20	Manligt föreningsdeltagande i olika socialgrupper och områdestyper	131
Tabell 21	Kvinnligt röstningsdeltagande i olika socialgrupper och områdestyper	133

Tabell 22 Antal familjer man känner till namnet inom bostadsområdet i olika socialgrupper och områdestyper (beroendevariabeln trikotomiserad) sid. 134

Tabell 23 Antal familjer man känner till namnet inom bostadsområdet i olika socialgrupper och områdestyper (beroendevariabeln dikotomiserad) 135

Tabell 24 Trivsel i olika socialgrupper och områdestyper 140

Tabell 25 Upplevd lätthet/svårighet att få kontakt inom området i olika socialgrupper och områdestyper 142

Tabell 26 Uppfattning om kontakten i nuvarande bostadsområdet jämfört med kontakten i andra bostadsområden i olika socialgrupper och områdestyper 144

Tabell 27 Uppfattning om dominerande partipreferenser (socialistiska - borgerliga) inom området hos olika socialgrupper och områdestyper 145

Tabell 28 Barnuppfostringsattityd i olika socialgrupper och områdestyper 147

Tabell 29 Utbildningsattityd i olika socialgrupper och områdestyper 148

Tabell 30 Attityd till barns trafikförmåga i olika socialgrupper och områdestyper 150

Tabell 31 Ålder då man lät barnet leka ute på egen hand i olika socialgrupper och områdestyper 151

Tabell 32 Ålder, då barnet fått sin första tvåhjuling i olika socialgrupper och områdestyper 152

Tabell 33 Inställning till obligatorisk förskola i olika socialgrupper och områdestyper 153

Tabell 34 Objektiv respektive subjektiv socialgruppsplacering i olika socialgrupper och områdestyper 154

Tabell 35 Andel socialgrupp 1 och 2 av "medelklassen" i olika områdestyper 160

Tabell 36 Utfall för vissa av beroendevariablerna i olika socialgrupper och områdestyper 162

Tabell 37 Kodarens bedömning av tveksamma socialgruppsbestämningar 166

Tabell 38 Inkomst i olika socialgrupper och områdestyper 167

Tabell 39 Kvinnans utbildning i olika socialgrupper och områdestyper 168

Tabell 40 Mannens utbildning i olika socialgrupper och områdestyper 169

Tabell 41 Socio-ekonomisk status mätt med en sju-gradig skala i olika socialgrupper och områdestyper 170

Tabell 42 Socialt ursprung, mätt med kvinnans faders socialgruppstillhörighet, i relation till egen socialgrupp i olika områdestyper sid. 172

Tabell 43 Socialt ursprung, mätt med mannens faders socialgruppstillhörighet, i relation till egen socialgrupp i olika områdestyper 172

Tabell 44 Utfall för vissa av beroendevariablerna för olika socio-ekonomiska kategorier mätt med SINDEX i olika områdestyper 174 - 175

Tabell 45 Utfall för vissa av beroendevariablerna i skilda socialgrupper med varierande boendetid i respektive områdestyp 179 - 180

Tabell 46 Andel män och kvinnor som är medlem i åtminstone en förening i olika ålderskategorier och med olika lång botid i bostadsområdet. Endast arbetare i medelklassområden. 181

Tabell 47 Relation mellan objektiv och subjektiv socialgruppsplacering i olika ålderskategorier och med olika lång botid i bostadsområdet. Endast arbetare i medelklassområden. 185

Tabell 48 Utfall för vissa av beroendevariablerna i skilda socialgrupper med olika flyttningshistoria 188 - 189

Bilaga I

\+ Först kommer jag att ställa några allmänna frågor för statistiskt bruk om Er själv och Er bakgrund.

+1 Vilket år är Ni född?

ÅR.....

+2 Hur länge har Ni bott här i Uppsala?

SEDAN ÅR.....

EV.AVBROTT: ORT.....ÅR.....

ORT.....ÅR.....

ORT.....ÅR.....

ORT.....ÅR.....

+3 Hur länge har Ni bott här på.....(GATANS NAMN)?

SEDAN ÅR.....

+4 Har Ni bott på några andra ställen i Uppsala?

(__) JA

(__) NEJ

5 OM JA PÅ +4

Var någonstans har Ni bott?

GATA.....NR.....ÅR.....

GATA.....NR.....ÅR.....

GATA.....NR.....ÅR.....

GATA.....NR.....ÅR.....

UPPGIFTEN BEHÖVS EJ TIDIGARE ÄN FRÅN ÅR 1950. GATUNUMMER BEHÖVS ENDAST OM GATAN ÄR LÅNG. I TVEKSAMMA FALL:ANGE NR!

+6 Hur trivs Ni här på.....(GATANS NAMN)?

(__) MYCKET BRA

(__) GANSKA BRA

(__) VARKEN BRA ELLER DÅLIGT

(__) GANSKA DÅLIGT

(__) MYCKET DÅLIGT

7 OM "MYCKET BRA", "GANSKA BRA", "GANSKA DÅLIGT" ELLER "MYCKET DÅLIGT" PÅ FRÅGA +6
Vad är det som gör att Ni trivs.....(SE SVARET PÅ FÖREGÅENDE FRÅGA!)
här på.....(GATANS NAMN)?
.....
.....
.....
.....
.....

+8 Planerar Ni att flytta härifrån.....(GATANS NAMN) inom den närmaste tiden?
( ) NEJ
( ) JA, SÅ FORT VI FÅR TILLFÄLLE
( ) JA, OM NÅGRA ÅR
EV. KOMMENTARER.....
.....

+9 Ungefär hur många familjer här på.....(GATANS NAMN) känner Ni till namnet eller är ännu mer bekant med?
.....ST

+10 Tycker Ni det är svårt eller lätt att bli bekant med människorna här på..... (GATANS NAMN)?
( ) SVÅRT
( ) LÄTT
( ) VET EJ

+11 Tror Ni att kontakten mellan människorna i det här bostadsområdet är bättre eller sämre än mellan människorna i andra bostadsområden här i Uppsala?
( ) BÄTTRE
( ) SÄMRE
( ) UNGEFÄR LIKA SOM I ANDRA BOSTADSOMRÅDEN
( ) VET EJ

+12 Tror Ni att de borgerliga partierna, d.v.s. Moderata Samlingspartiet, Folkpartiet och Centerpartiet eller de socialistiska partierna, d.v.s. Socialdemokraterna, Vänsterpartiet Kommunisterna och KFML samlade flest röster i det här bostadsområdet vid sista riksdagsvalet?

( ) DE BORGERLIGA PARTIERNA
( ) DE SOCIALISTISKA PARTIERNA
( ) VET EJ

+13 Har Ni några barn som bor hemma?

( ) JA, ...STYCKEN
( ) NEJ

14 OM IP HAR HEMMAVARANDE BARN.
När är barnen födda?

ÅR.....
ÅR.....
ÅR.....
ÅR.....
ÅR.....
ÅR.....

OM BARN FÖDDA ÅR 1965, 1966, 1967, 1968 STÄLLDES FRÅGORNA 15 - 19

15 Går Ert/Era barn i lekskola eller förskola?

( ) JA
( ) NEJ

16 Var någonstans brukar Ert/barn/barnen leka när de är ute?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

17 När ungefär började Ni låta Ert/Era barn vara ute och leka kortare stunder på egen hand?

ÄLDRE BARN	YNGRE BARN
☐ 2 ÅR	☐ 2 ÅR
☐ 2½ÅR	☐ 2½ÅR
☐ 3 ÅR	☐ 3 ÅR
☐ 3½ÅR	☐ 3½ÅR
☐ 4 ÅR	☐ 4 ÅR
☐ 4½ÅR	☐ 4½ÅR
☐ 5 ÅR	☐ 5 ÅR
☐ 5½ÅR	☐ 5½ÅR
☐ 6 ÅR	☐ 6 ÅR
☐ 6½ÅR	☐ 6½ÅR
☐ LEKER EJ UTE PÅ EGEN HAND	☐ LEKER EJ UTE PÅ EGEN HAND

18 Har Ert barn/Er 4/5/6-åring ännu fått någon tvåhjuling?

ÄLDRE BARN	YNGRE BARN
☐ JA	☐ JA
☐ NEJ	☐ NEJ

19 OM JA PÅ FRÅGA 18.
Hur gammal var hon/han när hon/han fick sin första tvåhjuling? ..... ÅR

+20 Är Ni förvärvsarbetade? (OBS! DUBBELKODNING MÖJLIG)

☐ JA, HELTID
☐ JA, DELTID
☐ HEMMAFRU
☐ STUDERANDE, HELTID
☐ STUDERANDE, DELTID
☐ ANNAT. VAD? .....
.....
.....

21 OM HEMMAVARANDE BARN FINNS OCH IP FÖRVÄRVSARBETAR
Hur har Ni ordnat det med barntillsynen?

- ◯ DAGHEM
- ◯ DAGMAMMA
- ◯ HEMHJÄLP, PRAKTIKANT
- ◯ ANNAT. VAD? .....
  .....
  .....

FRÅGORNA 22, 23, 24 STÄLLES TILL FÖRVÄRVSARBETANDE

22 Vad har Ni för yrke?

.....
.....

OBS! NOGGRANN ANGIVELSE

23 Är Ni medlem i någon fackförening?

- ◯ JA
- ◯ NEJ

24 OM JA PÅ FRÅGA 23
Innehar Ni något förtroendeuppdrag i Er fackförening?

- ◯ JA
- ◯ NEJ

+25 Är Ni medlem i någon (annan) förening?

- ◯ NEJ
- ◯ JA, NÄMLIGEN, ...
  .....
  .....

26 OM JA PÅ FRÅGA +25.
Har Ni under de senaste fyra veckorna varit på något föreningsmöte eller styrelsemöte?

- ◯ JA
- ◯ NEJ

+27 Är Ni (LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!)

- ◯ Gift eller sammanboende — Sedan när? ÅR.....
- ◯ Frånskild — Sedan när? ÅR.....
- ◯ Änka — Sedan när? ÅR.....
- ◯ Ogift (ej sammanboende)

28 OM IP GIFT ELLER SAMMANBOENDE SENARE ÄN ÅR 1965
Var bodde Er make innan Ni gifte Er?

( ) ANNAN ORT ÄN UPPSALA
( ) UPPSALA

GATA.....NR.....ÅR.....
GATA.....NR.....ÅR.....
GATA.....NR.....ÅR.....

UPPGIFT BEHÖVS EJ TIDIGARE ÄN FRÅN ÅR 1965
GATUNUMMER BEHÖVS ENDAST OM GATAN ÄR LÅNG. I TVEKSAMMA FALL, ANGE NR!

29 TILL ALLA GIFTA ELLER SAMMANBOENDE
Är Er make förvärvsarbetande? (OBS! DUBBELKODNING MÖJLIG)

( ) JA, HELTID
( ) JA, DELTID
( ) HEMMAMAN
( ) STUDERANDE, HELTID
( ) STUDERANDE, DELTID
( ) ANNAT. VAD? .....
.....

30 OM MAKEN FÖRVÄRVSARBETAR STÄLLES FRÅGORNA 30 - 34
Vad har Er make för yrke?

.....
.....

OBS! NOGGRANN ANGIVELSE

31 Är Er make medlem i någon fackförening?

( ) JA
( ) NEJ

32 OM JA PÅ FRÅGA 31
Innehar Er make något förtroendeuppdrag i sin fackförening?

( ) JA
( ) NEJ
( ) VET EJ

33 Är Er make medlem i någon (annan) förening?

- ☐ NEJ
- ☐ JA, NÄMLIGEN.....
  .....
  .....
- ☐ VET EJ

34 OM JA PÅ FRÅGA 33

Har Er make under de senaste fyra veckorna varit på något förenings- eller styrelsemöte?

- ☐ JA
- ☐ NEJ
- ☐ VET EJ

+35 Läser Ni regelbundet någon daglig tidning?

- ☐ JA, NÄMLIGEN.....
  .....
- ☐ NEJ

+36 Vilket politiskt parti röstade Ni med vid sista valet?

- ☐ M
- ☐ FP
- ☐ C
- ☐ S
- ☐ VPK
- ☐ KFML
- ☐ KDS
- ☐ RÖSTADE EJ

+37 Ibland brukar man tala om olika socialgrupper i det svenska samhället - man talar om socialgrupp I, II och III. Om Ni skulle försöka placera in vart Ni själv hör, vilken socialgrupp skulle Ni då välja?

- ☐ I
- ☐ II
- ☐ III
- ☐ "FINNS INGA SOCIALGRUPPER" O.DYL.
- ☐ VET EJ
- ☐ ANNAT, NÄMLIGEN.....
  .....
  .....

+38 Om Ni tänker på den familj som Ni umgås mest med på Er fritid, vad har mannen där för yrke?

.....

.....

OBS! NOGGRANN ANGIVELSE

OM NÄRMASTE UMGÄNGESFAMILJ EJ HAR EN MAN SOM HUSHÅLLSFÖRESTÅNDARE, FRÅGA I STÄLLET EFTER KVINNANS YRKE! OM EJ FAMILJ UTAN ENSKILD PERSON ANGES, FRÅGA EFTER DENNE PERSONS YRKE!

\+ Jag skall nu gå över till att fråga Er lite grann om Er inställning till hur man skall uppfostra barn. Jag skall först läsa upp ett antal påståenden, ett i taget, och så skall jag be Er säga om Ni instämmer eller ej i påståendet.

Ni får olika graderingar att välja mellan:

Instämmer absolut
Instämmer
Tveksam
Instämmer inte
Instämmer absolut inte

LÄMNA SVARSKORT 1!

+39 En sexåring skall kunna klara sig ute på egen hand några timmar utan att man skall behöva springa och titta till honom varje timme.

◯ INSTÄMMER ABSOLUT
◯ INSTÄMMER
◯ TVEKSAM
◯ INSTÄMMER INTE
◯ INSTÄMMER ABSOLUT INTE
◯ VET EJ

+ 40 När småbarn brukar leka ute på gården skall man inte ingripa. Det är bättre att barnen lär sig att lösa sina konflikter själva.

◯ INSTÄMMER ABSOLUT
◯ INSTÄMMER
◯ TVEKSAM
◯ INSTÄMMER INTE
◯ INSTÄMMER ABSOLUT INTE
◯ VET EJ

+41 Så länge barnen är så små att de inte förstår de förklaringar man kan ge, tror jag inte det skadar dem om man ibland daskar till dem en smula för att lära dem vad de får och inte får.

- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT
- ◯ INSTÄMMER
- ◯ TVEKSAM
- ◯ INSTÄMMER INTE
- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT INTE
- ◯ VET EJ

+42 Att vara en god förälder för sitt barn innebär nog framförallt att man ger dem fasta normer att gå efter här i livet.

- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT
- ◯ INSTÄMMER
- ◯ TVEKSAM
- ◯ INSTÄMMER INTE
- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT INTE
- ◯ VET EJ

+43 Tyvärr är det nog så att man faktiskt måste lära sina egna barn att hålla på sina egna leksaker och stå på sig mot sina kamrater för att de överhuvud taget skall klara av att leka ute på egen hand.

- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT
- ◯ INSTÄMMER
- ◯ TVEKSAM
- ◯ INSTÄMMER INTE
- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT INTE
- ◯ VET EJ

+44 När man en gång sagt ifrån på skarpen skall barnen inte få komma med några invändningar.

- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT
- ◯ INSTÄMMER
- ◯ TVEKSAM
- ◯ INSTÄMMER INTE
- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT INTE
- ◯ VET EJ

+45 Lite bråk mellan barnen tror jag egentligen bara är nyttigt och lär dem att ta vara på sig själva.

- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT
- ◯ INSTÄMMER
- ◯ TVEKSAM
- ◯ INSTÄMMER INTE
- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT INTE
- ◯ VET EJ

+46 Om lekskolan inte ligger mer än några hundra meter bort och det finns övergångsställen på de gator man måste gå över - ja då ska en sexåring kunna gå till lekskolan på egen hand sedan man följt honom den första veckan och sett att han hittar.

- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT
- ◯ INSTÄMMER
- ◯ TVEKSAM
- ◯ INSTÄMMER INTE
- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT INTE
- ◯ VET EJ

+47 En sexåring är egentligen en lika pålitlig gångtrafikant som en vuxen - bara man lär honom trafikreglerna ordentligt och visar honom hur man skall gå över vid övergångsställe.

- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT
- ◯ INSTÄMMER
- ◯ TVEKSAM
- ◯ INSTÄMMER INTE
- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT INTE
- ◯ VET EJ

+48 Med lite tålamod är det möjligt att uppfostra barn utan någon form av aga.

- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT
- ◯ INSTÄMMER
- ◯ TVEKSAM
- ◯ INSTÄMMER INTE
- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT INTE
- ◯ VET EJ

+49 Föräldrar bör inte för barnen visa misstag och inkonsekvenser i sin uppfostran, eftersom barnen då lätt förlorar respekten för sina föräldrar.

- ( ) INSTÄMMER ABSOLUT
- ( ) INSTÄMMER
- ( ) TVEKSAM
- ( ) INSTÄMMER INTE
- ( ) INSTÄMMER ABSOLUT INTE
- ( ) VET EJ

+50 En sexåring bör visserligen inte få ge sig ut på några längre cykelturer men bör få förtroendet att cykla på egen hand på gatorna i kvarterets omgivning.

- ( ) INSTÄMMER ABSOLUT
- ( ) INSTÄMMER
- ( ) TVEKSAM
- ( ) INSTÄMMER INTE
- ( ) INSTÄMMER ABSOLUT INTE
- ( ) VET EJ

+51 Barn skall lära sig hålla tyst när vuxna talar.

- ( ) INSTÄMMER ABSOLUT
- ( ) INSTÄMMER
- ( ) TVEKSAM
- ( ) INSTÄMMER INTE
- ( ) INSTÄMMER ABSOLUT INTE
- ( ) VET EJ

+52 Jag tror att barn har ett behov av att kunna se upp till sina föräldrar.

- ( ) INSTÄMMER ABSOLUT
- ( ) INSTÄMMER
- ( ) TVEKSAM
- ( ) INSTÄMMER INTE
- ( ) INSTÄMMER ABSOLUT INTE
- ( ) VET EJ

+53 Det är bara bra om barnen så fort som möjligt får lära sig att ge igen mot starkare kamrater.

- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT
- ◯ INSTÄMMER
- ◯ TVEKSAM
- ◯ INSTÄMMER INTE
- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT INTE
- ◯ VET EJ

+54 Barnen bör nog lära sig att lyda sina föräldrar utan att det skall behövas förklaringar till allting.

- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT
- ◯ INSTÄMMER
- ◯ TVEKSAM
- ◯ INSTÄMMER INTE
- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT INTE
- ◯ VET EJ

+55 Visst kan en en sexåring råka ut för både trafikolyckor och andra olycksfall. Men det är bättre att de tidigt får lära sig umgås med riskerna på egen hand än att man springer och passar dem jämt och ständigt.

- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT
- ◯ INSTÄMMER
- ◯ TVEKSAM
- ◯ INSTÄMMER INTE
- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT INTE
- ◯ VET EJ

(SVARSKORT 1 ÅTERLÄMNAS)

+56 Ungefär hur gamla anser Ni att barn bör vara innan de i samråd med föräldrarna kan vara med och bestämma om:

(LÄMNA SVARSKORT 2!)

A) Vad familjen gemensamt skall göra på helgerna?

- ☐ 2 - 3 ÅR
- ☐ 4 - 5 ÅR
- ☐ 6 - 7 ÅR
- ☐ 8 - 9 ÅR
- ☐ 10 - 11 ÅR
- ☐ 12 - 13 ÅR
- ☐ 14 - 15 ÅR
- ☐ 16 ÅR OCH DÄRÖVER
- ☐ FRÅGAN BESTÄMS BÄST AV FÖRÄLDRARNA ENSAMMA
- ☐ VET EJ

B) Vad familjen gemensamt skall göra på semestern?

- ☐ 2 - 3 ÅR
- ☐ 4 - 5 ÅR
- ☐ 6 - 7 ÅR
- ☐ 8 - 9 ÅR
- ☐ 10 - 11 ÅR
- ☐ 12 - 13 ÅR
- ☐ 14 - 15 ÅR
- ☐ 16 ÅR OCH DÄRÖVER
- ☐ FRÅGAN BESTÄMS BÄST AV FÖRÄLDRARNA ENSAMMA
- ☐ VET EJ

C) Inköp av möbler till familjens hem?

- ☐ 2 - 3 ÅR
- ☐ 4 - 5 ÅR
- ☐ 6 - 7 ÅR
- ☐ 8 - 9 ÅR
- ☐ 10 - 11 ÅR
- ☐ 12 - 13 ÅR
- ☐ 14 - 15 ÅR
- ☐ 16 ÅR OCH DÄRÖVER
- ☐ FRÅGAN BESTÄMS BÄST AV FÖRÄLDRARNA ENSAMMA
- ☐ VET EJ

(SVARSKORT 2 ÅTERLÄMNAS)

\+ Jag skall nu ta upp några mer konkreta problem som man kan stöta på då man har med barn att göra. Till varje problem finns ett antal olika lösningar. Jag skall be Er ange vilken av de lösningar som finns angivna Ni tror att Ni i första hand skulle välja.
(LÄMNA SVARSKORT 3)

+57 Problem 1

Lisa, 5 år, och en ledartyp, har upprepade gånger slagit till Johan, 5 år, en lite vekare pojke. Hon tar också ofta leksaker från honom och riktigt retar honom vid skilda tillfällen. Om Ni vore lekledare, vilket av nedanstående alternativ tror Ni att Ni skulle välja att göra?

a) Tala med Lisa om att man inte skall slå andra barn och att också de har rätt att leka med leksakerna och övertala henne att lämna tillbaks leksakerna till Johan.

b) Uppmana Johan att försvara sig och ta tillbaks sina leksaker. Pojken måste lära sig att stå emot sina starkare kamrater, annars finns det risk för att han alltid kommer att bli utsatt för deras attacker.

c) Börja leka med Johan och Lisa och försöka få dem att komma överens.

d) Inte låtsas om något. Barnen mår bäst av att klara av sina konflikter själva.

e) Säga åt Lisa att hon först får leka med de eftertraktade leksakerna en kvart, men att sedan Johan skall få ha dem en kvart.

( ) VET EJ

+58 Problem 2

För första gången i sitt liv hoppar Er fyraåriga flicka ur sängen och kommer till Er och säger att hon är "rädd" för någonting. Vad skulle Ni göra:

a) Vara lite hård mot henne. Ni vet att det inte finns någonting i rummet som skulle kunna skrämma henne. Stoppa ner henne i sängen med detsamma så att den här idéen med att "vara rädd" kvävs i sin linda.

b) Låta henne krypa ned i sängen tillsammans med Er och stanna där resten av natten så att hon inte behöver gå tillbaka till det "farliga" i rummet.

c) Vänligt men bestämt framhålla för henne att hon är en stor flicka, att det inte finns någonting att vara rädd för i det andra rummet. Försöka på ett eller annat sätt, men utan att det blir otrevligt, få henne tillbaka i sin egen säng och stanna där.

d) Falla till föga för hennes rädsla, trots att det inte alls finns någonting ovanligt i hennes rum. Följa med henne in, sitta på sängkanten, klappa om henne och vara kvar tills hon somnar igen.

( ) VET EJ

+59 Problem 3

Antag att Ni var mor till en lite blyg och ängslig fyraårig pojke. Ni märker att hans kamrater ofta retar honom och att han blir utesluten ur deras lekar. Vilket av nedanstående alternativ tror Ni att Ni i första hand skulle välja att göra?

a) Försöka att alltid kunna följa med honom ut och leka.

b) Inskrida om han blir slagen, men annars i stort sett låta honom försöka klara sig själv.

c) Försöka hitta några yngre kamrater han skulle kunna ta in och leka med.

d) Uppmuntra honom att ge igen mot de besvärliga kamraterna.

e) Hålla honom undan från kamraterna men försöka få in honom i någon lekskola med jämnåriga kamrater.

◯ VET EJ

+60 Problem 4

Anders, 8 år, har i cirka tre månader haft besvär i skolan. Han bråkar och slåss med kamraterna, han verkar rätt isolerad och det har också från lärarhåll kommit en del klagomål på honom. Vilket av nedanstående två alternativ tror Ni att Ni skulle välja att göra om Ni var far eller mor till Anders?

a) Ta kontakt med läraren och diskutera Anders situation ordentligt. Eventuellt låta Anders byta skola.

b) Låta situationen vara tills vidare. Om Anders kamrater får reda på att hans föräldrar lägger sig i det hela, blir situationen troligen ännu värre för honom.

◯ VET EJ

+61 Problem 5

Familjen Karlsson har fått erbjudande om en större och modernare lägenhet. Hyran för denna lägenhet blir ca 250 kronor dyrare än för den nuvarande, och man anser sig vara tvungen att göra sig av med sin bil om man flyttade. Det problem familjen Karlsson står inför är således: bo kvar i den sämre lägenheten och ha bil eller flytta till den bättre lägenheten och inte ha bil. Hur gamla tycker Ni att barnen i familjen Karlsson skulle vara för att kunna vara med och besluta i den här frågan?

◯ 7 - 8 ÅR
◯ 9 - 10 ÅR
◯ 11 - 12 ÅR
◯ 13 - 14 ÅR
◯ 15 - 16 ÅR
◯ 17 - 18 ÅR
◯ FRÅGAN BESTÄMS BÄST AV FÖRÄLDRARNA ENSAMMA
◯ VET EJ

(SVARSKORT 3 ÅTERLÄMNAS)

\+ Jag skall nu fråga Er en del saker om Er egen utbildning och Ert eget arbete och också några saker om vad Ni i allmänhet har för åsikt om vissa utbildningsfrågor.

+62 Vilket slag av skolutbildning har Ni själv?

- ◯ FOLKSKOLA, ENHETSSKOLA, GRUNDSKOLA
- ◯ REALSKOLA UTAN EXAMEN
- ◯ REALEXAMEN
- ◯ FOLKHÖGSKOLA
- ◯ FLICKSKOLA
- ◯ GYMNASIUM UTAN EXAMEN
- ◯ STUDENTEXAMEN
- ◯ UNIVERSITET EL. HÖGSKOLA UTAN EXAMEN
- ◯ AKADEMISK EXAMEN
- ◯ ANNAT. VAD? .....
  .....
  .....

+63 Har Ni dessutom någon yrkesutbildning?

- ◯ NEJ
- ◯ JA, NÄMLIGEN.....
  .....
  .....
  .....

ANGE SLAG AV YRKESUTBILDNING, SAMT ANGE LÄNGDEN AV DENNA!

64 OM IP FÖRVÄRVSARBETAR, SE FRÅGA +20.
Hur kom det sig att Ni valde just det yrke Ni har?

.....
.....
.....
.....
.....

+65 Vad har eller hade Er far, eller den som fungerade som Er målsman för yrke?

.....
.....
.....

OBS! NOGGRANN ANGIVELSE

OM IP GIFT ELLER SAMMANBOENDE, SE FRÅGA +27 STÄLLES FRÅGORNA 66 - 68.

66 Vad Har Er make för skolutbildning?

- ◯ FOLKSKOLA, GRUNDSKOLA, ENHETSSKOLA
- ◯ REALSKOLA UTAN EXAMEN
- ◯ REALEXAMEN
- ◯ FOLKHÖGSKOLA
- ◯ FLICKSKOLA
- ◯ GYMNASIUM UTAN EXAMEN
- ◯ STUDENTEXAMEN
- ◯ UNIVERSITET ELLER HÖGSKOLA UTAN EXAMEN
- ◯ AKADEMISK EXAMEN
- ◯ ANNAT. VAD? .....
  .....
  .....

67 Har Er make dessutom någon yrkesutbildning?

- ◯ NEJ
- ◯ JA, NÄMLIGEN.....
  .....
  .....

ANGE SLAG AV YRKESUTBILDNING, SAMT LÄNGDEN AV DENNA!

68 Vad har eller hade Er makes far, eller den som fungerade som hans målsman, för yrke?

.....
.....
.....

OBS! NOGGRANN ANGIVELSE!

+69 Ungefär hur stor är familjens sammanlagda inkomst innan skatten är dragen?

LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!

- ◯ <15.000 kronor
- ◯ 15.000 - 24.000
- ◯ 25.000 - 34.000
- ◯ 35.000 - 44.000
- ◯ 45.000 - 54.000
- ◯ 55.000 - 64.000
- ◯ >65.000 kronor

\+ Jag skall nu igen läsa upp ett antal påståenden som jag vill att Ni skall säga om Ni instämmer i eller ej. Ni får samma svarsalternativ som tidigare då jag frågade om Er inställning till hur man skall uppfostra barn.

ÖVERLÄMNA SVARSKORT 1!

+70 Ungdomar bör uppmuntras att studera vidare sedan de avslutat obligatorisk skolgång.

- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT
- ◯ INSTÄMMER
- ◯ TVEKSAM
- ◯ INSTÄMMER INTE
- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT INTE
- ◯ VET EJ

+71 Eftersom de flesta jobb betalas ganska bra nu för tiden så är det knappast till någon nytta att försöka förmå sina barn att gå i skolan längre än skolplikten kräver.

- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT
- ◯ INSTÄMMER
- ◯ TVEKSAM
- ◯ INSTÄMMER INTE
- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT INTE
- ◯ VET EJ

+72 Dagens ungdom skulle bara må bra av att få börja arbeta och förtjäna till sitt uppehälle ett par år tidigare.

- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT
- ◯ INSTÄMMER
- ◯ TVEKSAM
- ◯ INSTÄMMER INTE
- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT INTE
- ◯ VET EJ

+73 Det finns en del ungdomar som menar allvar med sina studier, men de flesta tar endast studier som ursäkt för att slå dank och ligga sina föräldrar till last.

- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT
- ◯ INSTÄMMER
- ◯ TVEKSAM
- ◯ INSTÄMMER INTE
- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT INTE
- ◯ VET EJ

+74 Även om gymnasie- och universitetsstudier är mycket tids- och kostnadskrävande och i nuvarande läge inte leder till särskilt högt betalda yrken, kan studier ge ett livsinnehåll som knappast kan ersättas av något annat.

- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT
- ◯ INSTÄMMER
- ◯ TVEKSAM
- ◯ INSTÄMMER INTE
- ◯ INSTÄMMER ABSOLUT INTE
- ◯ VET EJ

(SVARSKORT 1 ÅTERLÄMNAS)

\+ Jag skall så slutligen fråga Er lite grann om Er inställning till förskolan eller lekskolan som den också brukar kallas.

+75 Vilket av följande påståenden tycker Ni stämmer bäst med Er åsikt om förskolan (lekskolan)?

- ◯ Jag tycker förskolan är av avgörande betydelse för barnens utveckling
- ◯ Jag tycker förskolan har stor om än inte avgörande betydelse för barnens utveckling
- ◯ Jag tycker förskolan har en viss men inte särskilt stor betydelse för barnens utveckling
- ◯ Jag tycker inte förskolan har någon nämnvärd betydelse för barnens utveckling, i varje fall inte i positiv mening
- ◯ VET EJ

+76 Förskoleundervisningen omfattar normalt 3 timmar per dag 5 dagar i veckan. Om Ni själv kunde välja, från vilken ålder skulle Ni vilja att Ert barn deltog i förskoleundervisning av den omfattningen?

LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!

- ◯ 3 ÅR
- ◯ 4 ÅR
- ◯ 5 ÅR
- ◯ 6 ÅR
- ◯ VET EJ

+77 Tycker Ni att förskoleundervisningen skulle vara obligatorisk på samma sätt som senare i skolan?

- ◯ JA
- ◯ NEJ
- ◯ VET EJ

---

78 OM JA PÅ FRÅGA +77

Från vilken ålder skulle förskoleundervisningen vara obligatorisk?

LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!

- ◯ 3 ÅR
- ◯ 4 ÅR
- ◯ 5 ÅR
- ◯ 6 ÅR
- ◯ VET EJ

TACKA FÖR INTERVJUN OCH IP:S MEDVERKAN OCH AVSLUTA INTERVJUN PÅ ETT INFORMELLT SÄTT

Bilaga II

Tabell 49 Kvinnligt föreningsdeltagande i olika socialgrupper och bostadsområden

	Område 1		Område 2		Område 3		Område 4	
	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %
Medlem i åtminstone en förening	12,9	9,7	13 8	19,2	15,7	27,0	20,0	27,7
Ej medlem i någon förening	87,1	90,3	86,2	80,8	84,3	73,0	80,0	72,3
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	59	31	102	73	64	63	55	108
Vet ej	0	0	0	0	0	0	0	0

Uppgift saknas: 7

Tabell 50 Manligt föreningsdeltagande i olika socialgrupper och bostadsområden

	Område 1		Område 2		Område 3		Område 4	
	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %
Medlem i åtminstone en förening	29,2	47,9	22,1	40,3	24,5	42,4	34,0	54,0
Ej medlem i någon förening	70,8	52,1	77,9	59,7	75,5	57,6	66,0	46,0
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	48	23	77	62	57	59	50	100
Vet ej	2	1	3	3	0	1	1	2

Uppgift saknas: 0

Tabell 51 Kvinnligt röstningsdeltagande i olika socialgrupper och bostadsområden

	Område 1		Område 2		Område 3		Område 4	
	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %
Röstade vid senaste riksdagsvalet	81,3	92,3	81,9	92,2	95,7	100,0	92,5	97,6
Röstade ej vid senaste riksdagsvalet	18,8	7,7	18,1	7,8	4,3	0,0	7,5	2,4
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	48	26	83	51	46	45	40	83
Vet ej	2	0	9	5	4	4	2	1
Uppgift saknas: 113								

Tabell 52 Antal familjer man känner inom bostadsområdet i olika socialgrupper och bostadsområden

Antal familjer inom området man känner till namnet	Område 1		Område 2		Område 3		Område 4	
	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %
8 - -	27,6	34,4	36,8	42,5	48,4	59,4	50,0	70,1
0 - 7	72,4	65,6	63,2	57,5	51,6	40,6	50,0	29,9
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	58	32	106	73	64	64	54	107
Vet ej	0	0	0	0	0	0	0	0
Uppgift saknas: 4								

Tabell 53 Trivsel i olika socialgrupper och bostadsområden

	Område 1		Område 2		Område 3		Område 4	
	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %
Trivs bra	72,9	78,1	55,7	56,2	90,6	90,6	94,6	95,4
Trivs varken bra eller dåligt	5,1	6,3	6,6	9,6	6,3	3,1	3,6	1,9
Trivs dåligt	22,0	15,6	37,7	34,2	3,1	6,3	1,8	2,8
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	59	32	106	73	64	64	56	108
Vet ej	0	0	0	0	0	0	0	0

Uppgift saknas: 0

Tabell 54 Upplevd lätthet/svårighet att få kontakt inom området i olika socialgrupper och bostadsområden

	Område 1		Område 2		Område 3		Område 4	
	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %
Lätt att bli bekant inom området	67,2	59,4	67,3	60,6	73,4	75,0	71,4	77,8
Svårt att bli bekant inom området	15,5	15,6	24,0	18,3	10,9	10,9	16,1	13.0
Vet ej	17,2	25,0	8,7	21,1	15,6	14,1	12,5	9,3
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	58	32	104	71	64	64	56	108

Uppgift saknas: 5

Tabell 55 Uppfattning om kontakten i nuvarande bostadsområdet jämfört med kontakten i andra bostadsområden i olika socialgrupper och bostadsområden

	Område 1		Område 2		Område 3		Område 4	
	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %
Kontakten bättre här	13,6	6,3	9,4	12,3	10.9	21,9	32,1	38,9
Kontakten likadan	76,3	65,6	60,4	57,5	62,5	62,5	48,2	43,5
Kontakten sämre här	3,4	15,6	11,3	17,8	6,3	4,7	5,4	3,7
Vet ej	6,8	12,5	18,9	12,3	20,3	10,9	14,3	13,9
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	59	32	106	73	64	64	56	108

Uppgift saknas: 0

Tabell 56 Uppfattning om dominerande partipreferenser (socialistiska - borgerliga) inom området hos olika socialgrupper och bostadsområden

	Område 1		Område 2		Område 3		Område 4	
	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %
Tror att de borgerliga partierna har majoritet	5,1	3,2	5,7	9,6	15,6	21,9	30,4	40,7
Tror att de socialistiska partierna har majoritet	52,5	77,4	51,9	63,0	29,7	31,3	28,6	22,2
Vet ej	42,4	19,4	42,5	27,4	54.7	46,9	41,1	37,0
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	59	31	106	73	64	64	56	108

Uppgift saknas: 1

Tabell 57 Barnuppfostringsattityd i olika socialgrupper och bostadsområden

Barnuppfostringsattityd	Område 1		Område 2		Område 3		Område 4	
	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %
Mer barncentrerad inställning	37,3	56,3	40,6	47,9	45,2	55,6	39,3	73,6
Mindre barncentrerad inställning	62,7	43,8	59,4	52,1	54,8	44 4	60,7	26,4
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	59	32	106	73	62	63	56	106
Vet ej	0	0	0	0	0	0	0	0

Uppgift saknas: 5

Tabell 58 Utbildningsattityd i olika socialgrupper och bostadsområden

	Område 1		Område 2		Område 3		Område 4	
	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %	Arb. %	Mkl. %
Positivare inställning till utbildning	30,5	43,8	33,3	57,5	50,0	62,5	41,1	55,5
Negativare inställning till utbildning	69,5	56,2	66,7	42,5	50,0	37,5	58,9	44,5
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	59	32	105	73	63	64	56	107
Vet ej	0	0	0	0	0	0	0	0

Uppgift saknas: 2

Tabell 59 Objektiv respektive subjektiv socialgruppsplacering i olika socialgrupper och bostadsområden

	Område 1 %	Område 2 %	Område 3 %	Område 4 %
Andel från socialgrupp 1 som placerar sig själva i:				
Socialgrupp 1	(20,0)	35,0	(11,1)	42,6
Socialgrupp 2	(40,0)	35,0	(44,4)	40,7
Socialgrupp 3	(0,0)	10,0	(0,0)	0,0
"Vet ej, finns inga socialgrupper" o.dyl.	(40,0)	20,0	(44 4)	16,7
Summa	(100,0)	100,0	(100,0)	100,0
Bastal	5	20	9	54
Uppgift saknas: 3				
Andel från socialgrupp 2 som placerar sig själva i:				
Socialgrupp 1	0,0	3,9	5,6	0,0
Socialgrupp 2	42,3	51,0	57,4	64,2
Socialgrupp 3	15,4	25,5	18,5	13,2
"Vet ej, finns inga socialgrupper" o.dyl.	42,3	19,6	18,6	22,6
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	26	51	54	53
Uppgift saknas: 2				
Andel från socialgrupp 3 som placerar sig själva i:				
Socialgrupp 1	1,7	0,0	0,0	0,0
Socialgrupp 2	27,1	38,8	56,5	48,2
Socialgrupp 3	37,3	31,1	21,0	26,8
"Vet ej, finns inga socialgrupper" o.dyl.	33,9	30,1	22,6	25,0
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	59	103	62	56
Uppgift saknas: 5				

Tabell 60 Kvinnligt föreningsdeltagande i olika områdestyper, socialgrupper och ålderskategorier

	Arbetarområden				Medelklassområden			
	Arbetare		Medelklass		Arbetare		Medelklass	
	Yngre[a] %	Äldre[a] %	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %
Medlem i åtminstone en förening	11,8	15,7	16,1	16,7	20,0	15,4	27,5	27,5
Ej medlem i någon förening	88,2	84,3	83,9	83,3	80,0	84,6	72,5	72,5
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	110	51	62	42	80	39	91	80
Vet ej	0	0	0	0	0	0	0	0

Uppgift saknas: 7

Tabell 61 Manligt föreningsdeltagande i olika områdestyper, socialgrupper och ålderskategorier

	Arbetarområden				Medelklassområden			
	Arbetare		Medelklass		Arbetare		Medelklass	
	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %
Medlem i åtminstone en förening	27,9	17,9	32,7	55,6	28,8	32,4	50,6	48,6
Ej medlem i någon förening	72,1	82,1	67,3	44,4	71,2	67,6	49,4	51,4
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	86	39	49	36	73	34	85	74
Vet ej	2	3	3	1	0	1	1	2

Uppgift saknas: 0

[a] yngre = födda efter år 1940
äldre = födda år 1940 eller tidigare

Tabell 62 Kvinnligt röstningsdeltagande i olika områdestyper, socialgrupper och ålderskategorier

	Arbetarområden				Medelklassområden			
	Arbetare		Medelklass		Arbetare		Medelklass	
	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %
Röstade vid senaste riksdagsvalet	84,3	76,2	89,1	96,8	94,5	93,5	98,6	98,3
Röstade ej vid senaste riksdagsvalet	15,7	23,8	10,9	3,2	5,5	6,5	1,4	1,7
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	89	42	46	31	55	31	70	58
Vet ej	10	1	2	3	5	1	3	2

Uppgift saknas: 113

Tabell 63 Antal familjer man känner till namnet inom bostadsområdet i olika områdestyper, socialgrupper och ålderskategorier

Antal familjer inom området som man känner till namnet:	Arbetarområden				Medelklassområden			
	Arbetare		Medelklass		Arbetare		Medelklass	
	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %
8 -	36,0	28,3	45,2	32,6	52,6	42,5	66,3	65,8
0 - 7	64,0	71,7	54,8	67,4	47,4	57,5	33,7	34,2
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	111	53	62	43	78	40	92	79
Vet ej	0	0	0	0	0	0	0	0

Uppgift saknas: 4

Tabell 64 Trivsel i olika områdestyper, socialgrupper och ålderskategorier

	Arbetarområden				Medelklassområden			
	Arbetare		Medelklass		Arbetare		Medelklass	
	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %
Trivs bra	62,5	60,4	66,1	58,1	91,3	95,0	94,6	92,5
Trivs varken bra eller dåligt	5,4	7,5	6,5	11,6	6,3	2,5	1,1	3,8
Trivs dåligt	32,1	32,1	27,4	30,2	2,5	2,5	4,3	3,8
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	112	53	62	43	80	40	92	80
Vet ej	0	0	0	0	0	0	0	0

Uppgift saknas: 0

Tabell 65 Upplevd lätthet/svårighet att få kontakt inom området i olika områdestyper, socialgrupper och ålderskategorier

	Arbetarområden				Medelklassområden			
	Arbetare		Medelklass		Arbetare		Medelklass	
	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %
Lätt bli bekant inom området	64,2	73,6	65,0	53,5	73,8	70,0	78,3	75,0
Svårt bli bekant inom området	26,6	9,4	15,0	20,9	11,3	17,5	15,2	8,8
Vet ej	9,2	17,0	20,0	25,6	15,0	12,5	6,5	16,3
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	109	53	60	43	80	40	92	80

Uppgift saknas: 5

Tabell 66 Uppfattning om kontakten i nuvarande bostadsområdet jämfört med kontakten i andra bostadsområden i olika områdestyper, socialgrupper och ålderskategorier

	Arbetarområden				Medelklassområden			
	Arbetare		Medelklass		Arbetare		Medelklass	
	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %
Kontakten bättre här	8,9	15,1	16,1	2,3	22,5	17,5	29,3	36,3
Kontakten likadan	65,2	67,9	58,1	62,8	51,3	65,0	57,6	42,5
Kontakten sämre här	9,8	5,7	14,5	20,9	6,3	5,0	5,4	2,5
Vet ej	16,1	11,3	11,3	14,0	20,0	12,5	7,6	18,8
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	112	53	62	43	80	40	92	80

Uppgift saknas: 0

Tabell 67 Uppfattning om dominerande partipreferenser (socialistiska - borgerliga) i olika områdestyper, socialgrupper och ålderskategorier

	Arbetarområden				Medelklassområden			
	Arbetare		Medelklass		Arbetare		Medelklass	
	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %
Tror att de borgerliga partierna har majoritet	5,4	5,7	8,2	7,0	25,0	17,5	32,6	35,0
Tror att de socialistiska partierna har majoritet	54,5	47,2	65,6	69,8	26,3	35,0	31,5	18,8
Vet ej	40,2	47,2	26,2	23,3	48,8	47,5	35,9	46,3
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	112	53	61	43	80	40	92	80

Uppgift saknas: 1

Tabell 68 Barnuppfostringsattityd i olika områdestyper, socialgrupper och ålderskategorier

	Arbetarområden				Medelklassområden			
	Arbetare		Medelklass		Arbetare		Medelklass	
	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %
Mer barncentrerad inställning	38,4	41,5	51,6	48,8	41,8	43,6	63,3	70,9
Mindre barncentrerad inställning	61,6	58,5	48,4	51,2	58,2	56,4	36,7	29,1
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	112	53	62	43	79	39	90	79
Vet ej	0	0	0	0	0	0	0	0

Uppgift saknas: 5

Tabell 69 Utbildningsattityd i olika områdestyper, socialgrupper och ålderskategorier

	Arbetarområden				Medelklassområden			
	Arbetare		Medelklass		Arbetare		Medelklass	
	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %
Positivare inställning till utbildning	29,7	37,7	48,4	60,5	45,0	47,5	53,3	63,3
Negativare inställning till utbildning	70,3	62,3	51,6	39,5	55,0	52,5	46,7	36,7
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	111	53	62	43	80	40	92	79
Vet ej	0	0	0	0	0	0	0	0

Uppgift saknas: 2

Tabell 70 Objektiv respektive subjektiv socialgruppsplacering i olika områdestyper och ålderskategorier

	Arbetarområden		Medelklassområden	
	Yngre %	Äldre %	Yngre %	Äldre %
Andel från socialgrupp 1 som placerar sig själva i:				
Socialgrupp 1	(0,0)	44,4	22,2	50,0
Socialgrupp 2	(71,4)	22,2	51,9	33,3
Socialgrupp 3	(14,3)	5,6	0,0	0,0
"Vet ej, finns inga socialgrupper" o.dyl.	(14,3)	27,8	25,9	16,7
Summa	(100,0)	100,0	100,0	100,0
Bastal	7	18	27	36
Uppgift saknas: 3				
Andel från socialgrupp 2 som placerar sig själva i:				
Socialgrupp 1	1,9	4,2	3,1	2,4
Socialgrupp 2	52,8	37,5	69,2	47,6
Socialgrupp 3	22,6	20,8	15,4	16,7
"Vet ej, finns inga socialgrupper" o.dyl.	22,6	37,5	12,3	33,4
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	53	24	65	42
Uppgift saknas: 2				
Andel från socialgrupp 3 som placerar sig själva i:				
Socialgrupp 1	0,9	0,0	0,0	0,0
Socialgrupp 2	37,8	27,5	55,0	47,4
Socialgrupp 3	31,5	37,3	25,0	21,1
"Vet ej, finns inga socialgrupper" o.dyl.	29,7	35,3	20,0	31,6
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Bastal	111	51	80	38
Uppgift saknas: 5				

Bilaga III

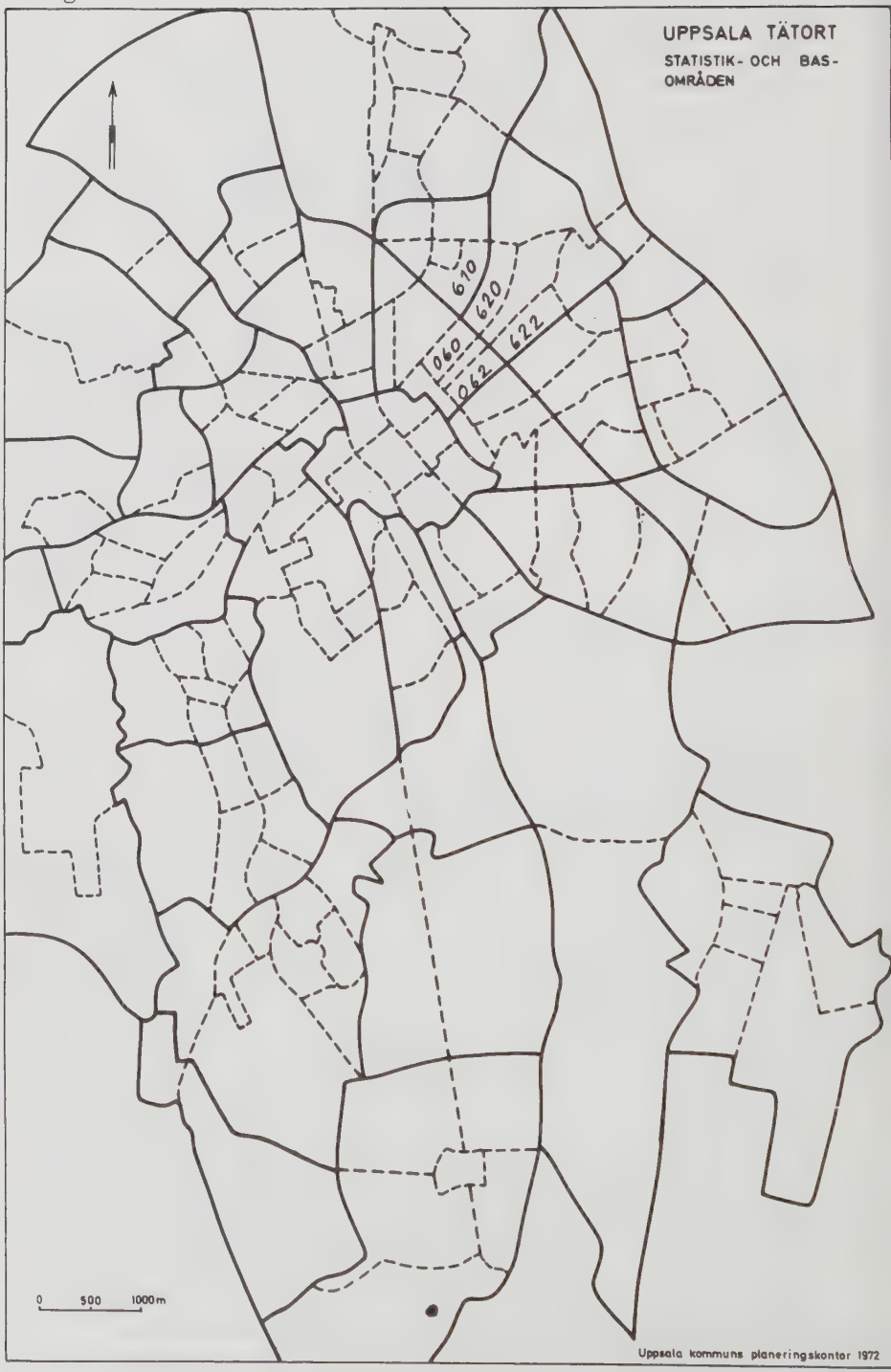
UPPSALA TÄTORT
STATISTIK- OCH BAS-OMRÅDEN
610
620
622
060
062
0 500 1000 m
Uppsala kommuns planeringskontor 1972

Bilaga I-II

De fyra utvalda bostadsområdena utgörs av följande basområden enligt beteckningarna i den officiella statistiken:

	Basområde
Område 1	060 samt ca 1/5 av 062
Område 2	620
Område 3	622
Område 4	610

Bilaga IV

Olika yrkens fördelning på socialgrupper

Efter sina yrken kan de intervjuade fördelas på tre socialgrupper, "bättre situerade", "medelklass" och "arbetare". Denna indelning begagnas också av den officiella statistiken. Inte bara inkomsterna utan även andra sociala faktorer bestämmer till vilken socialgrupp de olika yrkena förts. Denna förteckning följer Statistiska Centralbyråns yrkeslexikon med däri förekommande indelningsgrupper.

SOCIALGRUPP 1. "Bättre situerade" (BS)
A. Godsägare och större arrendatorer
B. Industriidkare m.fl.
C. Grosshandlare
D. Högre förvaltningspersonal i enskild tjänst
E. Tjänsteman i högre grad i allmän tjänst
F. Fria yrken (typ I)
G. Innehavare av större hotell, pensionat
I. Fastighetsägare

SOCIALGRUPP II. "Medelklass" (M)
A. Hemmansägare och arrendatorer
B. Hantverkare och dylikt (endast företagare)
C. Mindre handlande (köpmän)
(Gruppen omfattar handlande och köpmän i allmänhet utom grosshandlare)
D. Lägre förvaltningspersonal i enskild tjänst
E. Tjänstemän av "mellangrad" i allmän tjänst
F. Fria yrken (typ II)
G. Hovmästare m.fl.
H. Sjökapten, skeppare, styrman
I. Huslig tjänst (högre)

SOCIALGRUPP III. "Arbetare och likställda" (A)
A. Jordbruksarbetare
B. Arbetare, anställda hos grupp II B
C. Handelsarbetare
D. Industri- och gruvarbetare
E. Tjänstman av lägre grad i allmän tjänst
F. Fria yrken (typ III)

G. Diskerska m.fl.
H. Övrigt sjöfolk
I. Huslig tjänst (lägre)

OBS! Om hustru efter sitt eget yrke tillhör högre socialgrupp än maken förs hon på sin egen socialgrupp, eljest till makens. Hustrur utan yrke och övriga familjemed mmar utan yrke skall föras på mannens resp. faderns eller familjeföreståndarens yrke. Pensionärer och övriga f.d. yrkesutövare förs på det yrke de en gång innehaft.
Med "J" har betecknats de yrken som skall hänföras till gruppen "jordbruk med binäringar". Den yrkesgrupp (huslig tjänst), som markeraťs med "(J)" föres till "jordbruk" endast i det fall vederbörande är anställd hos jordbrukare. I annat fall räknas huslig tjänst in under "övriga näringar".
Skulle intervjuaren i något fall icke med hjälp av ovanstående yrkesförteckning anse sig kunna hänföra en person till en viss socialgrupp, bör intervjuaren efter eget omdöme företaga denna placering. I tvivelaktiga fall bör socialgrupp II ges företräde framför socialgrupp I och socialgrupp III framför socialgrupp II.

Uppsala Offset Center ab 1975